

Martin Pulec

Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek

Seznamy osob usmrcených na státních hranicích 1945–1989

Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2006

ISBN 80-86621-18-9

Udělali hon na člověka.
Ó, jak se styděl les!
Výstřel za výstřelem padal
a s mordou při zemi
po stopě běžel pes.

Pršelo černé jehličí.
Větvičku kulka přerazila
a silně bylo cítit hlínu.
Nikdo se nezastavil,
aby obvázal
až k slzám krásnou zlomeninu.

Jak míza kanula,
jak svítila kost bílá!

A dostali ho. Skolili jej v houští.
Pod stromy připravili konec zlý.
Pak zatroubili. Do inkoustové noci
neslo se břeskné halali.

(Jan Skácel: Halali)

Věnuji památce Marty Fabšičové

Autor děkuje Ondřeji Schnablovi za pomoc při shromažďování archivního materiálu.

Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek

OBSAH

Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek

1	**Úvod**	11
2	**Organizace ostrahy hranic**	15
2.1	Struktura pohraničních jednotek	24
2.1.1	Jednotky vykonávající pohraniční službu	24
2.1.2	Nadřízené útvary pohraničních jednotek	27
3	**Výkon služby při ostraze hranic**	47
3.1	Ochrana státních hranic	47
3.1.1	Tzv. vojsková ostraha státních hranic	48
3.1.2	Zpravodajská činnost Pohraniční stráže a spolupráce s místním obyvatelstvem	72
3.1.3	Ženijně technické zabezpečení státních hranic	93
3.1.4	Zakázané a hraniční pásmo a pohraniční režim	102
4	**Závěr**	107
	Přílohy	111

Seznamy osob usmrcených na státních hranicích 1945–1989

Tabulka 1 + 2: Seznam osob, které zahynuly při přechodu československých hranic s Rakouskem, Německem (SRN, NDR) v období od února 1948 do konce roku 1989	172
Tabulka 3 + 4: Seznam osob, které pravděpodobně zahynuly při přechodu československých hranic v období od května 1945 do konce roku 1989	256
Tabulka 5 + 6: Seznam osob, které zahynuly při přechodu československo-německých a československo-rakouských hranic v období od května 1945 do února 1948	274
Tabulka 7 + 8: Seznam osob, které byly usmrceny při služebním zásahu československých pohraničních jednotek v jiné souvislosti než při přechodu hranic v období od května 1945 do konce roku 1989	292
Tabulka 9 + 10 Seznam osob usmrcených při přechodu československo-polských a československo-maďarských hranic v období let 1945–1989	301
Tabulka 11 + 12: Seznam československých občanů usmrcených pohraničními jednotkami sousedních zemí v období od února 1948 do konce roku 1989	305
Soupis pramenů a literatury	307
Seznam zkratek	310
Resumé / Summary / Resümee	312
Redakční poznámka	313
Publikace vydané ÚDV	314

1 Úvod

Tato studie, na kterou navazuje seznam usmrcených osob na československých hranicích, si klade za cíl poodhalit čtenáři pohled do útrob Pohraniční stráže (PS), molochu, jehož úkolem bylo postavit a střežit hráz mezi dvěma společenskými a ekonomickými systémy. Výsledkem bezohledného plnění stanoveného úkolu bylo mnoho usmrcených osob včetně žen a dětí. V drtivé většině šlo o neozbrojené lidi, kteří se snažili útěkem do zahraničí vyhnout politickému, ekonomickému a společenskému postihu, nebo kteří chtěli naplnit jednu ze svých základních svobod – svobodu pohybu. Podařilo se rovněž podchytit případy usmrcení osob v ozbrojených střetech s příslušníky PS. Jednalo se zpravidla o lidi, kteří přecházeli hranice jako kurýři odbojových zpravodajských skupin.

Ačkoli se ve své práci zabývám i obdobím 1945 až 1951, její těžiště spočívá v popisu situace v letech 1951 až 1989. Rok 1951 je významným mezníkem, neboť tehdy došlo k rozsáhlé reorganizaci, v rámci které se z dosavadní pohraniční bezpečnostní složky (která způsobem výkonu služby a organizací připomínala spíše „četnický“ nebo „policejní“ útvar) stal útvar vojenský. Pohraniční stráž byla mohutně posílena. Počet jejích příslušníků se navýšil, neboť k ní začali být masivně zařazováni vojáci základní služby. Zvláštním specifikem tohoto útvaru bylo, že vojáci základní služby i ostatní příslušníci PS z povolání měli při výkonu služby postavení a pravomoci příslušníků Sboru národní bezpečnosti (SNB). V PS byly zformovány zpravodajské útvary, které plnily rozvědné a kontrarozvědné úkoly.

Opatření zavedená komunistickým režimem, jako byla reorganizace PS, vytvoření rozsáhlých zakázaných a hraničních pásem, vysídlování západního pohraničí, které postihlo osoby žijící v zakázaném pásmu a osoby „nespolehlivé“ obývající hraniční pásmo, postavení drátěných zátarasů v blízkosti hranice a rejdění zpravodajských orgánů PS a jejich spolupracovníků v pohraničních okresech, zásadním způsobem poznamenala naše „západní“ pomezí. Z přirozené mezistátní hranice se stala hranice nepřátelská, kde pohraničníci plnili „bojový úkol v míru“ a pohraničí se mnohde změnilo v liduprázdnou krajinu. V zachovaných pohraničních obcích se lidé neustále potýkali s problematickým dopravním spojením, zásobovacími potížemi, s omezeným výběrem pracovních příležitostí i špatným fungováním zdravotní péče, o možnostech kulturního vyžití nelze hovořit vůbec. Lidé, kteří se po odsunu Němců přistěhovali do náhle pustého pohraničí, prošli po roce 1948 selekcemi, přičemž obyvatelstvo režimu nepohodlné se muselo z těchto oblastí vystěhovat. Velké množství těch, kteří zůstali, se stalo do značné míry provázané s pohraničními složkami, ve kterých spatřovalo záruku klidu a pořádku a partnery zasluhující úctu, pomoc a spolupráci.

Situace v pohraničí se ovšem nikterak nevymykala z celospolečenské situace, byla pouze její vyhrocenou formou. Komunistická strana získala a nadále upevňovala svou moc, boj proti „odhaleným nepřátelům lidu“ vrcholil v politických procesech, ve věženích a na popravištích. Naděje odpůrců „vlády dělníků a rolníků“, kteří očekávali vypuknutí nové světové války rozpoutané USA proti SSSR, války, která by u nás smetla krvavě rudý režim, se pomalu odebíraly do říše iluzí.

Bezpečnostní aparát, na počátku 50. let soustředěný pod ministerstvo národní bezpečnosti (MNB), se stabilizoval a jeho snahou bylo vytvořit ze všech bezpečnostních složek (jednou z nich byla i PS) kooperující a účinný systém. Pohraniční stráži, která plnila i dílčí úkoly při obraně republiky, byl od roku 1948 dán tzv. státobezpečnostní charakter služby, což se v praxi projevovalo tím, že na každou zadrženou osobu bylo nahlíženo jako na agenta cizí

zpravodajské služby nebo jako na osobu, která opouští republiku proto, aby se agentem stala. Osoby žijící v pohraničí, které s PS nespolupracovaly, byly považovány za pomahače „narušitelů státní hranice“. Později, od konce 50. let, se změnou vnitrostátní i mezinárodní situace, kdy již přes „zelenou hranici“ nechodili kurýři (neboli v hantýrce Státní bezpečnosti agentichodci) zahraničních zpravodajských služeb a lidé, kteří se rozhodli pro emigraci, volili stále častěji legální formu vycestování, se činnost PS zaměřila na „vyhledávání postupujících narušitelů“ z vnitrozemí. Hlídková činnost PS se posunula více do vnitrozemí. Bylo odstraněno jedno z nejzrůdnějších opatření – vysoké napětí v hraničních zátarasech, nicméně PS zůstala až do roku 1989 bezohlednou represivní složkou komunistického aparátu střílející na neozbrojené lidi.

Studie vznikla v letech 2000–2002, odborná literatura zabývající se historií PS, odhlédneme-li od několika publikací poplatných době vzniku, tehdy prakticky neexistovala. Jako základ této práce byly použity materiály PS uložené v Archivu Ministerstva vnitra ČR (AMV), které jsou zařazeny do fondů jednotlivých brigád, samostatným fondem je pak Velitelství PS. Jedná se o nezpracované archiválie, ke kterým existují pouze dílčí inventární soupisy, pořízené např. při jejich předávání z jedné archivní instituce do druhé. Tyto materiály byly využity pro podchycení dosud neznámých případů usmrcení osob a pro doplnění případů známých. Následně byly poskytovány odboru vyšetřování Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu (ÚDV). Při této činnosti byly nejprve „mimochodem“, pak cíleně, shromažďovány také informace, které později posloužily k sestavení tohoto textu.

Základními historickými prameny, které informují o činnosti a částečně i o organizaci PS, jsou předpisy pro výkon pohraniční služby. V nich se řeší způsob výkonu služby od úrovně hlídky až po velitelství brigády. V této souvislosti je nutné poznamenat, že odkazuji převážně na předpis pohraniční služby z roku 1956, neboť ty, které byly vydány později, se od zmiňovaného předpisu příliš neliší. Případné novelizace, které následně vydané předpisy obsahují, jsou zachyceny v textu, pokud se týkají sledované problematiky.

Cennými archivními prameny, které seznamují badatele hlavně s činností pohraničních útvarů tzv. I. sledu, jsou denní hlášení brigád PS. Hlášení jsou archivována od roku 1951 do roku 1989 (až na výjimky) a jsou v nich stručně popisovány veškeré významnější události, které se na útvarech staly – např. zadržení osob, „beztrestná narušení hranic“, zastřelení, popř. usmrcení osoby v elektrickém zátarasu, sebevraždy pohraničníků a jiné „mimořádné události“. Tato denní hlášení byla sestavována na velitelství brigád pro centrální velitelství v Praze.

Dalším významným pramenem jsou vojenské kroniky pohraničních brigád. Pokyn k vedení vojenských kronik byl vydán v roce 1956 a sepsány byly zpětně až k roku 1951. Kroniky jsou dochovány z většiny brigád, v jednotlivých kapitolách (např. „Výstavba útvaru“, „Služba k ochraně státních hranic“, „Významné události útvaru“) je popsáno jejich fungování až do roku 1989. Z kronik je možné vyčíst údaje o činnosti pohraničních jednotek, částečně i o organizaci brigád a pohraničních rot a o kádrovém složení velitelství brigád. V tomto případě se již svým způsobem jedná o informace zprostředkované politickým pracovníkem, který kroniku zpracovával, ale i přesto jde o podstatný zdroj informací.

Vyšetřovací zprávy jednotlivých případů, např. zadržení „narušitelů státní hranice“, „beztrestné narušení hranice“, „použití zbraně hlídkou PS s výsledkem“ apod. jsou prameny, z nichž si můžeme udělat dobrou představu o způsobu ostrahy hranice. Poněkud problematičtější z hlediska pravdivosti jsou popisy jednotlivých událostí, které byly mnohdy líčeny tak, aby byl zásah pohraničníků uveden do souladu s tehdy platnými předpisy.

K dílčímu poznání organizační struktury byly při práci na této studii využity již výše zmíněné kroniky, dále rozkazy velitele PS a různé organizační výnosy a analytické zprávy.

Prostudovány byly i jiné materiály nacházející se v AMV, např. rozkazy ministra vnitra, zápisy ze schůzí bezpečnostních kolegií a písemnosti z fondů náměstků ministra vnitra. Spolehlivá rekonstrukce organizační struktury PS bude však možná až po archivním zpracování všech materiálů vzniklých činností PS. Při vyhledávání dokumentů popisujících případy osob usmrcených v letech 1945 až 1948 byla prostudována rovněž zpravodajská hlášení z jednotlivých pohraničních okresů.

Text je koncipován jako úvodní studie k seznamům osob, které zahynuly na státních hranicích.

2 Organizace ostrahy hranic

Těsně po druhé světové válce bylo československé pohraničí obsazeno vítěznými okupačními armádami. Vedle nich zde působila řada polovojenských skupin vzniklých na samém konci války, např. revoluční gardy, pluky svobody apod., jejichž činnost při pacifikaci zbytků německých ozbrojených sil a německého živlu obecně byla z právního i lidského hlediska často velmi problematická. Do pohraničí byly vysílány jednotky vytvořené z mobilizovaných záložníků a na konci května a počátkem června 1945 přišly do pohraničí jednotky československé armády.[1] Jejich příchodem byly zrušeny veškeré dosud činné polovojenské skupiny a mobilizační jednotky byly postaveny pod jednotné velení.[2] Později byl do pohraničí vyslán Pohotovostní pluk 1 Národní bezpečnosti (NB), který byl zformován na základě usnesení vlády v květnu a červnu 1945 jako nová jednotka SNB organizovaná na vojenských principech. Tento mobilní útvar byl určen speciálně pro službu v pohraničí. Dne 31. 8. 1945 byl na základě dohody mezi ministerstvem financí, ministerstvem národní obrany a ministerstvem vnitra vytvořen systém ozbrojených jednotek zajišťujících ochranu a obranu hranic a pohraničního území. Tvořily jej sledy.[3] V rámci I. sledu působila Finanční stráž (FS), která zabezpečovala zejména chod hraničních přechodů a vykonávala pochůzkovou strážní službu se zaměřením na odhalování trestné činnosti hospodářského charakteru páchané v souvislosti s přecházením hranic. Do působnosti II. sledu spadaly příhraniční stanice SNB a roty Pohotovostního pluku 1 NB rozmístěné v Tachově, Chebu, Aši, Karlových Varech, Jirkově, Ústí nad Labem, Jílovém u Děčína, v osadě Na Tokáni, Varnsdorfu, Liberci, Trutnově a Broumově. Dále sem byly začleněny jednotky výcvikových středisek SNB v Českém Krumlově, Protivíně, Kašperských Horách, Železné Rudě, Zbirohu, Mariánských Lázních, Litoměřicích, Jablonci nad Nisou, Herlíkovicích a strážní prapor v Horním Litvínově. III. sled tvořily armádní asistenční oddíly praporů divizí I. sledu, které při ostraze hranic přímo spolupracovaly s jednotkami FS, SNB a NB. IV. sled představovaly rychlé, popř. motorizované divize jako zálohy. Vojenské jednotky působily v I. a II. sledu na požádání příslušných pohraničních útvarů, mimo to byly z jejich příslušníků vytvořeny „létající oddíly“, které pravidelně kontrolovaly citlivá místa v pohraničí.

Síť příhraničních stanic SNB na konci roku 1945 nedosahovala hustoty sítě četnických stanic v roce 1938. Po odsunu německého obyvatelstva se pohraničí potýkalo s problémy spojenými s jeho novým osídlováním. Příslušníci SNB byli zvládáním této situace natolik zaneprázdněni, že nebyli schopni vykonávat pohraniční strážní službu. Stejně tak jednotky Pohotovostního pluku 1 NB zajišťovaly především ostrahu objektů, poskytovaly ozbrojenou asistenci správním úřadům, doprovázely transporty při odsunu Němců a řešily kriminalitu spojenou s odsunem a osídlováním. Proto bylo rozhodnuto vytvořit z příslušníků SNB speciální útvar, který se bude zabývat hlavně pohraniční strážní službou.

V polovině roku 1946 byl zrušen Pohotovostní pluk 1 NB a zřízeny tři pohotovostní pluky se sídlem v Liberci, Plzni a Brně. Pluky, které se skládaly z velitelství, pomocného družstva a z různého počtu praporů, podléhaly VI. oddělení ministerstva vnitra – Hlavnímu velitelství SNB (HV SNB). Tyto jednotky nesly rovněž název útvar 9600. V čele VI. oddělení ministerstva vnitra – HV SNB stáli přednosta a jeho trvalý zástupce. Oddělení se skládalo ze

[1] Vojenské dějiny Československa. V. díl. Praha 1989, s. 89.

[2] Tamtéž, s. 92. Partyzánské skupiny byly rozpuštěny 10. června 1945. Mobilizační jednotky měly do té doby statut odloučených praporů.

[3] Tamtéž, s. 183.

šesti pododdělení, pomocné roty a pomocného úřadu, k němuž náležely ještě podatelna, písárna a spisovna.

Pod pluk v Liberci patřily prapory v Litoměřicích (velel pěti rotám), v Liberci (velel třem rotám) a v Hradci Králové (velel šesti rotám). Pluk v Plzni se skládal z praporů umístěných v Českých Budějovicích (velel pěti rotám), v Plzni (velel pěti rotám) a v Karlových Varech (velel pěti rotám). Organizační struktura pluku v Brně zahrnovala prapory ve Znojmě (velel čtyřem rotám), v Olomouci (velel třem rotám) a v Místku (velel třem rotám). Každý pohraniční prapor, který velel podřízeným rotám, se skládal z velitelství, pomocného družstva a z výcvikového střediska. Roty pohotovostních útvarů tvořil velitel, zástupce velitele a pomocné družstvo. Každá rota zajišťovala velení pro tři až pět čet. Čety se skládaly z velitele, zástupce velitele, řidiče, spojky a tří družstev (každé družstvo mělo velitele a devět mužů). Čety vykonávaly vlastní pohraniční strážní službu.

Součástí útvaru 9600 bylo rovněž jezdectvo, které bylo začleněno do sestavy jednotek. Každému praporu byla přidělena jedna jezdecká četa, která podléhala veliteli praporu. Úkolem jezdectva bylo konat strážní a spojovací službu. Jezdeckou četu tvořil velitel, manipulant, pomocné družstvo ošetřovatelů koní a tři jezdecká družstva. Výcvik nových příslušníků jezdectva probíhal ve výcvikovém středisku pohotovostních pluků, výcviku se účastnilo vždy 25 až 35 frekventantů.[4]

Po zrušení Pohotovostního pluku 1 NB a zřízení tří pohotovostních pluků bylo střežení hranic prováděno již jen ve třech sledech. I. sled tvořila Finanční stráž (organizovaná do oddělení, inspektorátů a vrchních inspektorátů – tyto výkonné úřady FS podléhaly v první instanci zemskému finančnímu ředitelství, v druhé pak ministerstvu financí) společně s jednotkami pohotovostních pluků. II. sled tvořily stálé útvary SNB, tzn. stanice SNB a okresní, oblastní a zemská velitelství SNB. III. sled se skládal z vojenských jednotek. Jednotlivé sledy nebyly od sebe odděleny, jejich činnost se často prolínala.

FS vykonávala opět pochůzkovou hraniční strážní službu se zaměřením na odhalování hospodářské trestné činnosti. Jednotky pohotovostních pluků hlídkovaly mezi jednotlivými stanovišti FS a stálých útvarů SNB a podle potřeby jim poskytovaly výpomoc. Vojenské jednotky se zapojovaly do ostrahy státních hranic podle požadavků SNB a FS. Hlídkovaly na základě rozhodnutí velitele pohotovostního útvaru (praporu), který byl koordinátorem všech složek zajišťujících ochranu hranic ve svěřeném úseku pohraničního praporu.[5] Armádní jednotky spolupracovaly rovněž při kontrole vojáků a příslušníků spojeneckých armád na hraničních přechodech. Skupiny vyčleněné z armády byly z příhraničního pásma staženy v červnu 1946 a službu na hranicích vykonávala dále FS společně s pohotovostními jednotkami NB.

V září 1946 byly pohotovostní pluky přejmenovány na pohraniční pluky SNB, které nadále nesly krycí název útvar 9600. Sídlo útvaru zůstávalo v Praze.[6]

Pro posílení ostrahy slovensko-polských hranic byl v červnu 1947 zformován pohraniční pluk SNB Slovensko. Tento pluk měl zpočátku 1000, později 1500 příslušníků, kteří do něho byli převeleni převážně z pohraničních praporů Liberec, Hradec Králové a Olomouc. Pohraniční pluk Slovensko se dělil na prapory Javor, Osika a Dub. Jednotky byly začleněny

[4] Archiv Ministerstva vnitra ČR (dále jen AMV), f. H 1/4 – Hlavní správa Veřejné bezpečnosi Praha (dále jen H 1/4), inv. j. 3, Výnos ministra vnitra č. I-828 dův./1946-Va/3, 1. 7. 1946.

[5] Tamtéž: *„Prováděcím orgánem koordinace všech složek je velitel praporu NB, který pracuje v dohodě s velitelstvím divize, vrchním inspektorátem FS a oblastním velitelem SNB. On přímo organizuje zajištění státních hranic, bezpečnost a pořádek v pohraničí, do rezortní služby jiných složek však nezasahuje. Potřebná zesílení jednotek vyžaduje od velitelství divize, oblastního velitele SNB a ve výjimečných případech i od vrchního inspektorátu FS.“*

[6] Stručný přehled dějin PS. Praha 1986, s. 31.

do stíhacích skupin armády pod vojenské velitelství Teplice a nasazeny do pronásledování oddílů Ukrajinské povstalecké armády, které přešly z Polska na československé území. V říjnu 1947 byly prapory pohraničního pluku SNB Slovensko dislokovány a začaly zajišťovat běžnou ostrahu slovensko-polských hranic.[7]

V březnu 1948 byla velitelství pohraničních pluků jako přebytečná zrušena[8] a v srpnu téhož roku byly zřízeny další pohraniční prapory SNB.[9] Pohraniční útvary SNB byly členěny do 12 praporů, jejich velitelství sídlila v Českých Budějovicích, Písku, Plzni, Karlových Varech, Litoměřicích, Liberci, Hradci Králové, Brně, Znojmě, Olomouci, Frýdku a v Bratislavě. Jejich společné velitelství bylo i nadále v Praze.[10] Velitelství a štáb útvaru 9600 tvořil velitel, jeho zástupce, pobočnická kancelář (v té působili dva pobočníci a dva písaři), pomocný úřad, pomocná rota a pět následujících oddělení: organizační (v jeho kompetenci byla organizace a dislokace podřízených útvarů a jejich krycí označování, plány na zajištění pohraničního území, osadní milice a zvláštní oddíly, systematizace a početní stavy podřízených útvarů, návrhy služebních předpisů, topografické práce atd.), výkonné oddělení (zajišťovalo všeobecné řízení služby a dohled nad jejím výkonem, výcvik, školení, střelby, vyšetřovalo případy použití zbraně, stanovovalo také vojenská hesla, řešilo kázeňské přestupky, záležitosti týkající se služebních psů a jezdectva, rovněž získávalo a vyhodnocovalo zpravodajské informace a vedlo statistiku služební činnosti), osobní oddělení (obstarávalo personální agendu), věcné oddělení (mělo ve své působnosti dopravní, zbrojní, spojovací a zdravotní službu včetně skladů) a hospodářské oddělení (věnovalo se účetním a hospodářským záležitostem).[11]

Protože počet uprchlíků po únorovém převratu stále narůstal, byly pohraniční prapory SNB v Českých Budějovicích, v Plzni a v Karlových Varech posíleny příslušníky z pohraničního pluku SNB Slovensko, který byl rozpuštěn v dubnu 1948. Ostrahu slovensko-polských hranic převzal nově vzniklý prapor SNB Tygr se sídlem v Prešově, jehož základ a velitelský kádr tvořili také bývalí příslušníci zrušeného pohraničního pluku SNB Slovensko. Útvar měl roty dislokované v Dolním Kubíně, v Prešově a v Humenném. Útvar Tygr byl rozpuštěn v srpnu 1948 a ochranu hranic v tomto úseku zabezpečovaly stanice FS a SNB.[12]

Ostraha státních hranic v této podobě trvala do 1. ledna 1949, kdy byla zrušena FS[13] a její úkoly byly přeneseny na nový útvar – Pohraniční stráž, která spadala opět pod ministerstvo vnitra. Z celkového počtu 5500 příslušníků Finanční stráže projevilo zájem o službu v novém útvaru 3165, po prověrkách jich k Pohraniční stráži nastoupilo 2150.[14] Úkolem PS bylo střežit veškeré československé hranice. Nemohl však být beze zbytku plněn, vzhledem k nízkým početním stavům a špatnému materiálnímu vybavení.

Komunistický režim měl samozřejmě zájem na střežení především západní hranice. Z tohoto důvodu byla celá státní hranice rozdělena na dva úseky. V západním úseku střežily hranice jednotky organizované do systému, který spíše než systém policejní připomínal sys-

[7] Tamtéž, s. 33–35.

[8] AMV, f. Pohraniční stráž (dále jen PS), Výnos ministra vnitra č. 112 taj./48-III/2, 20. 3. 1948.

[9] Tamtéž. Výnosem ministra vnitra č. B-684 taj./48-III/8 ze dne 9. 8. 1948 byl zřízen pohraniční prapor Bratislava, Výnosem ministra vnitra č. B-1028 taj./48-III/8 ze dne 14. 8. 1948 byl zřízen pohraniční prapor Písek a Výnosem ministra vnitra č. B-956 taj./48-III/8 ze dne 14. 8. 1948 byl zřízen pohraniční prapor Brno. Změnila se současně i organizační struktura plzeňského (Výnos ministra vnitra B-1144 taj./48-III/8 ze dne 26. 8. 1948) a znojemského (Výnos ministra vnitra B-1155 taj./48-III/8 ze dne 27. 8. 1948) pohraničního praporu.

[10] Tamtéž, čj. I-130 ZPÚ/1948, Pohraniční útvary – organizace, 1948.

[11] AMV, f. H 1/4, inv. j. 11, 10. 9. 1948.

[12] Stručný přehled dějin PS. Praha 1986, s. 44.

[13] Zákon č. 275/1948 Sb. z 2. 12. 1948.

[14] Vojenské dějiny Československa. V. díl. Praha 1989, s. 394.

tém vojenský. Velitelství praporů sídlila v Liberci, Litoměřicích, Karlových Varech, Plzni, Písku, Českých Budějovicích, Znojmě a Bratislavě. Jednotky zde byly lépe vyzbrojeny a vystrojeny a jejich činnost byla zaměřena proti osobám prchajícím za hranice a proti kurýrům západních zpravodajských služeb. Jednotky v západním úseku podléhaly Velitelství PS.[15]

Ve východním úseku státních hranic byly prapory umístěny v Hradci Králové, Opavě, Lučenci, Košicích, Prešově a v Liptovském Sv. Mikuláši.[16] Zaměřovaly se zejména na boj s pašeráky. Jednotky ve východním úseku byly zanedlouho podřízeny příslušným krajským velitelstvím NB.[17]

V průběhu roku 1949 nebo na počátku roku 1950 byl západní úsek zúžen a prapory v tomto pásmu byly dislokovány do Karlových Varů, Plzně, Sušice, Českých Budějovic, Znojma a Bratislavy.[18] PS měla velitelství v Praze, jeho struktura byla obdobná jako u velitelství útvaru 9600.

Ani tato reorganizace nepřinesla očekávaný efekt, proto bylo rozhodnuto o přechodu na tzv. vojskový způsob ochrany hranic podle sovětského vzoru. Probíhal v několika etapách. Nejprve bylo vyčleněno 4000 vojáků základní služby, kteří byli v říjnu 1949 zařazeni do výcvikových praporů PS v Liberci, Opavě, Bruntále, Dolním Kubíně a v Kremnici, kde absolvovali základní půlroční výcvik pro službu na hranicích. Pohraniční jednotky posílili v dubnu 1950.[19]

V květnu 1950 přešla PS do působnosti nově zřízeného ministerstva národní bezpečnosti. V říjnu 1950 byly provedeny rozsáhlé změny ve výkonu a organizaci pohraniční služby. Vytvořila se nová velitelství brigád PS (bps), kterým byly podřízeny stávající prapory. Ministerstvo národní obrany poskytlo PS pro doplnění početních stavů 13. pěší divizi a 64. samostatný prapor. Zmíněné jednotky o síle 4000 vojáků druhého ročníku a 4000 nováčků byly převedeny do stavu PS včetně velitelského sboru (vyjma poddůstojníků z povolání), bez dělostřelectva a speciální a automobilové techniky. Noví příslušníci PS byli soustředěni do výcvikových středisek, která byla umístěna do prostorů příštích brigád, tj. do Chebu, Plané u Mariánských Lázní, Poběžovic, Sušice a Volar. Zde se pokračovalo ve výcviku nováčků, výcvik vojáků druhého ročníku byl doplněn o výcvik pro službu na hranicích.

V říjnu téhož roku se velitelé a štáby nové sestavy PS soustředili v Bystřici v Českém lese a prováděli průzkum úseků, na základě kterého bylo rozhodnuto o dislokaci nové sestavy PS.[20]

Nová sestava brigád vznikla k 1. 1. 1951 sloučením jednotek stávající PS a převzatých armádních jednotek. Tyto jednotky v nové dislokaci střežily hranice s Bavorskem.

Podobně proběhla i reorganizace v prostoru karlovarského oddílu od Aše po Vejprty, dále na československo-rakouských hranicích a v desetikilometrovém úseku maďarsko-slovenských hranic. V listopadu a v prosinci 1950 byli vybráni a vyškoleni velitelé. Proveden byl také materiální a taktický průzkum. Jednotky obsadily nová stanoviště 26. 1. 1951 a jejich sestava byla k 1. 2. 1951 doplněna mužstvem základní služby (nováčky).[21]

---

[15] Stručný přehled dějin PS. Praha 1986, s. 45.

[16] AMV, f. PS, Organizace jednotlivých praporů, 1949.

[17] Stručný přehled dějin PS. Praha 1986, s. 45.

[18] AMV, f. 2357, k. 7, situační zpráva, 1951.

[19] Vývoj SNB a vojsk MV v letech 1948–1960. Praha 1978, s. 56.

[20] AMV, f. PS, k. 36, Zpráva o Pohraniční stráži, 1950. Průzkum úseku jednotky PS mj. spočíval v posouzení *„z hlediska jeho využití nepřítelem při přechodu státní hranice, tj. ohodnocení všech možných přechodů v úseku čety PS z hlediska jednotlivce nebo skupiny, v podrobném průzkumu terénu z hlediska vlastního střežení státní hranice, tj. stanovení hlavních a vedlejších objektů a prostorů střežení a určení stanovišť stráží podle ohodnocení terénu z hlediska možnosti nepřítele“*.

[21] Srov. Pulec, Martin: Nástin organizace a činnosti ozbrojených pohraničních složek v letech 1948–1951. Securitas imperii 7. ÚDV, Praha 2001, s. 55–91.

Oddíly PS střežící část hranice s NDR a Maďarskem a celou hranici s Rakouskem neměly, na rozdíl od brigád, které hlídaly hranici se SRN, záložní prapory. Rovněž jejich jednotky vykonávající vlastní pohraniční službu, tzn. pohraniční roty, měly nižší početní stavy.[22]

V čele PS stálo pražské Velitelství PS, které velelo i Vnitřní stráži (VS) zřízené v roce 1952. Pražskému Velitelství PS podléhaly tyto brigády Pohraniční stráže: 10. bps ve Volarech, 7. bps v Sušici, 9. bps v Poběžovicích, 12. bps v Plané u Mariánských Lázní, a 5. bps v Chebu, dále oddíly 11. bps v Bratislavě, 4. bps ve Znojmě, 15. bps v Českých Budějovicích a 3. bps v Karlových Varech. Brigádám (oddílům) byly podřízeny prapory, pod ně spadaly pohraniční roty, které vykonávaly faktickou pohraniční službu.

Celkový počet příslušníků Pohraniční stráže byl stanoven na 18 000 osob, přičemž počet generálů, důstojníků a poddůstojníků z povolání neměl přesahovat 4500 osob. Pohraniční stráž byla personálně posílena k 12. 10. 1950 poté, co k ní byly přiřazeny armádní jednotky. Oproti stávajícím 3138 vojákům základní služby a 2924 strážmistrům a důstojníkům SNB čítala nyní celkem 14 062 osob. Zbývající počet do stanoveného limitu 18 000 byl k 1. 2. 1951 doplněn vojáky prvního ročníku základní vojenské služby. Od 23. 7. 1951 se pak PS doplňovala odvedenci, kteří nahrazovali vojáky základní služby odcházející do civilu.[23]

Aby se zdůraznil vojenský charakter nového útvaru, byly v PS zrušeny strážmistrovské hodnosti. Jejich nositelé tvořili páteř předchozího útvaru a nyní byli převedeni do důstojnických hodností nebo do hodností poddůstojníků z povolání. V roce 1951 byla zřízena Vojenská akademie Pohraniční stráže, která vychovávala nové velitele PS.

První změny v organizaci a dislokaci jednotek nové sestavy PS přinesl rok 1952. Po zřízení Vnitřní stráže bylo Velitelství PS přeorganizováno na Hlavní správu Pohraniční a Vnitřní stráže (HS PVS),[24] dosavadní oddíly se změnily na brigády a projevily se první snahy o rovnoměrnější rozložení sil podél hranic. Na odlehlých úsecích pohraničních rot byly zřizovány jejich podřízené jednotky – detašované čety, které se v následujícím roce měnily na další roty.[25]

V roce 1952 vznikla 19. brigáda se sídlem v Děčíně, ve které sloužili zprvu pouze příslušníci PS z povolání. Vojáci základní služby doplnili její početní stavy až v roce 1954. Základem 19. brigády byli příslušníci oddělení Národní bezpečnosti (resp. Veřejné bezpečnosti), kteří dosud vykonávali pohraniční službu ve zmíněném úseku. Brigáda byla doplněna dále veliteli z HS PVS a kádrové správy MNB. Současně bylo v úseku 19. brigády zřízeno (stejně jako v úsecích ostatních brigád) zakázané pásmo a byly zde nainstalovány ženijně technické prostředky ke střežení hranic. Elektrický zátaras s vysokým napětím nebyl výjimečně v tomto úseku státních hranic zaveden.

Úsek střežený PS se tak prodloužil na celou hranici s NDR a PS střežila hraniční úsek od Komárna (bratislavská brigáda převzala střežení hranic od ústí řeky Ipeľ) k trojmezí česko-polsko-německému.[26] PS byla dále uložena ostraha „uzavřeného území v Jáchymově“, a to až do roku 1954, kdy byly jednotky hlídající tento úsek, vyčleněny z PS a podřízeny VS.[27]

---

[22] AMV, f. 2357, k. 7, situační zpráva, 1951. Početní stav roty v brigádě byl stanoven na 61, v oddíle na 41 osob. Skutečné stavy však byly nižší.

[23] AMV, f. 2357, k. 7, situační zpráva. PS nebyla doplněna pouze prověřenými vojáky základní služby. Ze stavu 13. divize bylo ohodnoceno 996 vojáků jako politicky a fyzicky nezpůsobilých. Z vojáků, keří byli soustředěni pro doplnění oddílů, byla vyřazena téměř polovina. Od ledna do března 1951 zběhlo z jednotek PS do zahraničí 26 osob.

[24] AMV, Tajný rozkaz ministra národní bezpečnosti (TRMNB) č. 58, 1952. Vnitřní stráž byla zřízena 1. 5. 1952 *„k ochraně určených průmyslových a železničních objektů a k plnění zvláštních důležitých úkolů ministerstva národní bezpečnosti“*. O dva roky později byla VS svěřena i ostraha uranových dolů.

[25] AMV, Vojenská kronika 4. bps, 1945–56, s. 24.

[26] AMV, TRMNB č. 101, 1952. V roce 1952 byl ke střežení státních hranic na Dunaji zřízen dunajský poříční oddíl a prapor pobřežní ochrany, který byl organizačně začleněn do 11. bratislavské brigády. Do těchto jednotek byla převedena výzbroj,

V roce 1952 byl zřízen a o rok později rozšířen týl HS PVS. Roku 1954 přebírá velení Vnitřní stráže nově vytvořená Správa Vnitřní stráže a velení Pohraniční stráže zajišťuje rovněž Správa.[28] Dále byl z jednotek střežících dunajskou hranici – tzn. ze 4. praporu 11. bps. a z bezpečnostní správy přístavu Komárno zformován 25. samostatný pohraniční prapor Komárno, který vykonával pohraniční službu v úseku Hrušov – Šahy. Jeho součástí byly i poříční oddíly Bratislava, Komárno a Chlaba.[29] Prapor, který podléhal přímo pražskému Velitelství PS, byl zrušen v lednu 1964 a vtělen do 11. bps. Stávající poříční oddíly byly posíleny o další oddíl, který byl dislokován v Medvedově.[30] Ostraha desetikilometrového úseku hranic s Maďarskem, která vedla podél Dunaje, přešla do působnosti VB.[31]

V roce 1954 byly zvýšeny početní stavy brigád PS střežících hranice s Rakouskem. V souvislosti s ukončením okupace Rakouska sovětskou armádou v roce 1955 se opětovně posílily početní stavy a výzbroj jednotek 4. a 15. brigády, které střežily československo-rakouskou hranici. Jednotky byly posíleny na úkor 9. a 10. bps.[32] O rok později bylo rozhodnuto o zvýšení počtu vojáků sloužících v rotách střežících československo-bavorské pomezí o 157 (byli převeleni od jiných jednotek). Současně byl z ekonomických důvodů snížen počet důstojníků a poddůstojníků z povolání (o 114, resp. o 210). Ze stejného důvodu byly sloučeny týlové složky Hlavní správy Pohraniční stráže, Velitelství Vnitřní stráže a Velitelství Civilní obrany.[33] K dalšímu posílení jednotek střežících československo-rakouskou hranici došlo v roce 1957, kdy byla 15. českobudějovické brigáda posílena o 74 vojáků základní služby a 4. znojemská brigáda o 124 vojáků základní služby.

V roce 1955 se vyčlenila oddělení pasové kontroly (OPK) z podřízenosti krajských správ a III. zvláštního odboru MV a byla zařazena do organizace Hlavní správy PS, přičemž samostatná OPK byla podřízena přímo Hlavní správě PS. Skupiny pohraničních kontrol spadaly pod příslušná OPK nebo velitelství brigád PS.[34]

Během „maďarských událostí“ v roce 1956 byla ostraha hranice s Maďarskem vyčleněna z pravomoci Veřejné bezpečnosti a přešla pod HS PS. V úsecích Modrý Kámen, Rimavská Sobota a Košice byla zřízena tři velitelství, která disponovala posilovými jednotkami Československé lidové armády (ČSLA), vojsky MV a žáky škol MV. Tato mimořádná opatření byla odvolána 20. 12. 1956.

---

výstroj a příslušníci NB, resp. VB, kteří dosud vykonávali službu ve zmíněném úseku, počty byly dále doplněny příslušníky MNB, VS, PS z povolání a vojáky základní služby.

[27] AMV, f. PS, Zpráva čj. 005/PS-1/72.

[28] AMV, f. 2357, k. 105, Nařízení náčelníka štábu PS, 1954.

[29] AMV, f. 2357, k. 105, Rozkaz velitele Pohraniční stráže (RVPS) č. 00158, 1954. 25. prapor měl v té době 697 příslušníků.

[30] AMV, f. PS, Pomůcka PS – organizace, 1951–1965.

[31] Národní archiv (dále jen NA), f. ÚV KSČ – A. Novotný, Informace o plnění usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 26. 10. 1965 o vytvoření jednotných čs. ozbrojených sil. Z dosavadního 25. samostatného dunajského praporu bylo vytvořeno velitelství 3. poříčního praporu s přímo podřízenými jednotkami, 3. poříční prapor byl začlen do struktury 11. bps. AMV, f. 2357, k. 282, RVPS č. 0033, 1963.

[32] AMV, Rozkaz ministra vnitra (RMV) č. 113, 1955. Síly 4. a 15. brigády byly zvýšeny u každé o dvě roty, u obou brigád bylo zřízeno dále nové velitelství pohraničního praporu. K pohraničním rotám 4. a 15. brigády byl přidělen navíc těžký kulomet; 1 těžkým kulometem a 2 tarasnicemi byly posíleny záložní jednotky pohraničních praporů. K navýšení početních stavů došlo u operačního, zpravodajského a politického oddělení a u oddělení bojové přípravy velitelství 4. a 15. bps. Nové jednotky byly postaveny ze sil 10. a 9. brigády, zrušených minometných čet záložních oddílů a snížením počtu příslušníků spojovacích a dopravních jednotek na bavorské hranici. Současně se zřízením nových jednotek byly posíleny ženijní zátarasy a signální a kontrolní prostředky. Zmiňované minometné čety záložních oddílů byly zřízeny na počátku roku 1954 u 5., 12., 9., 7. a 10. brigády PS, tzn. u brigád umístěných na hranicích s Bavorskem. Každá minometná četa všech brigád byla vyzbrojena 4 minomety 82 mm, vz. 52. Dalších 8 minometů bylo přiděleno vojenskému učilišti PVS, 2 vojensko-politickému učilišti PVS a 9 minometů pro výcvik minometníků nováčků ve Volarech. Minometné čety byly zrušeny v roce 1955. AMV, f. 2357, k. 105, 1954.

[33] AMV, TRMV č. 57, 1956.

[34] AMV, f. 2357, k. 108, RVPS č. 14, 1955.

V roce 1956 byly zrušeny týlové složky na pohraničních praporech a byl zformován týl vojsk MV a finanční odbor vojsk MV. Z těchto složek vznikl v roce 1958 Hlavní týl MV.[35] V roce 1960 byly v rámci PS zavedeny praporčické hodnosti.

V druhé polovině roku 1961, v době tzv. berlínské krize, byly jednotky střežící československo-bavorské hranice posíleny o vojáky základní služby, kterým bylo nařízeno „mimořádné cvičení" (do zálohy tak nemohli odejít v srpnu, ale až v prosinci). Řady Pohraniční stráže byly navíc dočasně rozšířeny o dělostřelecké jednotky.[36]

Organizační systém pohraničních jednotek zůstal v podstatě nezměněn do roku 1962, kdy byla zrušena volarská pohraniční brigáda a v prostorách jejího bývalého velitelství vzniklo technické školní středisko.[37] Úseky dosud střežené volarskou bps převzaly sušická a budějovická bps. Velitelství 9. brigády se přestěhovalo z Poběžovic do Domažlic a o rok později se přesunulo velitelství karlovarské pohraniční brigády do Ostrova nad Ohří.[38]

V roce 1964 byla opět sloučena Velitelství PS a VS. Dne 1. 4. 1964 se plánská brigáda přetvořila ve školní, resp. brigádu poddůstojnických škol a v jejím rámci byly postupně soustředěny poddůstojnické školy PS. Úseky státních hranic, které dosud střežila, převzaly do ostrahy chebská a domažlická brigáda. Plánská brigáda byla jako výkonný svazek (tj. organizující a provádějící ostrahu hranic) obnovena v roce 1966.[39] V r. 1973 byla opět přeměněna na školní. Veliteli školní brigády byly podřízeny školní prapory v Chodové Plané, v Zadním Chodově, v Tisové, ve Volarech a dále školní středisko psovodů v Libějovicích. U zmíněných jednotek byli školeni vojáci základní služby pro získání odborných znalostí o automobilové, spojovací a ženijní technice a o kynologii. Tímto nařízením se zároveň rušily výcvikové prapory brigád a výcvikové jednotky spojovací, automobilní a ženijní, které byly součástí brigád. Výcvik povolanců a záložníků se prováděl u nově zřízených záložně výcvikových praporů, které sloužily současně jako záloha sil pro pohraniční operace i pro mimořádná bezpečnostní opatření v rámci brigád.[40]

Na počátku roku 1964 byla zrušena velitelství pohraničních praporů u 19. a 3. bps, tzn. u brigád střežících úseky hranice s NDR. U obou brigád byly nově vytvořeny záložní roty, které byly umístěny na jejich křídlech, tzn. u 19. bps v Jablonném v Podještědí a v Dubí, u 3. bps v Jirkově a v Nejdku.[41] V témže roce byly početně posíleny roty na rakouské hranici.

V roce 1964 byl na pohraničních rotách zaveden četový systém, tj. vojáci začali být organizováni do čet a nikoli do družstev jako doposud.

Pohraniční stráž byla k 1. 1. 1966 vyčleněna z ministerstva vnitra a podřízena ministerstvu národní obrany, později byla zařazena do pozemního vojska v rámci ČSLA. Do kompetencí krajských správ MV byla převedena oddělení pasové kontroly. Část vojáků

[35] AMV, f. PS, Výnos č. 005/PS-1/ 72.

[36] AMV, Vojenská kronika 9. bps, 1961. Např. 9. poběžovická brigáda byla posílena o tyto jednotky: oddíl samohybných děl ve složení velitel, 1 baterie těžkých samohybných děl 152 mm organizovaná v 5 palebných četách, 4 baterie samohybných děl 75 mm organizované ve 14 palebných četách a skupina protivzdušné obrany ve složení velitel, hláska, 2 baterie protiletadlových dvojkanónů 30 mm organizované v 5 palebných četách. Tyto jednotky byly složeny ze 48 důstojníků, 10 praporčíků, 134 poddůstojníků a 250 vojínů, přičemž poddůstojníci a vojíni byli povoláni ze záloh ČSLA. Velitelství posilových jednotek bylo umístěno u velitelství brigády, velitelství baterií u praporů a jednotky v úsecích rot.

[37] AMV, f. PS, Výnos 005/PS-1/72.

[38] AMV, f. PS, Pomůcka PS – organizace, 1951–1965.

[39] AMV, Vojenská kronika 5. bps, kapitola 2, s. 13.

[40] AMV, f. 2357, k. 394, RVPS, 1973. Záložně výcvikové prapory Pohraniční stráže (zvprps) jednotlivých brigád byly umístěny následovně: 5. bps Cheb – zvprps Aš, 9. bps Domažlice – zvprps Poběžovice, 7. bps Sušice – zvprps Volary, 15. bps České Budějovice – zvprps Suchdol nad Lužnicí, 4. bps Znojmo – zvprps Břeclav, 11. bps Bratislava – zvprps Malacky.

[41] AMV, f. 2357, k. 282, RVPS č. 0033, 1963.

základní služby sloužících u PS měla i nadále na hraničních přechodech pomáhat zabraňovat násilným přejezdům hranic a provádět kontroly na železničních přechodech. V dubnu téhož roku byl zrušen systém tzv. vojskové ochrany hranice s NDR, což mělo za následek zrušení děčínské a karlovarské brigády a vojtanovského praporu. Ostrahu hranice s NDR zajišťovala oddělení Veřejné bezpečnosti (VB). V červnu 1966 byla zrušena Vnitřní stráž.[42]

Na hranici s NDR byla rozmístěna, tak jako na ostatních československých hranicích se zeměmi sovětského bloku, oddělení ochrany státních hranic, která patřila do kompetence VB. Velitelé jednotek zrušených 3. a 19. brigády setrvali na svých místech a zůstal tak plně funkční jejich „aktiv" včetně pomocníků Pohraniční stráže. Ženijní zátaras byl odstraněn současně se zrušením uvedených brigád.[43]

Téhož roku byly v celé sestavě PS zrušeny prapory, ve stejných prostorách byly o rok později zřízeny výcvikové jednotky, které se posléze změnily na výcviková střediska[44] a byl zaveden dvojstupňový systém velení rota – brigáda. Bylo zrušeno 25 rot, které byly vyhodnoceny jako „neaktivní", dále 3 poříční oddíly[45] a zredukovaly se také početní stavy PS (celkem o 4500 pohraničníků, přičemž 3500 z tohoto počtu jich sloužilo v pohraničních rotách).[46]

V letech 1967–1969 přibyly k úkolům PS úkoly obranné (pro případ branné pohotovosti státu). Pohraniční jednotky byly posíleny o těžkou bojovou techniku – obrněné transportéry a bezzákluzové kanóny. K redukci těžké bojové techniky u rot PS došlo v roce 1969, kdy byla stažena od deseti jednotek.

Změny v doplňování PS byly provedeny v roce 1969. Základní vojenská služba u PS trvala od tohoto data dvacet čtyři měsíce namísto dosavadních dvaceti šesti měsíců. Povolanci rukovali k PS od roku 1969 dvakrát ročně, oproti dosavadní praxi, kdy se tak dělo jen jednou ročně, vždy v srpnu.

Do působnosti Federálního ministerstva vnitra (FMV) byla PS začleněna 1. 1. 1972[47] a o rok později, v červnu 1973, byla v rámci FMV namísto Velitelství PS vytvořena Hlavní správa Pohraniční stráže a ochrany státních hranic (HS PS OSH), která podle tzv. jednotného systému ochrany státních hranic nadále organizovala ostrahu veškerých československých hranic, tzn. i hranic se zeměmi sovětského bloku.[48]

Do podřízenosti HS PS OSH patřily:

Pohraniční stráž – střežila hranice s Bavorskem, Rakouskem a sledovala lodě kapitalistických států plovoucí po Dunaji;

oddělení pasové kontroly (OPK) – působila na celém území státu a zajišťovala přeshraniční provoz. V listopadu 1973 byla OPK převedena pod Zpravodajskou správu Pohraniční stráže a ochrany státních hranic;

[42] NA, f. ÚV KSČ – A. Novotný, Informace o plnění usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 26. 10. 1965 o vytvoření jednotných čs. ozbrojených sil.

[43] Tamtéž.

[44] AMV, f. PS, 005/PS-1/72.

[45] AMV, f. PS, 005,/PS-4/72.

[46] AMV, f. PS, 13-72.

[47] Převedení PS pod resort vnitra bylo provedeno na základě usnesení politbyra ÚV KSČ z 15. 12. 1971.

[48] Do podřízenosti HS PS OSH bylo převedeno 696 příslušníků pohraničních oddělení a pracovníků řízení hraniční služby z Čech, 449 ze Slovenska, 904 příslušníci oddělení pasových kontrol, 16 příslušníků Státní bezpečnosti (StB), 1 pracovník z federální správy VB a 5 příslušníků z organizační a vnitřní správy FMV a 4 pracovníci tiskového odboru FMV. AMV, RMV č. 35, 1973.

pohraniční oddělení ochrany státních hranic – zajišťovala ostrahu státních hranic se socialistickými státy;

oddělení správy státních hranic – zabezpečovala vytyčení průběhu státních hranic z právního hlediska, dále údržbu hraničních znaků a vedla dokumentaci o státních hranicích.

sekretariát hlavního hraničního zmocněnce – jeho prostřednictvím se projednávaly pohraniční záležitosti s úředními orgány sousední země.[49]

V sestavě PS byly opět vytvořeny prapory. U 5. chebské brigády to byly prapory Aš, Cheb, Halže, u 9. domažlické brigády prapory Rozvadov, Poběžovice, Nýrsko, u 7. sušické brigády prapory Železná Ruda, Kvilda, Volary, u 15. českobudějovické brigády prapory Lipno, Kaplice, Suchdol, Nová Bystřice, u 4. znojemské brigády prapory Jemnice, Znojmo, Hrušovany, Břeclav a u 11. bratislavské brigády prapory Malacky, Bratislava a poříční prapor Komárno.

Na rotách byl obnoven systém tří čet, navýšily se početní stavy pohraničních jednotek. V rámci bratislavské brigády byl vytvořen nový poříční oddíl Medvedovo.[50]

V roce 1975 byla část oddělení ochrany státních hranic, která zajišťovala ostrahu hranice s tehdejší SRN, podřízena chebské brigádě.[51] OPK přešly opět pod velitelství brigád a OPK na letišti v Praze-Ruzyni pod HS PS OSH.

V letech 1976–1978 byla do HS PS OSH začleněna Správa vojsk MV vytvořená v roce 1975. Náčelník Správy vojsk MV byl přímo podřízen náčelníkovi HS PS OSH.[52] Organizační struktura ostrahy státních hranic se od této doby až do roku 1989 nezměnila. V souvislosti s pohraničními složkami je nutné se také zmínit o jednotkách Vojenské kontrarozvědky (VKR), která působila uvnitř Pohraniční stráže. VKR předcházela na konci 40. let instituce „důstojník kázně" a později, od roku 1951, tuto činnost vykonával IV. sektor Velitelství Státní bezpečnosti; na velitelství brigád tito příslušníci působili v tzv. 6. odděleních.[53]

V roce 1952 byla u jednotek PS (u brigád a praporů) v souvislosti se zřízením Hlavní správy vojenské kontrarozvědky[54] ustanovena oddělení VKR. Jejich úkolem bylo vykonávat „kontrarozvědnou ochranu" vojsk PS, což v praxi znamenalo eliminovat snahy cizích zpravodajských služeb o proniknutí do objektů PS nebo zamezit jinému „vyzvědačství". Jejich hlavní činností však bylo zjišťovat, převážně za pomoci agenturní sítě, náladu mezi vojáky, upo-

[49] AMV, RVPS č. 25, 1973.

[50] Tamtéž.

[51] AMV, Vojenská kronika chebské brigády, odd. II, s. 18, 1975.; AMV, f. 2357, k. 378, referát náčelníka HS PS OSH, 1975: *„Rozhodujícím východiskem tohoto opatření je nutnost jednotného, úzce a denně koordinovaného využití prostředků zpravodajské práce, propojení činnosti OPK na státních hranicích s NSR a NDR, využití vojskových sil a prostředků k zásahům při vzniklé situaci na hranici s NDR a koordinace úsilí našich orgánů a orgánů NDR při zabezpečování ochrany hranic v Ašském výběžku."*

[52] AMV, RMV č. 19, 1976, RMV č. 17, 1978.

[53] AMV, f. 310 – Sekretariát Velitelství Státní bezpečnosti (dále jen 310), sig. 8-7, Činnost IV. sektoru V StB (Velitelství StB). IV. sektor byl organizován následovně: v čele stál velitel a jeho zástupce, písemnou agendu zpracovával čtyřčlenný sekretariát velitele. Vlastní agenturně operativní práci organizovala dvě oddělení, z nichž 1. oddělení čítající 9 příslušníků StB organizovalo činnost v rámci PS a 2. oddělení s 12 příslušníky činnost VB, Sboru vězeňské stráže (SVS), OS ČSD (Ozbrojený sbor Československých drah), Požární ochrany (PO) a Lidových milic (LM). 1. oddělení se skládalo z velitele, ze zástupce velitele a ze 7 referentů, kteří „obsluhovali" brigády PS umístěné na hranici s americkou okupační zónou v Německu. Zanedlouho bylo oddělení rozšířeno a referenti „zpracovávali" i jednotky lokalizované na hranicích s Rakouskem a Velitelství PS. „Kontrarozvědnou ochranu" PS v rámci brigád vykonávali příslušníci organizovaní v 6. odděleních u velitelství brigád, řízeni byli přímo instruktorem ze IV. sektoru. Jednotlivá oddělení měla asi 9–11 příslušníků. Vlastní činnost příslušníků 6. oddělení velitelství bps spočívala v budování a obsluze informátorské sítě. Činnost informátorů, kterých bylo v roce 1951 asi 245, se zaměřovala zejm. na odhalení příprav ke zběhnutí, na styk s cizí agenturou a ostatní trestnou činnost příslušníků PS. V tomto roce byla 6. oddělení vybavena celkem 50 motocykly, navíc bylo každé oddělení vybaveno fotoaparátem zn. Opema a odpařovačem, který se používal při provádění cenzury.

[54] AMV, TRMNB č. 66, 1952.

zorňovat na „protistátní jevy“, odhalovat přípravy jednotlivých pohraničníků ke zběhnutí do ciziny a snažit se těmto útěkům zabránit.

VKR se snažila sledovat i ty pohraničníky, kterým se podařilo uprchnout do zahraničí. V několika případech se jí podařilo využitím „agenturně operativních kombinací“ (dopisy příbuzných a známých psané pod diktátem orgánů VKR, falešné přísliby beztrestnosti, komplikování života v cizině prostřednictvím zahraničních spolupracovníků apod.) vylákat je zpět do Československa a zde je předat soudu.[55]

2.1 Struktura pohraničních jednotek

2.1.1 Jednotky vykonávající pohraniční službu

V druhé polovině 40. let vykonávaly vlastní hraniční službu oddělení FS a čety pohraničních útvarů SNB. Četu, která byla nejnižší organizační jednotkou ostrahy hranic, tvořilo velitelství (velitel, jeho zástupce, řidič a spojka) a tři družstva. V každém družstvu sloužilo, kromě velitele, devět příslušníků SNB.[56]

Po rozdělení hranic na východní a západní úsek střežily svěřená území stanice (na východním úseku) a čety (na západním úseku) PS. Na stanici PS sloužil velitel, jeho zástupce (u stanic nad deset mužů) a různý počet příslušníků; systemizace byla stanovena odlišně pro každou stanici podle služební a terénní situace.[57]

Jednotlivé čety střežily úseky dlouhé 20–25 km. Stanoviště čet byla v poměrně velké vzdálenosti od hranic, jejich umístění určovaly hlavně místní ubytovací podmínky.[58] Četu PS tvořilo velitelství, tj. velitel, jeho zástupce, osvětový pomocník a manipulant, dále tři družstva po deseti mužích. Družstva měla mít příslušníky, kteří prošli výcvikem pro řidiče, ženisty, kuchaře a spojaře. Byla snaha umístit četu pohromadě, ovšem z taktických důvodů mohla být dislokována jednotlivá družstva samostatně.[59]

Po vytvoření nové sestavy v roce 1951 se stala nejnižší organizační jednotkou PS střežící hranice – rota. Bezprostředně po reorganizaci měly pohraniční roty v sestavě brigád průměrně 35–40,[60] později 40–50 pohraničníků a hlídkovaly na úseku dlouhém 3–5 km, což představovalo ostrahu 5–10 km hranic. Roty začleněné do sestavy oddílů měly přiděleny úseky delší.[61] Pohraniční roty byly organizovány do tří střeleckých družstev, kulometného družstva a hospodářského družstva. S rozmachem služební kynologie se v polovině 50. let v organizaci rot objevuje družstvo psovodů.[62] V této době stáli v čele rot tři funkcionáři: veli-

[55] Podařilo se podchytit pouze případy pohraničníka základní služby Tituruse a velitele pohraniční roty npor. Gala. Ti byli vylákáni zpět do ČSSR a následně odsouzeni k deseti a sedmi letům odnětí svobody.

[56] AMV, f. PS, Pohraniční útvary SNB – úhrnná zpráva, 1949.

[57] AMV, f. PS, inv. j. 139, čj. 465, PS SNB – návrh na reorganizaci z 31. 3. 1949, s. 3.

[58] AMV, f. 2357, Příspěvek sektoru I/1 ke zprávě o činnosti PS útvaru 9600 z 3. 3. 1951.

[59] AMV, f. PS, inv. j. 139, čj. 465, PS SNB – návrh na reorganizaci z 31. 3. 1949, s. 3.; AMV, f. 2357, Příspěvek sektoru I/1 ke zprávě o činnosti PS útvaru 9600 z 3. 3. 1951.

[60] AMV, Vojenská kronika poběžovické brigády, 1951–1956, s. 21.

[61] AMV, f. 2357, k. 7, březen 1951*: „Jednotlivým rotám byly přiděleny úseky v délce 3–4 km, na hranici US zony, v sestavě brigád. V sestavě oddílů úseky cca 8–10 km široké. Podle organizace má mít rota 61 příslušníků. Z toho 56 k výkonu služby. Dosavadní početní stavy jsou však menší a pohybují se průměrně 20–30 příslušníků. Připadá tedy na jeden km státní hranice jedna až dvě dvoučlenné hlídky. Za plného stavu připadne na jednu dvoučlennou hlídku úsek 500–600 m široký – v noci pak při vyslání 70% stavu na jednu hlídku úsek 300 až 400 m široký.“*

[62] AMV, f. PS, Historie a současnost svazku Pohraniční stráže v Chebu, s. 6. Po vzniku nové sestavy v roce 1951 bylo u PS psů využíváno spíše sporadicky, průměrně byl u každé pohraniční roty chebské brigády 1 služební pes. Situace se mění již v první polovině padesátých let, v roce 1956 se v předpise PS-I-1 hovoří již o družstvu psovodů a o využití služebních psů v hlídkách.

tel roty, zástupce velitele roty pro věci politické a staršina, později přibyly další. Funkce zástupce velitele pro věci politické byla zpočátku u většiny jednotek neobsazena, na tato místa byli zařazováni vybraní vojáci základní služby jako pomocníci velitele pro věci politické. Vojáci z povolání v těchto funkcích začali působit v roce 1954.[63] Do té doby bylo mnohde obsazeno vojáky základní služby i místo zástupce velitele roty. Družstva řídili velitelé družstev z řad pohraničníků základní služby.

Organizační struktura:

velitel roty – odpovídal za střežení stanoveného úseku, za stav pohraniční roty, tj. za vojenskou připravenost a politickou výchovu pohraničníků, za stav výzbroje a výstroje, služebních zvířat a za správné hospodaření. Dále za vlastní řízení a kontrolu výkonu služby jednotky, výcvik pohraničníků, řízení údržby a výstavby ženijně technických zátarasů (ŽTZ) a vedení operační dokumentace. Dále měl za úkol získávat zprávy od civilních informátorů z úseku roty, v této „agenturně operativní práci" řídil i ostatní důstojníky roty.[64] Organizoval spolupráci s místním obyvatelstvem, s úřady státní a místní správy a s ostatními ozbrojenými represivními složkami;

zástupce velitele roty pro věci politické – měl na starosti politickou a vojenskou výchovu příslušníků roty, odpovídal za kázeň jednotky a za využití volného času příslušníků roty. Přímo organizoval a prováděl politickou práci u jednotky, včetně politického školení;[65]

staršina roty (od 2. poloviny 60. let výkonný praporčík) – odpovídal za stav a dodržování vnitřního pořádku, za materiální zabezpečení roty, za uložení, evidenci a využití vojenského materiálu a za hygienická opatření u roty. Dále řídil služební činnost příslušníků hospodářského (později velitelského) družstva a správce materiálu pohraniční roty. Ten měl na starost správnou úschovu a evidenci materiálu ve skladišti roty a vedení písemností týkajících se hospodářství roty.[66] Od 70. let nahradil správce materiálu roty starší účtovatel, který byl rovněž podřízen výkonnému praporčíkovi roty. Starší účtovatel, který byl nadřízen kuchařům a pracovní směně v kuchyni, odpovídal za přípravu stravy a hospodaření s proviantním materiálem roty;

velitel družstva – se rekrutoval zpravidla z řad poddůstojníků základní služby, méně často z řad poddůstojníků z povolání. Byl odpovědný za výkon služby příslušníků družstva, za jejich kázeň, výcvik a vystupování a za správnou údržbu a používání výzbroje a výstroje. Velitel družstva psovodů měl zodpovědnost za výcvik služebních psů;[67]

zástupce velitele roty – odpovídal za bojovou přípravu, za výkon služby, za kázeň a pořádek u roty. Dále byl povinen získávat zprávy o situaci v úseku roty, podle pokynů velitele roty spolupracovat s místním obyvatelstvem a v nepřítomnosti velitele roty řídit jednotku.[68]

Později přibyli na pohraniční roty další funkcionáři:

velitel čety – zpravidla důstojník z povolání nebo absolvent školy důstojníků v záloze. Byl podřízen veliteli roty a přímým nadřízeným příslušníků čety. Odpovídal za *„výkon služby*

[63] Tamtéž, s.7.

[64] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, Praha 1956, s. 24: Velitel roty *„je povinen: plánovat a provádět agenturně operativní práci v úseku roty, řídit agenturní práci svých zástupců; zabývat se soustavným získáváním zpráv o situaci a podle nich činit denně rozhodnutí a organizovat ochranu státních hranic ve svém úseku; zevšeobecňovat nejlepší zkušenosti z výkonu služby a vyhledávat nové formy a metody v její organizaci".* Později se upustilo od úkolování velitelů rot k získávání a „obsluhování" civilních informátorů, protože (podle ústních svědectví pamětníků) velitelé rot zpravodajskou činnost nezvládali pro nepřipravenost, časovou vytíženost a kvůli umístění rot mimo obydlená území.

[65] Tamtéž, s. 28.

[66] Tamtéž, s. 31–35.

[67] Tamtéž, s. 35–38.

[68] Tamtéž, s. 27–28.

pohraničníků čety, její bojovou pohotovost, bojovou a politickou přípravu, výchovu, vojenskou kázeň, politicko-morální stav, přípravu psovodů a ostatních specialistů v četě, výcvik služebních psů, udržování vnitřního pořádku u čety, bezvadný stav a neporušenost výzbroje, bojové techniky a materiálu čety.“ [69] Velitel 1. čety byl zároveň zástupcem velitele roty;

instruktor pro spojení a starší spojař – poddůstojník základní služby nebo praporčík, odpovídal za bezchybný stav spojovacích a signálních prostředků a za spojení se sousedními rotami a s nadřízenými jednotkami;[70]

technik roty – zpravidla praporčík, tato funkce byla u rot PS zavedena v 70. letech. Technik roty odpovídal za *„dobrý technický stav, správnou údržbu automobilních, ženijních, spojovacích, infraoptických a signálních prostředků používaných k ochraně státních hranic a za hospodaření s automobilním, ženijním, spojovacím, infraoptickým a signálním materiálem. Organizuje a ve stanoveném rozsahu provádí odborný výcvik řidičů, spojařů a ženistů roty.“*[71]

V první polovině 50. let se upravovaly početní stavy rot. Pohraniční roty byly podle počtu příslušníků označovány písmeny A, B, C. Přičemž početně nejsilnější roty typu A (61 osob), byly umístěny na nejexponovanějších místech hranic. Roty typu B čítaly 52 osob a roty typu C měly 46 osob.[72] Na konci roku 1958 byly vybrané pohraniční roty ležící na „tankových směrech” vyzbrojeny tarasnicemi.[73]

Na počátku 60. let, tedy v období, kdy byly pohraniční roty stále organizovány do družstev, byli pohraničníci-specialisté (např. ženisté, řidiči, apod.) zařazováni k rotám minimálně. Údržbu a výstavbu ženijně technických prostředků k ostraze hranic zajišťovaly nadřízené útvary. Pohraniční roty prováděly zejména údržbu kontrolního pásu. Motorová vozidla byla k vlastnímu výkonu služby využívána minimálně. Výcvik a politická školení pohraničníků rot (nováčci byli cvičeni ve výcvikových střediscích), probíhala každý den před nebo po výkonu služby a trvala tři hodiny.[74]

V březnu 1964 proběhla reorganizace pohraničních rot. K 1. 3. 1964 byl zaveden četový systém. Roty se skládaly ze tří čet, které tvořila 2–3 družstva (podle počtu vojáků u roty), v organizační sestavě roty bylo ještě velitelské družstvo (správce materiálu, tři řidiči, dva spojaři, 2–3 kuchaři, zdravotnický instruktor, topič-údržbář, vozka). Pohraniční roty měly podle typu různý počet příslušníků: 60, 68, 72, 76, 84, 98.[75] Po této reorganizaci vlastní ostrahu hranic prováděly vždy dvě čety, pohraničníci z třetí čety se věnovali výcviku a politickému školení. Cvičící četa sloužila zároveň jako záloha velitele roty pro pohraniční operace.[76]

Tříčetový systém pohraničních rot, zavedený v březnu 1964, prodělal dílčí změnu v září 1967. Roty byly doplněny těžkou bojovou technikou. Měly velitelství (velitel roty, zástupce velitele roty pro věci politické, pomocník velitele roty-kynolog), výkonného praporčí-

---

[69] AMV, Ochrana státních hranic Československé socialistické republiky (pohraniční rota), Praha 1974, s. 13.

[70] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, Praha 1956, s. 39.

[71] AMV, Ochrana státních hranic Československé socialistické republiky (pohraniční rota), Praha 1974, s. 15.

[72] AMV, TRMV č. 45, 1953. Tento rozkaz stanovuje tři typy pohraničních rot, podle kronik znojemské a poběžovické pohraniční brigády však rozčlenění rot bylo prakticky provedeno až v druhé polovině 50. let. Ve Vojenské kronice znojemské brigády 1945–56, s. 24 a ve Vojenské kronice poběžovické brigády 1951–56 a 1958 je zmínka, že po reorganizaci byly tabulkové počty rot stanoveny na 52 pohraničníků, v roce 1955 na 55 pohraničníků a teprve v roce 1958 byly tabulkové počty pohraničníků dány podle délky a náročnosti střežených úseků.

[73] AMV, f. A 2/1 – Sekretariát ministra vnitra (dále jen A 2/1), inv. j. 1314.

[74] AMV, f. A 32 – Sekretariát náměstků ministra vnitra ČSSR Jána Pješčaka a Pavla Vaňa (dále jen A 32), k. 7, Reálné možnosti zabezpečení plnění úkolů OSH, 1972.

[75] AMV, Historie a současnost svazku Pohraniční stráže v Chebu, oddíl 3; AMV, Vojenská kronika poběžovické brigády, 1964; AMV, Vojenská kronika znojemské brigády, 1964.

[76] AMV, f. A 32, k. 7, Reálné možnosti zabezpečení plnění úkolů OSH, 1972.

ka, zdravotnického instruktora, staršího automechanika-seřizovače-řidiče polopásového obrněného transportéru (od roku 1969 technik roty), velitele čet (velitel 1. čety byl zároveň zástupcem velitele roty), hospodářské družstvo (v čele výkonný praporčík, dále starší účetní, motocyklista-písař, dva kuchaři, topič-údržbář),[77] družstvo psovodů, dvě střelecké čety. V střelecké četě byla dvě střelecká družstva a jedno družstvo tarasnicové. Na hranicích působily dva typy pohraničních rot o 71 a 95 příslušnících. Oba typy se lišily pouze počtem střelců. V důsledku reorganizace se celkově snížil počet vojáků střežících hranice.

V této etapě, tedy zhruba v letech 1966–1969, byl prováděn u výcvikových praporů tzv. soustředěný výcvik pohraničníků z pohraničních rot v týdenních, čtrnáctidenních a později v měsíčních cyklech. Do soustředěného výcviku byla odesílána vždy jedna třetina sil pohraničních rot, u samotných rot byly prováděny pouze nácviky.[78] Poté se výcvik opět vrátil na pohraniční roty.

V roce 1969 se znovu zavedly 3 typy pohraničních rot, tentokrát o 89, 66 a 55 příslušnících a byly provedeny dílčí změny v organizaci rot. Nové roty opět tvořilo velitelství, hospodářské družstvo, technické družstvo (v čele byl technik roty, který velel staršímu spojaři, spojaři, signalistovi, ženistovi, staršímu řidiči-automechanikovi a třem řidičům; družstvo disponovalo třemi terénními vozy a jedním nákladním automobilem),[79] střelecká četa, posílené družstvo psovodů a buď tarasnicová četa u pohraničních rot na hranicích s Rakouskem, nebo četa bezzákluzových kanónů na hranicích s Bavorskem. Počet pohraničníků v družstvu psovodů byl zvýšen na devět, na roty byl nově přidělen jeden voják *z* povolání-technik a voják základní služby-starší účetní. O jedno se zvýšil počet terénních vozidel. U jižních brigád se připravovala změna tarasnicových jednotek na čety bezzákluzových kanónů.[80]

Z pohraničních rot umístěných v náročném terénu byla stažena těžká bojová technika, u rot vybavených obrněnými transportéry nahradily dosavadní velitelské OT-810 kolové transportéry OT-64.[81]

V roce 1973 byly zřízeny dva typy pohraničních rot s tříčetovým systémem – typ 82 a 68. U obou typů rot specialisté (řidiči, spojaři, ženisté, psovodi) sloužili v rámci čet a netvořili samostatnou jednotku.[82]

K poslední změně v systému pohraničních rot došlo v roce 1979. Hraniční službu vykonávaly tři typy pohraničních rot čítající 91, 82 a 68 příslušníků.

2.1.2 Nadřízené útvary pohraničních jednotek

K řízení a koordinaci pohraničních jednotek a k organizačnímu zajištění vlastní ostrahy hranic byl vytvořen rozsáhlý velitelský aparát. Nejnižšími jednotkami konajícími vlastní pohraniční službu byly čety (od roku 1951 roty), jim nadřízené byly roty (do roku 1951), dále prapory (vyjma let 1966–1973, kdy byly zrušeny), brigády a Velitelství nebo též Hlavní správa PS, jejíž sídlo bylo v Praze. Rota nedisponovala záložní jednotkou pro služební nasazení, byla tedy kontrolním a administrativním velitelstvím. V roce 1949 se rota dislokovaná u západních hranic skládala z velitelství (velitel, zástupce velitele a osvětový referent), dále z pomocného družstva (manipulant, 2 řidiči a 4 radiotelegrafisté). V západním úseku rota za-

[77] AMV, f. 2357, k. 602, Směrnice pro zabezpečení organizačních změn, 1969; AMV, f. 2357, k. 3359, 1968. S určitostí se dá předpokládat toto složení hospodářského družstva.

[78] AMV, f. A 32, k. 7, Reálné možnosti zabezpečení plnění úkolů osh, 1972.

[79] AMV, f. 2357, k. 602, Směrnice pro zabezpečení organizačních změn, 1969; AMV, f. 2357, k. 3359, 1968.

[80] AMV, Vojenská kronika znojemské brigády, 1969.

[81] AMV, f. 2357, k. 602, Směrnice pro zabezpečení organizačních změn, 1969; AMV, f. 2357, k. 3359, 1968.

[82] AMV, Vojenská kronika znojemské brigády, 1973, s. 2.

jišťovala velení pro 2 až 6 čet. Velitelství roty ve východním pásmu tvořil velitel, osvětový zástupce, dále zde působil manipulant, řidič a 4 radiotelegrafisté (za předpokladu existence radiotelegrafní sítě). Mělo zajišťovat velení pro různý počet stanic. Úseky rot byly v západním pásmu určeny podle dislokace vojenských jednotek, se kterými měla PS spolupracovat při vojenské obraně hranice, ve východním pásmu byly úseky stanic stanoveny podle okresního územního členění.[83]

Vyšší organizační jednotkou PS byl prapor. V západním pásmu ho tvořilo velitelství, které se skládalo z velitele, jeho zástupce, osvětového důstojníka, pobočníka, ZPÚ (zajištění pohraničního území) důstojníka (zřejmě tzv. styčný orgán, měl na starosti koordinaci bezpečnostních složek působících v úseku pohraničního praporu) a z pomocného družstva. Pomocné družstvo tvořili: autoreferent, spojovací referent, pomocník osvětového důstojníka, zbrojíř, 6 manipulantů, 4 řidiči, 4 radiotelegrafisté, 2 telefonisté a spojka.

Ve východním pásmu se velitelství praporu skládalo z velitele, pobočníka, osvětového důstojníka, materiálního důstojníka a pomocného družstva, v němž byli pomocník osvětového důstojníka, 3 manipulanti, 2 řidiči a 4 radiotelegrafisté. Prapor velel 2–7 rotám PS. Ani prapor nedisponoval vlastními záložními jednotkami a na střežení hranic se podílel jako koordinační a administrativně hospodářský celek.[84]

Po reorganizaci v roce 1951 se jednotkou vykonávající vlastní pohraniční službu stala rota a nadřízenými články prapor, brigáda, popř. oddíl a velitelství, popř. správa. Prapory pohraniční stráže byl součástí pohraniční brigády, součástí praporu bylo asi 4–5 pohraničních rot. Velitelství praporu se skládalo ze štábu, politického aparátu a týlu. Úkoly týkající se bezprostředně organizace ostrahy hranic, ženijně technického zabezpečení a spojení, zpravodajské činnosti a také školení příslušníků praporu řešil štáb pohraničního praporu, týl se staral o veškeré materiální zabezpečení praporu.

Nejdůležitějšími funkcionáři velitelství praporu, kteří měli k výkonu služby ve stanovené působnosti sobě podřízený aparát, byli vedle velitele praporu, zástupce velitele praporu pro věci politické, zástupce velitele praporu pro týl, náčelník štábu, zástupce náčelníka štábu pro zpravodajství, zástupce náčelníka štábu pro výkon služby, zástupce náčelníka štábu pro školení a vedoucí kanceláře. Povinnosti funkcionářů velitelství praporu byly obdobné jako povinnosti funkcionářů velitelství brigády.[85]

Jako záloha velitele praporu sloužila od počátku 50. let ženijní družstva. Od šedesátých let tuto funkci převzala záložní četa a spojovací četa pro údržbu a výstavbu ženijně technického zabezpečení.[86]

Od poloviny 50. let přibyl k funkcionářům praporu zástupce náčelníka štábu pro spojení[87]; jako záložní jednotka je uváděna záložní rota, která se skládala z pěší čety, dopravní čety a spojovací čety, od poloviny 60. let se v organizaci pohraničního praporu uvádí praporní obvaziště.[88] Pohraniční prapory byly zrušeny v roce 1966, znovu obnoveny v roce 1972. Obnovené velitelství praporu tvořilo 7 důstojníků: velitel, zástupce pro věci politické, zástupce velitele praporu, 2 starší důstojníci, propagandista, praporčík-kynolog a instruktor Socialistic-

[83] AMV, f. PS, I-41 taj., PS – zřízení, 1949.

[84] AMV, f. PS, I-41 taj., PS – zřízení, 1949.

[85] AMV, PS-II-1, Služba štábů (brigáda, prapor), MV, 1958.

[86] AMV, f. PS, k. 126, Působnost brigády, praporu a roty.

[87] AMV, PS-II-1, Služba štábů (brigáda, prapor), MV, 1958.

[88] AMV, Historie a současnost Svazku Pohraniční stráže v Chebu, II., s. 2, 10. V polovině 60. let měla záložní rota 52 příslušníků, praporní obvaziště 3 příslušníky a spojovací četa, která byla uváděna samostatně, 18 příslušníků.

kého svazu mládeže (poddůstojník základní služby).[89] Později při praporech působila také zpravodajská skupina. Pro zabezpečení činnosti (a jako záloha velitelství praporu) byla zorganizována opět záložní rota.

Brigáda byla samostatný útvar, který organizoval a řídil ostrahu hranic ve svěřeném úseku. Úsek brigády byl ohraničen státními hranicemi, rozhraními mezi brigádami a vnitřní hranicí pohraničních okresů. V čele brigády stál velitel, kterému podléhal štáb, týl a politické oddělení brigády. Úkolem tohoto aparátu bylo zabezpečit velení, politický a výchovný dohled, materiální, technické a zdravotnické zajištění podřízených jednotek.[90] Velitelství brigády podléhaly rovněž jednotky zabezpečující chod brigády a další přičleněné jednotky, které nebyly v organizační struktuře rot a praporů. Činnost štábu brigády byla rozdělena mezi jednotlivá oddělení, skupiny, popř. jednotlivé funkcionáře štábu. V čele štábu stál náčelník.[91]

Organizační struktura:

operační oddělení – bylo nejdůležitějším oddělením štábu, jeho náčelník zpravidla zastupoval náčelníka štábu. Jeho hlavním úkolem bylo organizovat pohraniční službu.[92] V operačním oddě-

[89] Tamtéž, s. 16.

[90] AMV, f. PS, Pohraniční služba (brigáda, prapor), Praha 1957, s. 18–19: *„K zabezpečení ochrany státních hranic je velitel brigády (samostatného praporu) povinen prostřednictvím štábu organizovat a řídit ochranu státních hranic v úseku brigády (samostatného praporu), kontrolovat plnění předpisů, rozkazů a nařízení podřízenými jednotkami a poskytovat jim včas účinnou pomoc, získávat všemi silami a prostředky nepřetržitě zprávy o nepříteli a jeho úmyslech, studovat jeho taktiku a metody, seznamovat s nimi podřízené jednotky a provádět nutná opatření; shromažďovat a studovat zkušenosti z ochrany státních hranic, činit z nich konkrétní závěry a předávat je podřízeným jednotkám, organizovat a řídit bojovou a politickou přípravu všech pohraničníků, provádět zaměstnání a cvičení k zvýšení znalostí důstojníků a k zlepšení ochrany a obrany státních hranic, organizovat budování a nepřetržitě zdokonalovat ženijně technické zabezpečení ochrany a obrany státních hranic, usměrňovat a kontrolovat vstup obyvatelstva do zakázaného pásma za účelem polních a lesních a jiných prací.“*

[91] AMV, f. PS, Působnost brigády (oddílu) PS, k. 126: *„Náčelník štábu pohraniční brigády je podřízen veliteli brigády a po stránce štábní služby náčelníku štábu Pohraniční stráže, řídí činnost všech oddělení svého štábu a službu štábu praporu, je stále obeznámen s operativní situací v úseku brigády, využívá svého aparátu a štábů praporů a aktivně získává zprávy o situaci a hlásí je veliteli brigády, aby tento mohl rozhodovat, organizuje školení a výcvik štábu, studuje a zhodnocuje zkušenosti ze služby a z bojového nasazení podřízených jednotek, vyhodnocuje je za účelem vyhledávání nových forem ochrany hranice, osobně řídí práci zpravodajského oddělení, odpovídá za kvalitu vyšetřování a za správné a spolehlivé zajištění zatčených a za jejich eskortu, řídí bojovou přípravu v brigádě, plánuje práci svého štábu a koordinuje tento plán s plány práce politického sektoru a sektoru týlu, dohlíží na přesné dodržování periodických hlášení, jak štábem brigády, tak i štáby praporu a na vnitřní pořádek ve velitelství brigády, o zvláštních případech získává podrobné a pravdivé zprávy a hlásí je veliteli brigády, usiluje o to, aby podřízené jednotky brigády byly zaměřeny stále k lepší ochraně státní hranice a nebyly zatíženy službami jinými, dává pokyny pro vypracování plánu ženijních a terénních úprav na hranici a pro využití ostatních zařízení vybudovaných k ochraně státní hranice, sám osobně a prostřednictvím svého štábu poskytuje praktickou pomoc podřízeným štábům a nižším jednotkám a provádí kontrolu řádného výkonu služby k ochraně hranice podle operativních rozkazů velitele brigády a štábu brigády, v době nepřítomnosti velitele brigády dočasně plní jeho povinnosti, z příkazu velitele brigády provádí nejzodpovědnější vyšetřování, v době nepřítomnosti velitele brigády činí rozhodnutí o vyskytnuvší se operativní situaci a řídí operaci, na základě rozhodnutí velitele brigády vydává pokyny pro organizaci služby a pro vypracovávání operativních rozkazů.“*

[92] AMV, f. PS, Služba štábů (brigáda prapor), Praha 1958, s. 14: *„Prvnímu oddělení se ukládá: shromažďovat a studovat údaje o situaci, zejm. o předpokládaných a připravovaných narušeních státních hranic, a včas hlásit tyto údaje s návrhy náčelníku štábu; studovat ve svěřeném úseku terén a jeho vliv na organizaci a výkon služby k ochraně státních hranic, hospodářskou a politickou situaci, zkoumat povětrnostní podmínky v jednotlivých ročních obdobích; písemně zpracovávat operační rozkazy, nařízení a hlášení, zapisovat ústní nařízení velitele a náčelníka štábu a zabezpečit jejich doručení vykonavatelům; vést pracovní a operační mapy a veškerou potřebnou dokumentaci k ochraně státních hranic; kontrolovat přeskupování sil a prostředků prováděné podle rozhodnutí velitele a mít neustále přehled o skutečných počtech jednotek a pomocnících Pohraniční stráže; organizovat a přezkušovat bojovou pohotovost jednotek a štábu ve spolupráci s ostatními odděleními; zpracovávat dokumenty k organizaci součinnosti mezi podřízenými jednotkami a útvary ČSLA; zabezpečovat organizaci služební činnosti v odděleních dopravních kontrol; kontrolovat stav výkonu služby k ochraně státních hranic u jednotek, splnění rozkazů a nařízení velitele a organizovat kontrolu pohraničního režimu; zpracovávat společně s 2. oddělením plán vojskového pozorování ve svěřeném úseku; spolupracovat při zpracovávání plánu ženijně technického zabezpečení státních hranic s ženijním náčelníkem a náčelníkem spojení; organizovat zlepšovatelské hnutí k zabezpečení ochrany státních hranic ve spolupráci s ostatními odděleními a službami štábu, týlu a politickým oddělením; kontrolovat provádění hlásné služby PVOS* [Protivzdušná obrana státu]*; zabezpečovat kontrolu dodržování smluv a dohod o průběhu a režimu státních hranic, jakož i vedení dokumentace hraničních zmocněnců; zpracovávat společně s druhým oddělením štábu a s politickým oddělením opatření pro práci s místním obyvatelstvem a pomocníky Pohraniční stráže a*

lení byl rovněž referent pro služební psy, který měl na starost výcvik instruktorů, psovodů a psů, vedl příslušnou evidenci, organizoval odchov štěňat, osobně řídil důležitá cvičení a studoval a vyhodnocoval všeobecné zkušenosti s použitím služebních psů při ochraně hranic;[93]

zpravodajské oddělení – mělo za úkol především shromažďovat a vyhodnocovat informace o osobách chystajících se ilegálně přejít hranice. Informace byly získávány od PPS (pomocníků Pohraniční stráže), na základě tzv. vojskového pozorování jak vlastního, tak i zahraničního území, výslechů zadržených osob a od spolupracovníků (mnohdy i z řad cizích státních příslušníků) jejichž řízení a evidence byla obdobná jako u StB. Podle zaměření své činnosti bylo rozděleno na výzvědný a kontrarozvědný referát. Jeho příslušníci měli právo „podezřelé" osoby zatýkat, zadržovat i vyšetřovat;

oddělení bojové přípravy – plánovalo, zabezpečovalo, kontrolovalo a poskytovalo pomoc při školení a výcviku vojáků základní služby i vojáků z povolání, zkoumalo a analyzovalo případy neúspěšného použití zbraně proti „narušitelům" a nehody při manipulaci se zbraněmi a municí, zajišťovalo cvičební a učební pomůcky a organizovalo vnitřní, posádkovou a strážní službu. V rámci tohoto oddělení byl zařazen náčelník tělesné výchovy a sportu a náčelník chemické služby, který organizoval opatření na ochranu jednotek proti zbraním hromadného ničení, vedl protichemickou přípravu důstojníků, pomáhal velitelům jednotek při cvičení protichemické ochrany a kontroloval evidenci a uložení protichemických prostředků;[94]

oddělení organizačně doplňovací – vedlo evidenci všech příslušníků, občanských zaměstnanců, evidovalo rovněž služební zvířata, zpracovávalo požadavky na doplňování útvaru vojáky základní služby a záložníky a také vypracovávalo výkazy;

spojovací oddělení – společně se spojovací jednotkou zabezpečovalo linkové a rádiové spojení v rámci brigády;

oddělení speciálního spojení – zajišťovalo spojení pro utajované velení v brigádě;

ženijní náčelník – byl přímým náčelníkem ženijní jednotky a spolu s ní zabezpečoval ženijně technické zabezpečení hranic, tzn. plánoval a prováděl výstavbu a opravy zátarasů, signálních stěn, pozorovatelen, komunikací apod.;

pomocná kancelář – řídila manipulaci s tajnými dokumenty, vedla evidenci služebních knih a pomůcek, razítek a pečetí;

kádrový referent – vedl osobní agendu důstojníků.

Vedle štábu působil týl, v jehož čele stál náčelník týlu, popř. zástupce velitele brigády pro týl. Úkolem týlu bylo zdravotní, materiální a technické zabezpečení jednotek. V rámci něj působila tato oddělení nebo skupiny, popř. referenti:

– dělostřelecké a technické zásobování;
– proviantní oddělení;
– intendanční (výstrojní) skupina;
– zásobování PHM;
– ubytovací oddělení;
– zdravotní služba a brigádní obvaziště (ošetřovna);
– veterinární služba;

---

pro využití jejich pomoci při ochraně státních hranic; zásobovat jednotky topografickými mapami, vést jejich evidenci, kontrolovat jejich správné ukládání a používání."

[93] Tamtéž.

[94] AMV, PS-II-1, s. 20–21.

– skupina ostatních druhů vojsk;

– skupina organizačně plánovací.

Názvy jednotlivých oddělení velení brigády a jeho organizační členění se v průběhu vývoje různě měnilo.

Nástin organizačního vývoje velitelství brigády: 1951–1989:

velitel brigády;

zástupce velitele brigády – tato funkce je uváděna v roce 1966. V roce 1967 byla zrušena a nahrazena funkcí zástupce velitele pro bojovou přípravu, ta byla zrušena v roce 1973;

zástupce velitele pro věci politické – v roce 1966 byl název funkce změněn na náčelník politického oddělení brigády, v roce 1967 byl obnoven původní název;

zástupce velitele pro zásobování – v roce 1957 nahrazena funkcí náčelník týlu. V letech 1964–1966 byla funkce zástupce velitele pro zásobování opět zavedena. Zrušena byla v roce 1966, kdy byla vytvořena funkce zástupce velitele brigády pro týl;

náčelník štábu – byl faktickým zástupcem velitele, v letech 1973–1977 byl uváděn se statutem 1. zástupce velitele brigády;

zástupce velitele pro technické věci – funkce byla vytvořena v roce 1966 a zrušena 1. 7. 1973;

zástupce velitele pro zpravodajskou službu – funkce byla vytvořena v roce 1973. Od roku 1982 uváděn jako zástupce velitele náčelník zpravodajského oddělení, od r. 1983 jako zástupce velitele pro zpravodajskou službu;

zástupce náčelníka štábu – tato funkce byla uváděna jako součást velitelství brigády v období 1977–1979.

Součásti štábu:

operační oddělení – 1. 1. 1964 byla rozšířena působnost oddělení o problematiku bojové a velitelské přípravy, zvýšil se počet tabulkových míst a jeho název se změnil na oddělení služby a výcviku. V roce 1966 uváděno opět jako operační oddělení, od roku 1967 jako oddělení výkonu služby a bojové přípravy – bylo rozděleno na 2 části, každá měla svého náčelníka, velitel byl společný pro obě části. Od roku 1968 uváděny samostatně jako oddělení výkonu služby a oddělení bojové přípravy, v roce 1969 se mění název oddělení výkonu služby opět na operační;

zpravodajské oddělení – od roku 1966 je uváděno pod názvem agenturně operativní oddělení. Bylo zrušeno 1. 7. 1973, jeho práci nadále vykonával aparát zástupce velitele pro zpravodajskou službu;

oddělení bojové přípravy – bylo zrušeno 1. 1. 1964 (sloučeno s operačním oddělením), opět se uvádí od roku 1967. V roce 1969 dostalo statut skupiny, bylo vyňato ze štábu a podřízeno zástupci velitele pro bojovou přípravu. Úkolem bylo zabezpečovat bojovou a tělesnou přípravu, strážní a posádkovou službu a kázeň. Od roku 1973 má skupina opět statut oddělení a stává se součástí štábu;

organizačně doplňovací oddělení – od r. 1963 organizačně mobilizační a doplňovací oddělení, od r. 1967 nese opět svůj původní název, v roce 1969 dostává statut skupiny. V roce 1973 má opět statut oddělení štábu;

spojovací oddělení – od r. 1979 není uváděno jako součást štábu, jeho činnost vykonávala zřejmě spojovací rota, resp. spojovací náčelník, znovu se uvádí od roku 1983.

ženijní náčelník – od r. 1967 nese statut ženijní služby, od roku 1969 je přímo podřízen veliteli brigády. V roce 1975 není uváděn (jeho funkci zastával zřejmě velitel ženijní roty), od roku 1976 je uváděn jako oddělení štábu;

chemický náčelník – v letech 1957–1963 není samostatnou součástí štábu, byl zřízen v roce 1967 jako chemická služba, od roku 1969 byl přímo podřízen veliteli brigády. Od roku 1974 není uváděn jako samostatná součást štábu nebo velitelství;

8. oddělení – zřízeno v roce 1973, zřejmě řešilo otázky spojené s utajovanými skutečnostmi a s utajeným spojením;

pomocná kancelář – od roku 1966 není uváděna jako součást štábu;

oddělení utajeného velení – od roku 1956 nese název oddělení speciálního spojení, od roku 1961 speciální oddělení a od roku 1963 oddělení speciálního spojení. Neuvádí se od roku 1967, bylo přeřazeno do působnosti spojovacího náčelníka;

tajná spisovna – jako součást štábu uváděna od roku 1966 do roku 1973;

technické oddělení – vzniklo v roce 1966 jako rovnocenná součást velení brigády vedle týlu a štábu a mělo 3 skupiny:

automobilní;
dělostřeleckého vyzbrojování;
technického zásobování – nově zřízena v roce 1966.

Náčelník technického oddělení byl současně zástupcem velitele brigády pro technické věci. Technické oddělení bylo v roce 1969 zrušeno, automobilní skupina přešla přímo pod zástupce velitele pro týl, ostatní příslušníci byli zařazeni k jednotlivým odborným náčelníkům.

Součásti týlu:

oddělení dělostřeleckého a technického zásobování – od roku 1960 neslo název oddělení dělostřeleckého a technického vyzbrojování. V roce 1966 se stává součástí technického oddělení, v následujícím roce je uváděno jako skupina dělostřeleckého vyzbrojování. Po zrušení technického oddělení v roce 1969 je přímo podřízeno veliteli brigády a později je vedeno jako výzbrojní služba;

automobilní oddělení – od roku 1966 bylo součástí technického oddělení, v roce 1967 je uváděno pod označením skupina obrněných transportérů a automobilní techniky. Do roku 1973 nebylo samostatnou součástí týlu, ale přímo podřízeno zástupci velitele brigády pro týl, pak je opět uváděno jako automobilní služba, od 1974 jako oddělení, od roku 1975 jako služba. V roce 1984 nebylo uváděno jako samostatná složka, součástí týlu bylo od roku 1985;

zdravotní služba – od r. 1966 neslo označení zdravotní skupina a od r. 1970 opět služba;

brigádní obvaziště – jako součást týlu od roku 1967, od roku 1983 neslo označení brigádní ošetřovna;

veterinární služba – v roce 1966 je uváděna jako veterinární skupina a od roku 1967 opět jako služba;

finanční oddělení – od roku 1957 finanční služba, od roku 1960 opět finanční oddělení, od 1970 finanční skupina a od roku 1973 opět finanční služba;

skupina ostatních druhů vojsk – jako samostatná součást týlu uváděna pouze v letech 1967–1970;

skupina organizačně plánovací – její náčelník byl současně zástupcem náčelníka týlu, součástí týlu v letech 1967–1969;

starší důstojník pro organizaci a plánování-zástupce náčelníka týlu – funkce byla zřízena v roce 1969 (nahradila skupinu organizačně plánovací), od roku 1973 je uváděn pouze jako zástupce náčelníka týlu. Součástí týlu nebyl od roku 1983;

kádrová skupina – od roku 1957 kádrový referent, od roku 1960 opět skupina, v roce 1963 byla postavena mimo štáb i týl. V roce 1967 se kádrová skupina stává součástí politického oddělení, v letech 1969–1973 není ve strukturách velení brigády jako samostatná složka.

Velitelství brigády podléhaly zabezpečovací jednotky, které svou činností zajišťovaly chod velení brigády a podřízených jednotek, nákladní i osobní dopravu, spojení, výstavbu a údržbu ženijně technického zabezpečení a rovněž sloužily jako záloha pro velitele brigády, např. při pohraničních pátracích operacích nebo při kontrolách hlubokého týlu pohraničního území. Poskytovaly rovněž personální a technickou výpomoc podřízeným jednotkám.

Po zřízení pohraničních brigád v roce 1951 vypadaly zabezpečovací jednotky zhruba takto:

záložní prapor (také záložní oddíl) – skládal se z několika pěších čet a z čet vyzbrojených těžší vojenskou technikou (např. kulomety, tarasnicemi a minomety). Po zařazení PS pod MNO disponoval záložní oddíl i obrněnými transportéry a bezzákluzovými kanóny;[95]

dopravní rota – skládala se zpravidla ze dvou čet;

spojovací rota – rovněž se skládala zpravidla ze dvou čet: provozní a stavební.[96]

ženijní četa – byla od roku 1953 začleněna do hospodářské roty velitelství brigády[97], od roku 1958 je opět uváděna samostatně jako četa.[98] V roce 1962 byla zrušena ženijní družstva při praporech (výstavba a údržba ženijního zátarasu a signálních stěn byla nadále svěřena pouze spojovací a ženijní jednotce brigády) a z ženijní čety byla utvořena rota [99];

hospodářská rota – v roce 1964 uváděna jako četa.[100]

Vedle uvedených jednotek patřily do podřízenosti velitelství brigády výcvikové jednotky pro povolance a poddůstojnické školy. Tyto jednotky rovněž tvořily operativní zálohu velitele brigády. Dále byly ve strukturách brigády chovné stanice služebních psů (posléze byly centralizovány) a posádky hraničních přechodů.

Posádky hraničních přechodů byly složeny vesměs z pohraničníků z povolání (pokud nešlo o zaměstnance celní správy), kteří byli označováni jako „orgáni“ pasové kontroly, výjimkou byly střelecké jednotky tvořené pohraničníky základní služby (ovšem pod velením pohraničníka z povolání), které střežily OPK zejména proti násilným přejezdům. V roce 1975 byla na OPK vytvořena funkce mladší kontrolor. Tuto funkci zastávali pohraničníci základní služby a jejich úkolem bylo plnění základních úkolů při odbavování osob a vozidel.[101]

Zabezpečovací jednotky brigády byly reorganizovány v roce 1966. Rozdělily se na jednotky bojového zabezpečení a na týlové jednotky.

Jednotky bojového zabezpečení:

velitelská rota;

četa chemické ochrany;

spojovací rota;

ženijní rota;

chovná stanice;

výcvikové oddíly.

---

[95] Ve vojenské kronice chebské pohraniční brigády se uvádí, že záložní oddíl se v roce 1951 skládal ze 3 pěších čet, čety těžkých kulometů, čety tarasnic a z minometné čety. Minometné čety byly v sestavách brigád ležících na hranicích se SRN v letech 1953–1955. Poté byly minomety od PS staženy. V letech 1958–1963 byl ve vojenské kronice znojemské pohraniční brigády uváděn záložní prapor jako záložní rota.

[96] AMV, Historie a současnost svazku Pohraniční stráže v Chebu II, s. 1.

[97] AMV, Historie a současnost svazku Pohraniční stráže v Chebu, II, s. 1.

[98] AMV, Vojenská kronika znojemské pohraniční brigády, 1958, s. 5.

[99] AMV, Vojenská kronika poběžovické pohraniční brigády, 1962, s. 3.

[100] AMV, Historie a současnost svazku pohraniční stráže v Chebu, II, s. 10.

[101] AMV, f. 2357, k. 703, referát náčelníka HS PS OSH, 1975.

Týlové jednotky:

obvaziště;

veterinární ošetřovna;

hospodářská četa;

automobilní rota;

sklady a dílny (chemické, ženijní a zbrojní);

spojovací dílna;

automobilní dílna;

družstvo technického zabezpečení;

kontrolní technická stanice;

sklad automateriálu;

proviantní sklad;

výstrojní sklad a dílna;

sklad PHM.[102]

Hned následují rok byla provedena další reorganizace. Jednotky byly členěny takto:

velitelská rota – do jejího rámce náležely dvě střelecké čety, družstvo radiačního a chemického průzkumu, družstvo VKR (pouze ve válečných počtech), automobilní četa a pojízdný klub. Ve velitelské rotě bylo zařazeno přibližně 80 vojáků;

spojovací rota – tvořila ji provozní četa, která se skládala z telefonního družstva a dvou směrových družstev, radiové čety (zahrnující radiodálnopisné družstvo a radiové družstvo), stavební četa (skládající se ze stavebního družstva a dvou družstev stavebních mechaniků). Ve válečných počtech byl ještě pomocný spojovací uzel a spojovací četa týlu. Ve spojovací rotě bylo zařazeno zhruba 70 vojáků;

ženijní rota – tvořily ji ženijní četa a ženijně technická četa (ta se skládala z družstev: elektrocentrál a pil, zemních strojů a traktorů);

chovná stanice služebních psů;

výcvikové prapory.

Technické a týlové jednotky:

technická opravna – automobilní dílna, družstvo technického zabezpečení, zbrojní, spojovací, ženijní a chemická dílna, pojízdná kovárna a klempírna, sklad automobilního, dělostřeleckého, spojovacího, ženijního a chemického materiálu, autodružstvo;

rota týlového zabezpečení – automobilní četa, hospodářská četa, sklady a dílny (nedotknutelné zásoby, pohonné hmoty, proviant, výstroj, ubytování), veterinární ošetřovna, čtyři střelecké čety (vojáci z těchto čet byli využíváni pro investiční výstavbu v rámci brigády);

brigádní obvaziště[103].

Technická opravna brigády, sklady a dílny byly zrušeny v roce 1969 a jednotlivé součásti byly zařazeny do kompetence odborných náčelníků a oddělení.[104]

[102] AMV, Vojenská kronika poběžovické pohraniční brigády, 1966, s. 4.

[103] AMV, Vojenská kronika poběžovické pohraniční brigády, 1967, s. 2.

[104] AMV, Vojenská kronika znojemské pohraniční brigády, 1969, s. 3.; AMV, f. 2357/VPS, k. 138, Vysvětlení nové organizační struktury PS, 1969.

Záložní jednotky po roce 1969 vypadaly následovně: velitelská rota, spojovací rota, ženijní rota, rota tylového zabezpečení, výcvikové jednotky a případně chovná stanice a odborná výcviková střediska.

Výše již bylo naznačeno, že součástí záložních jednotek brigád byla i výcviková střediska PS. První vojáci základní služby, kteří posílili PS, byli připravováni v osmi výcvikových praporech SNB.[105]

Po reorganizaci PS nastupovali odvedenci přímo do výcvikových středisek (výcvikových praporů), které byly ustanoveny při velitelstvích pohraničních brigád v červenci 1951. Branci zde složili vojenskou přísahu a prodělali tříměsíční vojenský a pohraniční výcvik, který měli na starost důstojníci a poddůstojníci odvelení z kmenových jednotek a štábů. Po ukončení výcviku byli vojáci zařazováni podle svých odborností na pohraniční roty.[106]

Vedle přivelených pohraničníků zajišťujících výcvik branců, byli ve stavu výcvikových praporů i stálí příslušníci zajištující chod jednotky.[107] Na konci 60. let vypadala organizační struktura výcvikové jednotky zhruba takto: v čele výcvikového praporu stál velitel se svými zástupci (zástupcem velitele pro věci politické, zástupcem velitele pro věci technické a zástupcem velitele pro týl) a náčelníkem štábu.

Jednotky stálé:

obvaziště – v čele stál hlavní lékař, dále jej tvořil lékař, zdravotnický instruktor a řidič, technicky bylo vybaveno sanitním automobilem a malým kolovým transportérem;

velitelská rota – rotě velel velitel, velitelství roty se dále skládalo z výkonného praporčíka, jeho pomocníka a zdravotnického instruktora;

Do roty byly začleněny čety:

velitelská – čítající zhruba 24 vojáků, kteří byli organizováni v družstvech: střeleckém, radiačním, chemického průzkumu a technickém;

technického zabezpečení – čítající zhruba 20 vojáků, kteří byli organizováni v družstvech: bojová výdejna, obrněných transportérů a technické pomoci;

tylového zabezpečení – čítající zhruba 30 vojáků, kteří byli organizováni v družstvech: hospodářském, automobilním;

spojovací – čítající zhruba 27 vojáků, kteří byli organizováni ve dvou spojovacích družstvech a v radiovém družstvu.

Jednotky výcvikové byly organizovány v rámci střelecké roty, která čítala 150–170 vojáků. Ti byli rozčleněni podle odbornosti do čet a do příslušných družstev:

střeleckých;

tarasnicových;

psovodů.

---

[105] AMV, f. PS, výnos 285 taj./49-BP/6, Výcvikové prapory SNB – organizace a zřízení, 1949.

[106] AMV, f. PS, výnos 005/PS-3/72. V první polovině 60. let trval výcvik povolanců 2 měsíce, pohraničníci pak byli zařazeni na roty do čet, kde byli doškolováni v rámci školení čety; AMV, Vojenská kronika znojemské pohraniční brigády, 1969–1973. V letech 1969–1972 trval základní výcvik pohraničníků 6 měsíců. Od roku 1973 byli z důvodů nízkých početních stavů pohraničních rot povolanci školeni opět 2 měsíce a doškolováni na pohraničních rotách. Jak dlouho trvala tato praxe se nepodařilo zjistit.

[107] AMV, TRMNB č. 82, 1953. Byla snaha doplňovat PS pouze „politicky spolehlivými" branci. V roce 1953 vydal ministr národní bezpečnosti rozkaz, podle kterého byli branci navržení ke službě u PS nebo u VS, prověřováni nejprve okresními odděleními VB. Výsledky prověrky zasílali okresní náčelníci na příslušnou krajskou správu VB, která zajistila jejich lustraci v evidencích StB. Výsledky byly zaslány opět přes krajskou správu VB okresnímu náčelníkovi, který sdělil příslušnému vojenskému veliteli jména osob nezpůsobilých vykonávat službu u PS nebo VS. Za ně pak byli jmenováni náhradní branci, kteří byli prověřeni stejným způsobem. Konečné seznamy zasílaly krajské správy HS PVS.

Automobilní roty, čítající zhruba 130–150 vojáků, se skládaly z čet a družstev:

automobilních;

čet obrněných transportérů.[108]

Pohraničníci-specialisté – byli školeni ve zvláštních výcvikových jednotkách (např. psovodi, kuchaři, řidiči obrněných transportérů apod.), nebo v rámci výcvikových čet u specializovaných rot brigády *(*např. spojaři, ženisté).

Specialisté (poddůstojníci) – byli školeni v poddůstojnických školách PS, které byly začleněny do organizace brigád nebo i mimo sestavu PS.[109] V polovině 60. let byly poddůstojnické školy soustředěny v rámci školní brigády. Při výcviku specialistů a poddůstojníků PS úzce spolupracovala s ČSLA.[110] Po seznámení s úsekem roty byli veleni do hlídek k ostraze hranic.[111]

V letech 1967–1969 se prováděl výcvik pohraničníků (tzn. ne povolanců) v rámci tzv. soustředěného výcviku. Probíhal u výcvikových jednotek, kam byli pohraničníci periodicky zařazováni.[112]

U výcvikových jednotek byli cvičeni i vojáci v záloze povolaní na cvičení. Cvičení trvalo zhruba měsíc a probíhalo zpravidla v pěti cyklech, jeho účelem bylo početně posílit pohraniční roty v letních měsících, tj. v období jejich největšího zatížení. První týden záložníci strávili ve výcvikových střediscích, zbytek cvičení při výkonu služby na pohraničních rotách. Každoroční výcvik záloh začal v roce 1958.

Příslušníci PS z povolání byli od ledna 1951 školeni ve Vojenské akademii Pohraniční stráže v Praze. V září 1951 se změnila ve Vojenské učiliště Pohraniční stráže. O rok později

---

[108] AMV, f. 2357, k. 355, Návrh organizační struktury PS z 10. 4. 1968.

[109] Byla to např. poddůstojnická škola technická podřízená přímo Velitelství Pohraniční a Vnitřní stráže, která školila ženisty a spojaře od roku 1952 do první poloviny 60. let. In: Stručný přehled dějin PS, Praha 1986, s. 53.

[110] AMV, f. 2357, k. 105, RVPS, 1954. Poddůstojnické školy (PŠ) pohraniční a kulometné byly zřízeny v Aši (5. bps), Chodové Plané (12. bps), Hostouni (9. bps), Kašperských Horách (7. bps) a Volarech (10. bps). Ve všech školách se školilo 152 žáků pěšího výcviku a 48 žáků kulometného výcviku. V rámci volarské PŠ byla ještě zorganizována minometná četa o síle 35 mužů a tarasnicová rota o síle 59 mužů. V rámci PŠ Chodová Planá byla zorganizována automobilová četa o síle 48 mužů. Uvedené PŠ školily vojáky i pro jednotky VS; AMV, f. 2357, k. 602, Směrnice pro zabezpečení organizačních a dislokačních změn, 1969. V roce 1969 se poddůstojníci PS připravovali v těchto poddůstojnických školách: v Zadním Chodově – směr střelecký, tarasnicový, bezzákluzových kanónů, v Chodové Plané – škola důstojníků v záloze, pomocník výkonného praporčíka, v Tisové – směr spojovací, ve Volarech – směr automobilní a obrněných transportérů, v Libějovicích – směr psovodů. Výcvik poddůstojníků ženijního a zdravotnického směru probíhal u poddůstojnických škol ČSLA.

[111] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, Praha 1956, s. 43. Seznámení s úsekem roty znamenalo: znát průběh státních hranic a hloubku zakázaného a hraničního pásma, cesty, pěšiny vodní toky, bažiny, hory a podobné charakteristické body v terénu, znát místo umístění ŽTZ a průběh telefonních a signalizačních linek a způsob jejich použití, znát prostory viditelné z území cizího státu a ostatní nebezpečná místa pro pohyb pohraničních hlídek a znát osady, samoty a popř. rekreační zařízení v úseku roty a bezprostředním okolí. Byli rovněž seznamováni s místy častých pokusů o přechod hranic. Poté, co si osvojili znalosti svého úseku, byli informováni o úsecích sousedních rot od rozhraní do úrovně jejich umístění. Současně se noví pohraničníci seznamovali s přilehlými úseky sousedního státu (zaprvé pozorováním, dále pak byli upozorňováni na dislokace pohraničních, policejních a vojenských jednotek, názvy osad a samot, železniční stanice, pozorovatelny, cesty a pěšiny vedoucí z hranic do vnitrozemí a seznamováni se způsobem ostrahy hranic sousední země). AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, Praha 1956, s. 41–42: *„V prvním měsíci po příchodu k rotě konají noví pohraničníci službu k ochraně státních hranic do 6 hodin denně* [po uplynutí této doby jim byla služba prodloužena na normálních 8 hodin – pozn. aut.] *Zkrácení služby se využívá k doplňkovému zaměstnání v bojové, pohraniční a politické přípravě. Noví pohraničníci se určují do služby k ochraně státních hranic jen se zkušenými staršími pohraničních hlídek* [tj. s veliteli hlídek – pozn. aut.], *určovat do hlídky k ochraně státních hranic jen nové pohraničníky je zakázáno. V prvních dvou měsících služby jsou důstojníci roty povinni konat službu jako starší hlídek s novými pohraničníky na určenou dobu služby hlídce, a to jak ve dne tak i v noci, s cílem učit je praktickému výkonu služby a poznat jejich osobní a bojové vlastnosti“.*

[112] AMV, f. PS, Výnos 005/PS-4/72. V roce 1967 bylo z 9332 zhruba 2200 pohraničníků odveleno na soustředěný výcvik.

bylo přemístěno do Olomouce, kde se v té době nacházela i škola, ve které byli připravováni vojáci základní služby na funkce, které měly být obsazovány důstojníky. V listopadu 1952 bylo zřízeno Vojenskopolitické učiliště PVS v Kolodějích (později neslo název Julia Fučíka), které připravovalo pro potřeby PS „politruky“.[113]

Vojenské učiliště PVS a Vojenskopolitické učiliště PVS Julia Fučíka byla v září 1955 sloučena ve Vojenské učiliště PVS Julia Fučíka v Olomouci. Posluchači zde procházeli vojenskou i politickou přípravou. Při tomto učilišti fungovalo i dálkové studium pro doplnění vzdělání vojáků z povolání. Řada důstojníků PS absolvovala i školy a kurzy ČSLA nebo byla školena v SSSR. Učiliště se přestěhovalo v roce 1957 do Bruntálu, od roku 1959 zde byla i škola pro důstojníky v záloze.[114]

V roce 1964 bylo Vojenské učiliště PVS Julia Fučíka přejmenováno na Učiliště vojsk MV[115], o dva roky později bylo zrušeno a PS měla být doplňována specialisty vyškolenými ČSLA, ale již v roce 1967 byla otevřena Střední odborná škola PS při Vojenském technickém učilišti v Bratislavě.[116] Tato škola byla v roce 1970 přemístěna do Holešova.[117]

O dva roky později byl vytvořen nový školský systém. Při Ženijně technickém učilišti MNO v Holešově vznikly roční a dvouleté školy PS. V září 1973 byla v Holešově zřízena Vysoká škola SNB, v rámci které probíhala výuka na Fakultě ochrany státních hranic. Při této fakultě existovaly i střední formy studia: Střední vojenská odborná škola, která byla později přejmenovaná na Střední odbornou školu PS a vojsk MV a Praporčická škola PS a vojsk MV. Součástí vzdělávacího systému při Fakultě ochrany státních hranic byly důstojnická škola a zdokonalovací kurzy. Školení v oboru speciálních odborností zajišťovala i nadále ČSLA.[118]

Velitelství PS

Nejvyšším článkem velení PS bylo Velitelství PS. Bylo tvořeno, obdobně jako jemu předcházející instituce (VI. oddělení ministerstva vnitra[119] a později Velitelství útvaru 9600), velitelem, náčelníkem štábu a pobočnickou kanceláří (2 pobočníci, 2 písaři, pomocný úřad a pomocná rota). Dále bylo tvořeno čtyřmi odděleními: I. organizačním, II. výkonným, III. osobním a IV. materiálním. Později (na konci roku 1949) bylo Velitelství PS rozšířeno o „důstojníka kázně“, který se zabýval disciplinárními otázkami příslušníků podřízených útvarů. Na počátku roku 1950 přibylo ještě oddělení Z (čili zpravodajské).[120]

Zřejmě v roce 1950 bylo Velitelství PS reorganizováno na skupiny, sektory a oddělení.

[113] Stručný přehled dějin PS, Praha 1986, s. 51, 53.

[114] Tamtéž, s. 59.

[115] Tamtéž, s. 79.

[116] Tamtéž, s. 81.

[117] Tamtéž, s. 97.

[118] Tamtéž, s. 111.

[119] AMV, f. H 1/4, inv. č. 3, 1946. Početní stav VI. oddělení byl v roce 1946 následující: 43 důstojníků, 87 gážistů, 97 podstrážmistrů, celkem 227 osob.

[120] AMV, f. PS, Pohraniční stráž – zřízení, 7. 1. 1949. V působnosti I. oddělení: návrhy na organizaci podřízených útvarů, návrhy na dislokaci a krycí označení, plány ZPÚ, Stráž obrany státu (SOS) a jiná obranná opatření týkající se státní hranice (ve spolupráci s vojenskými útvary), osadní milice, návrhy na systematizaci útvarů PS, topografické práce; II. oddělení: všeobecné řízení služby, přehlídková služba, výcvik, školení, střelba, služební předpisy – návrhy, užití zbraně, stížnosti věcného rázu, situační zprávy, zranění a úmrtí členů PS, hesla, kázeň, statistiky služební činnosti, služební psi – evidence, jezdectvo; III. oddělení: osobní věci členů PS, evidence, povyšování – návrhy, prověrky – pokud nebyly vyhraženy jiným složkám MV, sňatky, dovolené, stížnosti osobního rázu, superarbitrace, přemísťování – přechodné přidělování, kvalifikační řízení – kádrování, právní záležitosti, kárná řízení; IVa oddělení: dopravní služba, zbrojní služba, spojovací služba, zdravotní služba, skladiště; IVb oddělení: účetní služba, hospodářská služba.

Jeho složení vypadalo následovně:

I. skupina – štáb, který se skládal ze sektoru I/1 operačního, I/2 zpravodajského, I/3 školského, I/4 organizačně mobilizačně doplňovacího, I/5 spojovacího, z oddělení I/6 šifrovacího a ze sekretariátu;

II. skupina – politická správa, která se dále skládala ze sektorů (viz níže reorganizace v roce 1954);

III. skupina – týl, který dále tvořily sektory (viz níže reorganizace v roce 1954);

samostatné sektory IV. kádrový a V. finanční.[121]

V roce 1954 bylo Velitelství PS transformováno na Hlavní správu PS. V čele Hlavní správy PS stál velitel, náčelník štábu a zástupce náčelníka štábu.

Hlavní správa PS byla členěna na:

odbory: operační, zpravodajský, organizačně mobilizační a doplňovací, bojové přípravy, spojovací, kádrový;

oddělení: politické, oddělení speciálního spojení, ženijní, veterinární, vnitřní oddělení, chemická služba;

skupiny: inspekční.

V rámci Hlavní správy PS řídila politickou činnost v PS politická správa. Ta byla členěna na:

odbory: stranické práce, agitace a propagace a odbor ČSM;

oddělení: všeobecné, finanční, kádrové.

Do politické správy dále patřila volená stranická komise, redakce časopisu Pohraniční a Vnitřní stráž a tiskárna.

Týlovou službu pro PS vykonával od roku 1956 do roku 1966 jednotný týl pro PS, VS a Civilní obranu (CO).[122]

Nástin působnosti nejdůležitějších součástí Hlavní správy PS v roce 1957:

operační odbor – *„řídí a usměrňuje vlastní výkon služby PS k zajišťování bezpečnosti státních hranic proti Bavorsku, Rakousku, NDR a částečně Maďarsku. Kromě toho řídí a organizuje službu všech pasových kontrol na 39 otevřených hraničních přechodech. Dohlíží na dodržování režimu v hraničním a zakázaném pásmu a zúčastňuje se jednáních o demarkaci státních hranic“.*

Organizační členění operačního odboru:

oddělení výkonu služby – řídilo a kontrolovalo vlastní pohraniční službu, zde byl zařazen i náčelník služební kynologie;

oddělení pohraničních kontrol – oddělení řídilo a kontrolovalo práci OPK po celém území ČSR, vedlo index výjezdu a příjezdu osob, o které měla StB zájem a spolupracovalo s III. odborem MV (problematika mobilizační, pasů a víz), II. správou MV (kontrarozvědka) a s IX. správou MV (operativní technika);

hraniční skupina – zpracovávala náležitosti související s hraničním a zakázaným pásmem a s demarkací státních hranic;

[121] AMV, f. PS, Názvy a pojmenování Hlavní správy PS a VS MNB z 25. 6. 1952.

[122] AMV, f. A 8 – Inspekce ministra vnitra (dále jen A 8), inv. j. 483, Prověrka Pohraniční stráže – HS PS.

zpravodajský odbor – řídil a kontroloval činnost podřízených článků, tj. oddělení na brigádách, skupin na praporech. Operativně jeho příslušníci pracovali sporadicky. Organizačně se členil na výzvědné a obranné oddělení;

odbor bojové přípravy – řídil a organizoval velitelskou a bojovou přípravu celé PS, byl rozčleněn na oddělení pro velitelskou přípravu a oddělení pro bojovou přípravu. K odboru byl dále zařazen instruktor pro střelbu a instruktor pro tělovýchovu;

politické oddělení štábu – řídilo *„po stránce stranicko-politické a politicko-výchovné“* dvacet útvarových organizací Komunistické strany Československa (KSČ), devět základních organizací Československého svazu mládeže (ČSM) a jeden praporní výbor ČSM. Tyto organizace působily při HS PS, při velitelské, spojovací a dopravní rotě HS PS, při poddůstojnických školách v Litoměřicích a v Libějovicích a při pěti OPK. Kromě náčelníka byl v oddělení zařazen instruktor stranické práce a instruktor stranické propagace;

odbor organizačně mobilizační a doplňovací – prováděl veškeré práce související s organizací PS, tvořením nových útvarů, plánováním početních stavů a schvalování náležitostí týkajících se služby vojsk. Do jeho kompetencí dále patřilo doplňování PS vojáky základní služby a poddůstojníky z povolání, výběr povolanců a jejich rozmisťování na útvary, vedení početních stavů celé PS a nábor pro ministerstvo pracovních sil. Organizačně byl odbor rozčleněn na části, které obstarávaly doplňování, organizační a mobilizační věci;

spojovací odbor – organizoval telefonní, dálnopisné a rádiové spojení na podřízených útvarech, dále plánování a zajišťování spojovacího materiálu pro PS. Odbor byl rozčleněn na dvě oddělení, v prvním byly řešeny otázky týkající se problematiky spojení, signalizačních zařízení a kontroly výkonu spojovací služby, druhé se zabývalo zásobováním. K odboru byla přiřazena spojovací rota HS PS, dílna, sklad materiálu a Poddůstojnická škola spojovací v Litoměřicích;

oddělení speciálního spojení – náplní práce tohoto oddělení bylo šifrovat korespondenci obsahující tajné informace, dohlížet na „zásady utajeného velení“ a školit vojáky na téma udržování služebního tajemství. V rámci plnění svého úkolu kontrolovalo telefonické hovory, uložení spisů apod. Na oddělení byli zařazeni 3 šifranti, kteří se střídali v nepřetržité službě;

ženijní oddělení – v rámci celé PS řídilo výstavbu a přestavbu ženijně technického zabezpečení hranic, zásobování podřízených jednotek ženijním materiálem, řídilo výcvik, školení a kontrolu příslušníků podřízených jednotek a spolupracovalo s ČSLA na různých opevňovacích pracích;

veterinární oddělení – plánovalo, organizovalo a kontrolovalo veterinární službu u PS. Pečovalo o zvyšování kvalifikace příslušníků veterinární služby a navrhovalo jejich výběr, doplňování a rozmisťování. Provádělo nákup koní a schvalovalo návrhy na jejich vyřazování a spolupracovalo při nákupu psů;

inspekční skupina – prováděla kontrolu materiálního zabezpečení podřízených jednotek a podávala veliteli PS zprávu o zjištěných nedostatcích;

kádrový odbor – vybíral vhodné důstojníky ke zvyšování kvalifikace, dbal na správné obsazování funkcí a na řádné povyšování, organizoval doplňování důstojnického sboru a vedl evidenci všech důstojníků a poddůstojníků z povolání;

Organizace politické správy:

odbor stranické práce – *„úkolem odboru stranické práce je řídit a usměrňovat stranicko-politickou a politicko-výchovnou práci na podřízených útvarech dole, politického oddělení HS PS a politického oddělení týlu vojsk MV“;*

odbor agitace a propagace – *„stranická agitace, propaganda a kulturně osvětová činnost v PS je řízena II. odborem politické správy“*;

odbor ČSM – měl obdobné úkoly jako odbor stranické práce s tím rozdílem, že spolupracoval s organizacemi ČSM na podřízených útvarech;

redakce časopisu Pohraniční a Vnitřní stráž a tiskárna – *„redakce vydává týdeník Pohraniční a Vnitřní stráž, který je určen především pro příslušníky zákl. sl. PS a VS. Svým obsahem má pobavit, poučit a pomoci příslušníkům zákl. sl. zlepšovat jejich výkon. Celkový náklad je asi 7500 výtisků“;*

kádrové oddělení politické správy – bylo v dubnu 1957 sloučeno s kádrovým oddělením Hlavní správy PS.

Početní stavy HS PS na počátku roku 1957:

	plánovaný počet				**skutečný počet**			
	důstojník	poddů-stojník	občanský zaměstna-nec	cel-kem	důstojník	poddů-stojník	občanský zaměst-nanec	cel-kem
Velitelství PS	5	–	–	5	5	–	–	5
politické oddělení HS PS	3	–	–	3	3	–	–	3
štáb	2	–	–	2	2	–	–	2
ženijní oddělení	5	–	2	7	5	–	2	7
chemická služba	2	–	–	2	2	–	–	2
vnitřní oddělení	4	–	2	6	4	–	2	6
operační odbor: náčelník, zástupce, sekretariát, písař	4	1	2	7	4	1	1	6
oddělení výkonu služby	10	–	–	10	10	–	–	10
oddělení pohraničních kontrol	3	–	1	4	3	–	1	4
hraniční skupina	4	–	–	4	1	–	3	4
celkem	42	1	7	50	39	1	9	49
zpravodajský odbor: náčelník, zástupci, sekre-tariát, 2 referenti	5	3	–	8	5	2	–	7
výzvědné oddělení	7	–	–	7	4	–	–	4
obranné oddělení	9	–	–	9	7	–	–	7
celkem	21	3	–	24	16	2	–	18
odbor bojové přípravy	14	–	2	16	13	–	2	15
organizačně mobilizační a doplňovací odbor: náčelník, organizační a doplňovací oddělení	8	–	2	10	8	–	1	9
mobilizační oddělení	3	–	–	3	3	–	–	3
celkem	25	–	4	29	24	–	3	27

spojovací odbor: náčelník, sekretář	1	–	1	2	1	–	1	2
spojovací oddělení	6	–	–	6	6	–	–	6
materiální oddělení	3	–	2	5	3	–	1	4
oddělení speciálního spojení	5	–	–	5	3	2	–	5
kádrový odbor: náčelník, sekretariát	1	–	1	2	1	–	1	2
kádrové oddělení	6	–	–	6	6	–	–	6
evidenční oddělení	4	–	2	6	4	–	2	6
celkem	26	–	6	32	24	2	5	31
inspekční skupina	4	–	–	4	4	–	–	4
zdravotní odbor: náčelník, hygienik, administrativní síla	2	–	1	3	2	–	–	2
organizační, posudkové a oddělení prevence	4	–	–	4	4	–	–	4
celkem	10	–	1	11	10	–	–	10
veterinární oddělení	3	–	–	3	3	–	–	3
administrativně hospodářské oddělení	7	2	3	12	7	2	3	12
zubní ambulance	2	–	1	3	2	–	1	3
ošetřovna	2	–	–	2	1	1	–	2
správa budov	1	–	1	2	1	–	1	2
autorota	nezjiš.	nezjiš.	nezjiš.	nezjiš.	14	3	2	19

Početní stavy politické správy na počátku roku 1957:

	plánovaný počet				**skutečný počet**			
	důstojník	poddůstojník	občanský zaměstnanec	celkem	důstojník	poddůstojník	občanský zaměstnanec	celkem
náčelník, sekretariát	1	–	1	2	1	–	1	2
odbor stranické práce	9	–	1	10	8	–	1	9
odbor agitace a propagace: náčelník	1	–	–	1	1	–	–	1
oddělení agitace a propagace	6	–	–	6	5	–	–	5
oddělení kulturně osvětové práce	5	–	–	5	5	–	–	5

celkem	22	–	2	24	20	–	2	22
finanční a materiální oddělení	2	–	3	5	2	–	2	4
odbor ČSM	4	–	–	4	4	–	–	4
sekretariát VSK	1	1	–	2	1	1	–	2
kádrové oddělení	3	–	–	3	3	–	–	3
všeobecné oddělení	1	1	3	5	1	1	3	5
redakce časopisu	5	–	2	7	5	–	2	7
tiskárna	2	6	–	8	2	2	–	8
Celkem politická správa	**40**	**8**	**12**	**58**	**38**	**4**	**9**	**55**

Po přeřazení PS do podřízenosti MNO byla HS PS přejmenována na Velitelství PS. V této souvislosti prodělala i některé dílčí organizační změny. Dá se říci, že vývoj organizace nejvyššího článku velení PS byl obdobný jako u brigád PS.

V roce 1966 stál v čele Velitelství PS velitel, který měl pro výkon své funkce k dispozici pobočníka, staršího důstojníka pro zvláštní úkoly a 2 redaktory. Jednotlivým podřízeným složkám veleli zástupci velitele PS a náčelník štábu.

Zástupce velitele řídil oddělení operační a bojové přípravy a oddělení agenturně operativní (dříve zpravodajský odbor). Agenturně operativní oddělení mělo výzvědnou a obrannou skupinu.

V čele štábu Velitelství PS stál náčelník. Štáb se skládal z operačního oddělení, které se dále členilo na operační skupinu a skupinu vyhodnocování a plánování, dále z oddělení služby, které se skládalo ze skupiny služby a rozvoje metod ochrany hranic a ze skupiny služební kynologie, dále z oddělení spojovacího, organizačně mobilizačního a z oddělení vojenských informací. Součástí štábu byl i ženijní náčelník a chemický náčelník.

Zástupce velitele pro věci technické řídil technické oddělení, přímo pro výkon řídící funkce mu podléhal starší důstojník. Technické oddělení se skládalo ze skupiny tankové a automobilní techniky, skupiny dělostřeleckého vyzbrojování a skupiny technického zásobování. V čele týlu PS byl zástupce velitele pro týl. Týl tvořily skupiny: organizačně plánovací, pohonných hmot (PHM), výstrojní, veterinární, zdravotnická, proviantní a stavebně ubytovací. Součástí Velitelství PS byla dále finanční skupina a politická správa.

Velitelství PS v roce 1966:[123]

	voják z povolání	**občanský pracovník**
velitel	1	–
pobočník	1	–
starší důstojník pro zvláštní úkoly, redaktoři	3	–
štáb	54	8
náčelník, sekretariát	1	–
operační oddělení	13	1
náčelník, sekretariát	1	1
operační skupina	7	5
skupina vyhodnocování a plánování	5	–

[123] AMV, f. 2357, k. 328, 1966.

oddělení služby	13	2
náčelník, sekretariát	1	1
skupina služby a rozvoje metod ochrany hranic	8	–
skupina služební kynologie	4	–
ženijní náčelník	2	–
chemický náčelník	2	–
spojovací oddělení	9	1
organizačně mobilizační oddělení	9	–
oddělení vojenských informací	5	3
zástupce velitele, sekretariát	1	1
oddělení operační a bojové přípravy	12	1
náčelník, zástupce, sekretariát	2	1
agenturně operativní oddělení	13	–
náčelník, zástupce, sekretariát	3	–
1. skupina	5	–
2. skupina	5	–
technické oddělení	16	5
zástupce velitele pro věci technické, sekretariát	1	1
starší důstojník	1	–
skupina tankové a automobilní techniky	6	1
skupina dělostřeleckého vyzbrojování	3	1
skupina technického zásobování	5	2
týl	24	8
zástupce velitele pro týl	1	–
skupina organizačně plánovací	3	1
skupina PHM	2	1
skupina výstrojní	4	1
skupina zdravotnická	4	1
skupina proviantní	3	2
skupina stavebně ubytovací	5	1
skupina veterinární	2	1
skupina finanční	4	1
politická správa	28	9

Po opětovném převedení PS pod ministerstvo vnitra byla v roce 1973 zřízena Hlavní správa Pohraniční stráže a ochrany státních hranic (HS PS OSH). Do jejích kompetencí patřilo řízení ostrahy a ve vymezeném rozsahu obrany veškerých československých hranic, včetně hranic se státy tehdejšího sovětského bloku. To se projevilo i na její organizační struktuře.

V čele HS PS OSH byl náčelník, kterému přímo podléhal sekretariát náčelníka HS PS OSH, sekretariát hlavního hraničního zmocněnce, inspekce, kádrový odbor a finanční služba. Náčelník měl 5 zástupců, kteří řídili jednotlivé součásti HS PS OSH:

politickou správu – skládala se ze sekretariátu kontrolní a revizní komise (KRK), vnitřní skupiny, kádrového a personálního oddělení, oddělení mládeže, politicko organizačního odboru a odboru ideologické práce;

štáb – jeho náčelník zastával současně funkci 1. zástupce náčelníka HS PS OSH. Štáb se dělil na operační odbor, spojovací odbor, ženijní službu, oddělení služby – socialistické státy, organizačně mobilizační odbor a 8. oddělení. Další zástupce náčelníka HS PS OSH řídil odbor bojové přípravy a oddělení rozvoje vědy a techniky. Rovněž v čele zpravodajské správy stál zástupce velitele HS PS OSH.

Schéma organizačního složení zpravodajské správy vypadalo v roce 1980 následovně: vnitřní oddělení, analyticko-informační oddělení, operativně technická skupina, 1. odbor: pohraniční rozvědka, který se členil na 1. oddělení: PLZEŇ, 2. oddělení: BRNO a 3. oddělení: radiorozvědka PRAHA. Do zpravodajské správy ještě patřil 2. odbor kontrarozvědný, který se skládal ze 2 skupin a 3. odbor, který řídil a kontroloval chod oddělení pohraničních kontrol. I ten se dělil na 2 skupiny.

Také týlové součásti HS PS OSH řídil zástupce velitele. Týl se skládal z: organizačně plánovacího oddělení, zdravotnické služby, proviantní služby, výstrojní služby, stavební a ubytovací služby, veterinární služby, výzbrojní služby a služby tankové a automobilní techniky a PHM.

Podobně jako u velitelství brigád a praporů působila i u HS PS OSH zabezpečovací jednotka – v tomto případě provozní prapor.

Součástí HS PS OSH bylo i politické oddělení.

Počty HS PS OSH v roce 1980:[124]

	voják z povolání	**občanský pracovník**
velitel HS PS OSH	1	–
sekretariát náčelníka HS PS OSH	4	1
sekretariát hlavního hraničního zmocněnce	3	–
inspekce náčelníka HS PS OSH	5	–
kádrový odbor	13	2
finanční služba	4	2
náčelník politické správy	1	–
zástupce	1	–
sekretariát KRK	1	–
vnitřní skupina	5	1
kádrové a personální oddělení	3	1
politicko organizační odbor	12	3
odbor ideologické práce	11	1
oddělení mládeže	3	1
politické oddělení	2	1
náčelník štábu	1	–
zástupce	1	–
operační odbor	19	2
oddělení služby – socialistické státy	5	–
organizačně mobilizační odbor	9	1
spojovací odbor	15	2
ženijní služba	4	1

[124] AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. B/16, 1980.

8. oddělení	7	1
zástupce náčelníka HS PS OSH	1	–
zástupce	1	–
odbor bojové přípravy	16	1
oddělení rozvoje vědy a techniky	4	1
náčelník zpravodajské správy, zástupce, sekretariát	3	–
vnitřní oddělení	10	–
analyticko-informační oddělení	5	–
operativně technická skupina	4	–
1. odbor: pohraniční rozvědka	11	–
1. oddělení: PLZEŇ	9	–
2. oddělení: BRNO	11	–
3. oddělení: radiorozvědka PRAHA	7	–
2. odbor: kontrarozvědka	3	–
1. skupina	5	–
2. skupina	3	–
3. odbor: oddělení pohraničních kontrol	3	–
1. skupina	5	–
2.skupina	4	–
náčelník týlu	1	–
zástupce, sekretariát	2	–
organizační a plánovací oddělení	5	1
zdravotnická služba	5	4
proviantní služba	3	1
výstrojní služba	2	1
stavební a ubytovací služba	6	2
veterinární služba	1	–
výzbrojní služba	3	1
služba tankové a automobilní techniky a PHM	10	2
HS PS OSH – celkem	**273**	**34**

Ostraha československých hranic byla po 2. světové válce svěřena Finanční stráži, která svým personálním složením a výkonem služby zaměřeným zejména na odhalování fiskální a podloudnické kriminality navazovala na svoji činnost v předmnichovském Československu. Vedle ní stanuly u československých hranic i nové útvary NB. Byly to policejní útvary organizované na vojenských principech. Jejich úkolem byla pacifikace neklidného pohraničí, zejména německo-českého, kde probíhal odsun německého obyvatelstva a doosídlování opuštěných území Čechy, Slováky a reemigranty. V rámci svého působení měly nové útvary NB zabránit majetkové a jiné kriminální činnosti páchané jak z německé, tak i z české strany, pomáhat při provádění odsunů, „zahušťovat" sestavu FS, a tím spolupracovat na střežení hranice. Pohotovostní jednotky SNB byly též nasazeny na pomezí československo-polské proti Ukrajinské povstalecké armádě. Při ostraze hranic byly využívány do roku 1946 i součinnostní jednotky armády.

Politická orientace pluků NB, později pohraničních útvarů SNB, ve které se transformovaly, se projevila v únoru 1948, kdy se postavily na stranu Komunistické strany Československa. Příslušníci zmíněných útvarů se stali v roce 1949 kádrovým základem pro nově

zformovanou PS. Naopak FS, která byla hodnocena jako politicky nespolehlivá, protože v jejích řadách bylo velké procento národních socialistů, byla zrušena.

V této době velení PS a politické špičky KSČ začaly dělit hranice na západní a východní úsek (dá se říci, že první náznaky dělení byly patrné při nasazení pohotovostního pluku NB, který byl dislokován podél německo-českého pomezí).

Západní úsek hranic představoval hranice německo-české a rakousko-československé, později byl zúžen na úsek Jáchymov – podunajské území a poté opět rozšířen na celé hranice v úseku Dunaj – česko-polsko-německé trojmezí. K jeho opětovnému rozšíření vedlo překračování hranic sovětské okupační zóny v Německu s Československem kurýry zahraničních zpravodajských služeb. Snahy o úplné uzavření hranic a docílení jejich „nedotknutelnosti" se projevily v neustálém nárůstu počtu příslušníků Pohraniční stráže. Po zrušení děčínské brigády PS se činnost PS zaměřila opět pouze na hranice s Rakouskem a SRN.

Do roku 1949, resp. do roku 1950 byl výkon ostrahy státních hranic záležitostí výhradně příslušníků ozbrojených pohraničních složek z povolání, nepočítaje krátkou epizodu působení asistenčních jednotek armády. Od výše uvedených let začaly početní stavy PS doplňovat i vojáci základní služby. Nejvýznamnější reorganizaci prodělala PS v roce 1951, kdy se právě vojáci základní služby stali hlavními vykonavateli ostrahy hranic. Příslušníci PS z povolání zastávali nadále pouze velitelské funkce.

PS byla podřízena nejprve MV, později MNB a po jeho zrušení opět MV. Byla organizována na vojenské bázi po vzoru sovětských pohraničních vojsk (při tom pomáhali i sovětští vojenští poradci) do samostatných svazků – brigád.

Vývoj mezinárodní situace v 60. letech vedl i k organizačním změnám v PS. Pohraniční stráž byla v polovině 60. let podřízena MNO, nepřítelem č. 1 přestali být agenti-chodci, kteří už přes „zelenou" hranici přestali chodit; těžiště činnosti PS se postupně přenášelo dále od zátarasu směrem do vnitrozemí a proti osobám, které hodlaly uprchnout z Československa většinou z ekonomických a politických důvodů. Velké procento těchto osob pocházelo z Polska nebo NDR. Ty využívaly Československo jako tranzitní území v domnění, že hranice bavorsko-česká a československo-rakouská nejsou tak důkladně střeženy jako hranice mezi německými státy. V této době byly staženy tzv. vojskové síly z hranic mezi NDR a ČSSR, byla zrušena elektrifikace zátarasu a PS byly ze strany MNO přiděleny úkoly strategicko-obranné. PS byla vybavena těžší vojenskou technikou.

Na začátku 70. let, v období normalizace, se PS opět vrátila do organizačních struktur ministerstva vnitra. HS PS OSH byla odpovědna za řízení ostrahy veškerých československých hranic, tzn. i se zeměmi sovětského bloku. Do roku 1989 už PS zůstala v organizační podobě z počátku 70. let.

3 Výkon služby při ostraze hranic

3.1 Ochrana státních hranic

Pozastavme se nyní u tohoto termínu. Ochrana státních hranic (OSH) měla být nepřetržitá, učleněna v jednotlivých sledech i do týlu úseku roty, pružná a skrytá, současně měla být zabezpečena bojeschopnost každé jednotky, která ochranu státních hranic prováděla.[125]

OSH znamenala souhrn a systém činností, kterými PS plnila své základní úkoly. PS měla za úkol zejména:

– „odhalovat přípravy narušení státních hranic, zabránit všem pokusům o jejich narušení z našeho vnitrozemí a zadržet všechny osoby, které narušily státní hranice z území sousedního státu;

– znemožnit podloudnictví;

– chránit obyvatele hraničního pásma před napadením nebo pronásledováním nepřátelskými živly a střežit národní majetek, lesy a vodní bohatství v pohraničním území před poškozováním, ničením nebo rozkrádáním;

– při napadení nepřítelem úpornou a nezdolnou obranou bránit státní hranice a přikázaný úsek pohraničního území, způsobit nepříteli ztráty, vést boj s plným vypětím sil a s největším využitím bojové techniky.“[126]

PS měla dále za úkol pravidelně kontrolovat neporušenost imatrikulačních znaků na hraniční „čáře“, plnit součinnostní úkoly s armádou při zabezpečení obrany státu a úlohu pomocných hlásek protivzdušné obrany.[127]

K splnění úkolu byla PS oprávněna rozmisťovat pohraniční hlídky v hraničním a zakázaném pásmu, popř. i mimo pásma, dle potřeby i mimo pásma budovat ženijní, spojovací a signalizační zařízení a usměrňovat pohyb obyvatelstva v hraničním pásmu.

Pohraničníci měli oprávnění:

– zajistit a zadržet všechny osoby v hraničním a zakázaném pásmu, které se pokoušejí o nelegální přechod hranic, nebo které již tento přechod provedly;

– zajistit a zadržet všechny osoby v hraničním a zakázaném pásmu, jimž byla dokázána protistátní činnost, pomoc jiným osobám při přechodu hranic, podloudnictví či jiné trestné činy, a provést u nich prohlídku osobní (odebrat jim věci doličné) a domovní dle zákonných ustanovení;

– kontrolovat doklady osob a dopravní prostředky v hraničním a zakázaném pásmu a zadržovat osoby, které porušily ustanovení o pohraničním režimu;

– udržovat veřejný pořádek; PS mohla zadržet a předvést každého, kdo porušoval veřejný pořádek a nemohl prokázat v hraničním pásmu svoji totožnost.[128]

Je třeba zdůraznit, že PS soustavně a rozsáhle operovala i mimo hraniční pásmo (zvláště po jeho zúžení) do hloubky pohraničního okresu. Jednalo se hlavně o zpravodajskou činnost a kontroly dopravních spojů a uzlů.[129]

---

[125] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, Praha 1956, s. 57.

[126] Tamtéž, s. 10–12.

[127] AMV, Předpis pohraniční služby OSH-I-1, Praha 1974, s. 6.

[128] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, 1956, s. 10–12.

[129] AMV, Vojenská kronika znojemské pohraniční brigády, 1945–1956. Kontrola dopravních spojů byla prováděna již od roku 1951.

Prostředky OSH

Ke splnění stanovených úkolů měla PS k dispozici tyto prostředky:

tzv. vojskovou ochranu – tzn. střežení stanoveného úseku ozbrojenými hlídkami; pro případ potřeby rychlého zásahu byla neustále vyčleněna záloha u pohraniční roty i u nadřízených jednotek;

zpravodajskou, tj. agenturně operativní práci – tzn. získávání a vyhodnocování informací důležitých pro odhalení přípravy přechodu státních hranic a zadržení „narušitelů" nebo pro přeskupování sil do prostorů očekávaných přechodů hranic a pro organizaci tzv. vojskového střežení. Informace byly získávány „vytěžováním" informátorů a agentů, spoluprací s místním obyvatelstvem včetně využití pomocníků PS a skrytým pozorováním určitého území vlastního nebo sousedního státu (pozorování prováděli pohraničníci základní služby nebo při plnění důležitého úkolu i pohraničníci z povolání) a spoluprací s orgány místní a státní správy, ministerstva vnitra a s určenými jednotkami armády. Spolupráce s těmito složkami se neuskutečňovala pouze v oblasti zpravodajské, zejména s jednotkami armády a s útvary SNB spolupracovala PS při pohraničních akcích či pohraničních pátráních, při zabezpečování pohraničního režimu apod.[130]

ženijně technické zabezpečení;

zakázané pásmo, hraniční pásmo a pohraniční režim.

3.1.1 Tzv. vojsková ochrana státních hranic

Těžiště ochrany státních hranic a celního pohraničního pásma ČSR spočívalo od roku 1945 do konce roku 1950 v pochůzkovém hlídkování. To prováděly hlídky pohyblivé nebo hlídky s pevným stanovištěm. Byli do nich určováni dva muži vyzbrojení puškami, samopaly, případně pistolemi a služebním psem, později k výzbroji hlídek přibyly i ruční granáty.[131] Vícečlenné hlídky byly stavěny v mimořádných případech.

Pohyblivé hlídky měly většinou za úkol během obchůzky zkontrolovat určitá vytypovaná místa. Jejich úkol byl často spojen s „čekanou", tj. hlídkováním na možných přechodových trasách, u příhraničních samot, které mohly sloužit jako úkryt pro pašeráky či převaděče apod. Hlídky hlídkovaly přibližně v okruhu jednoho kilometru, opět kolem vytypovaného bodu. Měly rovněž za úkol střežit ve dne vymezený terén, odkud bylo možné přehlédnout stanovený úsek. V noci byly hlídky stavěny zpravidla na komunikace vedoucí k hranicím.

Pohyblivé hlídky byly vysílány nepravidelně a jejich složení se řídilo možnostmi a potřebností; mnohdy sloužili společně příslušníci FS s příslušníky pohraničních útvarů SNB a příslušníci SNB s vojáky.

Vedle uvedených hlídek prováděli velitelé tzv. kontrolní obchůzky, které měly kontrolovat výkon služby podřízených. Jejich postup hraničním územím k nim byl volen tak, aby zároveň kontrolovaly neobsazené území.

Příslušníci pohraničních útvarů SNB byli určováni rovněž do dozorčí a strážní služby v budově útvaru. Tu vykonávali 1–2 příslušníci, doba trvání služby byla 24 hodin. Jejich úkolem bylo zajišťovat kasárna útvaru v době nepřítomnosti velitele nebo jeho zástupce a v případě potřeby zajistit spojení s ním, řídit výkon služby, dohlížet na pořádek a bezpečnost v objektu a v jeho bezprostřední blízkosti. Další část příslušníků útvaru plnila funkci opera-

[130] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, 1956, s. 12–13.

[131] AMV, f. 2357, k. 7, 1951, Situační zpráva štábu velitelství PS, s. 7. Na začátku roku 1951 měla PS k dispozici 210 služebních psů.

tivní zálohy. Tato záloha byla určována pouze při očekávání vzniku mimořádných událostí. V případě potřeby příslušníci pohraničních útvarů SNB asistovali i úředníkům státní správy a samosprávy.[132]

K zajišťování pohraničního území poskytovaly součinnost i ostatní jednotky SNB, ČSLA a po únoru 1948 i LM.[133]

Po reorganizaci PS v roce 1951 se největší důraz ve výkonu služby kladl na činnost ozbrojených hlídek, hlavně pozorovacích a skrytých, které střežily stanovený úsek. Sílu hlídek (byly převážně o dvou mužích, po roce 1951 dočasně po častých dezercích na hlavních směrech o 3 mužích, později byly i hlídky jednomužové), jejich množství a jejich umístění do týlu úseku stanovil velitel roty podle rozkazu velitele praporu, popř. brigády, na základě informací získaných agenturně operativní cestou a z výkonu služby předešlého dne.

Prioritou při stanovení způsobu zajištění úseku pohraniční roty bylo „zakrytí" směrů pravděpodobného postupu „narušitelů". V těchto místech se vytvářela největší hloubka střežení, tj. stavělo se i několik hlídek, popř. jiných prostředků ochrany hranic v několika sledech tak, aby vytvořily systém, který by umožnil svou součinností a časovou a prostorovou návazností případného prchajícího spolehlivě zadržet.[134]

Hlídky byly do úseků vysílány z budov rot. Umístění těchto budov bylo různé, záviselo na hustotě osídlení oblasti, šířce hraničního a zakázaného pásma a na charakteru terénu. Do roku 1951 sídlily čety většinou v pohraničních osadách a jejich umístění se řídilo převážně místními ubytovacími možnostmi, po reorganizaci v roce 1951 byla snaha umisťovat sídla rot do středu stanovených úseků mimo obydlené obce. Mimo obce se roty umisťovaly, aby nedocházelo k pozorování objektu a systému vysílání hlídek nepovolanými osobami. Roty měly být současně postaveny v takové vzdálenosti od hranic a na místě, které by neumožňovalo pozorování roty z území sousedního státu, neměly být příliš vzdáleny od stanovišť hlídek a zároveň jejich dislokace měla umožňovat provádět při pronásledování „narušitelů" potřebné manévry zálohami z budov rot.

Od roku 1951 byly jednotky ubytovány buď ve stávajících adaptovaných budovách, ze kterých byli původní obyvatelé vystěhováni nebo v montovaných dřevěných „UBA barácích", které byly postaveny na „zelené louce".[135] Ostatní objekty v zakázaném pásmu (ZP)

---

[132] AMV, f. PS, Učební a výcvikové normy pro školu velitelů čet PS, B. Služba dozorčí a strážní. K dalším povinnostem dozorčí a strážní služby patřilo: *„V době denní, kdy je velitel neb zástupce přítomen, vykonává jeden příslušník službu strážní vždy a druhý podle dispozic pracuje v kanceláři nebo na ústředně telefonní.* […] *K povinnosti dozorčí služby náleží také povinnost strážného u vchodu kasáren a v době noční vnější střežení kasáren.* […] *V době denní střeží kasárna u vchodu kasáren orgán č. 1, který kontroluje podle potřeby a místa útvaru všechny osoby a vozidla, které se pohybují kolem útvaru a v případě potřeby vyžaduje si výpomoc z příslušníků z pohotovosti.* […] *V době noční, zdržuje se dozorčí orgán na chodbě za zamčenými dveřmi kasáren a nepravidelně od 22 hodin do 6 hodin ráno obchází budovu kasáren. Obchůzky tyto koná nejméně 4x za noc a je-li toho zapotřebí i vícekrát."*

[133] Tamtéž. *„Hlavní zásady, jichž je třeba dbáti, jsou:*

1. PS plní úkoly vyplývající z vojenské ostrahy státní hranice a střežení celní hranice a společně se stanicemi NB intensivním hlídkováním, střeží státní hranici, vysílá hlídky a stráže na státní hranici a neomezeně do celého prostoru celního pohraničního pásma;

2. PS podle zvláštních nařízení spolupůsobí při výkonu bezpečnostní služby (udržování veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti v celém služebním úseku, podle zvláštní potřeby a nařízení min. vnitra i ve vnitrozemí);

3. K zesílení střežení státní hranice neb k zásahům do jiných ohrožených prostorů, udržuje patřičné zálohy. Nedostačují-li vlastní síly k provedení uložených úkolů zajistí si PS ozbrojenou vojenskou pomoc vojenských útvarů.

4. Stálé stanice NB vykonávají svou rezortní službu a s PS spolupracují při plnění úkolů ostatních. Hlídkují v přikázaném dohledacím obvodě, zvláště při východech z obcí, na důležitých komunikačních uzlech, křižovatkách apod."

[134] „Směr pravděpodobného postupu narušitelů" bylo pásmo v terénu, ve kterém se několikrát opakovalo narušení státní hranice, nebo kde lze podle zpráv, terénu, roční doby apod. očekávat narušení státní hranice.

[135] AMV, Historie a současnost svazku PS v Chebu, kap. III, s. 1–3: *„V těchto domech byli zděné pouze komíny, WC, umývárny. U některých takto ubytovaných jednotek chyběl elektrický proud, k osvětlování ubikací se používaly petrolejové lampy, elektrické přípojky byly zavedeny až v dalších letech. K zásobování vodou se používaly nalezené staré nebo přírodní vodní zdroje, studně*

a v hraničním pásmu (HP), které neměly pro PS praktický význam, byly postupně demolovány.[136] „UBA baráky“ se později mění na typ „TUBA“ (tyto domy měly zděné obvodové zdivo a část příček), další zděné objekty se budovaly v letech 1963–1972. V této době se začaly stavět moderní budovy, výstavba se zrychlila po roce 1972, kdy byl v rámci 5. bps zřízen Stavební úsek výroby FMV v Dolním Žandově, jehož úkolem byla výstavba nových jednotek.[137]

V případě, že existovala část úseku, ve které bylo pro svou vzdálenost od stanoviště roty obtížné provádět ostrahu hranic, mohla být rozhodnutím velitele brigády dočasně vyčleněna odloučená jednotka (tzv. piket). Ta pak hlídala stanovenou část úseku.[138] Pikety později sloužily také jako zálohy – skupiny překrytí pro rychlý zásah k zadržení „narušitelů“.[139]

Z piketů muselo být zajištěno nepřetržité spojení s rotou a s hlídkami vyslanými z piketu. Služba hlídek na piketu neměla být delší než 12 hodin, hlídkám byl přidělován zpravidla služební pes.[140] Služba na piketu byla od počátku 80. let používána spíše výjimečně kvůli častým „mimořádným událostem,“ které ji doprovázely.

V běžných podmínkách při tzv. normální ostraze státních hranic konaly hlídky službu 7–8 hodin, v šedesátých letech o hodinu méně, v 70. letech se stanovila délka služby pohraničníkům z čet určených ke službě do 10 hodin a zpravidla se tato doba dělila na dvě poloviny; při změně operativní situace[141], zejm. po získání zpráv o připravovaném nebo provedeném „narušení státních hranic“ byla organizována velitelem roty nebo jiným vyšším náčelníkem tzv. zesílená ochrana státních hranic.

Při zesílené ochraně státních hranic se zvyšoval počet pohraničních hlídek, prodlužovala se doba jejich služby na 9–12 hodin a zvyšovalo se množství nasazených signalizačních prostředků, prováděly se častější schůzky s informátory a organizovalo se nepřetržité pozorování všech vytypovaných důležitých objektů a směrů pro narušení hranic, nepřetržitě se přehrazovaly „směry pravděpodobného postupu narušitelů“, prováděla se častější prověrka kontrolních pásů a míst, která by mohli „narušitelé“ použít k pozorování systému ochrany hranic, aktivizovaly se

---

byly kopány později. Byly problémy i s vytápěním jednotek, neboť teplo se na světnicích neudrželo, protože jednotlivé díly baráků se seschly, do baráků foukalo a mnohdy do nich padal i sníh. Rotní kuchyně používaly sporáky na dřevo a uhlí.“; AMV, Vojenská kronika poběžovické pohraniční brigády, 1951, s. 2–4: *„Během krátké doby od října do 31. prosince 1950 bylo nutno budovat za nejtěžších podmínek v mrazu, ve sněhové nepohodě, při ostrém mrazivém větru nemajíc mnohdy kde si odpočinout,*[…] *příslušníci obětavě budovali nové útvary,* […] *holýma rukama, sekerou, motykou, krompáčem a pilou káceli stromy, vytahovali pařezy, jak tomu bylo u roty Václav, Lesní Louka, Čerchov a Paadorf. Doprava nebyla možná. Většina materiálu se dopravovala několik kilometrů na zádech příslušníků.“* V kronice roty Václav čteme: *„Zde se budoval útvar od základu, kolem se prostíraly lesy a zbořeniště budov. Louky byly pokryty vysokou vrstvou zmrzlého sněhu, mráz dosahoval až 25 stupňů. Pro vysoké závěje nebylo možné materiál vozit na autech, příslušníci této roty vozili stavební materiál od cesty na Waldorfu na ručních saních na vzdálenost 4 km.* [...] *Nejtěžší snad bylo večer docházet do ubytovny vzdálené 4 km na Krásnohorskou a ráno zpět na pracoviště.* […] *Nejen dobrá práce, ale byly také zmatky. Baráky, které měly býti postaveny na Václavu nebo na Eisendorfské Huti, byly dovezeny do České Kubice, z Lesní Louky do Bělé a podobně. Na tuto chybu se přišlo, až když se začalo stavět. Zjistilo se, že střecha je o 1 m delší, na druhé straně zase kratší.Nebylo však telefonní spojení, aby se věc vyřídila v několika minutách. Proto se chodilo pěkně pěšky 13 km na velitelství roty do Bělé a tam se teprve bylo možné dohovořit.“*

[136] AMV, Vojenská kronika poběžovické brigády, 1957. Demoliční akce byly v ZP dokončeny v roce 1957, pokračovaly i v HP, a to nejen silami PS.

[137] AMV, Historie a současnost svazku PS v Chebu, kap. III, s. 1–3.

[138] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, 1956, s. 15–17.

[139] Vojáci z piketů byly při pohraničním poplachu rozmisťováni v úseku tak, aby na ně „narušitelé“ při svém útěku narazili.

[140] AMV, Ochrana státních hranic Československé socialistické republiky (pohraniční rota), 1974, s. 67–8.

[141] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, Praha 1956, s. 69–70. Za změnu operativní situace bylo dále považováno: provádění pohraničních operací nebo operací orgánů ministerstva vnitra při nepříznivém vývoji situace v hraničním nebo zakázaném pásmu nebo v pohraničním území sousedního státu, při živelných pohromách v pohraničních oblastech obou států, při provádění vojenských cvičení v blízkosti státních hranic, při provádění státně důležitých prací a při návštěvě pohraničního území významnou delegací.

jednotky pomocníků Pohraniční stráže k střežení jednotlivých směrů a objektů v hraničním pásmu.[142] V případě potřeby byly hlídky posilovány příslušníky od jiných pohraničních jednotek.

Vraťme se nyní k prostředkům ochrany státních hranic. Hlídky tvořily páteř ochrany hranic a byly jejím hlavním prvkem. Obecně řečeno pohraniční hlídka byla tvořena jedním nebo skupinou ozbrojených pohraničníků, jejichž úkolem bylo *„chránit určený úsek hranic, nedovolit jeho narušení a zadržet všechny narušitele státních hranic, kteří se pokoušejí uprchnout do zahraničí nebo kteří pronikli na naše území.“*[143]

V každé hlídce byl určen velitel (starší) hlídky[144] organizující střežení úseku a splnění bojového rozkazu vydaného před započetím služby velitelem roty nebo dozorčím důstojníkem roty. V bojovém rozkaze, podle něhož hlídka vykonávala strážní službu, byl přesně stanoven úsek střežení, úkol, přesun na stanoviště a součinnost se sousedními hlídkami na základě signálu.[145]

Jednočlenné hlídky bylo povoleno vysílat ve výjimečných případech. Jejich vysílání povoloval velitel brigády – ve svém stanovisku zároveň určil, do jaké vzdálenosti od roty mohou být vysílány. Jednalo se o jednočlenné hlídky pozorovací, hlídky k nácviku psa a technická hlídka k údržbě spojovacích prostředků a týlové signalizace. Obecně řečeno hlídky mohly být vysílány jen do blízkosti roty a na vnitřní stranu zátarasu. [146]

Výzbroj hlídky

Výzbroj pohraničních hlídek určoval velitel roty při bojovém rozdílení a popř. ji upřesňoval prostřednictvím dozorčího roty podle situace, bojového úkolu a povětrnostních podmínek. Pohraničníci si brali do hlídky zbraně, které jim byly přiděleny do osobní péče a jejichž vlastnosti znali.

Pokud byly ve výzbroji PS pušky (zhruba do konce 50. let), složení hlídky bylo voleno tak, aby byla vyzbrojena samopalem a puškou, jezdecké hlídky měly navíc šavle. Kromě uvedené výzbroje mohly být hlídky navíc vyzbrojeny lehkým kulometem, útočnými noži, ručními granáty a zvýšeným množstvím střeliva.

Každá hlídka v režimu normální ochrany hranic byla vybavena ostrými náboji pro každou zbraň takto:

– do pušky: 50 náboji (2 zásobníky s 10 a 2 kartony po 15 nábojích v pascích),

– do samopalu: 3 plnými zásobníky po 24 nábojích,

– do pistole (byla ve výzbroji vojáků z povolání): 2 plnými zásobníky po 8 nábojích,

– do lehkého kulometu: 6 plnými zásobníky po 25 nábojích. Kulomet byl zařazován do výzbroje hlídek ve výjimečných případech.[147]

[142] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, 1956, s. 69–70.

[143] Tamtéž, s. 129.

[144] Tamtéž, s. 136: *„Starší hlídky jsou vybíráni z nejlépe připravených pohraničníků starších ročníků. Za přípravu a výchovu starších hlídek jsou odpovědni velitelé rot a jejich přímí náčelníci. Každého staršího pohraniční hlídky navrženého velitelem roty schvaluje po osobním seznámení a prověření velitel pohraničního praporu. Staršími nejodpovědnějších hlídek se určují důstojníci.“*

[145] Signály, na základě kterých si hlídky poskytovaly pomoc, byly stanoveny štábem brigády PS. Byly skryté (předávané linkovými nebo rádiovými prostředky) nebo otevřené (např. výstřel, světlice, barevný dým). Smluvenými signály se oznamovalo narušení hranice, žádost o pomoc, žádost o vyslání poplachové hlídky, o vyslání důstojníka.

[146] AMV, Předpis pohraniční služby, (pohraniční hlídka, pohraniční rota), s. 15, 1962.

[147] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, 1956, s. 139–140.

Po vyřazení pušek z výzbroje PS měly hlídky následující výzbroj:

– samopal vz. 58 se 40 náboji ve 2 zásobnících, jednočlenná hlídka měla 60 nábojů ve 2 zásobnících,

– samopal vz. 61 se 40 náboji ve 3 zásobnících (pouze vojáci z povolání),

– příp. pistoli (pouze vojáci z povolání) se 16 náboji ve 2 zásobnících.

K výzbroji a výstroji pohraniční hlídky dále patřila: signální pistole s náboji, signální prostředky (nástražné apod.), optické (později i přístroje pro noční vidění), spojovací, maskovací, osvětlovací prostředky, pouta, kapesní obvaz a polní láhev s vodou.[148]

Činnost hlídky

Každá hlídka byla vysílána do úseku podle pracovního plánu roty, který zpracovával velitel roty ve svém rozhodnutí. To bylo stanoveno na základě pokynů nadřízených velitelských stupňů a operativní situace.

Dozorčí roty upozornil členy hlídky 30 minut před plánovaným odchodem k plnění úkolu, aby se připravili do služby, a 10 minut před odchodem jim vydal náboje (později, asi od 60. let, vydával hlídkám dozorčí z uzamčeného zbrojního skladu i zbraně)[149], popř. jiný materiál, a poté, co překontroloval připravenost pohraničníků do služby, přivedl hlídku k vydání bojového rozkazu k veliteli roty nebo k dozorčímu důstojníkovi roty.

V bojovém rozkazu, který měl být do svého vydání utajován i před příslušníky hlídky, byla uvedena operativní situace ve střeženém úseku, úkol hlídky, stanoviště hlídky při střežení, osa a způsob postupu na stanoviště a zpět, způsob výkonu služby, způsob maskování a heslo tzv. zvolání – ohlas.

Po vydání bojového rozkazu a poté, co byla hlídka překontrolována velitelem nebo dozorčím důstojníkem roty, odešla hlídka na určené místo, kde pod dohledem dozorčího roty nabila zbraně (později již na nabíjení zbraní dohlížel pouze velitel hlídky) a přesunula se na stanoviště, přičemž důraz byl kladen na skrytý postup hlídky. Po příchodu na stanoviště hlídka zkontrolovala ženijní prostředky, prozkoumala okolí stanoviště a střežila svůj úsek.

Pokud měly hlídky v bojovém rozkaze stanovenou součinnost se sousedními hlídkami, znaly jejich stanoviště a potřebné signály nebo spojení s nimi. Bojový úkol hlídky skončil poté, co pod kontrolou dozorčího roty na určeném místě vybila zbraně a dozorčímu důstojníkovi roty nebo veliteli roty předal starší hlídky hlášení o událostech během služby.[150]

Pozorování vzdušného prostoru

Každá hlídka v úseku (popř. hlídka stráž roty) sledovala vzdušný prostor a hlásila jakýkoli pohyb vzdušných dopravních prostředků v něm; PS tak doplňovala systém protivzdušné obrany armády.

[148] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční hlídka, pohraniční rota), 1962, s. 26.

[149] Osobní zbraně pohraničníků, tj. pušky, samopaly a šavle byly zpočátku umístěny v otevřených stojanech na ložnicích mužstva. Rovněž lehké kulomety byly umístěny ve stojanech na ložnicích, těžký kulomet na stole v ložnici kulometného družstva. Střelivo bylo uzamčeno ve skříni u dozorčího roty, kromě toho byla na každé ložnici ve zvláštní uzamčené bedně uložena čtvrtina palebného průměru pro každého pohraničníka. Náboje do kulometů byly ve zvláštních truhlících u zbraní. Signální pistole, dalekohledy a granáty pro potřeby hlídek byly uloženy u dozorčího roty, ostatní granáty v rotním skladu. In: AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, 1956, s. 259–260. Později byly zbraně uloženy ve zbrojním skladu u dozorčího roty.

[150] Tamtéž, s. 151.

Rozdělení pohraničních hlídek

Hlídky lze rozdělit následujícím způsobem:

– dozorčí služba (u roty);

– dozorčí důstojník pohraniční roty (voják z povolání);

– dozorčí pohraniční roty;

– dozorčí signalizačního přístroje;

– strážný u pohraniční roty.

U štábu brigád se pro zabezpečení nepřetržitého velení podřízeným jednotkám a pro řešení mimořádných událostí určovali dále:

– operační dozorčí;

– dozorčí útvaru;

– dozorčí pro spojení (určoval se pouze při zesílené ochraně hranic, při pohraniční operaci nebo při kontrole stavu spojení).

Při štábech pohraničních praporů se určoval pouze dozorčí praporu, který plnil funkci operačního dozorčího a dozorčího pro spojení. Do těchto funkcí se určovali vojáci z povolání.

Hlídky pohyblivé (pěší, jezdecké – do vyřazení jezdeckých koní z PS, na kole, na člunech, motorizované, později na vrtulnících):

stráž hranice,
dozor,
pořádková hlídka,
prověrka,
pátrací skupina,
eskorta,
poplachová hlídka,
technická hlídka,
pohraniční pošta.

Hlídky nepohyblivé**:**

skrytá,
léčka,
clona,
pozorovací hlídka,
hlídka u objektu,
hlídka u závory.

Od roku 1962 se dozorčí služba přestala počítat mezi pohraniční hlídky, počínaje zmíněným rokem roty PS používaly tyto typy hlídek:

Služby u pohraniční roty**:**

dozorčí důstojník roty (voják z povolání),
dozorčí roty,
pomocník dozorčího roty,
stráž u pohraniční roty.

Hlídky pohyblivé**:**

stráž hranice,
kontrolní hlídka,
poplachová hlídka,
eskortní hlídka,
technická hlídka,
prověrková hlídka.

Hlídky nepohyblivé :

skrytá hlídka,
pozorovací hlídka.

Bojové skupiny:

pátrací skupina,
clona,
skupina překrytí (uvádí se od poloviny 70. let).[151]

Dozorčí důstojník roty: byl určován pouze na noc a na dny pracovního klidu z řad vojáků z povolání, výjimečně mohl být z řad poddůstojníků základní služby (při nedostatečném počtu vojáků z povolání na rotě, v tom případě musel být na rotě přítomen některý z vojáků z povolání). Mezi jeho hlavní úkoly patřilo:

– vysílat hlídky a provádět nutná opatření při změně operační situace. Každé hlídce před odesláním na stanoviště vydal bojový rozkaz, zkontroloval zbraně a prověřil jejich připravenost. O odeslání každé hlídky do služby učinil záznam;

– při změně operativní situace vykonat patřičná opatření a hlásit je veliteli roty a na štáb nadřízeného praporu;

– při zjištění stop pohraniční hlídkou nebo při signálech vysílaných hlídkou ihned učinit opatření k zadržení „narušitelů“, pak ihned odejít na místo narušení a organizovat stíhání;

– dohlížet na dodržování vnitřního řádu rot.

Od počátku 60. let bylo na každé rotě určeno 6 osob pro vykonávání funkce dozorčího důstojníka roty. Jednalo se opět o důstojníky, praporčíky, nově o absolventy ŠDZ (vojáci základní služby, kteří absolvovali během základní vojenské služby školu důstojníků v záloze a byli do zálohy propouštěni s důstojnickými hodnostmi) a nejvýše dva velitele družstev, kteří byli do této služby určováni ve výjimečných případech.

Jeho obdobou byl v rámci praporu a brigády operační dozorčí, který zajišťoval koordinaci a velení podřízeným jednotkám. U něho se rovněž soustřeďoval „informační tok“ z podřízených jednotek.

Dozorčí roty: jednalo se o nepřetržitou službu, do které byli určováni poddůstojníci nebo zkušení svobodníci (v polovině 50. let se hodnost svobodníka nepočítala mezi poddůstojnické hodnosti). Dozorčí roty dbal na dodržování vnitřního řádu a pořádku u roty a na včasné odesílání a přípravu hlídek do služby. Odpovídal mj. za včasné převzetí signálů od hlídek a za pří-

[151] AMV, Předpis pohraniční služby, (pohraniční hlídka, pohraniční skupina), 1962, s. 33.

pravu hlídek do služby, za výkon služby strážných u roty, kontroloval přípravu pohraničních hlídek do služby a vydával hlídkám střelivo, speciální výstroj a později i zbraně, případně kontroloval nabíjení a vybíjení zbraní hlídek. Zodpovídal za pořádek a vnitřní řád u roty, v rozsahu stanoveném velitelem roty plnil funkci dozorčího kuchyně. [152]

Od počátku 60. let bylo do služby dozorčího roty určováno 8–10 vybraných poddůstojníků, ve výkonu služby mu pomáhali 1–2 pomocníci z řad vojáků základní služby.[153] Dozorčí roty již nedohlížel na nabíjení a vybíjení zbraní hlídek, jeden z jeho pomocníků převzal funkci dozorčího signalizačního přístroje, u dozorčího roty byli oproti dřívějšku uloženy i zbraně příslušníků roty.

Dozorčí signalizačního přístroje: byl určován z řad pohraničníků základní služby na 4 hodiny. Jeho úkolem bylo sledovat signály ze signálních stěn roty na desce signálního přístroje. Zachycení signálu na přístroji ihned hlásil veliteli roty nebo dozorčímu důstojníkovi roty a uvědomil hlídku z úseku, odkud byl signál přijat. V případě potřeby předával po signalizační síti hlídkám pokyny velitelů.[154] V 60. letech byla tato funkce zrušena, zavedena byla opět v 70. letech. K povinnostem přibyla obsluha telefonní ústředny roty a obsluha radiové sítě u roty.

Strážný u pohraniční roty: ozbrojená hlídka určovaná z řad mužstva k obraně a ostraze budovy roty, ve výkonu služby podléhala dozorčímu roty. Jeho úkolem bylo přijímat signály od pohraničních hlídek, pozorovat úsek hranic a hlásit dozorčímu návraty hlídek a veškeré pohyby v okolí budovy roty. Ostrahu prováděl zpravidla ve dne z pozorovatelny a v noci obchůzkou.[155] Strážný byl ve spojení s dozorčím roty telefonem nebo signálním přístrojem.

V šedesátých letech se přestaly stavět denní stráže u těch rot, které nebyly v blízkosti hranic, byly oplocené, s uzamčenými branami a měly souhlas velitele brigády.[156] Stráže u rot se v plném rozsahu začaly velet opět v sedmdesátých letech. To už byly zabezpečeny oplocením a většinou i signalizací všechny obvody rot, v noci a při zesílené ochraně hranic byla ochrana rot ze směru od státních hranic zesilována pohraničními hlídkami.

Stráž hranice: pohraniční hlídka složená ze dvou nebo více pohraničníků, která střežila svěřený úsek. Šířka svěřeného úseku závisela na členitosti terénu, pohybovala se do 1000 m ve dne a do 500 m v noci. Důležité hlídky byly střídány přímo na místě střežení. Úkolem hlídky-stráž hranice bylo pohybovat se po stanoveném úseku, pozorovat a naslouchat v místě zastávek, nepřetržitě pozorovat úsek hranic a opakovaně kontrolovat kontrolní pás a ŽTZ. Při střežení úseku zabezpečeného signalizačním přístrojem se hlídka napojovala telefonním přístrojem na linku signalizačního přístroje, kterým dostávala pokyny z roty k přešetření zachycených signálů. V případě zjištění „narušitelů“ nebo jejich stop měla hlídka za úkol toto nahlásit rotě, dát signál sousedním hlídkám (např. vystřelením světlice) a začít „narušitele“ okamžitě pronásledovat. Hlídky znaly navzájem stanoviště sousedních hlídek a na základě smluveného signálu si poskytovaly pomoc. Při postupu na stanoviště a při návratu plnila stráž hranice funkci hlídky-dozor. [157]

Dozor: byla pohraniční hlídka složená ze dvou nebo více pohraničníků, mohla být pěší, jezdecká nebo na lyžích. Byla určena ke kontrole neporušenosti ženijních prostředků, zejm. kon-

[152] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, 1956, s. 158–160. AMV, Ochrana státních hranic (pohraniční rota), 1974, s. 31–32.

[153] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční hlídka, pohraniční skupina), 1962, s. 38. Od poloviny 70. let se mohli určovat do funkce i vybraní vojáci. In: AMV, Ochrana státních hranic (pohraniční rota), 1974, s. 26.

[154] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, 1956, s. 162–164.

[155] Tamtéž, s. 164–165.

[156] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční hlídka, pohraniční skupina), 1962, s. 48.

[157] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, 1956, s. 166–170.

trolního pásu, průběhu státních hranic (kontroval se hlavně stav hraničních znaků) a k průzkumu terénu. Během tohoto průzkumu prověřovala okraje lesů v blízkosti zátarasů, opuštěné domy a lovecké sruby, stohy a jiná místa pravděpodobného úkrytu „narušitelů". Hlídky-dozor se rovněž používalo k navázání spojení se sousedními rotami a s pátracími skupinami. Hlídka byla zpravidla zesílena služebním psem.[158]

Pořádková hlídka: pohyblivá hlídka, složená ze dvou nebo více pohraničníků, mohla být pěší, jezdecká, na lyžích nebo motorizovaná. Úkolem pořádkové hlídky bylo kontrolovat dodržování pohraničního režimu (legitimování osob pohybujících se v HP, průzkum terénu v hlubokém týlu rot, kontrola železničních a autobusových stanic a spojů). Měla dále napomáhat při udržování pořádku v hraničním pásmu (např. zabraňovat krádežím apod.).[159]

Prověrka: pohyblivá hlídka složená ze dvou a více pohraničníků, zpravidla velitelů, jejímž úkolem bylo kontrolovat výkon služby ostatních pohraničních hlídek. I tato hlídka plnila při postupu na stanoviště, tak jako všechny ostatní hlídky, funkci hlídky-dozor.[160]

Pátrací skupina: pohraniční hlídka, které velel důstojník, ve výjimečných případech poddůstojník, složená z pěti a více pohraničníků. Úkolem pátrací skupiny bylo pátráním a pronásledováním zadržet „narušitele" nebo jiné osoby. Do hlídky, která mohla být přepravována do vzdálenějších úseků automobily, byl zpravidla zařazen psovod se služebním psem, hlídka byla také opatřena radiostanicí nebo jinými spojovacími prostředky. V hlídce mohli být i místní pomocníci Pohraniční stráže, kteří plnili funkci průvodců. Při pátrání postupoval psovod se psem vpředu, skupina postupovala 30–50 m za ním, za ztížené viditelnosti na dohled. K propátrávání podezřelých terénních předmětů se z pátrací skupiny vysílaly kontrolní hlídky, nepřehledné úseky propátrávala skupina v rojnici. V noci se pronásledování vedlo po stopách nebo po „pravděpodobné ose postupu narušitele".[161] Později mohla plnit úkol pomocí vrtulníku.

Eskorta: pohyblivá pohraniční hlídka, do které byli zařazeni dva a více pohraničníků. Jejím úkolem bylo doprovodit zadržené „narušitele" nebo jiné zadržené osoby na místo určení. Eskorta mohla být pěší, jezdecká nebo motorizovaná. Během eskorty měli pohraničníci zbraně neustále v rukou (připravené k okamžitému použití) a zadržené osoby (vyjma zraněných, žen a dětí) měly nasazená pouta.[162]

Poplachová hlídka: opět se jednalo o pohyblivou hlídku, do které byli zařazeni tři (později dva) a více pohraničníků, služební pes, později i řidič motorového vozidla. Vysílala se z budovy roty k vyjasnění situace: po zachycení signálu od pohraničních hlídek, po narušení signální stěny v úseku roty, po zpozorování neznámé osoby hlídkou v úseku nebo nevrátila-li se některá z hlídek ve stanoveném čase na rotu. Jejím úkolem bylo po obdržení rozkazu od velitele roty nebo od dozorčího důstojníka roty postupovat na místo signálu, kde se spojila s tamější hlídkou ať už na stanovišti nebo během pronásledování případného „narušitele". Poplachová hlídka mohla být pěší, jezdecká, na lyžích nebo motorizovaná. Její členové byli neustále přítomni v budově roty a připraveni k odchodu do úseku.[163]

Pohraniční pošta: pohyblivá pohraniční hlídka, složená ze dvou i více pohraničníků, která „plnila svůj bojový úkol" při doručování služební korespondence, dopisů příslušníků a denní-

[158] Tamtéž, s. 170 -172.

[159] Tamtéž, s. 172–174.

[160] Tamtéž, s. 174–176.

[161] AMV, Pohraniční služba (pohraniční hlídka, pohraniční skupina), 1962, s. 74–75.

[162] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, 1956, s. 179–182.

[163] Tamtéž, s. 183–185.

ho tisku jednotkám PS. Mohla být pěší, jezdecká, na lyžích, motorizovaná, popř. používala veřejných dopravních prostředků. Hlídka byla vysílána ve dne, pohybovala se po týlových cestách, měla zakázáno používat cesty v blízkosti hranic.[164]

Technická hlídka: pohyblivá hlídka složená ze dvou a více pohraničníků, jejímž hlavním úkolem bylo kontrolovat a opravovat ženijní prostředky roty, tzn. drátěný zátaras, kontrolní pás, pozorovatelny, telefonní linky, pěšinky a můstky apod. a zřizovat a udržovat signální prostředky roty. Jejím úkolem bylo současně střežit hranice v úseku prováděných prací, poskytovat pomoc sousedním pohraničním hlídkám a při postupu na stanoviště a zpět plnit úkoly pohraniční hlídky-dozor.[165]

Skrytá hlídka: byla nepohyblivá pohraniční hlídka, která byla složena ze dvou nebo více pohraničníků. Jejím úkolem bylo střežit svěřený úsek ze stanoviště určeného velitelem roty. Skrytá hlídka se velela na vytypované „směry pravděpodobného postupu narušitelů" hranic, na dobu 5 hodin. Stanoviště hlídky muselo být maskováno a musel být zaručen skrytý přístup k němu. Ze stanoviště musel být potřebný výhled a výstřel; bylo umístěno tak, aby umožňovalo provedení skrytého manévru hlídkou při zadržování „narušitelů". Starší hlídky určil každému členu pozorovací sektor a sám měl na starosti nejdůležitější směr. Pomoc sousedním hlídkám poskytovala skrytá hlídka jen při výslovném rozkazu od velitele roty. Při omezené viditelnosti a slyšitelnosti a na nejdůležitějších směrech se hlídka zesilovala psovodem se služebním psem, ti měli stanoviště před hlídkou na směru očekávaného postupu, hlídky mohly být rovněž zesíleny přenosnými signalizačními prostředky. [166]

Na počátku šedesátých let, po rozvoji signálních stěn, byly skryté hlídky doplňovány speciálně vycvičeným psem. Jejich úkolem bylo po obdržení signálu ze signálních prostředků vypustit psa podle trasy stěny a postupovat za ním k prověření signálu. Hlídka mohla plnit i funkci dřívější hlídky-léčka.[167]

Léčka: do této nepohyblivé hlídky se zařazovalo tři a více pohraničníků, byla určována k zadržení „narušitelů", o nichž měla PS k dispozici zprávy, kdy a kde chtějí provést pokus o přechod hranic. Starším hlídky byl zpravidla důstojník, o vyslání hlídky-léčka věděl pouze velitel roty, postup hlídky na stanoviště byl volen tak, aby zůstal utajený i před ostatními hlídkami. V případě potřeby byla hlídka zesilována psovodem se psem.[168]

Clona: byla zesílená hlídka nebo i celá jednotka organizačně od družstva výše vyslaná k přehrazení „pravděpodobného směru postupu narušitelů", nebo k uzavření prostoru, ve kterém se hledané osoby zdržovaly. Kromě pohraničníků v ní mohli být zařazeni i vojáci ČSLA nebo pomocníci PS. V čele clony stál velitel, který organizoval službu v cloně vysíláním pozorovacích hlídek, hlídek-dozor, skrytých hlídek a hlídek-stráž hranice. Hustota hlídek v cloně musela zajistit vzájemné překrývání pozorovacích sektorů jednotlivých hlídek. V nepřehledném terénu a v noci mohla být clona zesilována služebními psy a pomocnou signalizací. Velitel organizoval spojení uvnitř clony, se sousedními hlídkami a s velitelem, který hlídku vyslal. Z pohraničníků clony byla vyčleněna záloha v síle 1/4 hlídky (později až 1/5), která sloužila k propátrávání blokovaného terénu a k případnému zadržení „narušitelů" během operace. Po „zaujetí čáry clony" vysílal velitel před „frontu clony" hlídky s úkolem pátrat po „narušiteli", z početně silných clon byly vysílány za tímto účelem pátrací skupiny. [169]

[164] Tamtéž, s. 185–188.

[165] Tamtéž, s. 188–190.

[166] Tamtéž, s. 190–192.

[167] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční hlídka, pohraniční rota), 1962, s. 69–70.

[168] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, 1956, s. 192–195.

[169] Tamtéž, s. 195–198.

Pozorovací hlídka: nepohyblivá hlídka, do níž byli veleni nejméně dva pohraničníci, kteří střežili stanovený úsek pozorováním určitého pásma terénu ze skrytých (bylo pozorováno zejm. území sousedního státu) nebo nekrytých (pozorován hlavně zátaras, lesní průseky atd.) pozorovatelen. Hlídka byla vybavena dalekohledy a spojovacími prostředky pro spojení s rotou.[170]

Za dobré viditelnosti, zejména v zimě, mohla být hlídka velena i v noci. Od počátku šedesátých let, kdy byla PS vybavena i přístroji pro noční vidění, se to stalo pravidelností. V této době se již připouštělo rozdělení hlídky za účelem pozorování většího úseku terénu. V takovém případě museli mít členové hlídky mezi sebou stálé zrakové a telefonní spojení, v otevřeném terénu mohli být od sebe vzdáleni maximálně 400 m, v zalesněném nejvíce 200 m. Hluché prostory v úseku chráněném pozorovací hlídkou se většinou přehrazovaly nástražnými osvětlovadly nebo jinými přenosnými signalizačními prostředky.[171]

Hlídka u objektu: tato nepohyblivá hlídka mohla být jednočlenná, střežila-li objekt v bezprostřední blízkosti roty. Střeženými objekty se rozuměly: doličné předměty nebo stopy po narušení hranic, mrtvola „narušitele“, sestřelený vzdušný prostředek apod. Úkolem hlídky bylo zabránit jakýmkoli změnám na střeženém objektu.

Hlídka u závory: nepohyblivá hlídka složená nejméně ze dvou pohraničníků určená ke kontrole dokladů všech osob, které vstupují do hraničního pásma nebo z něho vystupují. Úkolem bylo zadržet všechny osoby pohybující se v hraničním pásmu bez platných dokladů. Závory byly zřizovány na rozkaz velitele brigády podle operativní situace. Mohly být dočasné nebo stálé (v případě stálé závory se pro potřeby hlídky zřizovala místnost s telefonem). V případě potřeby mohli být do hlídky zařazeni i pomocníci PS. Podle situace byly vysílány hlídky do stran od závory s úkolem zabránit obejití kontroly.[172]

Kontrolní hlídka: stavěna od počátku šedesátých let a plnila úkoly dosavadních hlídek-dozor, hlídky u závory a pořádkové hlídky. Konkrétně byla kontrolní hlídka určována ke kontrole ženijně technických prostředků[173], pojítek a demarkace státních hranic, k průzkumu terénu pro vyhledání ukrytých „narušitelů“ nebo jejich stop, ke kontrole dodržování pohraničního režimu, k střežení pracovních skupin v zakázaném a hraničním pásmu, k dohledu na udržování pořádku v hraničním pásmu a v týlu úseku roty a ke kontrole dokladů osob i mimo hraniční pásmo[174] a v místech, kde byly zřízeny na komunikacích stálé nebo dočasné závory, k hlídání pracovních skupin v zakázaném pásmu a k navázání spojení se sousedními rotami, hlídkami v úseku roty nebo s pátracími skupinami.

Skupina překrytí: používala se od poloviny sedmdesátých let. Tvořili ji čtyři a více pohraničníků, kteří byli rozmístěni v terénu na „směru postupu narušitele“ s cílem zabránit mu v přechodu hranice. Umístění skupiny bylo před státními hranicemi v dostatečné vzdálenosti od místa zachycení signálu zpravidla od rotní signální stěny. Skupina byla zesilována služebním psem, spojovacími prostředky (skupina měla mít neustálé spojení s rotou, mezi sebou a s hlídkou, která stíhala prchajícího), přenosnými signalizačními prostředky, dalekohledy

[170] Tamtéž, s. 198–202.

[171] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční hlídka, pohraniční rota), 1962, s. 73–74.

[172] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, 1956, s. 204–206.

[173] Při kontrole neporušenosti kontrolního pásu a drátěného zátarasu měla hlídka za úkol v noci opakovaně kontrolovat stanovený úsek se zhasnutým světlem kvůli klamání narušitelů. In: AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční hlídka, pohraniční rota), 1962, s. 51.

[174] Zde měla hlídka úkol zadržet zejm. hledané osoby a osoby *„které jsou vzhledem k trvalému bydlišti, pro své chování, směr cesty a důvod pobytu v blízkosti státních hranic podezřelé z přechodu státních hranic“*. In: Tamtéž, s. 51–52.

a přístroji pro noční vidění, osvětlovacími prostředky a dopravními prostředky. [175] Skupina byla vysílána z roty nebo z předsunutého stanoviště.

Vedle uvedených hlídek existovaly ještě:

doplňková hlídka: byla určována od poloviny 60. let. Vysílaly se k zakrytí úseku při bouřkách a při silném větru, tzn. tehdy, když byla vypnuta rotní signalizace.[176]

pátrač: používala se od konce 70. let, jednalo se o pohraničníky základní služby, kteří byli oblečeni v civilu a kontrolovali většinou obydlené příhraniční oblasti.

Na OPK byli pohraničníci základní služby stavěni především do hlídek u závor a jako strážní do celnic. Vlastního odbavování osob a zboží se účastnili pohraničníci základní služby od roku 1976, kdy byla zavedena funkce mladší kontrolor.

Použití zbraně

Při výkonu služby byli pohraničníci oprávněni použít proti osobám snažícím se uprchnout přes hranice zbraň.[177]

Samotnému použití zbraně mělo předcházet vyčerpání všech dostupných opatření k zamezení činnosti, kvůli které měla být zbraň použita.[178] K použití zbraně dával rozkaz starší hlídky, podle možností mělo být použito nejprve výzvy jako výstrahy (od poloviny 50. let se začal používat jako výstraha i výstražný výstřel do vzduchu nebo do země) a až poté zbraní bodných (pažba, bodák), sečných (šavle) a střelných, přičemž použití střelné zbraně mělo být až poslední možností.

Zbraně se používalo bez výstrahy v těchto případech:

– *„při ozbrojeném napadení pohraniční hlídky, sousední hlídky nebo objektu chráněného pohraničníky;*

– *při napadení pohraniční hlídky, sousední hlídky nebo objektu chráněného pohraničníky, provedeném i neozbrojenou skupinou osob, když je ohrožen život pohraničníků;*

s výstrahou:

– *„proti osobám, které neoprávněně přešly na území našeho státu nebo se pokoušejí neoprávněně přejít na území sousedního státu a na výstrahu se nezastaví;*

– *proti osobám, které se protiví služebnímu zákroku pohraničníka, nelze-li jinak odvrátit jejich odpor směřující ke zmaření služebního zákroku;*

[175] AMV, Ochrana státních hranic Československé socialistické republiky (pohraniční rota), s. 59–60.

[176] AMV, Vojenská kronika znojemské pohraniční brigády, 1964, s. 13.

[177] Legislativní podklad pro použití zbraně příslušníky pohraničních jednotek byl dán Zákonem o národní bezpečnosti, později Zákonem č. 69/1951 Sb., o ochraně státních hranic, který upravoval tuto problematiku současně se Zákonem o SNB, neboť podle Zákona č. 69/1951 Sb. měli příslušníci PS při výkonu služby též právní postavení příslušníků SNB. Na základě zmiňovaného Zákona o ochraně státních hranic bylo vydáno Nařízení ministra národní bezpečnosti č. 70 ze 14. 7. 1951 o právu příslušníka PS použít zbraň, služební předpisy vymezující působnost jednotlivých součástí a další předpisy a zásady výkonu služby, jako např. ochrana dislokačního styku mezi jednotkami, služba dozorčího setniny 1. sledu, hlídka k střežení budov 1. sledu, ochrana věznic, povinnosti pohraniční hlídky, postup hlídky na stanoviště, protokol o zadržení, činnost hlídky při zadržení narušitele, ve kterém byla stanovena nová taktika zadržení živého „narušitele-agenta“. Na základě těchto rozkazů byl vypracován Řád pohraniční služby č. I. V návaznosti na tento řád byla od roku 1956 vydávána a novelizována řada základních předpisů PS-X-X, popř. OSH-X-X, která upravovala mj. způsoby použití zbraně pohraničníky.

[178] Např. při pronásledování osoby snažící se uprchnout přes hranice nebo osoby uprchlé z eskorty směla hlídka střílet, až když osobu vyzvala k zastavení, vystřelila výstražný výstřel do vzduchu a osobu pronásledovala až do chvíle, kdy bylo zřejmé, že uprchne nebo že se ztratí v terénu.

– k zamezení útěku osob zadržených, eskortovaných nebo nebezpečných zločinců, není-li možno jinak jejich útěku zabránit.

Jako výstrahy se používá výzvy k zastavení (zvolání Stůj!) a varovný výstřel do vzduchu.“[179]

Pohraničníci nesměli použít zbraň proti siluetám nebo po zaslechnutí nejasných zvuků za mlhy a tmy, hlídka směla střílet až poté, co se přesvědčila, že jde o „narušitele“, který nereagoval na výstrahu a po vyčerpání mírnějších prostředků vedoucích k jeho zadržení. Hlídka nesměla vést palbu tak, aby střely dopadaly na území sousedního státu, ani opětovat palbu z území sousedního státu.[180] Oprávněnost každého použití zbraně prověřovali náčelníci PS.

Taktika OSH

Pohraniční složky zformované v roce 1945 prakticky navázaly na dřívější „četnický“ způsob hlídání hranic, který prováděla za první republiky Finanční stráž. Ten spočíval zejména v nepravidelném vysílání dvou až tříčlenných hlídek, jejichž úkolem bylo provést obchůzku úseku čety, s krátkou „čekanou“ na určených vztažných bodech. Používalo se rovněž tzv. střežení, tzn. hlídkování ve zhruba kilometrovém okruhu kolem vztažného bodu. Jako vztažné body se určovaly hlavně významnější křižovatky přeshraničních cest a pěšin, samoty apod. V noci hlídky střežily hlavně cesty a křižovatky cest směřující ke státním hranicím. Méně se používaly hlídky s pevnými stanovišti.

Výkon služby hlídek pohraničních útvarů SNB a FS prověřovaly kontrolní hlídky složené z vedoucích funkcionářů pohraničních stanic. Trasa postupu byla volena tak, aby hlídky zároveň kontrolovaly neobsazené území. Výkon služby znesnadňovaly nízké početní stavy pohraničních útvarů SNB[181] a několikakilometrová vzdálenost sídel jednotek od hranic.

Hlídkování z pozorovatelen, buď pozemních nebo postavených na stromech, se začalo používat až od roku 1950. Čety si tyto pozorovatelny stavěly na základě vlastního rozhodnutí a vlastními silami.

Po roce 1951, tzn. od přechodu na tzv. vojskový způsob ostrahy hranic, byla taktika OSH pohraničních jednotek stanovena v operačních rozkazech velitele brigády. Ty byly vydávány zpravidla dvakrát ročně, pro letní a pro zimní období a rovněž pro období, kdy byl očekáván větší tlak na státní hranice.[182]

---

[179] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, 1956, s. 208.

[180] V případě, že hlídka byla napadena palbou ze sousedního státu, směla se pouze přesunout na bezpečné stanoviště, palbu směla vést pouze v případě, že napadení bylo spojeno s pronikáním cizích osob na naše území. Pohraničníci byli povinni usmrtit holuby a psy, kteří se pohybovali přes hranici.

[181] AMV, f. 2357, k. 7, 1951: *„Početní stavy jednotlivých čet se pohybovaly mezi 30–40 příslušníky. Pro vlastní výkon služby přicházelo v úvahu asi 25 až 30 příslušníků, tj. na 5–6 km jedna dvoučlenná hlídka.“*

[182] V rozkaze byla nejprve zhodnocena vnitropolitická situace v sousedním pohraniční a stav protilehlých pohraničních sborů. Byl stanoven okruh obyvatelstva, ze kterého by mohli být potencionální „narušitelé“, jejich východiště, tzn. místo do kterého se dopraví dopravními prostředky, směry jejich pravděpodobného postupu a doba největšího ohrožení hranic. Dále byly určeny součinnostní jednotky armády a SNB pro zesílenou OSH, popř. pro pohraniční operace nebo pro pohraniční pátrání. V další části rozkazu byla stanovena taktika OSH, včetně využívání technických prostředků, služebních psů a koncentrace sil na „hlavní směry pravděpodobného postupu“. Byly stanoveny úkoly pro vojskové pozorování protilehlého území a pro udržování pohraničního režimu. Tyto úkoly byly dále rozpracovány pro jednotlivé jednotky, zejména pro ty, které ležely na „hlavních směrech“. V poslední části rozkazu byly určeny úkoly pro bojovou a politickou přípravu pohraničníků, materiální, technické a zdravotnické zabezpečení jednotek, součinnost s jednotkami armády a SNB, úkoly pro zabezpečovací jednotky bps a signály (např. nebezpečí „proryvu“ do zahraničí – červená světlice, „proryv“ do vnitrozemí – zelená světlice, žádám pomoc – bílá osvětlovací světlice s padáčkem nebo červený déšť, rozumím – dvě bílé osvětlovací světlice s padáčkem, napojte se na síť – dvě bílé osvětlovací světlice s padáčkem a šrapnel z VS roty. In: AMV, f. 2342 – 5. brigáda Pohraniční stráže Cheb (dále jen f. 2342), inv. j. 87, k. 81, Operační rozkaz velitele 5 brigády.

Těžiště OSH v roce 1951 spočívalo ve výkonu služby pohraničních hlídek, převážně skrytých a pozorovacích. Skryté hlídky vykonávaly službu z různě upravených a dokonale maskovaných stanovišť, např. z klamných metrů dřeva, podzemních bunkrů apod.; pozorovací hlídky z různých provizorních posedů na stromech, na vybraných terénních místech a z dřevěných pozorovatelen, které se budovaly v letech 1951 na „čáře" střežení i v týlu jednotek. Stanoviště hlídek se měnila dle situace a podmínek.[183] V tomto roce se velitelé snažili učlenit ostrahu hranic i do týlu rot, k prověřování hloubky hraničního pásma vysílali jezdecké hlídky. Hloubkový způsob střežení hranic končí v následujícím roce vybudováním zátarasu.

Zátaras se stal osou střežení, podle které byly postaveny hlídky. Tento lineární způsob ostrahy sice umožňoval zakrýt hranice v plném rozsahu i rotám s nižším počtem pohraničníků, jeho nevýhodou však bylo, že nedovoloval udržovat úzký kontakt s místním civilním obyvatelstvem. Další jeho nevýhodou bylo, že po případném překonání zátarasu již nebylo možné prchajícího dostihnout kvůli nízkým početním stavům pohraničních rot. Důležitou součástí ostrahy bylo také pravidelné vysílání hlídek k prověření neporušenosti kontrolních orných a sněhových pásů.

Podstatnější změna taktiky ostrahy hranic se prosazuje přibližně od konce 50. let, kdy byl dosavadní lineární způsob ostrahy hranic vztažený k zátarasu jakožto k ose střežení (byl sporadicky členěn do týlu pohraničních rot na „hlavních směrech pravděpodobného postupu narušitelů"),[184] nahrazován prostorovým systémem střežení namířeným do hlubokého týlu jednotek – opět na „hlavních směrech pravděpodobného postupu prchajících". Jeho cílem bylo zadržení případných „narušitelů" ještě před tím, než dosáhnou zátarasu. Velitelé PS se snažili ve zvýšené míře agenturně obsadit hlavní směry brigád a praporů, spolupracovat s PPS a s ostatním civilním obyvatelstvem, početní stavy rot zvyšovali záložníci povolávaní ke cvičení, ve zvýšené míře se využívali pohraničníci ze zabezpečovacích jednotek praporů a brigád k hlídkování na přístupových cestách k hraničnímu pásmu a k průzkumům terénu. [185]

Spoluprací s civilním obyvatelstvem, zejména s pomocníky Pohraniční stráže a budováním signalizace v hloubkách úseků se změnil prostor zadržování narušitelů. Oproti dřívější době, kdy byli narušitelé zadržování většinou v prostoru zátarasu, se na konci 50. a na počátku 60. let posunul směrem do vnitrozemí.

Počet zadržených (v %)[186]

rok	mimo HP	v HP	v ZP	v ZP při cestě z Rakouska
1958	33,15	39,7	26,5	16,3
1959	51	26	23	nezj.
1960	54,8	26,2	18,6	0,4
1961	nezj.	32,7	9,2	nezj.

Na toto pojetí ostrahy navazují i další opatření přijímaná v první polovině 60. let.

[183] AMV, f. 2357, k. 7, Situační zpráva: *„Po zaujetí nové sestavy a doplnění početních stavů zvýšila se hustota střežení státní hranice US zóny asi 6x, na ostatní střežené hranici přibližně 2x."*

[184] „Hlavní směry" v brigádě určoval velitel brigády na základě údajů shromážděných a vyhodnocených štábem brigády z výkonu OSH, zejm. podle toho, kde došlo k největšímu množství zadržení nebo k nejvíce případům „beztrestného narušení hranic", podle terénních podmínek, které umožňovaly skrytý přístup k státní hranici; svou roli zde hrály rovněž výrazné orientační body v terénu. Velitel brigády měl brát v úvahu rovněž zjištění organizací na protilehlé straně hranic, které se zabývaly vysíláním agentů přes hranici, „výskyt protistátních živlů" ve vnitrozemí, popř. osob, které jsou podezřelé z přípravy útěku přes hranice. Šířka směru mohla zahrnovat úsek jedné roty i jednoho praporu. In: AMV, f. 2357, k. 105, RVPS, 1954.

[185] AMV, Vojenská kronika znojemské pohraniční brigády, 1958.

[186] AMV, Vojenská kronika znojemské pohraniční brigády, 1958–1961.

Převod PS pod velení armády v roce 1966 se měl projevit ve *„vybudování uceleného systému ochrany státních hranic složeného z podsystémů vojskového střežení, agenturně operativní činnosti, účasti civilního obyvatelstva a pomoci orgánů MV při ochraně státních hranic. Přitom byl kladen důraz na jeho aktivnost, efektivnost a na zabezpečení hlavních směrů“*.[187] Tento systém se však nepodařilo beze zbytku zavést, neboť převod PS do armádních struktur provázela redukce početních stavů[188], zrušení zakázaného pásma a zúžení hraničního pásma a tím i operačního prostoru hlídek[189] a odpojení elektrického proudu o vysokém napětí ze zátarasu. U rot PS byl sice zdvojnásoben počet terénních osobních automobilů, ale absence zásahových komunikací, které by umožňovaly rychlé nasazení hlídek na „překrytí postupu narušitele“, nedovolovala jejich plné využití. Tehdejší počty pohraničníků[190] umožňovaly stavět hlídky převážně lineárně podél signalizace, ve dne jednočlenné a v noci dvoučlenné s úkolem pasivního čekání na „narušitele“.

	1965	**1970**
počet pohraničníků na rotách	11067	7360
v poříčním oddílu	422	156
počet PPS/jejich podíl na zadržení narušitelů	6700/18,4 %	5230/22 %
počet služebních psů/jejich podíl na zadržení narušitelů	1418/18 %	1262/18 %
průměrná hloubka ZP	946 m	zrušeno
průměrná hloubka HP	4650 m	1327 m
průměrná hloubka operačního prostoru	1965 m	607 m

(AMV, f. PS, čj. 005/PS - 4/72)

Nový systém ostrahy se zpevňoval dalšími týlovými signálními stěnami a signálními hlídkovými prostředky; do značné míry byly hlídky a poplachové hlídky stavěny na předsunutá stanoviště a na pikety, které byly postaveny podle centrálních směrnic Velitelství PS za hlavní trasou střežení směrem k hranicím. Úkolem hlídek na piketu a předsunutých poplachových hlídek bylo zejm. po obdržení rozkazu nadbíhat „narušitelům“, kteří překonali zátaras. Stavěny byly rovněž pozorovací hlídky. Služební psi byli ve zvýšené míře používáni k „útoku na volno“ a k průzkumu terénu.[191] Poplachové hlídky se postupně motorizovaly, aby se zvýšila jejich úspěšnost při zásazích proti „narušitelům“ a zamezilo se tak „proryvům“ a častému organizování složitých a nákladných pohraničních operací.[192] Pohraniční operace byla vyhlašována při zjištění neznámých osob v hraničním pásmu. Při ní byl blokován prostor, vyhlásila se zesílená ostraha hranic a do blokovaného prostoru byly vysílány pátrací skupiny. Vedle pohraničníků z rot a ze zabezpečovacích jednotek a štábů vyšších stupňů velení se operace mohli účastnit i PPS nebo vojáci ČSLA. Pohraniční operace byly realizovány od 50. let.

[187] AMV, f. PS, čj. 005 /PS-4/72.

[188] PS byla redukována o 4500 příslušníků. In: AMV, f. PS, čj. PS-13-72.

[189] AMV, f. PS, čj. 005 /PS-4/72: *„Do roku 1965 byly vytvořeny výhodné podmínky pro činnost hlídek průměrnou hloubkou zakázaného pásma 946 m, hraničního pásma 4 650 m a které zabezpečovaly průměrnou hloubku operačního prostoru 1965 m. Zrušením zakázaného pásma a podstatným snížením hloubky hraničního pásma je stávající hloubka operačního prostoru 607 m“*

[190] AMV, f. PS, čj. 005/PS-4/72. V roce 1972 bylo 1 stanoviště hlídky na 2 km státních hranic se SRN a 1 stanoviště na 2,33 km hranic s Rakouskem.

[191] AMV, f. PS, Vojenská kronika znojemské pohraniční brigády, 1963, s. 9. Byl propátráván zejména terén v blízkosti zátarasu, jako např. okraje lesů apod., aby se zamezilo pozorování pohraničních hlídek „narušiteli“.

[192] AMV, f. 2357/VPS, k. 269, 1962, Rozbor stavu a výsledků ochrany státních hranic za dobu od 1. 1. do 30. 11. 1962: *„Pomocí služebních psů bylo zadrženo 166 osob, tj. o 46 osob (3,6%) více než vloni. 50% zadržených osob pomocí služebních psů zadržely poplachové hlídky převážně na signál rotních signálních přístrojů (19., 3., 5. bps), 1/3 narušitelů byla zadržena v průzkumech terénu a 15– 20% narušitelů pátracími skupinami. V ojedinělých případech ve strážní službě na místě.“*

Vyhlášení a řízení pohraniční operace na úrovni brigády vypadalo následovně: Po zjištění pohybu „narušitelů“ ve sledovaném prostoru ať už tzv. vojskovými, zpravodajskými nebo součinnostními prostředky, bylo podáno hlášení stálému operačnímu důstojníkovi brigády. Ten po prověření zprávy informoval velitele brigády, popř. další funkcionáře a velitele operační skupiny. Operační skupina byla určována na týden z důstojníků velitelství brigády. Podle rozhodnutí velitele operační skupiny byl vyhlášen svoz ostatních členů skupiny na velitelské stanoviště a vyhlášení pohraničního poplachu zabezpečovacím jednotkám brigády. Stálý operační důstojník informoval jednotky SNB a ČSLA, které podle potřeby poskytovaly pomoc PS podle předchozího ujednání, informoval stálého operačního důstojníka na velitelství PS a v případě potřeby i sousední brigádu. Zaznamenával hlášení z podřízených jednotek, které pohraniční operaci prováděly a zabezpečil personál a spojovací prostředky pro operaci.

Velitel operační skupiny podle nastalé situace činil následují kroky:

– v místě pohybu narušitelů vyhlásil zesílenou ostrahu hranic, popř. nařídil i zakrytí hranice;

– vyslal pohraniční hlídky na směr pravděpodobného postupu „narušitelů“ k zátarasu nebo do „pásma překrytí“;

– povolal velitele podřízených stupňů na pracoviště a uvedl do pohotovosti pátrací skupiny a poplachové hlídky u ohrožených pohraničních rot;

– uvedl do pohotovosti zálohy a součinnostní jednotky ČSLA pro uzávěru hraničního pásma;

– organizoval pohraniční pátrání: v případě, že probíhalo na hlavním směru, řídil pátrání podle předem zpracovaných variant, v opačném případě vytvářel scénář pátrání sám.

V operační skupině byl zařazen dále:

– důstojník štábu, který zabezpečovat dokumentační část velení, předával rozkazy velitele příslušným složkám a plnil úkoly společně s důstojníkem týlu;

– důstojník týlu, který zabezpečoval materiálně technické, zdravotnické a dopravní zabezpečení pátrání včetně pojízdného velitelského stanoviště velitele brigády;

– důstojník zpravodajského oddělení, který organizoval společně se zpravodajskými skupinami praporů v ohroženém prostoru agenturní pátrání v součinnosti s dalšími součástmi SNB, předkládal veliteli návrhy na možné využití PPS, pátračů a místního obyvatelstva při pátrání po hledaných osobách, předával rozkazy velitele skupiny zpravodajským složkám;

– důstojník spojovacího oddělení, který zabezpečoval rádiové a linkové spojení potřebné pro operaci;

– důstojník politického oddělení, který společně s důstojníkem štábu prováděl sběr informací o situaci, zpracovával nařízení pro stranicko politickou práci pro zesílenou OSH, sledoval plnění úkolů pohraničníků a funkcionářů a předkládal návrhy na odstranění zjištěných nedostatků a organizoval objasňování bojového úkolu u všech jednotek zapojených do pátrání.[193]

Kvůli snížení početních stavů a k obsažení většího prostoru mohly pozorovací hlídky za předpokladu stálého zrakového a linkového spojení vykonávat službu rozdvojeně; začaly se stavět i pozorovací hlídky jednomužové.[194]

[193] AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. K/20, Metodika práce při organizování pohraničního pátrání, 1980.

[194] Tamtéž, Rozkaz náčelníka (RN) č. 16, 1983. Jednomužové pohraniční hlídky se v denní době vysílaly pouze výjimečně, na základě povolení velitele brigády, které bylo uveřejněno v rozkaze velitele brigády a za předpokladu, že budou nasazeny na směry, které umožňovaly účinný zásah, který zabrání případnému zběhnutí pohraničníka přes hranice. Vysílání jednomužových hlídek do „pásma přístupů“ se provádělo pouze v době denní, a to k průzkumu terénu se služebními psy, k údržbě ženijního zátarasu a jiných technických zařízení, do smíšených hlídek s PPS , PS VB a v zimním období ke kontrole 3. – týlové lyžnice. Jako jednomužové hlídky byly dále používány pátrači v „pásmu přístupů“ a hlídky

U pohraničních rot se PS snažila vypracovat komplexní systém střežení tj. časové a prostorové skloubení návaznosti jednotlivých prvků střežení, včetně různých variant řešení situací, celkově byl prosazován aktivní způsob výkonu služby, tzn. vyhledávání a zadržení případných „narušitelů“ ještě před jejich příchodem k ženijnímu zátarasu.

Na systém střežení rot prvního sledu, který sahal od státních hranic k týlové hranici pohraničních rot (tu určoval velitel brigády) navazoval systém druhého sledu. Druhý sled sahal od týlové hranice rot k týlové hranici brigády.Ten tvořily záložní jednotky brigád a praporů, které byly využívány zejm. k hlídkování na přístupových cestách do hraničního pásma, ke kontrole spojů do příhraničních oblastí apod. Důležitou roli v něm hráli i pátrači, informátoři zpravodajských orgánů PS, PPS a civilní obyvatelstvo. Do systému byly zahrnuty i stanice VB, které se na něm podílely hlídkovou činností, tzn. sledováním, kontrolou a zadržením podezřelých osob, postihem „narušitelů“ pohraničního režimu a poskytováním informací např. o osobách, u kterých se předpokládal pokus o překročení hranic. Na systému se podílela i StB, která měla úzce spolupracovat se zpravodajskými orgány PS při zjišťování trestné činnosti mající jakýkoliv vztah ke státním hranicím.

Stejně tak spolupracovaly operativní orgány zpravodajské služby PS a StB v tzv. třetím sledu, který sahal od týlových hranic brigády ke hranicím pohraničního okresu.[195] Tento způsob OSH se soustředil zejm. na obsazení směrů pravděpodobného postupu „narušitelů“, některé vedlejší úseky mohly být neobsazeny pohraničními hlídkami.[196] Tato „taktika důmyslného systému“ na sebe navzájem navazujících zpravodajských, tzv. vojskových a ženijních prostředků sahajících od přístupových tras k hraničnímu pásmu až po státní hranici, systému, který měl zadržet podezřelou osobu ještě před příchodem k ženijním prostředkům, byla, i když jen pomalu, prosazována a zdokonalována i po odpojení elektrického zátarasu a po zúžení hraničního pásma. Nic na ní neměnilo ani dočasné podřízení PS k MNO a nové vytýčení úkolu ochrany a obrany hranic, přičemž hlavním úkolem zůstávala ochrana hranic v dosavadní podobě.[197]

Od poloviny 70. let byly do systému ostrahy nasazeny skupiny překrytí, od roku 1977 i pátrači, v 70. letech pokračovala výstavba účelových komunikací pro zásah motorizovaných hlídek.

V druhé polovině 70. let byly síly pohraničních rot prvního sledu z taktického hlediska rozčleněny na třech základních čarách či pásmech:

– překrytí,
– signálů (podél signálních stěn),
– týlu (též přístupů tzn. příhraniční oblasti).

---

ke kontrole výkonu služby. Tyto jednomužové prověrkové hlídky mohly být vysílány i do pásma signálů pokud byl do hlídky velen voják z povolání.

[195] AMV, f. A 32, inv. j. 8, Návrh zásad pro využití základních sil a prostředků k zabezpečení hloubky ochrany státních hranic ČSSR s kapitalistickými státy.

[196] AMV, Vojenská kronika poběžovické brigády, 1963, 1967, Vojenská kronika znojemské brigády, 1963.

[197] AMV, RMV č. 53, 1972. Nový systém založený na prostorovém členění hlídek a prostředků ochrany hranic, který měl tvořit časový a prostorový komplex, se podařilo zavádět jen ztěží. Na počátku 70. let se hovoří o těchto nedostatcích: *„V organizaci vojskové ochrany státních hranic převládá šablona a lineární rozmisťování pěších pohraničních hlídek převážně podél signální stěny. Členění ochrany státních hranic do hloubky je neuspokojivé. Velmi slabě je prováděn rychlý manévr silami, zejména použitím jednoho z prostředků ochrany státních hranic – služebního automobilu. K rychlému zásahu nejsou po stránce ženijnětechnické dostatečně připraveny úseky rot, zejména cesty především na hlavních směrech postupu narušitelů a v místech, kde to terénní podmínky plně dovolují. Taktika činnosti hlídek není založena na upozornění na narušitele a jeho rychlé zadržení, ale na složité pronásledování po signálu signální stěny, čímž se pohraniční hlídky ve vztahu k činnosti narušitele dostávají do nevýhodné situace.“*

Opět se kladl důraz na vzájemnou propojenost a skloubenost těchto sil a prostředků a na stanovení a zvládnutí časově reálných variant zásahů sil pohraničních rot (zejm. poplachových hlídek a skupin překrytí) v úsecích rot, hlavně na tzv. směrech pravděpodobného postupu narušitelů. Pikety, jejichž počet byl od druhé poloviny 60. let redukován, se v této době používaly spíše výjimečně i kvůli častým „mimořádným událostem", které službu na piketu provázely.[198]

K dílčímu přehodnocení taktiky ochrany hranic dochází nejprve na počátku 80. let, kdy se po opakovaných případech dezerce přestaly posílat hlídky na vnější stranu ŽTZ, na pikety a na předsunutá stanoviště, přestaly se stavět i zajišťovací hlídky pracovním skupinám.[199] K dalšímu přehodnocení taktiky OSH došlo v 2 polovině 80. let v reakci na zavraždění Johanna Dicka československými pohraničníky na německém území. Tehdy byly síly soustředěny do pásma přístupů a do pásma signálů, tj. před a k signálním stěnám. Byly vypracovány nové varianty zásahů skupin překrytí tak, že se napříště připouštěly akce k zadržení prchajícího mezi signální stěnou a státní hranicí jen ve zcela výjimečných případech. V této souvislosti se zdůrazňovala nutnost zesílení signálních stěn a ostatních ženijních a signálních prostředků.

Případy, které ilustrují taktiku a způsob ostrahy hranic

Do té doby než byl postaven drátěný zátaras (zhruba v roce 1952), byly hlídky vysílány do střeženého úseku na pochůzky většinou spojené s „čekanou na narušitele" na vytypovaných místech. Při pochůzce také kontaktovaly důvěrníky z řad místních obyvatel, všímali si stop zanechaných v terénu, na sněhu apod.

---

[198] AMV, Vojenská kronika poběžovické brigády, 1976: *„Těžiště úsilí bylo položeno na cílevědomé a efektivní využívání sil a prostředků, na prohloubení účinnosti jednotlivých prvků systému OSH, zvláštní důraz byl kladen na zabezpečení přístupů v hloubce, činnost skupin překrytí, reálnost zásahů s plným využitím důsledné analýzy časových a prostorových variant. Vojsková a zpravodajská opatření byla kloubena především na SPPN* [směrech pravděpodobného postupu narušitelů] *bps, na přístupech k OPK SPPN rot"*; AMV, Vojenská kronika znojemské brigády, 1976, s. 7: *„Při plnění úkolů ochrany státních hranic došlo v brigádě k dalšímu posunu vpřed. Prohloubil se jednotný systém ochrany státních hranic za využití všech vlastních a pomocných sil a prostředků. Zkvalitnila se účinnost systému ochrany státních hranic dovednějším skloubením vojskových a zpravodajských opatření, operativními přesuny sil a prostředků na směry možného postupu narušitelů ve vyhodnocené době. Důraz byl položen na zabezpečení potřebné hloubky ochrany a podchycení výchozích míst narušitelů. V systému ochrany státních hranic byly plně využívány skupiny překrytí v návaznosti na činnost ostatních pohraničních hlídek a zálohy pohraničních rot ke zreálnění zásahů proti narušitelům. Skupiny překrytí se trvale prosadily do systému ochrany státních hranic u pohraničních rot a v šesti případech zabránily proryvům. V roce 1976 se také zkvalitnila úroveň denního řízení a ovlivňování ochrany státních hranic. Denní hodnocení operativní situace se stalo nedílnou součástí rozhodovacího procesu na všech stupních. V ochraně státních hranic bylo dosaženo dalších pozitivních výsledků zpravodajskými orgány. Operativní situace na SH se vyznačovala častými změnami, ke kterým bylo nutno přijímat konkrétní opatření nevyjímaje zesílenou ochranu státních hranic."* Systém ochrany byl vypracován pro každý směr v rámci brigády. Tamtéž, 1977, s. 6: *„Zvýšená pozornost byla věnována tvorbě systému k posílení OSH v hloubce a na čarách překrytí na úkor sil střežících na trase ŽTZ"*. AMV, Vojenská kronika poběžovické brigády, 1980, s. 7: *„Při plnění úkolů OSH se potvrdila správnost a reálnost vytýčených úkolů. Jako rozhodující se prokázalo důsledné sladění a trvalá spolehlivost jednotlivých prvků osh s důrazem na čas a prostory předpokládaného postupu narušitelů a prokázala se i oprávněnost požadavků na komplexní zabezpečení přístupů v týlu."* AMV, Vojenská kronika znojemské brigády, 1981, s. 7: *„Hlavní pozornost v OSH byla zaměřena na změny v organizaci OSH a taktiky pohraničních hlídek s důrazem na zabezpečení pásma přístupů s cílem zabránit vážným mimořádným událostem na státních hranicích. Tato opatření však neměla vliv na změnu systému OSH. Pozornost byla zaměřena na kloubení vzájemné součinnosti sil a prostředků, s důrazem na jejich časovou a prostorovou návaznost."* Tamtéž, s. 10: *„Prohloubila se návaznost a součinnost jednotlivých prvků OSH. Zvýšila se účinnost sil a prostředků působících v pásmu přístupů. Jejich účinnost se zvýšila prohloubením součinnosti s prostředky a silami PPS, PS VB a SNB v návaznosti na zpravodajské prostředky. Nadále však zůstávají rezervy v zabezpečení pásma signálů* [tj. signální stěna a týlové signální stěny – pozn. aut.], *a to z hlediska reálnosti zásahů PchH* [poplachové hlídky], SKP [skupiny překrytí.] *a zálohy rot. Výrazného vzestupu oproti roku 1980 došlo u pohraniční hlídky pátrač, která se podílela na zadržení 34 narušitelů."* Tamtéž, 1983, s. 6: *„Tato situace si k důslednému zabezpečení ochrany SH v úseku brigády vyžadovala mnohdy rychlé operativní řešení, změny v taktice a výkonu služby pohraničních hlídek, kladla vysoké nároky na řízení a zabezpečování ochrany SH zejména v místech silné koncentrace narušitelů SH. Úpornost a změny v taktice narušitelů si vynutily řadu pohraničních pátrání, která téměř ve všech případech byla ukončena úspěšně. K důslednému zabezpečení ochrany státních hranic byla u brigády přijata a realizována opatření, která vedla ke zvýšení režimových opatření v hraničním pásmu a na státní hranici, zvýšila se efektivnost vojskových, zpravodajských sil, pomocníků PS a místního obyvatelstva. Došlo ke zkvalitnění funkce ochrany státních hranic zejména v pásmu přístupů při vyšší návaznosti jednotlivých prvků systému OSH počínaje od přístupů a konče na státní hranici. Hlavní pozornost však byla zaměřena na kvalitní zabezpečení pásma přístupů a východišť narušitelů."*

[199] AMV, f. 2342, k. 82.

Případ první

„Dne 19. 4. 1949 ve 4:00 hod. nastoupila hlídka SNB útvaru Mokřiny (vrch. strážm. Josef Kučera jako velitel hlídky s prap. Václavem Kalivodou) službu ostrahy hranic, které byl předepsán následující úsek: Ostraha ‚O' ve vztažném bodě č. 4, čekaná ‚Č' ve vztažném bodě č. 3 dle potřeby a dále pokračování v ostraze přes vztažné body 2-1-2-3-4, doba trvání 8 hodin, ukončení služby dne 15. 4. 1949 v 18:30 hod. Výzbroj pušky ‚P'.

Když hlídka došla k obci Nebesa, byla upozorněna jedním občanem z Nebes, že v obci se před malou chvílí dotazoval jeden neznámý mladý muž na směr a vzdálenost státních hranic z ČSR do Německa (Bavorska), a že odešel směrem ke státní silnici Aš – Házlov. V důsledku toho odebrala se hlídka na označenou silnici, kde ve vzdálenosti asi 300 m od křižovatky Aš – Házlov – Nebesa – Nový Žďár skrytě vyčkávala. Asi za 20 minut spatřila přicházeti směrem od Házlova k Aši po silnici dva muže, z nichž jeden vedl kolo. Hlídka vyčkala na místě příchodu obou mužů, z nichž v jednom zjistila bývalého lesního dělníka, nyní školníka na střední škole v Aši, Františka Vojska. Tento byl prap. Kalivodou tázán, kde byl. Tento mu odpověděl, že u hajného a při tom mu dával očima i obličejem najevo, že s druhým mužem není něco v pořádku. Hlídka porozuměla, a proto vrch. strážm. Kučera vyzval druhého muže, aby se legitimoval. Vojsk při tom současně sdělil, že se ho neznámý ptal, jak daleko je ke státní hranici. Muž vyzvaný k legitimování sáhl rukou do kapsy, avšak pojednou a znenadání bleskurychle skočil do lesa a dal se na překotný útěk směrem ke státní hranici. Prap. Kalivoda zasáhl ihned z místa, kde oba muži společně stáli a to tak, že skočil za prchajícím a vrch. strážm. Kučera běžel vpravo od něho, aby si při eventuelní střelbě nepřekáželi. Prap. Kalivoda vyzýval z místa počátku útěku a pronásledování neznámého muže na vzdálenost asi 20 kroků hlasitě po sobě opakovanou výzvou ‚Jménem zákona – Stůj!'. Muž na toto zvolání nereagoval a nezmenšenou rychlostí prchal dále. Když vrch. strážm. Kučera viděl, že prchajícího, kterého právem považoval za nebezpečného zločince, vzhledem k jeho mládí a k usilovnému útěku a vyčerpáním všech mírnějších prostředků nezadrží, dal prap. Kalivodovi rozkaz, aby použil střelné zbraně. Prap. Kalivoda přestal opakovati výzvy k zastavení po uběhnutí 12 m od místa začátku pronásledování a ve vzdálenosti 12 m od prchajícího muže a po uběhnutí dalších 10 m se zastavil, zamířil na spodní část těla prchajícího muže, který stále utíkal a vystřelil za tímto na vzdálenost 30 m jednu ránu z pušky. Po jeho výstřelu muž ihned zalehl, ihned se však zvedl a s nezmenšenou rychlostí pokračoval v útěku. Byl oběma členy hlídky opět vyzván k zastavení, ale opět neuposlechl. Prap. Kalivoda, který pokračoval v dalším pronásledování, když viděl, že výzvy nemají účinek, zastavil se a vystřelil za prchajícím další ránu z pušky. V zápětí po tomto výstřelu vystřelil i vrch. strážm. Kučera, který rovněž prchajícího pronásledoval na vzdálenost 66 m, aby zamezil jeho další útěk.

Prchající muž však v zápětí zmizel v hustém porostu. Na místě, kde k použití zbraní došlo, byl řídký les s vykácenými stromy. Hlídka pokračoval v pronásledování a prap. Kalivoda po ujití 150 m od místa, kde muž zmizel, našel tohoto ležeti na zemi na zádech, ruce měl přitištěny na břiše z čehož usuzoval, že jest raněn. Po provedené prohlídce, zda muž není ozbrojen viděl, že má rozepnuty kalhoty a vyhřezlé střevo. V tom okamžiku přiběhl vrch. strážm. Kučera a po zjištění situace nařídil prap. Kalivodovi přivolání záchranné stanice a sám poskytl zraněnému první pomoc tím, že přiložil na ránu dva obvazové balíčky.

Prap. Kalivoda doběhl k silnici a zastavil auto, které náhodou bylo sanitní a převáželo jednu ženu z Aše do Házlova. Auto záchranné stanice vysadilo ženu v blízkých vojenských kasárnách a vrátilo se zpět. Zatím hlídka prohlédla osobní doklady zraněného a zjistila, že se jedná o Josefa Polka, jak je vpředu uvedeno. Hlídka muže přenesla na silnici, kde ho naložila do sanitního auta a tímto byl ihned převezen do nemocnice v Aši.

Vojsk, který dosud čekal s kolem na silnici, byl odeslán domů s podotknutím , že bude vyslechnut později.

Hlídka pečlivě prohledala místo použití zbraně, jakož i jeho blízké okolí a když nebylo nic závadného shledáno a nalezeny pouze 1 rukavice a obálka letecké pošty, odebrala se do kasáren SNB útvaru Mokřiny, odkud případ telefonicky hlásila veliteli SNB útvaru 5384 Aš por. Jiřímu Horvatovi.

Josef Polka utrpěl dle výpovědi primáře nemocnice v Aši MUDr. Karla Rapricha střelnou ránu do břicha s výhřezem a roztrháním kliček tenkého střeva a rozdrcením přední stěny břišní. Zraněný Polka přes okamžitou lékařskou pomoc darováním krve vrch. strážm. Karlem Drbohlavem od SNB útvaru Aš zemřel v nemocnici asi za 10 minut po provedeném operativní zákroku.

Místo použití zbraně nachází se v užším pohraničním pásmu, ve vzdálenosti asi 1700 m od státní hranice ČSR – Německo (Bavorsko).“[200]

Po zřízení elektrifikovaného zátarasu byly hlídky veleny převážně k němu, později byla ostraha hranic učleňována do týlu úseků pohraničních rot vysíláním hlídek a zřizováním stanovišť doplňovaných týlovými signálními stěnami a hlídkovými signálními prostředky. Tento systém doplňovala ještě předsunutá stanoviště a pikety, které byly zřizovány mezi hranicí a zátarasem.

Případ druhý

Na počátku března roku 1957, tedy v době, kdy v úseku 15. roty Pohraniční stráže (rps) 7. sušické bps ležel dosud sníh, se vydala neznámá osoba od Prášil směrem k hranici. Vyhýbala se průsekům a cestám a podle přímého směru zpětně vypracované stopy se pohybovala zřejmě podle azimutu. Kolem 23:30 hod. dorazila do blízkosti zátarasu, kde si nevšimla nástražného drátu a odpálila nástražné osvěcovadlo, ze kterého byla vystřelena červená světlice. Poté ustoupila zpět do lesa a spatřila přijíždějící hlídku na lyžích vyslanou z 15. rps, která měla za úkol kontrolovat neporušenost 3. lyžnice. Osoba tuto hlídku včas zpozorovala, protože hlídka při kontrole sněhu používala kapesní svítilnu. Jelikož osoba lyžnici neporušila, hlídka pokračovala dále v kontrole směrem ke styku úseků se sousední rotou.

Vystřelenou světlici uviděla i hlídka stráž roty u 15. rps, která o tom ihned informovala dozorčího důstojníka roty. Ten se dotázal dozorčího důstojníka 14. rps, zda-li světlici střílela některá z jeho hlídek. Dozorčí důstojník 14. rps mu odpověděl, že byl o vystřelené světlici informován hlídkou-dozor, která propátrávala les v blízkosti drátěného zátarasu v úseku 14. rps. Poté dozorčí důstojník 14. roty vyslal hlídku ke kontrole drátěného zátarasu. O výsledku kontroly drátěného zátarasu ho slíbil dozorčí důstojník 15. rps informovat.

Neznámá osoba vyčkala, až hlídka přejede, pak překročila první stěnu zátarasu, přestřihla tři dráty na střední stěně včetně nástražného drátu elektrického zařízení k ochraně hranic (EZOH), tu překonal, překročil i třetí stěnu zátarasu a překročil státní hranici. Překonání zátarasu mu usnadnilo velké množství sněhu, kvůli kterému byly vypojeny spodní dráty EZOH.

Hlídka vyslaná ke kontrole drátěného zátarasu ze 14. rps dorazila ke styku úseků obou rot, do hloubky 100 m zkontrolovala ještě drátěný zátaras sousední 15. rps (aniž by zaznamenala narušení drátěného zátarasu – k němu došlo až dál v úseku 15. rps) a podala o výsledku kontroly zprávu dozorčímu důstojníkovi 14 rps. Ten obratem informoval dozorčího důstojníka 15. rps. Po tomto sdělení dozorčí důstojník 15. rps vyslal do prostoru, ze kterého byla vystřelená světlice,

[200] AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB, 1949.

poplachovou hlídku. Ta zjistila na drátěném zátarasu stopy po jeho překonání. Vystřelila signál „Vypněte proud v EZOH!“ a zahájila pronásledování „narušitele“. Současně se po třetí lyžnici vracela hlídka z kontroly a zjistila na lyžnici stopy vedoucí směrem do zahraničí. Při vyhodnocování stop hlídka uslyšela vystřelený signál od poplachové hlídky, upustila tedy od vystřelení signálu „Proryv do zahraničí!“ a zahájila rovněž pronásledování „narušitele“ po jeho stopách.

Ihned po vystřelení signálu „Vypněte proud v EZOH!“ dozorčí důstojník 15. rps vypnul proud v EZOH, vyhlásil na rotě bojový poplach, vyslal tři hlídky k přehrazení směru postupu „narušitele“ na státní hranici, zorganizoval stíhací skupinu, které velel, předal velení zástupci velitele roty, kterému zadal úkol informovat dozorčího důstojníka 14. roty, vyslat hlídku k místu překonání drátěného zátarasu a případ hlásit veliteli praporu.

Poté, co se pátrací skupina pod velením dozorčího důstojníka roty dostavila na místo překonání drátěného zátarasu, setkala se zde s hlídkou ze 3. lyžnice postupující po stopách „narušitele“, od které převzala hlášení a upřesnění. Dozorčí důstojník roty hlídce nařídil hlásit situaci na rotu a sám v čele stíhací skupiny pokračoval v pronásledování. Asi 200 m od hranic pátrací skupina dostihla poplachovou hlídku, kterou dozorčí důstojník roty začlenil do skupiny. Po dosažení hranic skupina pokračovala po stopě prchajícího asi 40 m do hloubky cizího území a když jej nedostihla, vrátila se zpět na rotu.

OSH úseku 15. roty probíhala podle rozhodnutí velitele roty, které bylo v souladu s rozhodnutím velitele praporu. Rozhodnutí velitele roty: *„Ochranu státních hranic provádět normální ochranou. Pravděpodobný směr narušení zakrýt ve dne PzH* [pozorovací hlídkou] *na Prášilském potoku, v noci SH* [skrytá hlídka] *na závoře ZP a D* [hlídka-dozor] *na 3. lyžnici. Ostatní směry narušení přehradit hlídkami D na 2. a 3. lyžnici. Kontrolu u 3. lyžnice provést každou 1.– 2. hodinu. Kontrolu 2. lyžnice každé 4 hodiny. PchH 1 + 2 + P* [byla určena poplachová hlídka: velitel, 2 členové hlídky a pes – pozn. aut.]. *Služební koně využít k dopravě pošty. EZOH zapínat po celý operační den. Výkon služby prověřit dvakrát za den. Výzbroj organizační, výstroj hlídková SH, SR* [stráž roty]*, PzH, kožich, maskovací pláště.“*[201]

Po odpojení elektrifikovaného zátarasu zůstala hlavním ženijním prostředkem OSH signální stěna. Současně bylo zúženo hraniční pásmo a signální stěny byly mnohde v blízkosti hranic, takže pokud rota nezabezpečila „pásmo přístupů“ a nebyly získány zpravodajské informace o výskytu osob, které by se mohly pokusit o přechod hranic, byly zásahy hlídek proti osobám, které překonaly signální stěnu, mnohdy neúčinné. Proto se používaly pikety nebo předsunutá stanovitě za signální stěnou.

Případ třetí

Skrytá hlídka zjistila zkrat na týlové signalizaci ve svém úseku střežení. Podle stanovené varianty podala hlášení dozorčímu důstojníkovi roty, přesunula se na překrytí směru podaného signálu, napojila se na rotní signalizační přístroj drátěného zátarasu a odemkla podchod k vnější straně zátarasu. Mezitím poplachová hlídka na rozkaz dozorčího důstojníka roty zkontrolovala inkriminovaný úsek týlové stěny, na kterém našla smotané dráty. Poplachová hlídka okamžitě pronásledovala „narušitele“ po stopách vedoucích k zátarasu. Ten zatím dosáhl zátarasu, který začal překonávat. Rotní signalizační přístroj podal signál, skrytá hlídka se přesunula do místa zkratu a ve spolupráci s poplachovou hlídkou „narušitele“ zadržela.[202]

[201] AMV, f. 2357, k. 157, 1957.

[202] AMV, Vojenská kronika znojemské brigády, 1965.

Případ čtvrtý

Dozorčí signálního přístroje na pohraniční rotě zaznamenal signál o překonávání signální stěny a ihned informoval nejbližší pohraniční hlídku. Nejbližší hlídkou byla skrytá hlídka na piketu se služebním nevycvičeným psem. Člen hlídky se služebním psem se vydal po vnější straně signální stěny do zkratovaného úseku, velitel ho následoval po vnitřní straně stěny. Poté, co člen hlídky našel na kontrolním pásu stopy 2 osob, dostal od velitele hlídky rozkaz k pronásledování těchto osob. Velitel hlídky informoval rádiovým pojítkem dozorčího důstojníka roty a sám běžel k hranici ve směru pravděpodobného postupu prchajících. Po dosažení hranice opět informoval dozorčího důstojníka roty o situaci, načež dostal rozkaz vrátit se zpět k místu narušení signální stěny.

Člen hlídky postupoval se služebním psem po stopách „narušitelů" až na státní hranici, kde zjistil jejich přechod do Německa. Se služebním psem pokračoval asi 150 m do německého vnitrozemí, odkud se vrátil zpět.

Mezitím dozorčí důstojník roty vyrozuměl velitele roty, který se ujal řízení akce a provedl následující opatření: vyhlásil pohraniční poplach, vyslal poplachovou hlídku s vozidlem GAZ na místo narušení s úkolem vyjasnit situaci a zahájit pronásledování, vyslal šestičlennou pátrací skupinu se dvěma služebními psy k pronásledování prchajících, dále sedmnáctičlennou skupinu překrytí k zakrytí hranic v místě narušení a informoval dozorčího důstojníka sousední roty a stálého operační dozorčího na velitelství brigády. Po příchodu zástupce velitele roty pro věci politické předal velení roty a řízení akce a sám se vydal na místo narušení, které po prozkoumání označil za „beztrestné" a odjel podat hlášení na velitelství brigády.[203]

Služební psi

Služební psi se používali u pohraničních složek již před rokem 1951, ale na jejich využití nebyl kladen takový důraz jako později. V roce 1950 bylo u PS celkem asi 150 služebních psů, tzn. že průměrně byli na četách 1. sledu (nepočítaje jezdecké čety) umístěni 1–2 psi.[204] Po reorganizaci PS z roku 1951 byl kladen důraz na rozvoj služební kynologie a brzy se služební psi stali důležitou součástí pohraničních rot. Bylo plánováno, že každá rota bude mít k dispozici šest psů.[205] Zpočátku byli využíváni k pátrání po „narušitelích" a k posílení hlídek. Podle druhu služby a způsobu výcviku se dělili na psy pátrací a hlídkové, od 60. let na pátrací, hlídkové, prověřovací, hlídací, nevycvičené, chovné a štěňata.

Pátrací se zařazovali do hlídek-dozor a do poplachových hlídek nebo do skupin určených k pátrání po „narušitelích", hlídkoví psi byli přidělováni hlídkám stráž hranice, dozor, eskorta a skrytá hlídka. Jejich hlavním úkolem bylo upozornit hlídku na „narušitele", který byl mimo dohled a mimo slyšitelnost hlídky a k vyhledání čerstvé stopy po „narušiteli".[206] Hlídací psi se využívali k ochraně muničních skladů a podobných objektů. Prověřovací psi se používali ke kontrole dopravních prostředků na železničních a silničních pohraničních přechodech.

---

[203] Tamtéž.

[204] AMV, f. 2357, k. 7, 1951: *„Tito služební psi byli přiděleni pouze gážistům* [V roce 1950 již byl k pohraničním jednotkám přidělen omezený počet vojáků základní služby jako posila. Těžiště výkonu pohraniční služby však stále spočíval na příslušnících SNB, tzv. gážistech. – pozn. aut.]. *Jejich zásobování nebylo ústředně řízeno ani zabezpečeno. O výživu psů starali se sami psovodi z příspěvků, které dostávali ve výši 450 Kčs měsíčně. Doplňování a zvětšování stavu bylo prováděno nákupem MNB. Základní i opakovací výcvik se prováděl pouze ve výcvikových střediscích. Na útvaru byla pro výcvik psa stanovena jedna hodina denně, což prakticky se mnohdy nedodržovalo a psi nebyli udržováni na požadované výši výcvikové. Proto vzhledem k množícím se přechodům státní hranice bylo nutné pro správné využití služebních psů zabezpečit jejich schopnosti opakovacím výcvikem, který se prováděl jedenkrát v měsíci v rámci rot."*

[205] AMV, f. 2357, k. 7.

[206] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, 1956, s. 102–104.

Od 60. let se služební psi využívali také k „útoku na volno“ Od 70. let byla ochrana některých úseků zesilována „samostatně útočícími psy“. Jednalo se o psy umístěné v uzavřených kotcích v terénu za signální stěnou (dveře kotců se otevřely po signálu o narušení stěny nebo byly otevírány dálkově hlídkou). Pes pak vyběhl a měl „blokovat narušitele“ do příjezdu hlídky z roty nebo z úseku. Na využití služebních psů byl kladen důraz po celé období existence PS.[207]

V roce 1979 byly pohraniční roty vybaveny psy takto:[208]

typ roty	celkem psů	pátrací psi	nevycvičení psi	hlídkoví psi
68	**10**	1	1	8
82	**12**	1	1	10
91	**14**	2	1	11

PS se snažila vyšlechtit pro služební potřebu speciální plemeno. Začala tak od počátku 70. let křížit německého ovčáka s karpatským vlkem. [209] Výsledkem bylo nové plemeno československý vlčák, který však pro, mírně řečeno, nevyrovnané vlastnosti nebyl na pohraniční roty hromadně zařazován.

Denní řád a organizace života pohraniční roty

Chod roty se odehrával podle denního řádu, pracovního plánu a plánu ochrany hranic. Ty se sestavovaly na základě časového rozdělení dne pro každého pohraničníka u roty. Podle tohoto rozdělení, které se v průběhu doby měnilo, měl pohraničník strávit denně zhruba: 8 hodin ve službě při ochraně hranic, 3 hodiny při bojové a politické přípravě, 8 hodin spánkem, hodinu měl mít osobní volno, ve zbývajících čtyřech hodinách se měl věnovat přípravě na službu, kulturně osvětové práci, čištění zbraní, stravování a rozcvičce. V neděli a o svátcích byli pohraničníci určováni pouze do služeb a doba spánku se zvyšovala o jednu hodinu.

V denním řádu roty byla stanovena doba na budíček, rozcvičku, ranní hygienu a úklid, snídani, oběd a večeři, na plánovaná zaměstnání v bojové a politické přípravě, na nácviky, na poslech politických informací,[210] na kulturně osvětovou práci, bojové rozdílení a na denní rozkaz,[211] doškolování, osobní volno a na večerku, přičemž přednost měla vždy služba na hranici.[212] Pro ilustraci uvádím časový rozvrh zaměstnání pohraničníka na pohraniční rotě (jedná se o stav z počátku 70 let): *„Služba k OSH s dobou přípravy do služby – 7,5 hod. Bojová a politická příprava včetně trenérovky – 3,5 hod. Výdej stravy: snídaně, oběd večeře – 1 hod. Hospodářské práce v rajonu roty – 1 hod. Poslech večerních televizních novin – 0,5 hod. Kulturně výchovná práce a společenská práce – 1,5 hod. Zatížení celkem – 15 hod. Spánek –*

[207] V roce 1956 bylo na každé pohraniční rotě zařazeno přibližně 5 vycvičených psů, z toho 1 stopař. In: AMV, Vojenská kronika poběžovické brigády, 1951–1956, s. 28.

[208] AMV, Historie a současnost svazku Pohraniční stráže v Chebu, kap. II, s. 21.

[209] AMV, RVPS 050/1973, 1973.

[210] Po zavedení četového systému a za normální ochrany hranic bylo organizováno zaměstnání po četách, ve dnech, kdy četa prováděla výcvik, se neurčovala do služby na ochranu hranic. Rovněž po četách bylo určováno jednou týdně hraniční volno, do té doby bylo přidělováno individuálně. Hraniční volno byl volný den, který sloužil k regeneraci sil pohraničníků. Voják byl uvolněn ze všeho zaměstnání a služeb, volný den trávil v blízkosti roty.

[211] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, Praha 1956, s. 245–247. Bojové rozdílení byl nástup všech příslušníků přítomných u roty, konalo se zpravidla na závěr každého dne. Při něm se pohraničníci seznámili se zhodnocením uplynulého dne, s operativní situací v úseku roty, s dobou nástupu do služby všech pohraničníků, určovali se pohraničníci k obraně roty, vyhlašovaly se rozkazy a nařízení vyšších náčelníků, nařizovala se výstroj na další den apod.

[212] Tamtéž, s. 255–259.

8 hod. Osobní volno – 1 hod. Při zatíženosti pohraničníka je třeba dále brát v úvahu častou zesílenou OSH, která s přibývajícím tlakem narušitelů je stále častější. Dále hospodářské práce související s úpravou kontrolního pásu, odstraňování poruch na signální stěně způsobené povětrnostními podmínkami, zejména v zimním a jarním období, přípravou dřeva pro rotu i sušení sena pro koně. Zesílená OSH i další hospodářské práce byly na úkor kulturně výchovné práce a osobního volna pohraničníků."

Pohraničníci se stravovali v budovách rot, stravu připravovala rotní kuchyně. Na roty dopravovaly proviant a ostatní věci koňské povozy, později motorová vozidla. O zdravotnické zabezpečení rot se starali zdravotníci praporu a brigády. Každý pohraničník jednou měsíčně podstoupil zdravotní prohlídku, u které byl přítomen velitel roty nebo jeho zástupce. Kromě toho byli na každé rotě zařazeni vojáci se základním zdravotnickým výcvikem, ať už ve funkci sběračů raněných nebo zdravotních instruktorů. Pro poskytnutí první pomoci byly na rotách základní léky a prostředky první pomoci. Každý pohraničník měl u sebe jeden kapesní obvaz.[213]

Politická činnost

Od roku 1946 působily v útvarech (zpočátku na praporech, pak na rotách) osvětoví instruktoři, kteří později (po vystudování politické školy v Litoměřicích) nesli označení osvětoví důstojníci.[214] Z této funkce byla po únoru 1948 vytvořena funkce zástupce velitele pro věci politické, který byl jmenován na všech stupních velení. Na nejvyšším stupni se vyvinul v politickou správu.

Rotní a praporní výbory KSČ byly ustanoveny od r.1949. Na četách fungovaly jako základní organizace KSČ. Po zavedení nové sestavy v roce 1951 byly pohraničníci na rotách organizováni do dílčích organizací KSČ, na praporech do útvarových organizací KSČ.

Předsedové útvarových organizací byli počínaje rokem 1954 uvolněni ze svých služebních povinností a začali být placenými funkcionáři, stejně jako předsedové praporních výborů Československého svazu mládeže. [215]

Úkolem „politruků" a organizací KSČ bylo „prosazovat vedoucí úlohu strany v ozbrojených složkách." Političtí pracovníci odpovídali velitelům *„za politicko-výchovnou práci, kulturně výchovnou činnost a kádrovou práci v rozsahu stanoveném směrnicemi."*[216] Výsledkem jejich činnosti měl být propagandou dokonale zpracovaný pohraničník, který nepochybuje

[213] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota) PS-1-1, 1956, s. 47–48.

[214] AMV, Vojenská kronika znojemské pohraniční brigády, 1945–1956.

[215] Tamtéž, s. 6.

[216] AMV, f. 2357, k. 238, Návrh působnosti politické správy, 1966: *„Politická správa plní tyto hlavní úkoly:Rozpracovává usnesení a směrnice vyšších orgánů do specifických podmínek Pohraniční stráže a v jejich duchu řídí a usměrňuje práci podřízených stranickopolitických orgánů, stranických a společenských organizací a činnost volených stranických komisí. Podílí se na koncepční činnosti* [Velitelství PS – pozn. aut.] *Uplatňuje stranický vliv na práci štábu Pohraniční stráže, podřízených stupňů velení podílí se na zpracování základních dokumentů pro bojovou a mobilizační přípravu, ochranu státní hranice, organizuje stranickopolitickou práci k jejich pochopení a realizaci. Pečuje o zabezpečení vysoké úrovně morálně politického stavu příslušníků Pohraniční stráže, podílí se na práci mezi civilním obyvatelstvem při zabezpečování ochrany státní hranice. Řídí stranickopolitickou, politickovýchovnou práci, kulturně výchovnou činnost a speciální propagandu, materiálně a finančně je zabezpečuje a organizuje přípravu kádrů. Organizuje politickou přípravu velitelského sboru, provádí masovou politickou práci a vede velitele i politické pracovníky k aktivnímu boji proti všem projevům antikomunismu, buržoazní ideologie a morálky. Spolupracuje s územními orgány strany státními a společenskými orgány a organizacemi, a pomáhá jim v přípravě obyvatelstva k obraně země. Rozpracovává v souladu s potřebami Pohraniční stráže jednotlivé oblasti kádrové práce, zejména přípravu, rozmisťování a hodnocení kádrů, sleduje a vyhodnocuje je a předkládá příslušné návrhy veliteli Pohraniční stráže. Metodicky řídí provádění kádrové práce. Zpracovává návrhy ročních a perspektivních plánů doplňování a školení kádrů, plánů přípravy kádrových rezerv a rozmístění kádrů do funkcí v nomenklatuře velitele pohraniční stráže a zabezpečuje jejich realizaci. Podílí se na přípravě kádrových opatření v nomenklatuře vyšších orgánů."* Politický aparát se dále podílel na výběru vojáků z povolání do škol, na výběru uchazečů o místa vojáků z povolání, na hodnocení a vyznamenávání vojáků z povolání a na organizaci evidence vojáků z povolání.

o správnosti své služby a který neváhá usmrtit i neozbrojené prchající lidi. Tato propaganda pracovala mj. s frázemi o výjimečnosti PS, o nebezpečí, které s sebou poslání pohraničníků nese, o svěřené důvěře, o přísaze apod. Propaganda byla ilustrována na konkrétních, ideologicky přibarvených případech.

3.1.2 Zpravodajská činnost Pohraniční stráže a spolupráce s místním obyvatelstvem

Organizace a výkon pohraniční zpravodajské služby v letech 1945–1950

V letech 1945–1949 byl nejnižším článkem, který plnil zpravodajské úkoly, velitel čety pohraničního útvaru SNB. Zaměření jeho zpravodajské činnosti bylo jak rozvědné (tzn. do pohraničí zahraničního protilehlého úseku), tak kontrarozvědné (tzn. do domácího pohraničí). Velitel čety shromažďoval zpravodajské informace od svých podřízených, kteří mu předávali poznatky získané při výkonu služby. K získávání zpravodajských informací byl úkolován každý příslušník čety. Velitel čety shromažďoval informace také od svých důvěrníků, z ostatních útvarů ministerstva vnitra a z výslechů zadržených osob.

Úkoly pro ofenzivní zpravodajskou činnost byly na konci roku 1947 stanoveny následovně:

„Dokonale znát pohraniční území našich sousedů po stránce:

a) umístění, síly, organizace, výzbroje a činnosti všech branných složek (armáda, bezpečnostní sbory, finanční stráž, spolky provádějící legálně i ilegálně vojenský výcvik nebo propagandu a podobnou činnost proti našemu státu);

b) tvoření band (jejich výzbroj, místa shromáždění, jejich poměr k nepřátelským ozbrojeným sborům a vládě);

c) příprav na mobilizaci nebo válku (povolávání záložníků nebo i jiné neobvyklé shromažďování vojensky vycvičených osob, shromažďování nebo rozdělování voj. materiálu a dopravních prostředků, zostření pohraniční kontroly, zesílení pohraničních orgánů, opevňovací a zákopové práce, stavba neb zesilování nových komunikací);

d) chystaných nebo prováděných útoků na naše území (umístění, síly, organizace a výzbroj bojových jednotek nebo skupin, činnost a způsob boje těchto jednotek na směrech);

e) politických poměrů a smýšlení obyvatelstva v pohraničí;

f) hospodářských poměrů (vyživovací situace, výroba válečného materiálu se zvláštním zřetelem k zvláštním bojovým prostředkům.“[217]

Souběžně byly stanoveny i úkoly pro kontrarozvědnou práci v celním příhraničním území:

„a) dokonale znát vlastní pohraniční území, zajistit vlastní, vojenské a státní tajemství a organizovati dohled nad vlastními a cizími státními příslušníky, pokud jsou v podezření z protistátní činnosti;

b) zabránit cizímu zpravodajství získávat poznatky v našem pohraničí;

c) pátrat po způsobech a prostředcích cizího zpravodajství, zvláště po organizacích výzvědných sítí. Sledovat všechny akce rázu sabotážního ve státní i veřejné správě, podnicích důležitých pro obranu země apod.;

d) všímati si všech zjevů, které mohou ohrozit jakýmkoliv způsobem bezpečnost a obranu státu;

e) výcvik a výchova k udržení vojenského tajemství.“[218]

[217] AMV, f. 304, sig. 62-1, Zajištění pohraničního území, č. 270 taj. 1947-Va/33, 26. 9. 1947.

[218] Tamtéž.

Sumarizované výsledky předával velitel čety ve strukturované podobě formou periodického situačního hlášení na velitelství roty. Velitel roty postupoval hlášení z jednotlivých čet zpravodajskému důstojníkovi velitelství pohraničního praporu PS, tzv. styčnému orgánu, ten pak předával hlášení na pražské Velitelství PS.[219]

Se změnou politické situace se změnilo i zaměření činnosti ozbrojených pohraničních složek. Se vší tvrdostí a rozhodností se snažily zabránit ilegálním přechodům hranic, z nově vzniklé PS v roce 1949 vzniká útvar, který začíná plnit i některé úkoly StB. Úkoly „státobezpečnostního charakteru" přecházejí na PS souběžně se změnou náhledu na trestní posuzování ilegálních přechodů hranic (ty byly dosud chápány jako přestupky, pokud nebyly spojeny s jinou, např. majetkovou, trestnou činností). Nyní se z nich prakticky přes noc stávají trestné činy proti republice. Na každou osobu, která byla přistižena při přechodu hranic, bylo nahlíženo jako na faktického nebo potencionálního agenta nepřátelské rozvědky. Osoby zadržené při ilegálním přechodu hranic byly, oproti nedávné praxi, odsuzovány k dlouholetým trestům vězení.

Změnilo se rovněž zaměření zpravodajské činnosti příslušníků PS. Ti se při výkonu své služby měli soustředit na odhalení přechodových kanálů a převaděčských skupin, sledování mezinárodních přepravních společností, osob pohybujících se u hranic apod. Ilegální pohyb osob přes hranice neustával a bylo stále zřejmější, že bez patřičných informací, které by napomohly při organizaci výkonu pohraniční služby, bude činnost pohraničních jednotek méně efektivní.

Přibližně v roce 1950 (tedy v roce, kdy pohraniční jednotky posílili první vybraní vojáci základní služby) byla zřízena funkce „orgán preventivní služby (OPS)", která se stala základem pro následné vybudování zpravodajské služby pohraniční stráže. OPS byl zároveň zástupcem velitele praporu pro věci preventivní služby, metodicky byl řízen příslušným oddělením pražského Velitelství PS, na konci roku 1950 zpravodajským sektorem pražského Velitelství PS.[220]

OPS měli za úkol mj. prohloubit spolupráci s místním obyvatelstvem, budovat síť spolupracovníků PS a ve spolupráci s StB shromažďovat informace vztahující se k ostraze hranic a k ilegálním přechodům hranic. Déle měli za úkol sledovat a odhalovat „nepřátele nového zřízení", jako např. bývalé továrníky, statkáře a jiné osoby, které se stavěly proti znárodnění, osoby stíhané podle retribučních dekretů, osoby žijící nad poměry, repatriované cizince a Němce bydlící v pohraničí. Cílem zpravodajských orgánů PS bylo kontrolovat veškeré obyvatelstvo žijící v blízkosti hranic a „nespolehlivé" obyvatelstvo z hraničního pásma vystěhovat.[221] Rozvědné úkoly OPS zůstaly přibližně stejné jako dříve.

---

[219] AMV, f. PS, Týdenní situační hlášení. Týdenní a měsíční periodická hlášení byla v roce 1948 zrušena s úkolem hlásit mimořádné události případ od případu, situační hlášení byla podávána jednou za měsíc. Mapovala tyto oblasti: politická situace (činnost politických stran, závadné články v časopisech, plnění plánu, poslech rozhlasu, stav trhu, ohlasy na vnitropolitickou situaci, hlášení o demonstracích, stávkách a existenci ilegálních skupin), obyvatelstvo (jeho složení a struktura), úřady (chod veřejné služby, bytová otázka, stavebnictví, lékařská a veterinární péče, školství, kněží, učitelé, živnostenská otázka, sociální péče, lázeňská místa a rekreační střediska, zásobování (ceny, potraviny, textil, obuv, pohonné hmoty, pneumatiky, tabák, topivo, nedostatky v zásobování), bezpečnostní otázka (trestné činy, výskyt infekčních chorob), zemědělství (činnost družstev, výkup, lesní a vodní hospodářství, krmiva), průmysl, doprava, různé.

[220] AMV, f. 2357, k. 7, Zabezpečení OSH, 1951, s. 35. V květnu 1950 proběhlo školení pro orgány preventivní služby, ze 146 jich úspěšně ukončilo školení 128, ti pak byli zařazeni na jednotky.

[221] AMV, f. PS, Zásady pro výkon preventivní služby u PS. Zde byly úkoly pro OPS stanoveny následovně:

„1. shromažďovat poznatky získané ostatními příslušníky útvaru;
2. budovat síť spolupracovníků a čerpat z ní zprávy;
3. získávat poznatky o situaci vně hranic v pásmu (tzn. do hloubky asi 60 km) těmito prostředky:
prováděním výslechů zadržených osob,
pozorováním vlastním a ostatních příslušníků útvaru,
spoluprací s StB,
pomocí spolupracovníků;
4. spolupracovat s ostatními bezpečnostními složkami a stát se styčným orgánem mezi nimi a útvarem PS;
5. vést za velitele tajnou administrativu preventivní služby;

Organizace a výkon pohraniční zpravodajské služby v letech 1951–1989

Reorganizace PS v roce 1951 znamenala i počátek budování rozsáhlejší zpravodajské služby PS. Jako personální základ posloužili již výše zmínění OPS, zpravodajští důstojníci od převzatých armádních jednotek a několik příslušníků StB, kteří byli převeleni k PS. Početní stavy pohraničních zpravodajců byly v této době mnohde nižší než 50 % stanoveného počtu, mezi pohraničníky základní služby a mezi vojáky z povolání byl proto prováděn nábor, školení takto získaných příslušníků pak prováděla StB.[222] S nedostatkem pracovníků se zpravodajská služba PS potýkala až do druhé poloviny 50. let.[223]

Obecně řečeno byl úkol pohraničních zpravodajců obdobný jako úkoly StB, tzn. v okruhu své působnosti zpravodajsky podchytit osoby a objekty, které měly nebo by mohly mít nějaký vztah k provádění trestné činnosti; v tomto případě byla pozornost zpravodajských orgánů PS zaměřena na ilegální přechody hranic. V souvislosti s výše zmíněnou reorganizací PS v roce 1951 byla velením PS zdůrazňována změna koncepce ostrahy hranic. Na západních hranicích byla vytvořena vojenská síla, která pohraniční službu již neměla vykonávat dosavadním „četnickým" způsobem pochůzek, ale měla uvést do života systém ostrahy, který by byl kombinací vojenského střežení podle předpisů, které připomínaly předpisy vojenské strážní služby a státobezpečnostního výkonu služby. V tomto systému se zpravodajská služba PS měla stát významným činitelem ostrahy hranic.[224]

---

6. být seznámen s celou bezpečnostní situací příslušného úseku hraničního pásma, a to i bezp. situací hospodářskou a politickou (hospodářská sabotáž, ilegalita v hraničním pásmu);

7. hlásit veliteli veškeré poznatky, kterých velitel využívá k velení strážní služby a k vypracování hlášení pro vyšší velitelství."

[222] AMV, f. 2357, k. 7, Zpravodajský sektor, 1951: *„Z StB mělo být převedeno 46 příslušníků k PS, tito však byli zařazeni pro množící se případy zběhnutí k IV. sektoru, který v roce 1951 pracoval na ochraně kádrů.* […] *Zpravodajský sektor* [na Velitelství PS – pozn. aut.] *byl v r. 1951 naplněn z 35 %, z 323 syst. míst bylo obsazeno 156* […] *z uvedeného počtu je jich zařazeno 30 ve státněbezpečnostní škole v Brně (na 3–4 měs) podle hlášení se tam StB látka vůbec neprobírá, školí se tam jako v základním kursu SNB, v celé PS je jen nepatrné množství bývalých StB a DOZ* [důstojníků obranného zpravodajství]*, kteří jsou zaměstnáni výslechy a k vlast. operativě se dostanou zřídka,* […] *výzvědné odd.* [zpravodajského sektoru Velitelství PS – pozn. aut.] *má v zahraničí 3 agenty – není jasná kvalita, protože práce teprve započala, obranné oddělení má také 3 agenty a situace je shodná. Pracuje na 5 případech, nesouvisí-li s HP, budou předány StB, jako jiné 4 případy. Navrhuje vybavit operativně technické oddělení alespoň základním materiálem: fotolaboratoř s příslušenstvím, 10 křemíkových lamp, 12 fotoaparátů zn. Opema, 9 odposlechových přístrojů 2 webstry, 1 aktofot";* AMV, f. 2348 – 15. brigáda Pohraniční stráže České Budějovice (dále jen f. 2348), k. 8, Zpráva o činnosti za rok 1952: *„Většina schůzek byla v terénu a služebním autě, v důsledku toho bylo prováděno nedostatečné řízení a vytěžování spolupracovníků, teprve ve druhé polovině roku bylo přistoupeno k získávání konspirativních bytů, počet a kvalita je do r. 1953 neuspokojivá."*

[223] AMV, TRMV č. 153, 1955: *„Zpravodajská práce u Pohraniční stráže se v poslední době jen nepatrně zlepšila. jednou z příčin, které brzdí její plné rozvinutí, je též nedostatečný stav zpravodajských orgánů na plánovaných místech. K odstranění tohoto nedostatku ukládám velitelům brigád pod osobní zodpovědností:*

1. doplnit plánovaný počet zpravodajských orgánů na plný stav nejpozději do 31. 12. 1955;

2. za zpravodajské orgány navrhnout důstojníky a poddůstojníky z povolání bez ohledu na jejich služební zařazení, kteří:

a) jsou členy nebo kandidáty strany,

b) jejichž morální stav je bez závad,

c) splňují předpoklady, že budou moci úspěšně pracovat jako zpravodajští orgánové,

d) bezpodmínečně mají uspořádaný rodinný život." V druhé polovině 50. let řešila PS nedostatek zpravodajských pracovníků zařazováním praktikantů do zpravodajských oddělení brigád a zpravodajských skupin praporů. Praktikanti se vybírali z řad vojáků základní služby, kteří byli členy KSČ, ČSM a hodlali po skončení vojenské služby zůstat v další službě jako zpravodajští orgánové PS z povolání. Praktikanti byli na 2 až 3 měsíce zařazováni na pomocné administrativní a technické práce, během této doby se seznamovali se základy práce s informátory, poté byli přibíráni na schůzky operativních pracovníků s informátory, aby byli schopni sami řídit 2 – 3 informátory. O přidělení informátorů praktikantům rozhodoval náčelník zpravodajského oddělení brigády, ten mohl rozhodnout i o zvýšení počtu informátorů, které obsluhoval praktikant. Praktikanti byli ještě před ukončením základní vojenské služby odesíláni do vojenských škol. In: AMV, TRMV č. 51, 1954.

[224] AMV Praha, f. PS, k. 36, Zpráva o Pohraniční stráži, 1950. *„Bude třeba postupně přecházet na takový systém, aby služba Pohraniční stráže se stále více jak výkonem služby, školením a celým svým zaměřením orientovala na to, že ostraha hranic je v podstatě co do formy i obsahu službou státněbezpečnostní a že bude třeba zajistit zpravodajské střežení, které má být páteří ostrahy hranic. Hlavním úkolem státně bezpečnostního střežení je provádět v pohraničním pásmu kontrolu a sledování osob tam žijících sítí důvěrníků mezi civilním obyvatelstvem, znemožňovat nepříteli tvoření přepážek a kanálů k převádění protistátně*

Zpravodajská aktivita PS byla opět směřována do příhraničních oblastí obou stran státních hranic.Vnitrostátní působnost byla stanovena do zakázaného a hraničního pásma a do pohraničních okresů.

V československém pohraničí se zpravodajci PS na počátku 50. let konkrétně zajímali zejména o přechodové kanály převaděčů, pašeráků a kurýrů zahraničních zpravodajských služeb, o jejich spolupracovníky a o osoby, které udržovaly spojení se zahraničím. Dále prověřovali osoby žijící a pracující v hraničním pásmu, vyslýchali zadržené a snažili se agenturně operativní cestou odhalit osoby připravující útěk do zahraničí, pašeráky nebo osoby, které vyvíjely jiné „protistátní" nebo kriminální aktivity. Při zjištění trestné činnosti, která se nevztahovala k ostraze hranice, případ předávali příslušné složce MV, z těchto kooperujících složek čerpali poznatky pro potřeby PS.[225]

Přibližně od druhé poloviny 50. let, kdy odbojové skupiny a zahraniční zpravodajské služby upustily od vysílání svých „agentů-chodců" přes zelenou hranici do Československa, se síly zpravodajské služby PS zaměřily na odhalování potencionálních „narušitelů" a na sběr a analýzu informací, které měly posloužit k efektivnímu využití sil a prostředků ochrany hranic. Při své vnitrostátní činnosti se soustředili na čerpání informací z důvěrnických sítí a na výslechy zadržených osob. Úkoly, které vyplývaly ze zaměření zpravodajské služby PS, byly plněny metodami stanovenými rozkazem ministra vnitra i pro operativní útvary StB.[226]

Konkrétní úkoly pohraničním zpravodajcům byly v polovině 60. let stanoveny takto:

– odhalit a znemožnit přípravy a pokusy o ilegální přechody hranic: tento úkol se plnil pomocí:

a) informátorské a důvěrnické sítě – byly hlavně na přístupových cestách k hranicím, v místech, kde byl výhodný terén k přechodu hranic bez zvláštní přípravy, zejm. tam, kde tehdejší pohraniční režim umožňoval přiblížit se bezprostředně k hranicím, u výletních a rekreačních středisek, u brigádnických skupin a na hraničních přechodech mezi celníky a pracovníky ostatních služeb. Informátorské sítě měly zabezpečit včasné informování jednotek PS o pohybu neznámých nebo podezřelých osob v příhraniční oblasti;

b) prošetřováním „narušitelů" pohraničního režimu u nichž je podezření, že se jedná o osoby, které hodlaly uprchnout za hranice;

c) agenturním obsazením a prověřováním brigádníků, dosídlenců a návštěvníků a vyhledáváním podezřelých osob a jejich následným rozpracováváním – v případě zjištění přípravy ilegálního přechodu hranic se věc měla řešit preventivně výchovným opatřením s cílem zabránit zamýšlenému útěku, k dalšímu operativnímu rozpracovávání případu mělo být přistoupeno pouze výjimečně;

činných osob. Sledovat činnost podezřelých osob v pohraničním pásmu usedlých, prověřovat personál a všechny osoby v pohraničním pásmu zaměstnané, navrhovat jejich odvolání, výměnu přemístění apod. Vedle své práce – hloubkové ostrahy hranic zevnitř státu, sleduje Pohraniční stráž život v pohraničním pásmu protějšího státu. O svých poznatcích informuje Státní bezpečnost, udržuje styk s orgány StB a VB, s nimiž úzce spolupracuje k zajištění bezpečnosti našich hranic. Řídí provoz v pohraničním pásmu, vydává povolení, zrušuje je a zajišťuje kontrolu pohraničního pásma."

[225] AMV, TRMV č. 189, 1953: *„Ochrana státní hranice spočívá především v široce rozvinuté agenturně operativní práci, hlavně ve vlastním pohraničním území. Cílem agenturní práce operativních orgánů Pohraniční stráže je:*

a) odhalit a zabránit špionáži prováděné přes státní hranici;

b) odhalit všechny osoby, které se pokouší narušit státní hranici nebo uskutečnit nezákonné a trestné spojení přes státní hranici a zabránit této činnosti;

c) bojovat proti pašeráctví, převaděčské činnosti přes hranice, odhalovat přechodové kanály a tajné byty používané narušiteli státní hranice;

d) odhalovat osoby, které se zabývají v pohraničním pásmu protistátní činností."

[226] AMV, RMV č. 24, 1964. Metody rozvědné a kontrarozvědné práce byly stanoveny v RMV č. 13, 1962.

d) agenturně operativním pátráním – provádělo se zejm. během pohraničních operací nebo při zachycení signálu o pohybu podezřelých osob v operačním prostoru PS;

e) studiem a vyjasňováním „proryvů“ hranic – provádělo ve spolupráci s rozvědným úsekem a s ostatními složkami ministerstva vnitra;

– provádět opatření k zadržení osob, které vnikly na území Československa a odhalovat mezi nimi agenty zahraničních zpravodajských služeb a jejich pomahače;

– řídit činnost, organizovat a provádět „kontrarozvědná opatření“ na hraničních přechodech;

– vyhledávat v pohraničním území signály o jiné trestné činnosti se zaměřením na občany z kapitalistických států;

– organizovat a provádět „preventivně výchovná opatření“ (např. pohovory s osobami, které se připravují na emigraci apod.) mezi obyvateli pohraničí s cílem předcházet trestné činnosti a zapojit co nejširší okruh osob do systému ochrany hranic.[227]

Při plnění stanovených úkolů měly zpravodajské orgány oprávnění zatýkat a vyšetřovat.

S postupujícím uvolňováním mezinárodní situace a s následným rozvojem cestovního ruchu v 60. letech se stala významnou náplní činnosti zpravodajských orgánů PS také tzv. kontrarozvědná ochrana hraničních přechodů, což v praxi znamenalo převzetí řízení činnosti OPK. Zaměření zpravodajské služby PS na hraniční přechody vycházelo mj. také z předpokladu, že agenti zahraničních zpravodajských služeb již nejsou vysíláni do Československa přes „zelenou“ hranici, ale legálně přes hraniční přechody.

Hlavním úkolem orgánů PS na OPK bylo:

1. Nepropustit přes hranice osoby bez platných cestovních dokladů a zabránit ilegální přepravě osob přes hraniční přechody.

2. Plnit operativní požadavky ostatních složek MV. To znamenalo:

---

[227] AMV, f. 2357, k. 292, RVPS č. 0011, 1964; AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. B/40, Podklady pro zhodnocení účinnosti ochrany státních hranic se SRN a Rakouskem: *„Na stupni prapor PS se koordinace realizuje rovněž v přijímání a přípravě PPS. Zpravodajské skupiny provádějí základní prověrky uchazečů o přijetí k PPS, v letech 1978–1982 bylo prověřeno celkem 4 324 osob. Vedle prověrkové činnosti se pracovníci zpravodajské služby zúčastňují školení PPS. V letech 1978–1982 se zúčastnili školení ve 1287 případech, přičemž tato činnost má od roku 1978 stoupající trend (např. v roce 1978 účast na 130 školeních, v roce 1982 na 522 školeních).“*; AMV, Vojenská kronika poběžovické pohraniční brigády PS, 1962: *„V roce 1962 příslušníci zpravodajského oddělení poběžovické brigády provedli 35 agenturních pátrání, prověřovali 165 brigádníků a 60 dosídlenců, vykonali preventivně výchovné pohovory tzv. profylaxi u 5 osob a zatkli 1 osobu pro přípravy k útěku a 1 pro podvracení republiky.“*; AMV, f. 2348, k. 12: *„V uplynulém roce* [tj. v roce 1968 — pozn. aut.] *bylo silami 15. bps zadrženo 485 narušitelů pro pokus o nedovolené opuštění republiky do Rakouska. Z tohoto počtu bylo 102 narušitelů zadrženo na základě signálu podaného prostředky agenturně operativní práce a civilním obyvatelstvem. V tomto počtu jsou zahrnuti narušitelé, zadržení osobně agenturně operativními pracovníky. Bylo dále provedeno 9 preventivně výchovných opatření u 11 osob a tak bylo přímo zabráněno narušení státních hranic. Orgánové prověřovali 265 narušitelů pohraničního režimu a usvědčili 43 osob. Agenturním studiem brigádníků a dosídlenců bylo na základě získaných závadových poznatků zabráněno případnému zneužití pobytu k nedovolenému opuštění republiky 25 osobám z celkového počtu 327 prověřovaných osob. Na základě předaných poznatků agenturně operativním oddělením 15. bps jiným složkám byly těmito realizovány 3 osoby pro kriminální trestnou činnost. Operativní pracovníci v průběhu roku provedli 92 samostatných agenturních pátrán*

a 5 pohraničních operací. V případech zadržení narušitele, kdy vyhledávací orgán jej nemohl usvědčit nebo neznal jazyk, prováděli operativní pracovníci skupin výslech v 218 případech. Z různých pramenů bylo zatím zjištěno agenturně operativními pracovníky, že došlo v roce 1968 v úseku 15. bps k 67 případům nedovoleného opuštění republiky asi 112 osobami. Z uvedeného počtu je dosud 39 případů neobjasněných a nepodařilo se ani zjistit přesný počet osob, které proryv uskutečnily.“; AMV, Vojenská kronika poběžovické pohraniční brigády, 1987: *„V roce 1987 zpravodajci poběžovické brigády zadrželi 44 narušitelů, provedli 45 profylaxí, prošetřili 882 podezřelých osob a prověřili 2698 osob, které pracovaly za signální stěnou a v hraničním pásmu.“;* AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. B/40, Podklady pro zhodnocení účinnosti ochrany SH s NSR a Rakouskem: *„V období 1973–1977 činil podíl zpravodajské služby na ochraně státních hranic 37,4%, v období 1978–1982 se zvýšil na 54,4%* [číselné údaje znamenají podíl na počtu zadržených narušitelů – pozn. autor]. V *letech 1978–1982 bylo odhaleno a ve stadiu přípravy realizováno celkem 1268 osob, což je 26,3% z celkového tlaku na státní hranice. Proti předcházejícímu období 1973–1977 to znamená zvýšení o cca 15%. Prostředky zpravodajské práce se podílely na zadržení dalších 17,9% narušitelů signalizací jejich výskytu, kdy zadržení provedly hlídky PS. Příslušníci zpravodajských skupin osobně zadrželi 10,2% všech osob, které se pokusily o opuštění republiky.“*

a) lustraci „vízových“ cizinců v indexu blokovaných osob. Lustrace se prováděla ještě v době, kdy se prověřovaný cizinec zdržoval na hraničním přechodu. Indexy (seznamy), které vydával 6. odbor II. správy MV, byly dvojího druhu. Prvním byl index blokovaných vízových cizinců – zjištění blokované osoby, společně s dobou a místem přechodu hranic hlásil příslušník OPK telefonicky nebo dálnopisně na centrálu v Praze. Takto zjištěná osoba byla propuštěna po kontrole a lustraci k další cestě. Výjimku tvořily osoby v indexu zvlášť označené. K těmto osobám byly centrálou sdělovány buď předem nebo během hlášení další operativní pokyny, jejichž splnění zajišťovalo OPK. Druhým byl index osob, jejichž vstup na území ČSSR je nežádoucí – tento seznam se využíval pro lustraci těch žadatelů o vstupní víza do Československa, kteří žádali o vízum přímo na hraničním přechodu;

b) prověřovat cizince podle fotodokumentace vydané 6. odborem II. správy a podle požadavků jiných operativních součástí provádět požadovaná opatření;

c) na základě konkrétních pokynů provádět společně s celníky osobní a zavazadlové prohlídky a zadržování osob;

d) vytvářet podmínky pro provedení některých speciálních technických úkonů příslušnými operativními orgány MV.

Poznatky o podezřelém chování cizinců příslušníci OPK získávali mj. také od informátorů a důvěrníků, kteří pracovali v prostoru hraničního přechodu a od příslušníků celní správy.[228]

3. Vyhledávat signály o podezřelé činnosti vízových cizinců v našem pohraničí.[229]

Ofenzivně měla zpravodajská služba PS pracovat přibližně do hloubky 60 km za hranice Československa. Agenturně operativní činnost za hranicemi se prováděla pouze na stupních Hlavní správa PS (Velitelství PS) a brigáda. Zpravodajské skupiny praporů zpracovávaly pouze kontrarozvědnou problematiku. Výzvědné aktivity směřovaly zejména proti pohraničním složkám sousedního státu, proti ostatním ozbrojeným složkám v sousedním pohraničí, proti „zrádcům vlasti“, pašerákům, emigrantským a „revanšistickým“ skupinám v pohraničí a proti pracovníkům a objektům zahraničních zpravodajských služeb, kteří vyvíjeli aktivity proti Československu.

---

[228] AMV, f. 2357, k. 292, RVPS č. 0011, 1964; AMV, f. PS, Realizace Zásad kontrarozvědné ochrany hraničních přechodů ČSSR – nařízení: *„Útvary zpravodajské služby PS OSH provádějí kontrarozvědnou ochranu hraničních přechodů ČSSR proti pronikání protivníka agenturními a technickými prostředky a plně za ni odpovídají. V rámci této činnosti rovněž vyhledávají, kontrolují*
a rozpracovávají osoby podezřelé z nedovoleného překračování státních hranic ČSSR a nepovolené přepravy věcí a písemností, zejména ideodiverzního charakteru. Útvary zpravodajské služby PS OSH zejména:

a) kontrolují osoby, které zajišťují na hraničních přechodech přechod;
b) předávají příslušným útvarům SNB poznatky, které náleží do jejich působnosti;
c) poskytují náčelníkům krajských správ SNB nebo náčelníkům správ Státní bezpečnosti krajských správ SNB na jejich žádost informace zpravodajského charakteru o možnostech vlastních sil a prostředků;
d) zabezpečují na útvarech pasové kontroly přesné a včasné plnění požadavků útvarů SNB týkajících se jejich operativních zájmů.“

[229] AMV, RMV č. 25, 1964. Zmíněnými signály o nepřátelské činnosti bylo např. získání poznatků o *„neobvyklém technickém vybavení (speciální fotokamery, různá technika apod.) pohybu na neobvyklých místech, o tom, že cizinec není pravděpodobně totožný s tím za koho se vydává, přitom je nápadná znalost českého nebo slovenského jazyka, má neobvyklé zájmy, jeho znalosti neodpovídají udávané profesi, provádí valutové machinace, kompromituje naše občany, často bez podstatného důvodu přijíždí do ČSSR, udržuje podezřelé styky s našimi občany nebo občany jiných států apod. Každý operativní odbor rozpracovává ve vlastní kompetenci získané poznatky nebo signály mají-li vztah k jeho objektu nebo k problematice. Získané signály jiného charakteru předává jinému úseku podle příslušnosti“.* Signály o trestné činnosti se měly co nejrychleji prověřit, případnou „závadovou činnost“ zadokumentovat (např. fotograficky, podchycením svědků, apod.) a zabránit případné špionážní činnosti. Pokud byl signál dále rozpracováván, byl podle jeho povahy a závažnosti na něho založen operativní svazek, nebo byl evidován v některém z již existujících svazků. Pokud „ *si prověrka signálu, poznatku nebo podezřelého styku vyžaduje delší dobu a poznatek není takového charakteru, aby opravňoval k založení operativního svazku, je operativní pracovník povinen zaslat předoperativní skupině 6. odboru II. správy MV sdělovací lístek se jménem a daty cizince a stručným sdělením důvodů sledování činnosti cizince a číslem jednacím, pod kterým jsou materiály uloženy*“. Předoperativní skupině 6. odboru II. správy se zasílal k založení do „vízového spisu“ stručný výtah obsahující vedle základních osobních údajů pozorovaného cizince i další zjištěné okolnosti i v případě, že signál nebyl dále rozpracováván.

Na počátku 50. let se příslušníci výzvědných referátů zpravodajských oddělení jednotek PS snažili stanovit „objekty“ zpravodajského zájmu a obsadit je agenty. Jednalo se o získání informací o personálním obsazení pohraniční policie sousedního státu s uvedením charakteristiky, popř. možného kompromitujícího materiálu u jednotlivých osob, jejich případná spolupráce se zpravodajskými službami zvláště pak s CIC (americkou vojenskou zpravodajskou službou). Dále měli zájem o získání interních předpisů pohraniční policie „nepřátelských států“, o zmapování všech úřadoven zahraničních zpravodajských služeb, které by sloužilo jako podklad pro další „rozpracování“ a o podchycení vojenských objektů v pásmu zpravodajského zájmu PS.

Plánovali rovněž agenturně obsadit místa (např. utečenecké tábory), ze kterých by bylo možno zjistit další osudy zběhů od PS a případně provést jejich zneškodnění.[230]

Konec 50. let byl zlomový i pro zaměření výzvědných aktivit PS. Ty se dále soustředily hlavně na získávání zpráv a poznatků z pohraničních složek sousedních států (získávaly se pro účinnější organizaci ostrahy hranic a pro shromáždění podkladů pro provádění pohraničních operací).

Rozvědná služba PS se zaměřovala dále na zprávy a poznatky vojenského charakteru z pohraničního území Rakouska a Bavorska „*v rozsahu*[231]*, který je nezbytný pro plnění úkolů PS v období zvýšeného ohrožení republiky a za branné pohotovosti státu*“ [232](v polovině 70. let k tomuto zaměření přibyl i úkol získávat zprávy o „raketojaderném nebezpečí“), na získávání zpráv o veřejném mínění obyvatel pohraničních oblastí sousedních států, na signály o chystaných provokacích proti ČSSR, na zprávy o pohybu pracovníků zahraničních zpravodajských služeb v blízkosti československých hranic a na objasňování „proryvů“ státních hranic. Poznatky o veřejném mínění v sousedním pohraničí a o zahraničních zpravodajcích se předávaly I. správě MV (rozvědce) k dalšímu využití. Pracovníci zpravodajské služby PS tyto poznatky dále rozpracovávali jen na pokyn I. správy MV.[233]

Prostředky a taktika zpravodajské služby PS

Jedním z hlavních zdrojů informací pro kontrarozvědnou část zpravodajské služby PS byli spolupracovníci. Byly to zejména široké sítě informátorů, které byly budovány na „hlavních směrech pravděpodobného postupu narušitelů“. Informátoři byli verbováni z řad obyvatelstva žijícího v pohraničních oblastech, zpravodajští orgánové kontaktovali hlavně občany, jejichž zaměstnání umožňovalo jejich informátorské využití, tzn. pracovníky dopravních spojů, pohostinství, „lesáky“, zemědělce apod.

Mimo tyto informátorské a důvěrnické sítě využívala kontrarozvědka PS ještě agenty. Byli to spolupracovníci, kteří byli používáni pro „rozpracovávání“ a dokumentaci trestné čin-

[230] AMV, f. 2357, k. 4, Plán sektoru 1/2 na 2. čtvrtletí, 1951. Výzvědné oddělení zpravodajského sektoru 1/2 Velitelství PS se mělo v první polovině 50. let zaměřit zvláště na utečenecký tábor Valka v Norimberku. Od agenturního obsazení velkého uprchlického tábora si slibovali odhalení agentů CIC verbovaných v tomto táboře, odhalení jejich úkolů, času a místa přechodu hranic. Příslušníci výzvědných referátů proto verbovali agenty z řad obyvatel sousedního státu, vysazovali též přes hranice své agenty-chodce (hlavně v 50. letech) na prověřování získaných zpráv. Od nich získávali i další zprávy, např. který kurýr kdy a kam přijde plnit úkoly zpět do Československa. Dlužno poznamenat, že utečenecké tábory a zahraniční odbojové zpravodajské skupiny byly značně infikovány nejen agenty PS, ale i vojenské zpravodajské služby a StB. Tak se velmi často stávalo, že agent, který přešel hranice zpět do republiky už byl očekáván na určeném místě zdejšími bezpečnostními orgány. Masivní infiltrace komunistickými agenty zahraničních odbojových center a táborů se stala hlavní příčinou velmi vysoké „ztrátovosti“ v řadách kurýrů (agentů-chodců).

[231] Rozsah a obsah těchto informací určoval velitel PS po dohodě se zpravodajskou službou GŠ MNO. In: AMV, RMV č. 24, 1964.

[232] Tamtéž.

[233] AMV, RMV č. 24, 1964; tamtéž, RMV č. 36, 1975.

nosti pouze v konkrétních případech. Jedni z prvních agentů zpravodajské služby PS byli získáváni (od počátku roku 1952) z řad členů a funkcionářů KSČ, místní samosprávy apod. Tento klíč pro vybírání spolupracovníků byl změněn na konci téhož roku, protože tito spolupracovníci neměli důvěru obyvatel, proti kterým byli směrováni. Změnu „profilu" spolupracovníka zpravodajské služby PS provázela i prověrka spolupracovníků stávajících. Řada z nich byla vyřazena a další podstatná část byla převedena do teritoriální důvěrnické sítě, která spolupracovala s jednotkami PS v místě jejich působení.

Agenti byli většinou vázáni, podobně jako agenti StB, písemným závazkem ke spolupráci a na pravidelných schůzkách konkrétně úkolováni. Spolupracovníci kontrarozvědky zpravodajské služby PS v kategorii agent a rezident byli verbováni na „rozpracování" konkrétních případů, důvěrníci a informátoři byli organizováni a „obsluhováni" v rámci informátorské sítě. Úkolování spolupracovníků probíhalo zprvu v improvizovaných podmínkách, jako např. v automobilech, později byly k tomuto účelu využívány zejména konspirační a propůjčené byty.

Technické prostředky se využívaly hlavně při rozpracovávání konkrétních případů a při kontrarozvědné činnosti na hraničních přechodech. Dále byly využíváni pomocníci PS**,** ostatní civilní obyvatelstvo a pátrači. Pomocníci PS přestavovali rovněž významný zdroj informací pro zpravodajské orgány, i když jejich napojení na PS nebylo konspirační, ale zjevné. Ti plnili svou úlohu pro zpravodajce zejména při pohraničních pátráních, jinak spolupracovali hlavně s jednotkami prvního sledu. Zpravodajské orgány PS se podílely na jejich školení, úkolování a na prověrkách nově přijímaných pomocníků.

Jednotky PPS se vyvinuly zřejmě z pohraničních osadních milicí. PS se časem podařilo získat sympatie podstatné části obyvatel pohraničí, mezi kterými pak našla své informátory a spolupracovníky. Je nutné konstatovat, že by činnost PS nebyla zdaleka tak efektivní, nebýt „širokého aktivu místního obyvatelstva", který upozorňoval orgány PS na neznámé osoby, ještě než překročily hranice hraničního pásma. Tamní obyvatelé zpracovaní propagandou viděli v PS záruku své bezpečnosti a v neznámých osobách potencionální zločince ohrožující jejich majetek, zdraví nebo životy.

PPS byli vybíráni velitelem roty nebo jinými nadřízenými náčelníky z řad dobrovolníků obyvatelstva pohraničních okresů. [234]

Přijatí PPS po složení slibu obdrželi průkaz PPS a zevní označení, tj. naloketní pásku. Byli organizováni podle bydliště do družstev (při počtu 3–10 pomocníků) nebo do čet (při počtu nad 10 PPS a nejméně dvě družstva), později i do rot (byly složeny nejméně ze dvou čet).[235]

---

[234] O přijetí do řad pomocníků Pohraniční stráže mohl požádat občan starší 21 let osobně velitele roty PS nebo náčelníka oddělení ochrany státních hranic (pokud žadatel bydlel nebo pracoval v místě přiléhajícím ke státní hranici se zeměmi sovětského bloku) podle místa svého bydliště. Ten s ním provedl pohovor a pokud usoudil, že žadatel je způsobilý k výkonu služby PPS, vydal mu k vyplnění tiskopis žádosti o přijetí za pomocníka PS. Velitel jednotky po obdržení vyplněné žádosti nechal žadatele lustrovat v evidencích VB, StB a v rejstříků trestů, prověřil žadatele v místě jeho bydliště a na pracovišti a projednal žádost s místně příslušným národním výborem. Velitel jednotky podstoupil žádost s výsledkem prověrky a se svým stanoviskem ke schválení veliteli brigády popř. náčelníkovi krajského oddělení ochrany státních hranic. Ten kladné rozhodnutí vyhlásil rozkazem. Po přijetí žadatel podepsal slib PPS. Na každého PPS byl na jednotce veden osobní spis, členství každého PPS se oznamovalo na místně příslušném národním výboře a stanici VB. In: AMV, RMV č. 25, 1976.

[235] AMV, RMV č. 25, 1976: „*V místech, kde nelze zřídit jednotku pomocníků PS, řídí jednotlivé pomocníky PS velitel jednotky PS nebo náčelník O OSH, popřípadě jím určený příslušník jednotky PS nebo OSH:*

1. v čele každé jednotky pomocníků PS je vedoucí jednotky pomocníků PS, který je vybírán z nejlepších a nejschopnějších pomocníků PS;

2. vedoucí jednotky pomocníků PS a) zabezpečuje činnost jednotky pomocníků PS na základě pokynů velitele jednotky PS nebo náčelníka O OSH, b) zpracovává rozpis (plán) služeb na jednotlivé pomocníky PS a předkládá ho veliteli jednotky PS nebo náčelníku O OSH, c) provádí instruktáž pomocníků PS, jednotky pomocníků PS a kontroluje jejich činnost, d) zajišťuje účast jednotky pomocníků PS na politické a odborné přípravě, aktivech a instruktážích a vede přehled o účasti pomocníků PS, e) pověřuje jednotlivé pomocníky PS úkoly souvisejícími s činností a životem jednotky pomocníků PS (např. propagací, vedením kroniky, dopisovatelskou prací apod.),

Základní formou výkonu služby PPS byla pozorovací a obchůzková činnost. Spočívala ve včasném informování PS o „narušitelích“, popř. v jejich zadržení[236], ve spolupůsobení při kontrole pohraničního režimu (tzn. byli stavěni na týl přístupových směrů k hranicím hraničního pásma), v účasti při pohraničních operacích (zejména jako průvodci a pozorovatelé) a v ochraně státního a družstevního majetku. Při jejich určování do hlídek se bral ohled na zaměstnání a dané možnosti PPS (např. zaměstnanci lesních, zemědělských a dopravních závodů apod.) Z PPS byly stavěny dvou nebo vícemužové hlídky. PPS mohli sloužit společně s pomocníky VB, od konce 60. let byl prosazován výkon služby PPS společně s příslušníky PS.

Při výkonu služby byli PPS oprávněni:

„a) kontrolovat osoby zdržující se v hraničním pásmu;

b) zadržovat osoby, které se dopustily přestupků ohrožujících zájmy ochrany státních hranic nebo jiných trestných činů;

c) vyžadovat dodržování režimu v hraničním pásmu od všech osob, které jej porušují;

d) v případě potřeby požadovat při plnění svých úkolů pomoc od každého občana;

e) použít zbraně jako krajního prostředku:

– jestliže přímo hrozí nebo trvá útok směřující proti jejich životu, nebo jest ohrožen život jiných osob, nebo proti důležitému socialistickému majetku a tento není možno odvrátit jinak (zejména zadržením) než použitím zbraně,

– při účasti v pohraničních akcích k zadržení „narušitelů“ na rozkaz staršího pohraniční hlídky nebo velitele jednotky PS.“[237]

PPS byli ke své činnosti pro PS ze strany velitelů příslušných jednotek PS konkrétně úkolováni a řízeni; velitel jednotky jednou měsíčně vydal vedoucímu jednotky PPS pokyny, podle kterých vedoucí zpracoval úkoly a rozpis služeb pro příslušníky jednotky. Při vydávání pokynů přihlížel velitel PS k využití PPS v součinnosti s pohraničními hlídkami. Vedoucí rovněž evidoval průběh služby každého příslušníka jednotky PPS, velitel příslušné jednotky vedl evidenci pomocníků, se kterými jednotka spolupracovala.

Ze strany velitelů jednotek PS byla pořádána pravidelně jednou za měsíc školení pomocníků PS, školeni byli po stránce výkonu služby (zadržení, hlídkování, způsobu spojení, střelba apod.) a po stránce politické. Na školení zpravidla navazoval „aktiv“, na kterém byli PPS informováni *„o politické a bezpečnostní situaci ve svěřeném úseku, o rozhodnutí významných pro ochranu státních hranic a o upřesnění další činnosti pomocníků PS“.*[238]

---

f) vede základní dokumentaci jednotky pomocníků PS, g) organizuje socialistickou soutěž v jednotce pomocníků PS, h) navrhuje veliteli jednotky PS nebo náčelníků O OSH udělení odměn, čestných uznání, odznaků a vyznamenání pomocníkům PS, i) oznamuje veliteli jednotky PS nebo O OSH případy porušení povinností pomocníka PS a navrhuje jejich řešení, j) zúčastňuje se, jestliže je pozván, jednání rady nebo komise pro ochranu veřejného pořádku národního výboru k opatřením dotýkajícím se ochrany státních hranic v obvodu jednotky pomocníků PS, k) udržuje při plnění svých úkolů soustavný styk s velitelem jednotky PS nebo náčelníkem O OSH.“ AMV, Vojenská kronika znojemské brigády, 1961: *„V roce 1961 byly z iniciativy PPS do početně silnějších čet PPS u znojemské brigády včleněni zástupci velitele pro věci politické, kteří pak plnili úkoly stanovené zástupcem velitele brigády pro věci politické.*“

[236] AMV, RMV č. 25, 1976: *„Úkony a zákroky* […] *provádí pomocník PS jen tehdy, jestliže úkon nebo zákrok je nezbytně nutný a je-li předpoklad jejich úspěšného zakončení. Při tom přihlíží zejména k vlastním fyzickým schopnostem, k počtu a charakteru osob, proti nimž úkon nebo zákrok směřuje, a k postoji nezúčastněných osob.* […] *Nemůže-li pomocník PS úkon nebo zákrok vzhledem k dané situaci provést, sleduje osoby ohrožující ochranu státních hranic, zjišťuje údaje nutné k objasnění případu a vyrozumí o tom jednotku PS nebo O OSH, základní útvar Veřejné bezpečnosti, popřípadě požádá o pomoc další pomocníky PS.“*

[237] AMV, RMV č. 129, 1957. Podle tohoto rozkazu mohly být zbraně vydány pomocníkům PS na základě rozhodnutí velitele útvaru PS jen při pohraniční operaci a těm pomocníkům, kteří plní úkoly pod přímým velením příslušníka PS. Bez jeho přítomnosti nesměl mít pomocník zbraň v držení. Další rozkaz ministra vnitra č. 25 z roku 1976 upravující službu PPS již o zbraních v souvislosti s PPS nehovoří. Podle jeho ustanovení mohl být PPS vydán do služby obušek nebo slzotvorný prostředek, pokud službu vykonávali s příslušníkem PS. Použít zmíněné prostředky mohli až podle pokynů příslušníka PS.

[238] AMV, RMV č. 25, 1976.

Pro vedoucí jednotek PPS byly v rámci praporu pořádány podobné „aktivy“ dvakrát do roka (před začátkem zimního a letního operačního období), podobně byly pořádány „aktivy“ brigádní a celostátní.[239] PPS byli za dobrý výkon služby odměňováni čestnými uznáními, čestnými odznaky, peněžitými nebo věcnými dary, výdaje na ně byly hrazeny ze zpravodajského paušálu, později z fondu Velitelství PS.[240]

Materiální zabezpečení jednotky PPS zajišťovala příslušná rota PS nebo oddělení OSH, při kterém byla organizována. Pomocníkům se přidělovaly pouze kapesní svítilny (2–3 na družstvo), baterie a zevní označení, tj. páska. V případě potřeby se PPS zapůjčovaly součástky speciální výstroje (zimní oblečení, obuv, apod.), které byly po službě vráceny na rotu.

PS se snažila od samého počátku své existence získat širokou podporu místního obyvatelstva. V 50. letech s ním upevňovala vztahy např. brigádní výpomocí při výstavbě obcí a JZD, promítáním filmů v útvarových kinech, pořádáním estrádních vystoupení v podání praporních souborů, dodávkami sena sklizeného jednotkami PS místním zemědělským podnikům, uzavíráním patronátních smluv mezi jednotkami a místními podniky apod.; mnozí pohraničníci z povolání vykonávali různé funkce v samosprávných a společenských organizacích.[241] Od počátku 60. let snažila obyvatele pohraničí k sobě připoutat také zapojením do soutěže o titul „Vzorná pohraniční obec“ (popř. město, škola, závod)[242] a organizováním kroužků Mladých strážců hranic.[243]

Tyto kroužky fungovaly pod vedením pohraničníků a s materiální podporou PS při pionýrských organizacích Socialistického svazu mládeže. Organizováním různých bojových her[244] pokřivovaly dětské charaktery výchovou k slídilství a udavačství.[245]

---

[239] Tamtéž.

[240] AMV, TRMV č. 61, 1956.

[241] AMV, Vojenská kronika poběžovické pohraniční brigády, 1957; AMV, TRMNB č. 33, 1952: „*Vytvořit urychleně všechny podmínky pro vybudování kolektivní bezpečnosti v hraničním pásmu a to: zajištěním těsné spolupráce s KSČ, veřejnou správou a civilním obyvatelstvem, které má kladný poměr k našemu lidovědemokratickému zřízení. Činnost funkcionářů KSČ, masových organizací a všech československých občanů bude směřovat ve spolupráci s Pohraniční stráží k výchově v bdělosti a ostražitosti a k mobilizování všech sil k co nejlepšímu střežení státních hranic. Zkušenosti pohraničníků z ochrany státních hranic propagovat tak, aby se staly majetkem všech občanů, při tom však dbát toho, aby se neprozradilo služební tajemství. Ani jeden zrádce nebo agent nesmí proniknout nerozbornou hrází kolektivní bezpečnosti všech obyvatel na našich hranicích. Veškeré úsilí zaměřit k tomu, aby čestný úkol, svěřený naší Pohraniční stráži, byl splněn tak, abychom se v nejkratším čase co nejvíce přiblížili našemu velkému vzoru – slavným sovětským pohraničníkům.“;* AMV, f. PS, Zásady pro výkon preventivní služby u PS, nedatováno, zřejmě rok 1950: *„Veliký preventivní význam má spolupráce útvarových organizací KSČ s obyvatelstvem, ať již na poli politickém, hospodářském, kulturním, či jiném, čímž bude dosaženo masové spolupráce obyvatelstva s útvary PS na poli bezpečnostním*.“

[242] Byly rovněž udělovány tituly „Vzorný PPS a Vzorná jednotka PPS“.

[243] AMV, RMV č. 17, 1981: Tento rozkaz stanoví mj. úkol: *„Podílet se na politické výchově obyvatelstva pohraničních oblastí a zvyšovat jeho aktivní účast na ochraně a bezpečnosti státních hranic.“*

[244] AMV, f. 2357, k. 703, RN HS PS OSH (rozkaz náčelníka Hlavní správy Pohraniční stráže a ochrany státních hranic) č. 06, 1975. Organizační a obsahové zaměření jarní branné hry pionýrských oddílů Mladých strážců hranic: *„Námět hry: V týlu pohraniční jednotky byl zpozorován narušitel, který se připravuje ilegálně přejít státní hranici. Konkrétní návrh vypracují operační oddělení brigády a náčelníci KO OSH podle vlastních podmínek. Průběh hry: telefonní ústředna HS PS OSH vyhlásí v uvedeném termínu signál, po kterém bude následovat poplach provedený prostřednictvím pionýrských vedoucích. Pionýrské oddíly budou soustředěny v určeném prostoru, seznámeni se situací a poté se zúčastní vlastní akce. Jednotkami PS budou k akci vyčleněny vojskové síly a další prostředky (vozidla, radiostanice, psovod, apod.) Po této akci budou následovat besedy pionýrů s účastníky SNP, bojů u Dukly nebo Květnového povstání českého lidu, po dohovoru se základními organizacemi SSM a pionýrskými skupinami MSH* [Mladých strážců hranic] *další program. Na všech těchto akcích zajistit účast funkcionářů velitelství brigády a praporů.“*

[245] V plánech velitelů PS bylo s oddíly Mladých strážců hranic počítáno i jako s prvkem ochrany hranic. Vycházky a bojové hry byly plánovány do úseků, kde by se mohli skrývat potencionální narušitelé, popř. odkud by mohli pozorovat ženijní zátaras a organizaci ostrahy hranic. In: AMV, RVPS č. 5, 1970: *„MSH je možno využít v přímé účasti na ochraně hranic k provádění ohniskových nebo jiného druhu průzkumu, prováděných v týlu úseku jednotky, podle potřeby i s využitím vozidla GAZ. Další formou mohou být pozorovací nebo skryté hlídky MSH v týlu úseku jednotky. Tyto hlídky však neprovádí, v případě zjištění neznámých nebo jinak podezřelých osob žádné zákroky, ale hlásí na jednotku jejich pohyb nebo jinou činnost. V případě nutnosti zasáhne přítomný pohraničník.* […] V *zájmu potřeby osobního sbližování MSH*

Mladí muži ve věku 15–21 let mohli být organizováni v jednotkách mladých PPS, kde měli být připravováni pro výkon základní vojenské služby u PS nebo pro službu u PPS.

Od roku 1977 byli do systému OSH zařazeni pátrači. Byli to vojáci základní služby, kteří hlídkovali ozbrojeni v civilním oblečení na přístupech do hraničního pásma a v hraničním pásmu. Na řízení jejich služby a na jejich metodické přípravě se podíleli příslušníci zpravodajských složek PS.[246]

Pohraniční hlídku-pátrač tvořil jeden nebo více ozbrojených pohraničníků základní služby v občanském oděvu, používala se i smíšená hlídka ve složení pomocník PS a pátrač, přičemž velitel hlídky byl vždy pohraničník. Hlídka mohla být pěší, na kole, na motocyklu, na lyžích apod.

Pátrači byli vybíráni z pohraničníků základní služby, na jejich výběru se podíleli orgány politické, zpravodajské a vojenské kontrarozvědky. Pátrači byli vyškoleni během čtrnáctidenního kurzu.

Výzbroj a výstroj hlídky určoval velitel, který hlídku vysílal. K výzbroji a výstroji pátrače patřil samopal, pistole, kasr, spojovací prostředky, pouta, kapesní obvaz, osvětlovací prostředky, optické a jiné speciální prostředky, řidičský průkaz s oprávněním řídit služební vozidlo přidělené do služby.

Hlídka-pátrač byla využívána zejména:

„a) k výkonu služby při OSH od čáry signálů do týlu úseku nebo na přístupech z hloubky území, k záchytu signálů nebo poznatků, ke včasnému zjištění, vytypování a sledování možných narušitelů státních hranic;

b) k dohledu na dodržování veřejného pořádku;

c) ke kontrole dodržování pohraničního režimu, ke sledování činnosti těchto osob, ke kontrole dokladů osob pracujících v hraničním pásmu i mimo ně;

d) k průzkumu, vytypování i sledování možných narušitelů státních hranic, ke zjišťování totožnosti a zadržení osob, po kterých je vyhlášeno pátrání a to na vyhlášených osách a ve stanovených prostorech s důrazem na rekreační a turistické oblasti (parkoviště vozidel apod.);

e) ke sledování, typování možných narušitelů státních hranic a podezřelých osob v hromadných dopravních prostředcích, v místech zastávek a nádraží;

f) k průzkumu terénu a možných objektů vhodných pro úkryt narušitelů státních hranic;

g) k aktivnímu vyhledávání a pátrání po narušitelích státních hranic uvnitř blokovaného prostoru pohraniční akce (pohraničního pátrání) i mimo tento prostor;

h) k získání poznatků o výskytu narušitelů státních hranic v určitém prostoru při prováděných pátracích akcích nebo uzávěrách pohraničního pásma;

i) k ověření získaných poznatků na základě výpovědi zadržených narušitelů státních hranic.“[247]

Zásady výkonu služby pohraniční hlídky-pátrač byly stanoveny takto:

„Pohraniční hlídka-pátrač provádí službu získáváním poznatků od civilního obyvatelstva o výskytu neznámých a podezřelých osob, pozorováním, naslouchánim, průzkumem teré-

---

s pomocníky PS, je možno starší děti individuelně určovat do hlídek na přístupech ke státní hranici společně s pomocníky PS. V zimních podmínkách je možno MSH zapojovat do kontroly na týlové lyžnici s úkoly hlásit případné stopy.“

[246] AMV, Vojenská kronika znojemské pohraniční brigády, 1977: *„V tomto roce sloužilo na každém praporu 6 pátračů.“*; AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. B/40, Podklady pro zhodnocení účinnosti ochrany SH se SRN a s Rakouskem: *„Příslušníci zpravodajské služby se podílejí na jejich přípravě v období výcviku i na jejich úkolování při výkonu služby, tzn., že ročně každý příslušník zpravodajského oddělení brigády PS věnuje přípravě a řízení pátračů v průměru 29 hodin.“*

[247] AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 239, Směrnice pro využití pohraniční hlídky-pátrač v systému OSH, 1977.

nu a dopravních prostředků, prověrkou příslušných dokladů, pátráním, rychlým reagováním na získané signály, pronásledováním a zadržením narušitelů státních hranic.“[248]

Hlídka-pátrač měla mít neustále možnost spojení s velitelstvím, k tomu byly používány radiotelefonní přístroje VXW 100 a RF 10 nebo veřejná telefonní síť. Jednotky pátračů se organizovaly podle potřeb u velitelství rot, praporů a brigád. Příslušníci zpravodajských oddělení a zpravodajských skupin metodicky usměrňovali pátrače, řídili je velitelé rot nebo pověření důstojníci.

V bojovém rozkaze k ochraně státních hranic se pohraničním hlídkám-pátrač stanovily:

„a) údaje o operativní situaci;

b) úkol a způsob jeho plnění, osa postupu, způsob činnosti za přesunu do místa prostoru služby a zpět, způsoby využití prostředků přidělených pátračům a doba služby;

c) způsob spojení a součinnost, nutné údaje o místním obyvatelstvu a pomocnících Pohraniční stráže;

d) opatření k utajení služby a dodržování pravidel bezpečnosti služby;

e) velitel hlídky.“[249]

Při výkonu služby mimo hraniční pásmo spolupracovali pátrači s útvary SNB.

„Pohraniční hlídka-pátrač zejména provádí v rozsahu stanoveném velitelem roty nebo určeným funkcionářem v bojovém rozkaze:

a) kontrolu oprávněnosti vstupu, pobytu, popř. činnosti osob v hraničním pásmu;

b) kontrolu, zda v prostorech přilehlých k hraničnímu pásmu nejsou porušována opatření stanovená příslušnými státními orgány k regulaci pohybu a pobytu osob v rekreačních a turistických oblastech, v přírodních rezervacích a v jiných prostorech v blízkosti hraničního pásma pro něž platí některá omezení a výjimky (zákaz stanování, vjezdu a parkování vozidel apod.).“[250]

Dalším důležitým zdrojem informací, zejm. pro OSH, byly výslechy zadržených osob.

Důraz na podíl zpravodajců při ochraně hranic se kladl zejména později, kdy byla prosazována taktika zadržení „postupujících narušitelů v pásmu přístupů“, tj. ještě před tím, než dosáhnou ženijního zátarasu, popř. signální stěny. Zpravodajské skupiny praporů a zpravodajská oddělení brigád zabezpečovaly za úzké spolupráce s ostatními součástmi SNB zejména „hlavní směry“. Jejich zaměření na exponovaná místa (z hlediska PS) bylo voleno tak, aby v koordinované činnosti s tzv. vojskovými silami byl vytvořen systém schopný zachytit „narušitele“ převážně již v pásmu přístupů k státní hranici.

Pohraniční rozvědka při získávání zpráv a poznatků využívala tyto prostředky:

– zahraniční agenturu – tzn. cizince, kteří pracovali přímo nebo v okolí objektu zpravodajského zájmu PS;[251]

– vysazenou agenturu – tzn. čs. občany, kteří byli vysláni do objektů zpravodajského zájmu PS.

Schůzky se zahraniční agenturou probíhaly přímo na hranicích (v době schůzky byly z těchto úseků staženy hlídky), ve skrytých místech nebo v konspiračních bytech v českoslo-

[248] Tamtéž.

[249] Tamtéž.

[250] Tamtéž.

[251] V tomto případě PS jevila zájem zejm. o příslušníky zahraničních pohraničních a celních složek. In: AMV, RMV č. 35, 1962.

venském vnitrozemí.[252] Agent mohl být řízen rovněž prostřednictvím spojek nebo tzv. mrtvých schránek. Později se styk zahraničních agentů a jejich řídících orgánů usnadnil spojovacími prostředky. Spojení technickými prostředky bylo uskutečňováno za pomoci technických útvarů StB a I. správy MV (rozvědky).[253]

Na hranicích neprobíhaly pouze operace[254] zpravodajské služby PS, své schůzky si zde odbývaly všechny tehdejší československé zpravodajské složky. Přes hranice byli tajně vysíláni, nebo ze zahraničí přijímáni agenti veškerých složek se zpravodajskými úkoly, popř. zde pracovníci zpravodajských služeb obsluhovali mrtvé schránky. Tyto aktivity se konaly samozřejmě v těsné spolupráci s PS, která zajišťovala stažení hlídek z místa akce a z přístupových cest k němu, PS zajišťovala i předchozí pozorování protilehlého území za hranicemi u místa akce.[255]

Pracovníci výzvědných a kontrarozvědných referátů zakládali a vedli na vytypované objekty zpravodajského zájmu spisové svazky (osobní, skupinové, objektové, všeobecné, pozorovací) ve kterých soustřeďovali veškeré zpravodajské informace, včetně hodnocení, plánů dalšího postupu a rozpracování. Kontrarozvědná složka zpravodajské služby PS registrovala svazky u evidenčních útvarů kontrarozvědky, v této souvislosti spolupráce operativních orgánů probíhala na úrovni HS PS – kontrarozvědná správa MV a brigáda PS – krajská správa MV. Rozvědka registrovala nejprve u kontrarozvědných útvarů MV, později u rozvědky MV. I v tomto případě probíhala spolupráce na stupních HS PS – správa rozvědky MV a brigáda PS – rozvědné oddělení krajské správy MV. Na sklonku sledovaného období měla rozvědka PS zřejmě vlastní registry.[256]

---

[252] AMV, TRMV č. 125, 1952. V případě setkání se zahraničním agentem na hranici byl agent odveden z bezprostřední blízkosti hranice do konspiračního bytu, do podobného objektu nebo na skryté místo, kde probíhalo vlastní jednání; AMV, RMV č. 35, 1962: *„K vytvoření lepších podmínek pro práci se zahraničními agenty, kteří přicházejí osobně na schůzky na našem území, zřizují se konspirační byty nebo skrytá místa. Tato skrytá místa se zpravidla zřizují na úseku mezi státními hranicemi a drátěným zátarasem. Jejich zřizování a udržování, jakož i přijímání zahraničních agentů, musí být co nejpřísněji utajeno a musí splývat s daným terénem a situací."*

[253] AMV, RMV č. 35, 1962.

[254] AMV, RMV č. 60, 1973*: „Operacemi se rozumí zejména:*
a) přijetí tajných spolupracovníků ze zahraničí;
b) přeprava tajných spolupracovníků za čs. státní hranice;
c) vybírání a naplňování mrtvých agenturních schránek na čs. státních hranicích nebo v jejich bezprostřední blízkosti;
d) uskutečňování rádiového spojení a signalizace přes čs. státní hranice z pásma působnosti PS;
e) vyhledávání a průzkum míst pro provádění operací;
f) jiná opatření na čs. státních hranicích související s agenturně operativní prací."

[255] V roce 1952 byl vydán TRMNB č. 98, který měl eliminovat zmatky, řevnivost a dekonspirace, které přeshraniční zpravodajské akce prováděné StB nebo vojenskými zpravodajskými službami provázely. Zpravodajské operace na státních hranicích mohli provádět pouze ti příslušníci zpravodajských složek, kteří byli pro tuto činnost v úseku jednotlivých brigád určeni a byli osobně představeni veliteli brigády, náčelníkovi štábu nebo náčelníkovi zpravodajského oddělení brigády. Tito funkcionáři na žádost příslušníka, který akci prováděl, vyhotovili písemné povolení k provedení akce. Na tomto povolení byl uveden mj. zákaz perlustrace držitele a doprovázejících osob, počet osob jdoucích k hranici. Na druhém, stejném povolení, byl uveden počet osob vracejících se od hranice. Dále povolení obsahovalo datum, hodinu, místo operace a místo, kde se k osobám provádějícím operaci připojí velitel příslušné roty, nebo jeho zástupce. Tentýž velitel roty zajišťoval ve svém plánu střežení pozorování protilehlého území místa akce a stažení pohraničních hlídek z prostoru akce a z přístupových cest k němu. Pro odsun agenta byla volena taková cesta, aby zůstaly utajeny prostředky ostrahy hranice, a aby byla zajištěna konspirace agenta i před ostatními příslušníky roty. Celé akci byl přítomen velitel příslušné pohraniční roty, který všechny zúčastněné osoby na místo doprovodil (přímo jednání se však neúčastnil, pouze pozorováním zajišťoval operaci). Po akci pak společně s příslušníkem, který akci prováděl, hodinu pozorovali protilehlé území a činnost agenta; opačný postup byl prováděn při přijímání agenta. Po odchodu agenta bylo místo akce střeženo 6 hodin hlídkou pohraniční roty. Velitel roty po návratu na rotu vypracoval pro velitele brigády písemné hlášení, které odeslal formou přísně tajného spisu. Na rotě nesměly o akci zůstat žádné záznamy. V případě, že se agent vracel opožděně nebo neočekávaně, nechal se zadržet pohraniční hlídkou a své poslání a telefonní číslo svého řídícího orgána sdělili až veliteli roty. Ten ho, po prověření telefonního čísla, bez prošetření nechal eskortovat na velitelství brigády.

[256] Benda P.: Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti v roce 1989. ÚDV, Praha 2003, s. 13–14. Na tomto místě i detailnější popis způsobu registrace PS; AMV, f. A 2/2, inv. j. 1262-3. Kolegium MV, 17. 2. 1964: *„V současné době pracuje kontrarozvědný úsek PS na 207 operativních svazcích, z toho: osobní operativní*

Rozvědka PS používala při získávání informací dále radiorozvědku a prováděla výslechy. Vyslýchány byly ty osoby, které měly znalosti o objektech zpravodajského zájmu PS. Byly to zejména zadržení „narušitelé“ státních hranic, čs. občané vracející se ze zahraničí a ve výjimečných případech cizinci, pokud byli ochotni informace poskytnout a nehrozilo-li vyzrazení zpravodajského zájmu.[257] Dále využívala otevřené zdroje – např. studium zahraničního tisku apod.

Spolupráce s ostatními operativními složkami MV představovala významný zdroj informací jak pro zpravodajskou službu PS (tzn. pro rozvědnou i pro kontrarozvědnou část), tak i pro ostatní zúčastněné operativní složky MV. Útvary SNB se rovněž významnou měrou podílely na pohraničních operacích. Faktická spolupráce a výměna informací se uskutečňovala na úrovni: operativní správa ústředního aparátu MV – HS PS, krajské správy MV – brigády PS, okresní oddělení MV – prapor PS. Náčelníci pohraničních krajů zodpovídali za situaci v kraji, z toho důvodu nesli i svůj díl zodpovědnosti za ostrahu hranic, vůči operativním orgánům zpravodajské služby PS měli krajští náčelníci kompetence a povinnosti starších náčelníků.

Při praktickém uskutečňování spolupráce byli povinni:

„a) operativní orgány PS vůči operativním orgánům MV:

– předávat zadržené narušitele státních hranic se všemi získanými věcmi a vypracovanými doklady do 24 hodin od zadržení okresním oddělením MV nebo krajským správám MV, příslušným podle místa zadržení. Zběhové ČSLA se ihned po zadržení předávají orgánům VI. správy MV;

– zadržené osoby, které k útěku zneužily veřejných prostředků, hlavně železničních, ihned předat příslušným odborům či oddělením železniční dopravy MV;

– předávat zprávy o přípravách nepřátelských agentů k vysazení na území ČSR;

– informovat orgány MV o získaných poznatcích o osobách, jejichž trestná činnost prováděná v prostoru zájmů PS nemá přímý vztah k ochraně státních hranic. Agenturní opatření proti těmto osobám provádět pouze po dohodě s operativními orgány MV;

– zabezpečit podle požadavků orgánů MV provádění operativních akcí na OPK, v HP a ZP;

– zajišťovat operace na státních hranicích;

– předávat poznatky o způsobech přechodu, technickém vybavení, taktice narušitelů při pronikání přes státní hranice;

– ihned informovat územně příslušné OO MV a KS MV o mimořádných událostech na státních hranicích jako např. o narušení státních hranic, pohraničních incidentech apod.;

b) operativní orgány MV vůči operativním orgánům PS:

– oznamovat přípravy ilegálních přechodů státních hranic ze zahraničí i do zahraničí a činit zároveň patřičná protiopatření;

– předávat poznatky o přeshraničních kanálech, převaděčích, přechovávačích a spojkách nepřátelské agentury a o pomahačích narušitelů státních hranic. Operativní akce a opatření na přeshraničních kanálech kontrolovaných agenturou MV provádět v úzké spolupráci s operativními orgány PS;

– předávat poznatky související s ochranou státních hranic, o ilegálním spojení osoby přes státní hranice a o pašování a dovážení zakázaných tiskovin;

---

svazky 3, agenturně pátrací svazky 8, pozorovací svazky 115, svazky prověřených signálů 44, objektové svazky praporů 37.“

[257] AMV, RMV č. 24, 1964.

– povolit a provádět podle dožádání operativních orgánů PS výslechy předaných narušitelů státních hranic k otázkám souvisejícím s ochranou státních hranic; v případech, kdy výpověď narušitele při výslechu u PS se v otázkách přechodu státních hranic rozchází s konečnou výpovědí u vyšetřovacích orgánů MV, předat tomu útvaru PS, který narušitele zadržel, jeden opis konečného protokolu nebo výpis;

– společně postupovat s operativními orgány PS při agenturním zabezpečování pravděpodobných směrů postupu narušitelů ke státním hranicím úkolováním agentury k zjištění signálů o postupu narušitelů a pohybu podezřelých osob ke státním hranicím. V tomto směru využít agentury OO MV pohraničních okresů, OŽD [oddělení železniční dopravy] *MV a prostředků VB, PS VBŽ* [Pomocná stráž Veřejné bezpečnosti železnic] *a PS VB* [Pomocná stráž Veřejné bezpečnosti]*;*

– při narušení státních hranic provádět na dožádání PS v pohraničních okresech agenturní pátrání v rámci pohraničních operací PS podle plánu součinnosti;

– předávat zkušenosti a poznatky o metodách, zaměření nepřátelských rozvědek v pohraničním území a při využívání spojení přes státní hranice;

– předávat závadové materiály na osoby, jež se v rámci doosidlování přestěhovaly do pohraničního území;

– řešit s operativními orgány PS rozpracování vízových cizinců v HP a celém pohraničním okrese podle agenturních možností a operativních zájmů. Informovat včas operativní orgány PS o připravovaných příjezdech vízových cizinců, kteří podle dohody mezi orgány MV a PS jsou operativním zájmem orgánů PS. Umožňovat operativním orgánům PS rozpracovávat vízové cizince z jejich zájmového prostoru v SRN a v Rakousku;

– provádět realizaci a vyšetřování osob, rozpracovávaných operativními orgány PS;

– zabezpečovat operativní orgány PS operativní technikou podle služebního předpisu A-oper-IX-1;

– provádět podle požadavků a po schválení náčelníkem KS MV sledování v rozpracovávaných akcích PS.“[258]

[258] AMV, RMV č. 152, 1958; AMV, RMV č. 35, 1962. Zpravodajská služba PS byla povinna informovat příslušné krajské a okresní náčelníky SNB o svých poznatcích, rozpracovávaných případech a o přípravě jejich realizace, neboť zmíněný rozkaz hovoří o tom, že *„je třeba vycházet ze zásady, že za stav bezpečnosti v okresech a krajích odpovídají náčelníci OO MV a KS MV.* […] *Zpravodajské orgány PS a operativní orgány MV se vzájemně informují: o všech osobách, které se připravují k ilegálnímu přechodu státních hranic, nebo které přechod uskutečnily, o výzvědných a kontrarozvědných orgánech kapitalistických států, a formách a metodách jejich práce, o agentech cizích zpravodajských služeb, emigrantech a jiných kontrarevolučních organizacích a skupinách v pohraničním území sousedního státu, o zrádcích vlasti, kteří se usídlili v pohraničí sousedního státu, o administrativním a pasovém režimu na území sousedních kapitalistických států, o případech a okolnostech dekonspirace nebo odhalení zahraničních agentů“;* AMV, f. 2357, bal. B/40, Podklady pro zhodnocení účinnosti ochrany SH s NSR a Rakouskem: *„Zpravodajská služba tedy vedle vlastních opatření k odhalení a likvidaci příprav a pokusů o opuštění republiky je v systému ochrany státních hranic základním zdrojem informací, důležitých pro organizaci a řízení ochrany státních hranic. Jejich kvalita je do značné míry přímo úměrná součinnosti s útvary SNB. Úspěšná činnost zpravodajské služby je podmíněna racionální koordinací jejich sil a prostředků se silami a prostředky vojskovými.* […] *Základem je činnost na středních základních výkonných článcích, tzn. na stupni prapor PS, resp. rota PS – zpravodajská skupina. Náčelníci zpravodajských skupin denně informují velitele praporů PS o operativní situaci v rámci ranních operativních porad. Mimo těchto pravidelných informací seznamují velitele praporu průběžně se změnami operativní situace, které vyžadují provádět okamžitá opatření i s návrhy na jejich provedení tak, aby příp. nebyly dekonspirovány zpravodajské prostředky.* […] *Každý příslušník zpravodajské skupiny má odpovědnost za úsek 2–5 rps a je povinen udržovat s velitelem příslušné roty osobní styk. Ten se realizuje minimálně 1 za měsíc a jeho četnost je podřízena vývoji operativní situace. Koordinace spočívá v informování velitele roty o situaci v týlu roty, v seznámení se závadovými osobami apod. a v přijetí společných opatření ke splnění jednotlivých úkolů. Zpravodajské skupiny vytvářejí možnosti pro správné rozhodování velitelů rot a praporů rovněž aktivní účastí na průzkumech k organizaci ochrany státních hranic v jednotlivých obdobích, a to přímo u rot PS.* […] *Zprávy slouží jako podklad pro rozhodnutí velitele brigády PS a obsahují vedle zhodnocení operativní situace návrhy na vojsková a zpravodajská opatření a jejich koordinaci při ochraně státních hranic.“* Uvádím pro ilustraci činnosti článků Zpravodajské správy na počátku 80. let.

Organizace nově budované zpravodajské služby PS

Nejnižším článkem zpravodajské práce bylo velitelství praporu.[259] Zde byla součástí štábu praporu zpravodajská skupina, které velel zástupce náčelníka štábu pro zpravodajství. Zpravodajská skupina při velitelství praporu měla pouze kontrarozvědnou, tj. vnitrostátní působnost. Organizačně byla podřízena náčelníkovi štábu pohraničního praporu, metodicky byla řízena zpravodajským oddělením velitelství příslušné pohraniční brigády. Zpravodajské skupiny při praporech PS fungovaly celé sledované období, vyjma let 1966–1972, kdy byla prapory PS zrušeny.

Stanovení úkolů a působnosti zpravodajské skupiny pohraničního praporu bylo následující:

„Zpravodajská skupina praporu PS je výkonným orgánem, který zajišťuje plnění kontrarozvědných úkolů na úseku pohraničního praporu:

a) provádí vyhledávání a agenturní rozpracovávání osob podezřelých z trestné činnosti související s ochranou čs. státních hranic;

b) získává zprávy od agentury, důvěrnické sítě a jiných pramenů, které předkládá velitelí praporu s návrhy na opatření k ochraně státních hranic;

c) provádí agenturní studium a prověřování brigádníků, dosídlenců a návštěvníků pohraničního území;

d) organizuje agenturně operativní pátrání k zadržení narušitelů a podezřelých osob;

e) zajišťuje správnost a úplnost provádění předběžného výslechu zadržených osob funkcionáři pohraničních rot;

f) spolupracuje s veliteli pohraničních rot a v potřebném rozsahu je informuje o operativní situaci v úseku;

g) spolupracuje s příslušnými obvodními odděleními VB a OO MV a podle pokynů zpravodajského oddělení brigády se podílí na zajišťování součinnostních úkolů. “[260]

Jak jsem se již zmínil, vyšší zpravodajskou jednotkou PS bylo zpravodajské oddělení brigády. Mělo za úkol shromažďovat a vyhodnocovat informace důležité z hlediska ostrahy hranic a o osobách chystajících se k ilegálnímu přechodu hranic. Informace byly získávány od pomocníků PS, tzv. vojskovým pozorováním jak vlastního, tak i zahraničního území, výslechy zadržených osob a od spolupracovníků (mnohdy i z řad cizích státních příslušníků), jejichž řízení a evidence byla obdobná jako u StB. Podle zaměření své činnosti bylo rozděleno na výzvědný kontrarozvědný referát, později i referát OPK. Jeho příslušníci měli právo zatýkat, zadržovat a vyšetřovat zadržené osoby. Pro zpravodajská oddělení pohraničních brigád byly stanoveny tyto úkoly:

„Zpravodajské oddělení brigády PS:

a) rozpracovává úkoly vytyčené zpravodajským odborem na podmínky brigády;

b) organizuje a kontroluje práci zpravodajského aparátu praporů PS, jimž poskytuje metodickou a praktickou pomoc, zejména v nejvážnějších případech agenturně operativní činnosti;

c) přímo řídí činnost OPK;

d) organizuje a provádí výkonnou rozvědnou práci v zájmovém prostoru brigády k objektům zájmu Pohraniční stráže;

[259] Na počátku 50. let si měli velitelé rot získat vlastní „informátorský aktiv“, konkrétně měl mít každý 2–3 informátory. Brzy byli od této povinnosti osvobozeni pro velkou služební vytíženost.

[260] AMV, RMV č. 24, 1964.

e) řídí radiorozvědku;

f) provádí a organizuje pátrání po narušitelích a podezřelých osobách, zajišťuje provedení předběžného výslechu zadržených osob;

g) získává, soustřeďuje a zevšeobecňuje v rámci brigády poznatky o operativní situaci a předkládá je náčelníkovi štábu s návrhy na další opatření v zabezpečení státních hranic;

h) zpracovává rozbory výsledků a stavu zpravodajské činnosti pro potřebu velitele brigády;

i) na základě pokynů zpravodajského odboru velitelství PVS a vlastních potřeb provádí zdokonalovací odbornou přípravu zpravodajského aparátu brigády, praporů a OPK a organizuje v tomto směru součinnost s příslušnými KS MV;

j) plní úkoly vyplývající ze součinnosti s územními orgány MV, svazky a útvary armády v otázkách, spadajících do působnosti zpravodajských orgánů;

k) plní úkoly vyplývající pro ně ze zabezpečení operací orgánů MV a MNO na státních hranicích.“[261]

Nejvyšším článkem v hierarchii zpravodajství PS byl zpravodajský sektor I/2 velitelství PS, který řídil zpravodajská oddělení brigád, jeho příslušníci též sporadicky pracovali s důvěrníky.

V souvislosti s transformací Velitelství PS na Hlavní správu PS v roce 1953, se zpravodajský sektor změnil na zpravodajský odbor. V roce 1957 vypadalo organizační členění zpravodajského odboru následovně:

	plánované počty			**skutečné počty**		
	důstojníci	poddůstojníci	Celkem	důstojníci	poddůstojníci	celkem
náčelník, zástupci, sekretariát, 2 referenti	5	3	8	5	2	7
výzvědné oddělení	7	-	7	4	-	4
obranné oddělení	9	-	9	7	-	7
celkem	**21**	**3**	**24**	**16**	**2**	**18**

Po převedení PS do působnosti MNO, byla HS PS přejmenována opět na Velitelství PS. Zpravodajský odbor nyní nesl označení agenturně operativní oddělení, stejně byly přejmenovány i nižší zpravodajské jednotky PS. Rozvědné a obranné oddělení bylo označeno jako 1. a 2. oddělení.

Po převedení PS do kompetencí MV v roce 1972 stanula v čele pohraničního zpravodajství zpravodajská správa PS, která byla součástí Hlavní správy pohraniční stráže a ochrany státních hranic. Nižší články se opět označovaly jako zpravodajská oddělení, popř. skupiny.

Působnost a organizace zpravodajské správy PS byla stanovena následovně: V čele stál náčelník, který byl současně zástupcem náčelníka HS PS OSH. Jeho zástupce řídil některé z organizačních celků, které stanovil náčelník zpravodajské správy. Jeho úkolem dále bylo koordinovat činnost jemu podřízených útvarů s ostatními útvary správy a s dalšími součástmi

[261] Tamtéž.

SNB. Vnitřní oddělení zajišťovalo vnitřní chod zpravodajské správy, mobilizační připravenost a bojovou pohotovost, administrativní a spisovou službu a vedení základní dokumentace zdravotní a sociální péče. Dále plánovalo, rozdělovalo a kontrolovalo využívání zvláštních finančních prostředků zpravodajské správy a zpravodajských oddělení brigád, spravovalo kádrovou dokumentaci příslušníků zpravodajské správy, zajišťovalo přípravu a vydávání interních předpisů, zabezpečovalo vybavenost pracovišť, spolupracovalo se zvláštními útvary FMV v problematice blokací apod.

I. odbor – rozvědný: byl tvořen náčelníkem odboru, vedoucím starším důstojníkem odboru, operativní skupinou, analytickou skupinou vnitřní skupinou, 1. a 2. oddělením.

„I. odbor plní zejména tyto úkoly:

a) podílí se na rozpracování úkolů vyplývajících pro rozvědku PS z vojenské a bezpečnostní politiky KSČ, rozkazů a nařízení MV ČSSR, příslušného náměstka MV ČSSR, náčelníka HS PS OSH a náčelníka zpravodajské správy HS PS OSH;

b) řídí, zabezpečuje a provádí rozpracování objektů na území NSR a Rakouska stanovených RMV ČSSR č. 36/1975 a Směrnicí pro rozvědnou práci zpravodajské správy HS PS OSH;

c) vede objektové svazky s příslušnou dokumentací a na základě jejich systematického vyhodnocování zpracovává plány, vytyčuje požadavky a navrhuje úkoly pro další rozpracování stanovených objektů;

d) vede evidenci tajných spolupracovníků, agenturních typů, návodek a objektových svazků, zabezpečuje lustraci osob, blokaci a evidenci zájmových osob, služební pasy a jejich evidenci, výjezdy a legalizaci výjezdů pracovníků rozvědky;

e) soustřeďuje poznatky o vymezených objektech, získané vlastními silami a prostředky, od ostatních útvarů zpravodajské služby PS OSH, štábu HS PS OSH, součinnostních útvarů SNB, ZS GŠ ČSLA [zpravodajské správy Generálního štábu ČSLA, tj. vojenské rozvědky] *a studiem příslušných zahraničních tiskovin a na základě jejich vyhodnocení zpracovává podklady pro rozhodování v ochraně státních hranic, pro informaci nadřízených náčelníků, podřízených a součinnostních útvarů;*

f) poskytuje metodickou pomoc při rozpracování stanovených úkolů na podmínky oddělení, při řešení důležitých nebo složitých úkolů a akcí, při řízení TS [tajných spolupracovníků]*, při vyhledávání, rozpracování a získání AT* [agenturních typů]*;*

g) provádí kontrolu stavu a plnění úkolů oddělení, používaných forem a metod práce a jejich efektivnosti, bojové a mobilizační připravenosti, konspirace a ochrany pracovišť, morálně politického stavu a kázně příslušníků, hospodaření s přidělenou technikou, materiálem a finančními prostředky a činí opatření k odstranění zjištěných nedostatků;

h) zpracovává ve stanovených termínech podklady do plánovacích dokumentů HS PS OSH;

ch) ve vymezeném rozsahu zajišťuje materiál, techniku a finanční prostředky, potřebné pro činnost odboru;

i) zabezpečuje provoz, údržbu, opravy a obměnu legalizačních vozidel rozvědky;

j) určuje obsah, organizuje a zabezpečuje odbornou přípravu příslušníků rozvědky PS.“

II. odbor – kontrarozvědný: byl tvořen náčelníkem odboru, vedoucím starším důstojníkem, pomocníkem, skupinou brigád PS, skupinou správ OSH a skupinou služby – socialistické státy.

„II. odbor plní zejména tyto úkoly:

a) metodicky řídí kontrarozvědnou činnost zpravodajských oddělení brigád PS, správ OSH a OPK Praha-Ruzyně, provádí kontrolní činnost a poskytuje odbornou a praktickou pomoc

při kontrarozvědné ochraně státních hranic a koordinuje kontrarozvědnou činnost s dalšími prvky systému ochrany státních hranic;

b) zabezpečuje realizaci stanoveného zaměření kontrarozvědné činnosti a usměrňuje vyhledávací činnost s hlavním zaměřením na odhalování:

– příprav nedovoleného překračování státních hranic, zejména s použitím násilných forem jednání;
– nelegálních přeshraničních kanálů a snah o propojování antisocialistických sil přes státní hranice;
– protistátní činnosti a trestné činnosti ekonomické povahy ve vztahu ke státním hranicím;

c) organizuje a řídí kontrarozvědnou ochranu hraničních přechodů;

d) vede přehled a vyhodnocuje operativní situaci při ochraně státních hranic, zpracovává podklady pro zaměření, plánování a operativní řízení kontrarozvědné činnosti při ochraně státních hranic;

e) provádí vlastní agenturně operativní práci, zejména

– přebírá do řízení závažné akce kontrarozvědného rozpracování,
– organizuje součinnost s kontrarozvědnými útvary a útvary vyšetřování StB při týmovém rozpracování konkrétních případů,
– dle potřeby přebírá do řízení zpravodajské prostředky plnící úkoly v systému kontrarozvědné ochrany státních hranic;

f) navrhuje, zpracovává a odpovídá za realizaci schválené koncepce ochrany státních hranic, prováděné útvary OSH, sjednocuje prvky systému řízení a vedení dokumentace;

g) podílí se na plánovací činnosti u útvarů OSH, organizuje přípravu a provádění komplexních prověrek a koordinuje kontrolní činnost s dalšími organizačními celky HS PS OSH;

h) ve spolupráci se štábem HS PS OSH metodicky ovlivňuje přijímání, přípravu a využití PPS u útvarů OSH;

ch) zpracovává podklady pro jednání s orgány sousedních socialistických států a dle potřeby se těchto jednání zúčastňuje.“

III. odbor – oddělení pasových kontrol – náčelník odboru, 2 starší referenti-specialisté, skupina brigád PS, skupina správ OSH, skupina technického zabezpečení a skupina výpočetní techniky. Mezi hlavní úkoly tohoto odboru patřilo zejména řídit kontrolu přeshraničního provozu na hraničních přechodech a ve vymezených případech kontrolu provádět. Dále metodicky řídil skupiny pro řízení OPK zpravodajských oddělení brigád PS a správ OSH, organizoval bezpečnostní akce na OPK, podílel se na zpracování základních předpisů pro činnost OPK a vyřizoval agendu spojenou s přeshraniční přepravou na OPK, zajišťoval technické zabezpečení OPK a ve vymezených případech prováděl pasové odbavení osob, překračujících státní hranice na hraničních přechodech.

Analyticko-informační oddělení *„plní zejm. tyto úkoly:*

a) soustřeďuje a vyhodnocuje poznatky o činnosti protivníka, jeho zájmech, plánech, formách a metodách práce;

b) analyzuje koncepci zaměření, účinnosti forem a metod rozvědné a kontrarozvědné činnosti při ochraně státních hranic a její výslednost;

c) vede základní evidenční fondy v problematice rozvědné a kontrarozvědné práce a v problematice kontroly přeshraničního provozu;

d) plní úkoly vyhodnocovacího pracoviště HS PS OSH v problematice odhalování příznaků nenadálého raketojaderného napadení protivníkem a v rámci zpravodajské služby PS OSH zajišťuje plnění úkolů v SSEP [Systém sjednocené evidence poznatků]*;*

e) zpracovává informace pro nadřízené stupně velení a řízení a zpětné informace pro útvary řízené zpravodajskou správou HS PS OSH;

f) koordinuje plánovací činnost v rámci zpravodajské právy a zpracovává podklady pro roční plánovací dokumenty HS PS OSH;

g) podílí se na tvorbě řídících dokumentů, zpracovává podklady pro zaměření a řízení zpravodajské ochrany státních hranic a kontroly přeshraničního provozu;

h) koordinuje časově a prostorově provádění operací na státních hranicích a vede k tomu příslušné evidence.

Analyticko-informační oddělení má právo:

a) vyžadovat od všech organizačních celků zpravodajské služby PS OSH informace z problematiky zpravodajské ochrany státních hranic a kontroly přeshraničního provozu včetně informací doplňujících;

b) dle pokynů nebo se souhlasem náčelníka zpravodajské správy vstupovat na všechna pracoviště zpravodajské služby PS OSH a prověřovat, zda jsou získané informace racionálně a účelně využívány;

c) navrhovat využití materiálů pro politická a odborná školení a pro propagandistické účely.“[262]

Výše zmíněný rozkaz stanovil pro pohraniční rozvědku tyto úkoly:

„ZS HS PS OSH:

a) získává agenturní cestou a jinými prostředky informace o pohraničních ozbrojených sborech v NSR a Rakousku, o jejich organizaci, způsobu výkonu služby, součinnosti s policejními složkami a o úkolech v době mimořádných událostí. Zpravodajskou činnost uskutečňuje:

– ve složkách Bayerische Grenzpolizei, Zoll a Bundesgrenzschutz podél československých státních hranic v NSR;
– ve složkách Zollwache, Gendarmerie a Grenzschutz podél československých státních hranic v NSR;
– na pasových přechodech s NSR a Rakouskem u součástí složek Bayerische Grenzpolizei a Zollwache;

b) rozpracovává objekty uvedené pod písmenem a) všemi zpravodajskými prostředky za podpory všech útvarů Státní bezpečnosti v úzké součinnosti s I. správou. Soustřeďuje veškeré poznatky o činnosti těchto objektů v zahraničí, sleduje a odhaluje jejich vliv na ochranu státních hranic ČSSR. Výsledky získané v tomto směru využívá při organizaci ochrany státních hranic;

c) objasňuje proryvy československých státních hranic a na území sousedních kapitalistických států zjišťuje poznatky o přípravách k vniknutí na území ČSSR a odhaluje organizátory a pomocníky této činnosti;

d) získává poznatky o přípravách provokačních vystoupení jednotlivců a skupin na československých státních hranicích a poznatky o smýšlení obyvatelstva příhraničních území v NSR a Rakousku. Spolupůsobí s ostatními útvary SNB v odhalování příprav a pokusů k pronikání nepřátelské ideologie, při ochraně československé ekonomiky, trestné činnosti vízových cizinců apod.;

[262] AMV, f. PS, Působnost zpravodajské správy Hlavní správy Pohraniční stráže a ochrany státních hranic.

e) věnuje pozornost policejním, rozvědným a kontrarozvědným orgánům v blízkosti státních hranic ČSSR a zjišťuje zaměření jejich činnosti;

f) získává z pohraničního území NSR a Rakouska poznatky vojenského charakteru v rozsahu, který je nezbytně nutný pro plnění úkolů ochrany a obrany státních hranic ČSSR.“[263]

Zpravodajská správa při své činnosti úzce spolupracovala zejména s I. správou SNB, tj. s rozvědkou *„při koordinaci rozvědných opatření na území NSR, Rakouska, vzájemném předávávání informací a využívání evidenčních fondů, zajišťování operací na státních hranicích a plnění úkolů SSEP a problematice nenadálého raketojaderného napadení“,*[264] s II. správou SNB, tj. s kontrarozvědkou *„při výměně informací k nepřátelské činnosti převaděčských organizací a koordinaci postupu při provádění bezpečnostních opatření na leteckých hraničních přechodech“,* [265] s III. správou SNB, tj. s vojenskou kontrarozvědkou *„při vzájemné výměně informací a stanovení postupu v boji proti nepřátelské činnosti na státních hranicích“;*[266] spolupráce se rovněž zaměřovala na odhalování potenciálních zběhů z řad vojáků PS, předávání informací k osobám pracujícím za zátarasem apod. S XIII. správou SNB, tj. se zvláštní správou (odbory šifrové služby, technického rozvoje, kryptoanalýzy, radiokontrarozvědky a radiorozvědky), spolupracovala zpravodajská správa *„při zjišťování a předávání poznatků k problematice ochrany státních hranic z území NSR a Rakouska.“* [267]

K budování vlastní zpravodajské služby PS došlo v souvislosti s rozsáhlou reorganizací PS v roce 1951. Do té doby sice velitelé pohraničních čet sbírali informace z obou stran hranic a postupovali je nadřízeným zpravodajským důstojníkům, při stanovení priorit však zpravodajská část výkonu služby stála až na jednom z posledních míst.

Tato situace se mění v roce 1951 při reorganizaci PS. Na zpravodajskou stránku výkonu služby začal být kladen podobný důraz jako na její vojskovou stránku. Byla vybudována zpravodajská služba na úrovních prapor – brigáda – velitelství a určeny objekty zájmu a zaměření jak pohraniční rozvědky, tak i kontrarozvědky. Zpravodajští orgánové PS se nejprve zaměřili zejména na přechodové kanály a záchytné body kurýrů zahraničních skupin, na „očištění“ hraničního pásma od „nespolehlivých“ obyvatel, na občany připravující se na emigraci, na zahraniční ozbrojené složky dislokované v přilehlém pohraničí a na utečenecké tábory v Německu a v Rakousku.

Zaměření pohraničních zpravodajců se mění na konci 50. a na počátku 60. let. Tehdy přichází do popředí úkol shromažďovat informace potřebné pro organizaci a výkon tzv. vojskové služby, kladen je rovněž důraz na odhalování příprav k opuštění republiky a na odhalování „postupujících narušitelů v pásmech přístupů“. Zpravodajská služba PS převzala do řízení OPK, zde plnila mj. i úkoly zadané rozvědkou a kontrarozvědkou MV. Rozvědné úkoly se v podstatě nezměnily, i nadále pohraniční rozvědka sbírala informace zejména o pohraničních složkách sousedních států a objasňovala „proryvy“ hranic.

Významným činitelem zpravodajské stránky ostrahy hranic bylo i civilní obyvatelstvo sdružené v jednotkách PPS, které se podílelo na výkonu pohraniční služby jednak informováním tzv. vojskových a zpravodajských útvarů PS, jednak vlastním hlídkováním.

[263] AMV, RMV č. 36, 1975.

[264] AMV, f. PS, Působnost zpravodajské správy HS PS OSH.

[265] Tamtéž.

[266] Tamtéž.

[267] Tamtéž.

Bez aktivní účasti podstatné části civilního obyvatelstva žijícího v pohraničí by PS při svých represivních zákrocích proti lidem směřujícím za svobodou do zahraničí nebyla zdaleka tak úspěšná.

3.1.3 Ženijně technické zabezpečení státních hranic

Dalším prostředkem používaným PS při ostraze hranic bylo ženijně technické zabezpečení (ŽTZ). Obecně řečeno se jednalo o *„souhrn ženijních a technických zařízení v terénu určených k zesílení ochrany a obrany státních hranic“*.[268] ŽTZ mělo ztížit postup prchajících osob, usnadnit manévrování hlídek PS pronásledujících „narušitele“, umožnit včasné odhalení stop, podávání signálů o výskytu nepovolané osoby ve střeženém úseku pohraničním hlídkám nebo rotě, skryté nebo nekryté pozorování úseku a usnadnit obranu rot.

Nejdůležitějším prvkem byl drátěný zátaras. Byl budován od roku 1951 jako jednostěnný nebo trojstěnný, jeho výstavba byla dokončena v roce 1952.[269] Byl doplňován kontrolním orným pásem, od roku 1952 byla jeho střední stěna zesílena nástražnými vodiči s vysokým napětím[270] a v roce 1954 byl rozdělen na jednotlivé úseky indikující místo narušení zátarasu. Od roku 1955 byl opatřován signalizačním zařízením, které akustickým a světelným signálem oznamovalo rotě a hlídce terénní návěští místo jeho narušení.

Drátěný zátaras stavěný v 50. letech tvořily 3 ploty, tzv. stěny, které byly postaveny z kůlů vzdálených od sebe několik metrů, na nichž byly připevněny ostnaté dráty. Krajní stěny (tzv. odrazové) měly za úkol zpomalit útěk uprchlíků a zamezit přístupu zvěře k střední stěně (ve které byly vodiče s elektrickým proudem). Pro výstavbu krajních stěn byly používány dřevěné kůly zbavené kůry, které byly ve spodní části opálené plamenem jako ochrana proti hnilobě. Kůly byly silné 12–14 cm, dlouhé 220–270 cm. Byly zatloukány do země do hloubky 20 cm. Podle exponovanosti úseku byly krajní stěny propleteny ostnatými dráty ve tvaru „psaníček“ nebo ve vodorovném směru, přičemž vzájemná vzdálenost ostnatých drátů byla zhruba 15 cm anebo vodorovně a svisle tak, že ostnaté dráty tvořily hustou síť. Dráty propletené do sítě se ještě navíc k sobě připevňovaly vázacím drátem. Střední stěna zátarasu byla stavěna z kůlů silných 14–16 cm a vysokých 280–290 cm. Do země nebyly zatloukány, ale vsazovány a utěsňovány do předem vyhloubených jam. Podobně jako kůly u krajních stěn zátarasu byly ve spodní části opálené. Jednotlivé kůly byly propleteny ostnatými dráty ve vodorovném směru, na exponovaných místech i ve svislém směru. Ve střední stěně bylo nataženo na izolátorech 5–7 nástražných vodičů z ostnatého nebo hladkého drátu, tyto vodiče byly napojeny na transformátor.

---

[268] AMV, Předpis pohraniční služby, 1956, s. 108.

[269] AMV, f. A 2/1, inv. j. 460. Na hranicích PS postavila v roce 1952 celkem 697 235 km drátěných zátarasů.

[270] Průběh výstavby ženijnětechnických opatření (ŽTO) vypadal následovně: *„Jako první se zavádělo ŽTO u chebské bps. Na počátku roku 1952 byla na nejexponovanějších směrech vybudována jednostěnná překážka, která byla pak v letních a podzimních měsících dobudována na trojstěnný drátěný zátaras. Do drátěného zátarasu byl zaveden proud o vysokém napětí, postupně byl zpevňován minami. V celé hloubce pásma střežení používána signální a světelné nástrahovadla, kontrolní orný pás je vybudován téměř v celém úseku. V roce 1951 bylo vybudováno 20 pozorovacích věží, v roce 1952 dalších 24 věží. 1951–1952 vybudováno 12 zemních pozorovatelen, 1952 vybudováno 21 pozorovatelen na budovách, většinou na VS* [velitelských stanovištích] *rot. Vybudováno 50 vysokých posedů – v praxi se neosvědčily, protože se kymácí ve větru. V celém úseku byly překopány nepoužívané cesty vedoucí k hranici a tyto přehrazeny závorami. Železniční přejezdy byly zabezpečeny ženijně technickými opatřeními – výkolejkami a železobetonovými zátarasy. Obrana rot vybudována na 75%. Bylo provedeno rozšiřování průseků a kácení průseků, na nichž byl umístěn drátěný zátaras. V celém úseku byla vybudována trojstěnná drátěná překážka a zhruba u poloviny jednotek provedena elektrizace DZ. Kontrolní orné pásy byly dokončeny zhruba ze 70 %. Koncem roku bylo započato s kladením granátů. Byly vyvinuty nová nástrahovadla. Ke všem rotám 1. sledu bylo vybudováno perman. telefonní vedení, bylo zavedeno telefonní vedení na pozorovatelny a bylo započato s budování spojení na stanoviště, kdy hlídka nosí s sebou malé telef. přístroje. Postupné zlepšování ubytovacích podmínek – výstavba finských dvojdomků a garáží, dislokační změny k odstranění závad.“* In: AMV, Vyhodnocení výkonu služby za r. 1952, Velitelství 5. chebské pohraniční brigády, MNB, 7. 1. 1953. „Duchovním otcem“ elektrifikovaného zátarasu byl mj. někdejší velitel PS Ludvík Hlavačka. Proud byl do zátarasů zaveden navzdory všem existujícím předpisům a zákonu o obecném ohrožení. V době vzniku této studie žil v klidu v pražském bytě na Letné, aniž se před soudem zodpovídal ze zavinění smrti téměř stovky lidí, kteří byli spáleni elektrifikovaným zátarasem.

V některých případech se natahoval na krajní stěnu tzv. klamný vodič. V nerovném, skalnatém nebo bažinatém terénu, kde nebylo možné stavět zátaras z kůlů zapuštěných do země, byl používán tzv. křížový nebo dvoukřížový zátaras. Kůly byly spojeny do křížů a hustě vypleteny ostnatými dráty. I tento zátaras se mohl používat jako elektrifikovaný.

Elektrifikovaný drátěný zátaras

EZOH (elektrické zařízení k ochraně hranic) bylo napájeno z rotních transformátorů, ve kterých se přeměňovalo elektrické napětí na hodnotu 2000–6000 V. K rotní transformátorové stanici patřila dále rozvodná deska, na které byl umístěn hlavní vypínač pro celý úsek roty, jednotlivé vypínače pro podúseky roty, kontrolní žárovky a signální klapky.[271] První vodič byl umístěn asi 30 cm od země, poslední natažen na vrchu stěny. Při přerušení vodiče (např. při přestřižení) došlo ke zkratu a k automatickému vypnutí dodávky elektrického proudu do EZOH v celém úseku roty. Současně se zkratem se rozsvítila u dozorčího roty signální žárovka, která signalizovala přerušení vodiče v příslušném úseku. V transformátorové stanici zhasla žárovka a spadla signalizační klapka příslušného úseku. Tímto způsobem byla rota informována o narušení úseku, zprávu o narušení dostala hlídka, která vykonávala službu v příslušném úseku, na místo narušení se z roty vyslala i poplachová, popř. technická hlídka. Tyto hlídky měly asistovat při zásahu proti příslušným „narušitelům“ a uvést EZOH znovu do provozuschopného stavu.

Elektrický proud nebyl, zejm. z ekonomických důvodů, zapojen neustále, proud byl zapínán podle rozhodnutí velitele roty, popř. praporu nebo brigády na základě operativní situace, povětrnostních podmínek (např. špatná viditelnost apod.), denní a roční doby.[272]

Ostnaté dráty tvořící stěny zátarasu se připevňovaly tak, že při překonávání zátarasu byly vytrženy z úchytu a hlídky prověřující signál nebo kontrolující zátaras mohly rozpoznat místo narušení. V zátarasu byly postaveny četné podchody pro zásahy hlídek, pro vjezd na vnější stranu byl zátaras opatřen vraty. Kromě třístěnného zátarasu se v místech, kde nebylo EZOH, stavěl zátaras jednostěnný.[273]

Původní trasa zátarasu byla v letech 1953–1956 přestavěna za odborné asistence sovětských poradců. Byly odstraňovány především nepřehledné lomy, hluchá místa apod. Současně s těmito úpravami se rozšířila a dokončila elektrifikace drátěného zátarasu (DZ).

Zátaras na „hlavních směrech postupu narušitelů“ byl přibližně v letech 1952–1957 zaminován.[274] Miny byly kladeny příslušníky ženijních jednotek PS do minových pásů v jedné nebo dvou řadách mezi stěny trojstěnného zátarasu. PS používala následující druhy minových pásů:

– protipěchotní minové pásy s nástražným drátem (odpalované tahem nebo přestřihnutím drátu) – tyto miny se kladly zřejmě na úroveň zemského povrchu;

– protipěchotní minové pásy z min na elektrické odpálení – tyto miny se kladly 60 cm nad úroveň zemského povrchu;

---

[271] AMV, f. 2357, k. 205, Využívání EZOH, ženijních a kontrolních prostředků při ochraně státních hranic, 1959: *„EZOH je v současné době používáno při ochraně státních hranic ke zpevnění drátěného zátarasu. EZOH je překážkou, která je nebezpečná lidskému životu a k jejímu překonání je zapotřebí přípravy, vybavení a času, nehledě na deprimující morální účinek, který působí na narušitele. Po technické stránce slouží zároveň jako signalizace, celkem spolehlivá a málo náročná na obsluhu. Pro tyto vlastnosti je u velké většiny velitelů pohraničních rot, praporů i brigád ve značné oblibě a ve velké míře používáno.* […] S *přihlédnutím k možné aktivitě západoněmecké armády má nemalý význam také to, že EZOH je schopno odradit, zdržet nebo zadržet nepřátelské průzkumy vysílané na naše území.“*

[272] AMV, f. 2357, k. 205, Využívání EZOH, ženijních a kontrolních prostředků při ochraně státních hranic, 1959: *„Spotřeba elektrické energie pro EZOH činí ročně u PS asi 500 000 kWh to jest asi 18% celkové spotřeby elektrické energie u PS.* […] *Dle plánované spotřeby na rok 1959 je možné přidělit na rotu a rok asi 1400 hodin zapnutí. Podle dosavadních zkušeností činí však počet hodin zapnutí v průměru na rotu a rok přes 3000 hodin, proto bude nutno s tímto rozdílem počítat v r. 1960 a dále, a plánovat dostatečný počet kWh spotřeby elektrické energie.“*

[273] AMV, f. 2357, k. 205, 1959.

[274] AMV, f. PS, čj. PS-9/72.

– minové pásy z protipěchotních min nášlapných, tyto miny se kladly pod úroveň zemského povrchu;

– minové pásy klamné, které se stavěly stejným způsobem jako minové pásy z adjustovaných min. Umisťovaly se i mimo zátaras, většinou na místech, která byla vidět z druhé strany hranice.[275]

Do minových pásů byly kladeny miny dřevěné nebo betonové. Betonové a dřevěné miny vyráběly svépomocí ženijní jednotky, jejich účinky byly zesilovány přidáváním sekaného železa, nášlapné miny byly vyráběny průmyslově.[276]

Miny byly připevňovány (přibíjeny nebo přivazovány vázacím drátem) na dřevěné kolíky dlouhé 110 cm a silné 10 cm. Kolíky byly zatlučeny v zemi do hloubky asi 30 cm, takže nástražný drát byl veden ve výšce 75–80 cm nad zemí. Dřevěné miny měly nástražný drát dlouhý 6 m, miny betonové 9 m. Drát byl připevněn na jednom konci ke kolíku, na druhém konci k odpalovacímu zařízení miny. Mezi kolíkem, na kterém byla připevněna mina a mezi kolíkem, kde byl připevněn konec nástražného drátu od další miny, byl „hluchý" prostor o délce 1 m. Do tohoto prostoru byla položena nášlapná mina.

Pro odpalování min elektrickým zařízením se používalo různých nástrah, mina se odpalovala:

– přestřihnutím vodiče, který byl veden na druhém a třetím ostnatém drátu od země na střední stěně trojstěnného drátěného zátarasu;

– sešlápnutím nášlapné krabičky, která plnila funkci elektrického spínače, tyto krabičky byly zapuštěny do země mezi stěnami trojstěnného zátarasu;

– vychýlením nebo přestřihnutím nástražného drátu, nástražný drát byl dlouhý 9 m a veden 80 cm nad zemí mezi stěnami zátarasu.[277]

Miny se při OSH neosvědčily, v polovině 50. let byl zátaras odminován kvůli velké poruchovosti min spojené s četnými samovolnými výbuchy majícími za následek řadu smrtelných úrazů pohraničníků.

Zátaras byl v této podobě využíván do poloviny 60. let, kdy byl v souvislosti se změnou HP „přetrasován" a nahrazen dvoustěnným zátarasem se 7 nástražnými vodiči vysokého napětí, signálním zařízením a kontrolním orným pásem. Mezi oběma stěnami vedenými na betonových sloupcích byl zřízen orný kontrolní pás o šířce 8 m. Tento zátaras vznikal poté, co bylo rozhodnuto, že veškerá výstavba ženijně technického zabezpečení bude nadále centrálně plánována, aby se zabránilo živelné výstavbě z iniciativy nižších velitelů. Dále bylo stanove-

[275] AMV, f. 2357, k. 103, RVPS, Směrnice pro zřizování minových pásů u PS, 1953: *„V klamných minových pásech se provede v určitých časových rozmezích odpálení náložek, aby nepřítel, který ví o tomto pásu, byl uveden v omyl, že se jedná o skutečné minové pásy."*

[276] AMV, f. 2357, k. 103, Směrnice pro zřizování minových polí, 1953: *„Tuto minu zdokonalíme tím způsobem, že 200 g náložku vložíme do středu minové krabice a do prostoru mezi náložkou a zadní stěnou minové krabice, jakož i do prostoru mezi náložkou a přední stěnou minové krabice vložíme sekané železo. Jednotlivé úlomky sekaného železa jsou ve velikosti asi 8 mm, o průměru 6–8 mm. Počet úlomků asi 300 ks o váze 7 kg."*

[277] AMV, f. 2357, k. 103, RVPS, 8. 8. 1953. *„Dle rozkazu ministra národní bezpečnosti č. 33 a 60 a podle plánu ženijních prací HS PVS nařizuji provést zaminování státní hranice v celém úseku pohraničních brigád do 1. 12. 1953.* […] *Každá brigáda A* [tzn. střežící hranice s Bavorskem – pozn. aut.] *zaminuje úsek dvou rot cca 8000 m a brigáda B* [ostatní brigády střežící hranice s Rakouskem a NDR – pozn. aut.] *úsek dvou rot cca 20 000 m* […] *z min na elektrické odpálení. Tímto způsobem zaminovat ty úseky, kde v zimních měsících jest málo sněhu.* […] *Každá brigáda zaminuje* [...] *z nášlapných min* […] *úsek 2000 m* […], *zbytek úseku zaminovat* [...] *zřízením protipěchotního minového pásu s nástražným drátem oboustranně za použití min PP-Mi-B* [protipěchotní mina betonová – pozn. aut.] *na tah i přestřihnutí.* In: AMV, f. 2357, k. 1033, RVPS, Minování – nařízení, 1953; AMV, Vojenská kronika znojemské pohraniční brigády, 1951–1956: *„V roce 1953 bylo dokončeno zaminování DZ* [rozuměj u znojemské brigády – pozn. aut.], *27 505 m bylo zaminováno nástražnými minami a 22 000 m nášlapnými minami."*

no, že samotný zátaras, jakožto hlavní prvek ženijně technického zabezpečení hranic, doplněný pozorovatelnami a na „hlavních směrech pravděpodobného postupu narušitelů“ týlovou signální stěnou napojenou na rotní signální přístroj, může zabírat pouze pruh půdy široký 20 m. Ostatní půda měla být předána k hospodářskému využití, jiné signalizační prostředky měly být postupně rušeny.[278]

Elektrifikace zátarasu byla zrušena v prosinci roku 1965.[279] Začala se používat signální stěna U-60 s kontrolním pásem, přičemž se úseky staré trasy postupně likvidovaly. Ženijní jednotky PS postavily neelektrifikovaný jednostěnný zátaras se slaboproudým signalizačním zařízením, jehož osnova byla natažena na dřevěných a později betonových sloupcích. Tato stěna sloužila u některých jednotek PS již počátkem 60. let jako první. stěna EZ nebo jako rotní týlová stěna, která byla zřízena v týlu pohraniční roty na „směru pravděpodobného postupu narušitelů“ ještě před hlavním zátarasem.[280]

Signální stěna U-60, později inovovaná U-70 a U-80 byla umístěna průměrně 150–200 m od státní hranice.[281]

Dalším ženijním prostředkem ochrany hranic byl kontrolní pás. Začal se zřizovat v roce 1951 v bezprostřední blízkosti hranic jako uvláčený pruh země (15 m široký) v místech, kde nebyl lesní porost. Na kontrolním pásu měl případný „narušitel“ zanechat stopy, které hlídce označily místo přechodu a prchající mohl být pronásledován. Po postavení ženijního zátarasu a později signálních stěn se kontrolní pásy zřizovaly v jejich bezprostřední blízkosti, aby označovaly místo překonání zátarasu. Takto umístěné pásy byly 3–4 m široké (někdy i více). V místech, kde nebylo možné kontrolní pás zřídit, byly vytvořeny kontrolní

---

[278] AMV, Vojenská kronika znojemské pohraniční brigády, 1964, s. 17.

[279] AMV, Vojenská kronika znojemské pohraniční brigády, 1965. EZOH byl odpojen na základě rozhodnutí ÚV KSČ ze dne 26. 12. 1965.

[280] AMV, Historie a současnost svazku Pohraniční stráže v Chebu, s. 4.

[281] AMV, f. 2357, k. 412, RVPS 009, 9. 4. 1971; AMV, f. 2357, k. 359, Signální zařízení U-60, 1968. Toto signální zařízení umožňovalo zaznamenávat překonávání stěny v určitém úseku, pracovalo na principu narušení elektrických hodnot signální stěny (např. zkrat, uzemnění, pokles hodnot při přestřižení vodiče). Po změně elektrických hodnot zařízení vyvolá na ústředně akustický a světelný signál, který trval, dokud nebyl obsluhou zrušen. Po zaznamenání signálu obsluha ústředny informovala dozorčího důstojníka roty, který vyslal na místo hlídku v úseku k prověření a v případě narušení organizoval akci k zadržení narušitelů. Celé signální zařízení sestávalo z těchto prvků:

1. signální stěna – jednostěnný drátěný zátaras vytvořený z vodičů z ostnatého drátu. Stavěla se do upravené trasy (upravenou trasou se rozumělo urovnání terénu, zřízení propustí a kanálů, můstků s uzamykatelnými mřížemi na potocích, apod.) na „pravděpodobné směry postupu narušitelů“ nebo do celého úseku roty. Počet vodičů byl vždy násobkem 4, vodiče byly na sloupky připevňovány skobami tak, aby se vahou při šlápnutí na drát daly vytrhnout. Signální stěna byla rozdělena na pravou a levou stranu a každá strana mohla mít až 10 úseků, přičemž úsek neměl být delší než 500 m. Celková délka signální stěny mohla být 10 km a mohla být postavena ve dvou sledech;
2. napájecí a měřící vedení – spojovalo jednotlivé úseky signální stěny s ústřednou, stavělo se po trase telefonního vedení. Na podpěrách signální stěny se stavělo v případě, že telefonní vedení nesledovalo trasu signální stěny nebo stěna byla v neprostupném terénu. Napájecí vodič sloužil k napájení úsekových přístrojů, měřicí vodič sloužil k vyhodnocení místa a úseku, kde došlo k narušení funkční činnosti signální stěny;
3. úsekový přístroj S 60 – sloužil k vyhodnocování elektrických změn z úseku a k vlastnímu podání signálu na ústřednu. Mj. obsahoval i telefonní zásuvku pro spojení hlídky s velitelstvím roty;
4. místní návěstidlo SN 65 – sloužilo k informování hlídky v úseku světelným signálem o narušení signální stěny;
5. souprava bleskojistek – chránila signální zařízení proti poškození bleskem;
6. signální ústředna U 60 – indikovala optickým a akustickým návěštím signál o narušení jednotlivých úseků, tzn. signál vyvolaný některým z 20 úsekových přístrojů musela ústředna zaznamenat a přesně určit. Odečtení se provádělo na žárovkovém pásu rozsvícením příslušného žárovkového políčka na předním panelu ústředny. Signální ústředna zajišťovala oboustranné telefonní spojení mezi rotní ústřednou a úsekovým přístrojem, na předním panelu byl ještě umístěno počítadlo poplachů;
7. napájecí zdroj a stabilzátor – napájel zařízení z elektrovodné sítě 220 V, stabilizátor byl připojován u rot, které byly napájeny elektrickým proudem s kolísavým napětím.

náspy, jednoduché drátěné ploty, popř. jiné prostředky na podobném principu jako kontrolní pásy.[282]

V zimě, v úsecích s trvalejší sněhovou pokrývkou, se zřizovaly lyžnice**,** což byly lyžařské stopy, určené ke kontrole demarkace a hraniční čáry, ženijního zátarasu a sněhového kontrolní pásu, který byl zřizován v týlu rot. Zátaras a kontrolní pás byly doplněny lesními průseky, které byly hlídkami pozorovány ve dne z krytých nebo nekrytých zemních nebo věžových pozorovatelen[283], důraz byl kladen na spojení hlídek s rotou. Pozorovatelny, v převážné většině umístěné v blízkosti DZ, se od počátku 80. let v důsledku přesunutí těžiště činnosti PS do týlu rot začaly umisťovat před trasu zátarasu.[284]

Ostraha „hlavních směrů" byla přibližně od roku 1958 učleňována směrem do týlu rot dalšími signalizačními prostředky, a to rotními nebo hlídkovými.

Rotní signální zařízení mělo podobu jednostěnného zátarasu, automaticky předávalo na rotu, popř. hlídce v terénu signál o překonávání stěny s určením překonávaného úseku. Týlové signální stěny byly stavěny ženijními a spojovacími jednotkami brigády, údržbu a běžné opravy prováděli specialisté roty. Signální stěny měly být stavěny v takové vzdálenosti od hranic, aby po zachycení signálu na rotě měly hlídky dostatečný čas k zásahu a k manévru, kterým by „narušitele" předešly a přehradily mu cestu. Od konce 60. let se začaly používat přístroje pro vyvádění úseků na stanoviště hlídek a na „hlavních směrech" se signální stěna stavěla i ve dvou sledech. Od poloviny 70. let PS stavěla podél signálních stěn ochranné ploty proti zvěři, která způsobovala časté plané poplachy, později byly před signální stěnu pokládány na určitých místech panely proti jejímu podhrabání prchajícími, jiná místa byla proti stejnému nebezpečí opatřena dalšími vodiči.[285]

Hlídkové signální prostředky (nebo též pomocná signalizace) se vyvinuly od volně zavěšených prázdných plechovek v terénu, bariér z větví k nástražným osvětlovadlům (světlice, která osvětlila terén a umožnila hlídce okamžitý zásah) nebo jednoduchým zařízením na bateriový proud, které světlem upozornily hlídku na pohyb v úseku. Tato zařízení byla spouštěna dotykem s nástražným drátem umístěným několik cm nad zemí, kterým hlídky přehrazovaly nepřehledná místa ve střeženém úseku, pěšiny, mýtiny, mezery v signálních stěnách a kontrolních pásech, v clonách a na čarách překrytí státních hranic.[286]

---

[282] Ještě v roce 1952 nebyl zřízen na všech „hlavních směrech" pohraničních rot kontrolní pás. Ke každému praporu PS byl tedy přidělen 1 nebo 2 traktory (podle délky a povahy úseku buď kolový nebo pásový) s pokynem zřídit ve všech stanovených úsecích kontrolní pás a zajistit jeho denní kypření a vláčení, aby na jeho povrchu byla viditelná i nejmenší stopa po narušení. Později byl kontrolní pás zřízen v celém úseku hranic střežených PS. In: AMV, TRMNB č. 102, 1952.

[283] V roce 1961 byl zaveden nový jednotný typ pozorovatelen, věžové dřevěné pozorovatelny byly od roku 1971 měněny za kovové.

[284] AMV, Vojenská kronika poběžovické pohraniční brigády, 1980. V roce 1972 byl Vojenskou radou Velitelství PS schválen jednotný profil trasy ŽTZ, který zahrnoval napájecí a telefonní vedení, cesta 3 m široká, pomocný kontrolní pás v šířce 3–4 m, kontrolní pěšinka, signální stěna, hlavní kontrolní pás o šířce 5–6 m a systém překážek mezi trasou a státní hranicí k přehrazení „vyhodnocených směrů". Podél trasy byly rozmístěny pozorovatelny a stanoviště hlídek. Celková šířka trasy byla stanovena na 16–17 m. Dosavadní průběh trasy nevyhovoval vzhledem k jeho malé vzdálenosti od SH, proto bylo přistoupeno k jeho urychlenému přebudování. Zátarasy stavěla ženijní rota brigády posílená ženisty z rot. Podél ŽTZ a k rotám byly stavěny silnice ve spolupráci s místními úřady a s civilními podniky. In: AMV, Vojenská kronika znojemské pohraniční brigády, 1972.

[285] AMV, Vojenská kronika znojemské pohraniční brigády, 1985; AMV, Vojenská kronika znojemské pohraniční brigády, 1961, s. 12: *„Jednotky na hlavních směrech brigády i praporů jsou signalizací dobře zajištěny, mají 3–5 sledů signálních zařízení."*; AMV, Vojenská kronika poběžovické brigády, 1973. Vybudování signalizačních stěn v plném rozsahu bylo v rámci brigády završeno na počátku 70. let, stěny byly však i nadále zdokonalovány, jejich trasy byly překládány z blízkosti hranic co nejvíce do vnitrozemí.

[286] AMV, Vojenská kronika poběžovické pohraniční brigády, 1951–1956, s. 25. Na počátku 50. let byla nástražná osvětlovadla vyráběna svépomocí brigád. Např. poběžovická brigáda vyrobila v roce 1951 celkem 2300 výmetnic.

Obrana rot

Stanoviště rot byla v 50. letech doplněna systémem zemních okopů a krytů, které měly sloužit jako kruhová obrana pro případ ozbrojeného napadení roty. Podobné okopy, v tomto případě jako obranné čáry, se zřizovaly i v úsecích rot (mimo budovy rot). Jednalo se o okopy pro stojící střelce, pro těžké kulomety, spojovací zákopy a odolné palebné kryty.[287]

Osvětlovací prostředky

Pohraničníci jednotek prvního sledu byli do hlídek vybaveni kapesními svítilnami, zhruba od roku 1969 dostali na pohraniční roty další osvětlovací prostředky. Jednalo se pohyblivá světlometná stanoviště (na automobilech), reflektory na sloupech podél kontrolních pásů (popř. čar překrytí státních hranic) reflektory na stanovištích hlídek. Světla na hlídkových stanovištích se používala k prosvětlování terénu, k vyjasnění příznaků narušení střeženého úseku; ostatní prostředky se používaly k osvětlování signální stěny při jejím překonávání „narušitelem" a k osvětlování terénu při pátracích akcích, tzn. k vytváření tzv. světelných bariér. Později byly světelné bariéry zřizovány i za signální stěnou, na tzv. čarách překrytí. Osvětlovací prostředky se umisťovaly opět na nejexponovanější místa střežení. Hlídky byly vybaveny rovněž dalekohledy a od konce roku 1967 se začaly používat přístroje pro noční vidění.[288]

Od počátku 70. let se intenzivně uvažovalo o provedení radikální změny ve střežení hranic. Velitelé PS chtěli s využitím nejnovějších technických prostředků přejít na způsob, který nazývali PAZOH, tzn. poloautomatický způsob ochrany hranic. Slibovali si od něho větší efektivitu při zásazích proti „narušitelům" a zároveň snížení nároků na počty vojáků účastnících se ochrany hranic. V rámci příprav zavedení PAZOH byly u každé brigády PS vytypovány 3 pohraniční roty, u kterých byl proveden takticko-technický průzkum s cílem konkretizovat projekt do terénních podmínek. Jeden z problémů, se kterým se nový systém potýkal, byla šířka operačního prostoru. Aby bylo dosaženo požadovaného efektu, tzn. snížení počtu vojáků střežících hranice z pohotovostních stanovišť, ze kterých měly být zajišťovány úseky státních hranic dlouhé 4–6 km, bylo třeba vymezit dostatečně hluboký operační prostor od trasy signálně zabezpečovací soustavy ke státním hranicím, který by umožňoval reálnost zásahu pohraniční hlídky. Dosavadní průměrná vzdálenost signální stěny (150–200 m) od státní hranice se ukázala jako naprosto nedostatečná. Během průzkumu byla vytvořena hloubka operačního prostoru zhruba 600 m, ani ta však, jak se v praxi při stanovené hustotě pohotovostních stanovišť projevilo, nepostačovala. Toto se řešilo navýšením počtu stanovišť, čímž však na druhou stranu klesala požadovaná efektivita systému. Prostor měl být pod kontrolou různých signalizačních prostředků. Vedle stávající signální stěny U-60 a klasických prostředků pomocné signalizace, to měla být hlídková čidla na bázi infrapaprsků a otřesů půdy, tzv. Fénix a Geofon. Ke zpomalení a odhalení postupu „narušitelů" v úzkých operačních prostorech se plánovalo vytvoření světelných bariér, dálkově ovládaných světlometů apod. Jedním z nejdůležitějších prostředků ženijně technického zabezpečení ostrahy hranic zůstával i nadále 6–9 m široký kontrolní orný pás, který měl sledovat signální stěny, tzv. rokádní komunikace používané při zásahu hlídek nebo bývalé trasy EZOH.

Na základě zachycení signálu z prostoru se měla hlídka přesunout ze stanoviště po tzv. rokádních komunikacích. Pro přesun měla použít terénní automobil, který měl být vybaven průzkumným prostředkem, tzn. radiolokátorem, zachycujícím předměty pohybující se určitou rychlostí. Plánovalo se rovněž vybavení vozu nočním tankovým infrasvětlometem. Poté, co hlídka dorazila na místo postupu „narušitele", zahájila jeho pronásledování s využitím slu-

[287] AMV, f. 2357, k. 7, 1951.

[288] AMV, RVPS 017, 1967. Na konci roku se do výzbroje zaváděly infraprístroje PPN-2 a APN-3-5, které byly používány pohraničními jednotkami k přímé ostraze hranic, NSP-2 pro noční střelby ze samopalu vz. 58 a PNV-57 pro noční výcvik řidičů v jízdě bez osvětlení.

žebního psa. Pronásledování řídil velitel z terénního vozidla. Radarem zachytil prchajícího a pronásledovatele na něho navedl rádiovými spojovacími prostředky. Podle situace mohl být zásah veden nejen jako pronásledování, ale i jako přehrazení postupu „narušitele".

Zmíněný systém se však i přes provedené přípravy a zkoušky nepodařilo zavést. Důvodem mohla být jeho nákladnost a náročnost na moderní techniku a její obsluhu, stejně jako těžkosti se zavedením dostatečně hlubokého operačního prostoru od státních hranic k signální trase. PS používala nadále infraoptických signálních prostředků jako pomocné signalizace.

Spojení

Až do počátku 50. let byly hlídky při výkonu služby bez možnosti spojení s velitelstvím čety. Jediné spojovací prostředky, které měly, byla signální pistole, píšťalka a popř. výstřel do vzduchu.[289]

Situace se poněkud mění zaujetím nové sestavy v roce 1951. Na nově vybudované pozorovatelny bylo zaváděno z velitelství rot telefonní spojení, takže hlídky byly s rotou neustále v kontaktu. Pevné hlídky měly neustále připojený mikrotelefon, pohyblivá hlídka se průběžně napojovala na signální síť.[290]

Prakticky veškerá telefonní spojení používaná pohraničními útvary na počátku sledovaného období byla vedena po státní síti nebo po síti krajských velitelství Národní bezpečnosti, první vlastní linky byly zavedeny až v roce 1947. V tomto roce byly zřizovány i rádiové sítě. Zavádění telefonních linek ke všem jednotkám se protáhlo až do roku 1951–1952.

První telefonní spojení mezi rotami, praporem a velitelstvím brigády bylo zajišťováno polními kabely PK 1 a PK 2, které se vedly většinou po stromech. Tato vedení byla značně poruchová a špatně odolávala povětrnostním vlivům, později byla zrušena a přebudována na samostatné trasy se železnými vodiči, u řady jednotek byla postupně provedena zemní kabeláž. Výstavba linkového spojení, které vyhovovalo stanovištím v „pásmu střežení", bylo dokončeno v roce 1954. Pohraniční hlídky byly tedy v období let 1951–1954 ve spojení s velitelstvím roty prostřednictvím telefonního polního kabelu, na který se napojovaly v jednotlivých místech pásma střežení. V letech 1954–1955 se PS snažila provést zemní kabeláž střežených úseků, což se nezdařilo, proto od roku 1955 přešla PS na systém permanentního telefonního spojení vedeného po dřevěných impregnovaných sloupech. Pohraniční hlídky byly vybaveny skládacími přenosnými mikrotelefony, v prostorech střežení byly vybudovány jednoduché zástrčky s možností napojení mikrotelefonů a podáním hlášení na rotu.[291]

Kromě linkových pojítek využívala PS rádiové stanice. Jednalo se o přenosné stanice sloužící pro spojení např. při pohraničních operacích nebo při akcích organizovaných v rámci

[289] AMV, f. PS, k. 36, Zpráva o Pohraniční stráži, 1950: *„Spojení u PS útvarů jak drátové, tak i bezdrátové není dokonalé. Pokud jde o drátová pojítka, jeví se velký nedostatek drátu (tuhý vodič) u polního telefonního kabelu, takže mnoho útvarů jest zapojeno kabelem, který je v používání ještě z roku 1946. Tento kabel jest již značně opotřebován a neskýtá záruku dobrého spojení. Nedostatek telefonního kabelu zavinil, že linky u PS byly stavěny paralelním napojováním útvarů přímo podél hranic, což je z hlediska taktického nesprávné, neboť při snadné zranitelnosti tohoto pojítka je odříznuto ihned několik útvarů PS, nehledě k snadnému odposlouchávání hovorů.* […] *Pokud jde o bezdrátové spojení (rádio), jsou útvary vybaveny nejednotnými vzory radiostanic, jednak anglickými a jednak německými (kořistní). U těchto radiostanic se projevují hlavně nedostatky pokud jde o náhradní osazení elektronkami, které nejsou k dostání: toto se projevuje zvláště u kanadských přenosných radiostanic NK 58, které z tohoto důvodu se musí vyřazovat. Sladění okruhů je velmi ztíženo touto nejednotností radiostanic, jednak různými rozsahy a jinou výkonností."*

[290] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota), 1956, s. 128.

[291] AMV, f. PS, Stav ženijně technického zabezpečení OSH, 1972. V roce 1972 PS používala 9389 km permanentního vedení.

roty, později, zhruba na konci 70. let, jimi byly vybavovány i některé hlídky pro cestu na stanoviště.[292]

Od roku 1951 bylo v provozu rádiové spojení na stupních Velitelství PS – velitelství brigády (oddílu) a velitelství brigády (oddílu) – velitelství praporu. Prakticky veškeré rádiové spojovací prostředky byly tehdy kořistní a tudíž velmi rozličných typů.[293] Později byly rádiové sítě zavedeny až na pohraniční roty.

V letech 1969–1970 se u pohraničních rot zaváděl systém spojení soustavou plošného radiotelefonu VXW. Na roty bylo přiděleno 5 radiostanic typu VXW 100 a VXW 010, plošný radiotelefon se následně zaváděl i v rámci pohraničních praporů.[294] V tomto období se začaly zřizovat i telefonní hlásiče pro PPS.

Dopravní komunikace PS

Ženijně technické prostředky doplňoval systém cest a pěšin. Ty byly:

– příhraniční: jdoucí po vnitřní straně hranic a sloužící ke kontrole čáry hranic a ke kontrole hraničních znaků;

– pro psovody služebních psů: vedoucí mezi hranicemi a kontrolním pásem ke kontrole úseku roty, podle potřeby byly vedeny i po druhé straně zátarasu;

– hlídkové: vedoucí podél drátěného zátarasu ke kontrole zátarasu a pro postup ostatních hlídek;

– týlové: spojovaly rotu s vnitrozemím.[295]

Později, tj. od 60. let, se budovaly komunikace umožňující rychlé manévry pohraničních hlídek pomocí automobilů. Tyto silnice byly stavěny po obou stranách zátarasu a podél signálních stěn. Zahušťování a zdokonalování systému zásahových komunikací trvalo až do konce 80 let.[296]

Naproti tomu nepoužívané komunikace vedoucí k hranici byly překopány, na ostatní byly umístěny ocelové ježky jako zátarasy. Později byl otevřený terén, který by umožňoval přejezd hranic, zabezpečen železobetonovými jehlanci. Od počátku 80. let se v některých zejm. „mělkých“ úsecích stavěly doplňkové překážky, např. „brunoválcové stěny“.[297] Pro zneprůchodnění terénu se, na místech k tomu vhodných, zavodňovalo nebo zabahňovalo přehrazením potoků.[298]

Proti násilným přejezdům byly zabezpečeny také hraniční přechody. Jednalo se o systém závor a střílen, který byl zesilován zejm. na konci 70. let[299] a na konci 80. let.[300] Kon-

[292] Roty byly vybaveny přenosnými radiostanicemi od roku 1953, nejprve byla na každé rotě jedna přenosná stanice, později byl jejich počet zvýšen na tři. Byly to stanice typu RO 22, vážící kolem 20 kg. In: AMV, Historie a současnost svazku Pohraniční stráže v Chebu, kap. II, s. 7–8.

[293] AMV, f. 2357, k. 7, 1951.

[294] AMV, f. PS, čj. PS-9/72, Stav ženijně technického zabezpečení OSH, 1972.

[295] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční rota), 1956, s. 110. Pohraniční služba (pohraniční hlídka, pohraniční rota), 1962, s. 165.

[296] AMV, f. PS, čj. PS-9/72, Stav ženijně technického zabezpečení OSH: *„Pro pohraniční roty k OSH je třeba cca 2842 km komunikační sítě. Z toho počtu 1292 km veřejných komunikací, zbývající počet v délce 720 km využíván společně PS a hospodářskými organizacemi (JZD, LZ), 900 km je však čistě účelových pro pohraniční hlídky k OSH.“*

[297] AMV, Vojenská kronika poběžovické pohraniční brigády, 1983.

[298] AMV, f. 2357, k. 7, Ženijní zabezpečení hranic, 1951.

[299] AMV, Vojenská kronika poběžovické pohraniční brigády, 1978. Jako reakce na případ bratranců Barešů, kteří se pokusili autobusem přejet hranici s rukojmím, byly u hraničních přechodů dále postaveny kulometná hnízda a úkryty pro vojskové síly.

[300] Tamtéž, 1988.

krétně se jednalo o vytvoření dostatečného operačního prostoru mezi signální závorou (tzn. první na přístupové komunikaci k OPK), celništěm a uzavírací závorou (tzn. státní hranicí). Tento prostor měl umožnit účinný zásah (postavení zátarasu nebo použití zbraní) proti pronikajícímu vozidlu. V bezprostřední blízkosti každé závory byly jako překážky 2–3 ocelové ježky, které byly v případě potřeby přivaleny na silnici, aby zpevnily závoru. Po stranách na úrovni obou závor byly postaveny trvalé protitankové zátarasy (ježky, jehlany, rozbahněný terén apod.), aby se znemožnilo případné objetí závory.[301]

Signální závory byly nadále budovány jako závory „těžkého typu", v jejich blízkosti se zřizovala střelište pro střelce z pancéřovky a kulometu s výstřelem na komunikaci. Dále byly na vhodném místě, zpravidla mezi signální závorou a celništěm, postaveny vyčkávací stanoviště pro obrněné transportéry, opět s výstřelem na komunikaci a s možností rychlého zatarasení komunikace transportérem. K zabezpečení popsaného opatření (označovaného jako PŘEHRADA) byly pohraniční jednotky vybaveny potřebnou technikou, výzbrojí a výcvikem.[302]

Dopravní prostředky

Zpočátku byly jako dopravní prostředky na pohraničních jednotkách (vedle početně a technicky nevyhovujícího automobilového a motocyklového parku) využívány také tažní a jezdečtí koně.[303]

Po zaujetí nové sestavy v roce 1951 byl na každé pohraniční rotě různý počet jezdeckých a tažných koní. Jezdečtí koně byli využíváni ke kontrolám hraničního pásma, k rychlým zásahům při narušení střeženého úseku, ke kontrole kontrolního pásu apod. Tažní koně obstarávali údržbu kontrolního pásu, dovoz proviantu, dopravu pohraničníků do odlehlých obcí, těžbu dřeva, dopravu rodinných příslušníků důstojníků k lékaři apod.[304]

Od konce 50. let byli koně a stávající automobily nahrazovány osobními terénními automobily GAZ, nákladními automobily a motocykly, ke stažení jezdeckých koní z pohraničních rot bylo přistoupeno v roce 1957.[305]

Automobily sloužily především k rychlé přepravě pohraničních hlídek na místo zjištění „narušitelů" a k přehrazení „směrů jejich pravděpodobného postupu", k přepravě pohraničních hlídek na vzdálená stanoviště, k převozu nemocných, nákladu a k výjezdu funkcionářů roty. Motocyklů se

[301] AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 222, Opatření k zabránění násilných přejezdů vozidel přes SH, 1976. U OPK byly tyto překážky zabudovány do okrasných zdí, ukryty reklamními nápisy apod.

[302] Tamtéž.

[303] AMV, f. PS, k. 36, Zpráva o Pohraniční stráži, 1950. V roce 1950 PS disponovala 57 osobními vozidly, 17 autobusy, 46 nákladními vozidly, 280 terénními vozidly, 42 obrněnými vozidly, 669 motocykly, 2 vlečnými vozy a 7 sanitními vozy. Vozidla byla vesměs typově nejednotná a měla nevyhovující technické parametry pro provoz v těžkých podmínkách.

[304] AMV, Historie a současnost svazku pohraniční stráže v Chebu, kap. II, s. 6. Tamtéž se rovněž hovoří o tom, že u pohraničních rot bylo 4 až 5 párů jezdeckých koní a 2 páry tažných koní. Podle RMNB č. 10 z roku 1951 byli u 9 . poběžovické pohraniční brigády zavedeni „na zkoušku za účelem získání zkušeností" jezdečtí a tažní koně, jejich zařazení vypadalo následovně: u pohraničních rot bylo 6 jezdeckých a 2 tažní koně, u velitelství praporu bylo 8 jezdeckých a 4 tažní koně a u velitelství brigády bylo 8 jezdeckých a 6 tažných koní. Současně byly provedeny dočasné změny tabulkových počtů. U pohraničních rot byli místo 3 řidičů 3 jezdci, u velitelství praporu místo 4 řidičů 4 jezdci a u velitelství brigády místo 5 řidičů 5 jezdců. Dále bylo zřízeno u velitelství brigády veterinární oddělení (náčelník, pomocný veterinář, vrchní podkovář a po jednom podkováři u praporů; celkem 7 osob). Jezdci byli školeni v dočasně zavedené cvičné jezdecké eskadroně, výcvik trval 3 měsíce.

[305] AMV, f. A 8, inv. j. 483, Zpráva o prověrce Hlavní správy pohraniční stráže MV v Praze provedené orgány inspekce ministerstva vnitra. U PS bylo v březnu 1957 1789 koní, z toho 737 tažných a 922 jezdeckých. Ke zrušení jezdeckých koní bylo přistoupeno pro jejich nevyužitost na pohraničních rotách a proto, že jejich nasazení nesplnilo očekávané výsledky. Za pomoci jezdeckých koní docházelo k zadržení narušitelů jen v ojedinělých případech; AMV, Vojenská kronika poběžovické pohraniční brigády, 1956–1957. V roce 1956 byly u poběžovické pohraniční brigády snižovány počty jezdeckých koní, o rok později byli jezdečtí koně z rot a z praporů úplně staženi. Byli ponecháni pouze tažní koně, které bylo v případě potřeby možné použít pod sedlo; AMV, RMV č. 105, 1957. V tomto roce se snižoval počet jezdeckých koní o 725, tzn. že se toto nařízení týkalo téměř veškerých jezdeckých koní u PS. Současně se zrušilo Výcvikové a remontní středisko jízdy v Šamoríně.

používalo pro vysílání spojek, pro přesun technické hlídky k opravě spojovacích nebo signálních prostředků, pro přesun hlídky k zaujetí stanoviště v týlu roty při pohraniční akci apod.[306]

Po převedení pohraničních jednotek pod velení armády a následném zdůraznění „dvojjedinosti úkolů PS při ochraně a obraně hranic" byla vybavena většina pohraničních jednotek na hranicích s Bavorskem těžkou bojovou technikou. [307]

Od 2. poloviny 70. let byl modernizován a doplňován vozový park PS.[308] V roce 1979 byla pohraničním rotám přidělena 4 osobní terénní vozidla, roty typu 91 měly po 5 terénních osobních vozidlech, 1 nákladní vozidlo (PV3S), 2 motocykly s obsahem do 350 ccm, dále dostaly jednotky k dispozici (pro případ potřeby) 1 nákladní vozidlo PV3S, 1 osobní vozidlo UAZ jako tahač bezzákluzových kanónů a 2 obrněné transportéry OT 64A a OT 64B. Na počátku 80. let byla PS vyzbrojena protitankovými střelami.[309] Na říčních a jezerních úsecích státních hranic používala PS k ostraze motorové čluny.[310]

3.1.4 Zakázané a hraniční pásmo a pohraniční režim

Složky střežící státní hranici působily od roku 1945 do roku 1950 v celním pohraničním území. Bylo to pásmo široké 10–15 km (od státní hranice do vnitrozemí). Život obyvatelstva v něm nebyl nijak výrazně usměrňován.[311] Aby se omezil pohyb obyvatelstva v blízkosti hranice a tím se usnadnila služba hlídek, bylo v dubnu 1950 vyhlášeno v příhraničním území, kde PS působila, hraniční pásmo. Jeho vnější hranici tvořila hraniční čára, vnitřní hranice byly označeny podél nejpoužívanějších cest výstražnými cedulkami, popř. bíločervenými terči. Vstup do hraničního pásma byl jen na povolení (povolení museli mít i příslušníci všech ozbrojených složek), od setmění do svítání bylo zakázáno se v něm pohybovat mimo veřejné cesty, silnice a železnice.[312]

O rok později následovala další úprava. Pohraniční okresy Kadaň, Jáchymov, Kraslice, Aš, Cheb, Mariánské Lázně, Tachov, Horšovský Týn, Domažlice, Klatovy, Sušice, Vimperk, Prachatice, Český Krumlov, Kaplice, Trhové Sviny, Třeboň, Jindřichův Hradec, Dačice, Moravské Budějovice, Znojmo, Mikulov, Břeclav, Skalica, Malacky, Bratislava-venkov, Bratislava-město, Šamorín, Dunajská Streda a Čalovo byly prohlášeny pohraničním územím. Pohraniční území se dělilo na tři pásma: zakázané, hraniční pohraniční.[313]

---

[306] AMV, Ochrana státních hranic Československé socialistické republiky (pohraniční rota), 1974, s. 40–41.

[307] AMV, Vojenská kronika poběžovické pohraniční brigády, 1967. Konkrétně se jednalo o obrněné transportéry OT-64, OT-810, T-805 a bezzákluzové kanony. Kromě toho byly roty posíleny o 3 radisty a o výkonnější radiostanice R 112 a R 113.

[308] AMV, Vojenská kronika poběžovické brigády, 1974, 1979, 1988: Na roty byly dodávány motocykly JAWA ČZ 369, osobní terénní vozy GAZ byly měněny za vozy UAZ-69, měnily se taktéž tahače bezzákluzových kanonů OT 810 D byly nahrazeny nákladními vozy P-V3S a UAZ po jednom na každou rotu; AMV, f. 2357/HS PS OSH, B/19, RN HSPSOSH, 1980. Od počátku 80. let byly pohraniční roty zesilovány zavedením reaktivních protitankových střel RPG-75. Pohraniční roty a velitelství brigády byly vyzbrojeny 3 střelami, roty u kterých byla stanovena zvýšená zásoba munice byly vyzbrojeny 6 střelami RPG-75. V druhé polovině 80. let se bezzákluzové kanóny nahrazovaly protitankovými raketovými komplety 9K 111.

[309] AMV, Historie a současnost svazku Pohraniční stráže v Chebu, kap. II, s. 21. Popisované vybavení se týká rot střežících hranice s Bavorskem, u „jižních" rot se mohlo odlišovat ve vybavení těžkou bojovou technikou.

[310] AMV, Ochrana státních hranic Československé socialistické republiky (pohraniční rota), 1974, s. 41–42. Čluny se používaly zejména *„k ochraně stanovených úseků na směrech pravděpodobného postupu narušitelů, k vyhledávání, pronásledování a zadržení narušitelů státních hranic, k doprovodu lodí a ke kontrole plavby z hlediska pohraničního režimu, k přepravě pohraničních hlídek na jednotlivá stanoviště a ostrovy, k podpoře pohraničních hlídek, které pronásledují narušitele státních hranic po březích řeky nebo jezera, k eskortě zadržených narušitelů a plovoucích prostředků, k poskytnutí pomoci lidem a lodím nacházejícím se v nebezpečí, k přepravě nemocných a raněných pohraničníků"*.

[311] Hranice pásma souhlasila s hranicí obcí a osad, seznam obcí v celním pohraničním pásmu byl vydán vyhláškami ministerstva financí č. 67 a 61 z 13. 3. 1929 a 28. 4. 1930.

[312] AMV, Historie svazku Pohraniční stráže v Chebu, kap. I, s. 8. Jiné (regionální) prameny hovoří o tom, že v některých pohraničních okresech bylo vyhlášeno hraniční pásmo už v roce 1948.

[313] AMV, f. PS, čj. 15/1 taj., Ustanovení o pohraničním území, 1950.

Vnější hranice zakázaného pásma probíhala přibližně dva kilometry od státní hranice. Zakázané pásmo určoval velitel PS, vyhlašoval je příslušný okresní národní výbor. Toto pásmo bylo vysídleno, pohyb v něm byl povolen pouze příslušníkům PS; vstup jiných osob (např. na lesní práce apod.) byl povolován velitelem jednotky PS a v doprovodu příslušníka PS.[314]

Hraniční pásmo opět určoval velitel PS a vyhlašoval okresní národní výbor. Jeho vnitřní hranice místy sahala až 12–15 kilometrů do vnitrozemí. Vstup do tohoto pásma byl možný jen na zvláštní povolení; povolení pro trvalý nebo přechodný pobyt vydával oddíl StB v sídle příslušného pohraničního okresu. Osobám zdržujícím se v hraničním pásmu bylo zakázáno zdržovat se bez povolení od setmění do svítání mimo veřejné cesty, silnice a železnice. Přibližně do hloubky 8 kilometrů od hranic byly z komunikací odstraněny veškeré orientační tabulky a pomůcky.

Dále byli z hraničního pásma vysídleni „nespolehliví" obyvatelé, kteří se nemohli přestěhovat ani do jiných pohraničních okresů, s výjimkou okresů Chomutov, Litvínov, Duchcov, Teplice, Ústí nad Labem, Děčín, Nový Bor a Rumburk. „Spolehlivost" tamních obyvatel určovala komise při příslušném okresním národním výboru, ve které rozhodovali předseda ONV, příslušný úředník ONV, okresní velitel Národní bezpečnosti, popř. další zástupci.[315] Komise byly v přímém kontaktu se zástupci PS, kteří svými požadavky spolupůsobili při určování osob k vystěhování.[316]

Vysídlení ze zakázaného pásma postihlo přibližně 800 rodin, což je zhruba 2500 osob. K přesídlení z hraničního pásma bylo určeno asi 600 rodin, což představuje přibližně 1600 „nespolehlivých osob". V zakázaném pásmu zůstalo přibližně 3151 obytných budov a asi 120 000 ha zemědělské nebo lesní půdy.[317] Veškeré budovy, které neměly přejít do správy MV nebo MNO, byly určeny k demolici. U budov, které byly zachovány z hospodářských důvodů, stanovila PS podmínky jejich provozu. Demoliční práce byly dokončeny přibližně na sklonku 50. let.

V pohraničním pásmu nebyla zvláštní omezení pro obyvatelstvo stanovena, toto území bylo určeno jako operační prostor pro PS.[318]

Vyhlášení pohraničního území se PS stala v zakázaném a hraničním pásmu rozhodující složkou osobující si právo udržovat pořádek, prověřovat a kontrolovat osoby zde žijící.

Hloubka zakázaného a hraničního pásma stanovená na počátku 50. let však přestala být pro pohraničí z hospodářských důvodů brzy únosnou. Již v polovině 50. let bylo přikročeno k prvním dílčím úpravám, další brzy následovaly.[319] Tyto úpravy vyvrcholily v roce 1964

[314] Ve druhé polovině 50. let se zde bez doprovodu příslušníků PS mohli zdržovat jen *„naprosto spolehliví stálí pracovníci socialistického sektoru zemědělství nebo lesního hospodářství. V prostoru mezi trasou ženijně technických opatření a vnitřní hranicí ZP mohou se ostatní osoby zdržovat bez doprovodu orgánů PS podle rozhodnutí velitele příslušné pohraniční jednotky"*. In: AMV, RMV č. 111, 1957.

[315] AMV, f. PS, čj. 475-Taj.-1951/sekr., 1951. Podle těchto směrnic bylo přesídlování prováděno individuálně, aby nedošlo ke komplikacím při plnění plánu: *„Nejprve se přestěhují nespolehlivé osoby z hraničního pásma, aby v uprázdněných bytech se mohly ubytovat spolehlivé osoby opouštějící zakázané pásmo, které nehodlají přesídlit do vnitrozemí."* Státní orgány se zavazovaly poskytnout odškodnění za zanechaný majetek a zajištění zaměstnání a nového bydliště. Osoby nespolehlivé měly být přemístěny tak, aby se přerušily jejich vazby na dřívější bydliště. Přesídlenci měli být zaměstnáni v důležitých odvětvích hospodářství, popř. na „stavbách socialismu". Zanechaná zemědělská půda měla být svěřena státním statkům, JZD nebo zalesněna.

[316] AMV, f. PS, č. j. PS 010169/11-OS-52, 1969.

[317] AMV, f. PS, inv. j. S-5547/40-taj-51.

[318] Tamtéž.

[319] AMV, f. 2357, k. 171, 1957: *„Bylo zúženo hraniční a zakázané pásmo, čímž bylo usnadněno obdělávání asi 52 000 ha půdy."*

zrušením zakázaného pásma a zúžením pásma hraničního, které bylo ponecháno v rozsahu asi 1–3 km od státní hranice.[320] Vstup do hraničního pásma byl povolen pouze držitelům propustky. Propustky se vydávaly hlavně kvůli plnění pracovních úkolů v hraničním pásmu a vystavovala je oddělení VB příslušná podle místa bydliště nebo zaměstnání žadatele. V hraničním pásmu bylo zakázáno bydlet, zdržovat se od setmění do svítání, mohly zde stát pouze stavby, které sloužily bezpečnostním nebo hospodářským účelům. Bez zvláštního povolení, které se vystavovalo po souhlasu příslušného útvaru PS, bylo zakázáno provádění veškerých stavebních, geodetických, fotografických, důlních, archeologických a ostatních prací, které by měnily ráz krajiny.[321]

Vstup za trasu ŽTZ byl povolen pouze prověřeným pracovníkům, kteří plnili pod dohledem hlídek PS stanovené pracovní úkoly. Bez dohledu ozbrojených hlídek se za trasou ŽTZ směly pohybovat jen osoby jmenovitě schválené velitelem brigády, přičemž podle stanovených zásad směly osoby vstupovat za vnější stranu ŽTZ ve skupinách nebo minimálně ve dvojicích. Jednotlivě byly propouštěny osoby pouze výjimečně (hajní apod.), opět za předpokladu, že toto bylo schváleno velitelem brigády.[322] I nadále se pozornost věnovala obyvatelům obcí přilehlých k hraničnímu pásmu, cílem spolupráce a opatření ze strany PS a MV mělo být z těchto obyvatel vytvořit účinný a spolehlivý prvek ostrahy hranic.[323]

K menším změnám došlo v letech 1975–1980 po vystavění nových tras signálních stěn, které byly zmodernizovány pro usnadnění a „zreálnění" zásahů hlídek.

I když bylo v polovině 60. let zrušeno hraniční pásmo ve své původní hloubce, nelze si představovat, že operační prostor PS byl vymezen nově stanoveným hraničním pásmem. Taktici PS stanovili tzv. pásmo přístupů sahající do různé hloubky pohraničních okresů. V něm se vedle agen-

---

[320] AMV, RMV č. 20, 1964: *„Vnější hranici hraničního pásma tvoří státní hranice. Vnitřní hranice hraničního pásma je vedena pokud možno podél cest a po čarách vyznačujících terénní celky. Stanoví se v souladu s potřebami ochrany státních hranic přibližně do hloubky 1000–3000 m do vnitrozemí, měřeno kolmo od státních hranic. Vnitřní hranice hraničního pásma je označena v terénu na všech veřejných cestách (silnicích, polních a lesních cestách, pěšinkách) vedoucích do hraničního pásma výstražnými tabulkami v takovém počtu, aby průběh hranice byl zřetelný.* […] *V hraničním pásmu není dovoleno umísťovat v terénu orientační pomůcky jako tabule, turistické značky, mapy rozcestníky, ukazatele směru, vzdálenosti aj.* […] *Orientační pomůcky označující místa v hraničním pásmu se zpravidla neumisťují ani v území mimo hraniční pásmo."*

[321] AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. 16, Hlášení o půdě využívané PS, 1980. I přes zúžení HP a ZP zabírala PS poměrně velkou plochu půdy: *„Jednotky PS dislokované v 1. sledu zabírají:*

1. pro trasy ŽTZ je využíváno celkem 1227 ha půdy;

2. pro výcviková zařízení cvičiště, střelnice je na vnitřní straně trasy ŽTZ využíváno 38,28 ha půdy, na vnější straně ŽTZ 50,02 ha, celkem 88,30 ha půdy;

3. pro kasárenské objekty pohraničních rot, rot OPK, poříčních oddílů je využíváno 38,28 ha půdy, na vnější straně ŽTZ 50,02 ha půdy, celkem 88, 30 ha půdy;

4. na základě ministerstva zemědělství se v HP nachází 20–30 tisíc ha zemědělské půdy."

[322] AMV, RVPS č. 032, 1971*: „U všech osob vstupujících na vnější stranu ženijně technických zařízení organizovat zajištění podle situace následujícími formami:*

– pozorováním hlídkami velenými v rámci normálního systému ochrany státních hranic;
– nepravidelnou kontrolou zvlášť vyslanými hlídkami;
– využitím pomocníků Pohraniční stráže z řad osob, pracujících na vnější straně ženijně technických zařízení;
– přímým doprovodem hlídkami těch osob, které splňují podmínky pro práci na vnější straně ŽTZ, o nichž však dosud nejsou k dispozici komplexnější poznatky."

[323] AMV, RMV č. 20, 1964*: „Nejdůležitějším obsahem této spolupráce jsou opatření k výchově obyvatelstva k dodržování pravidel režimu hraničního pásma, k uvědomělé pomoci při zajišťování úkolů ochrany státních hranic a opatření směřující ke zvýšení bezpečnosti a veřejného pořádku v pohraničních obcích přilehlých k hraničnímu pásmu.* […] *Zvláštní pozornost věnují orgány PS a MV spolupráci s územními stranickými a státními orgány při dosidlování pohraničních obcí s cílem, aby bylo umožněno dosidlování jen osobám prověřeným, spolehlivým a bezúhonným, u nichž jsou předpoklady, že trvalého nebo dočasného pobytu v blízkosti hraničního pásma a státních hranic nevyužijí k trestné nebo jiné nedovolené činnosti směřující proti zájmům ochrany státních hranic a ochrany státního území."*

tury PS pohybovaly kontrolní hlídky, které prováděly průzkum, kontrolovaly vozidla, vlaky, autobusy a osoby. Dále zde službu vykonávali pátrači a podle potřeb i poplachové hlídky.[324]

Ve druhé polovině 80. let se upustilo od střežení pracovníků, kteří pracovali za trasou zátarasu. Rozhodnutí bylo zdůvodněno nízkými početními stavy pohraničních rot, častými dezercemi pohraničníků a jako reakce na zastřelení Johanna Dicka na německém území. Tehdy se měnila koncepce ostrahy hranic, jejíž cílem bylo zamezení vstupu pohraničníků na vnější stěnu zátarasu.[325]

[324] AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. 40, čj. 01006/83-22. Efektivitu činnosti hlídek v „pásmu přístupů" ilustrují následující čísla: v roce 1982 bylo ve zmíněném pásmu u jednotlivých brigád zadrženo: u 15. bps 75%, u 9. bps 66%, u 7. bps 59%, u 15. bps 87%, u 4. bps 74% a u 11. bps 64,9% narušitelů.

[325] AMV, RMV č. 17, 1981: Rozkaz ministra vnitra hovoří o nutnosti zvyšovat *„aktivnost* [tj. vyhledávání potencionálních narušitelů pátrači, PPS, kontrolními hlídkami a pomocí zpravodajských orgánů – pozn. aut.], *pružnost, akceschopnost a spolehlivost systému a organizace ochrany státních hranic. K tomu zejména zabezpečit sladěné, cílevědomé a racionální využití sil a prostředků PS v celé hloubce pohraničního území"*.

4 Závěr

Co tedy stálo případnému „narušiteli“ hranic v cestě za svobodou? V první řadě musel utajit přípravy k opuštění republiky před četnými informátory StB a zpravodajskými orgány PS. Dalšímu nebezpečí se vystavoval při překročení hranic pohraničního okresu. Podle zavazadel a vzhledu mohl být vytypován jako „narušitel“ a udán bezpečnostním orgánům. PS se snažila své agenty dosazovat jako zaměstnance v dopravě, hotelích apod. Mnohdy k udání posloužil jen fakt, že „narušitele“ spolupracovník PS prostě neznal. PS by při své činnosti nebyla zdaleka tolik úspěšná, nebýt účinné pomoci, které se jí denně dostávalo od obyvatelstva žijícího podél hranic. „Narušitel“ se také vystavoval riziku zadržení hlídkou PS, popř. pátračem v dopravním prostředku nebo po vystoupení z něho v pohraniční obci. Kontrola dopravních prostředků přijíždějících do blízkosti hraničního pásma byla zpočátku méně častým, později běžným prvkem ochrany hranic.

Překonal-li tuto počáteční fázi a přibližoval se k hraničnímu pásmu, mohl být dopaden hlídkou u závory, pořádkovou hlídkou kontrolující dodržování pohraničního režimu, pátračem nebo pomocníky PS střežícími týl „hlavních směrů“. Nebezpečí, že bude udán, samozřejmě trvalo i nadále. Po vniknutí do hraničního pásma mohl dojít až k zátarasu, pokud se pohyboval terénem mimo cesty a pokud nenarazil na některou z hlídek (která na „hlavních směrech postupu narušitelů“ zajišťovala ostrahu do hloubky úseku roty) nebo na rotní týlové signální prostředky umisťované rovněž na „hlavních směrech“. Další nebezpečí před prchajícím vyvstávalo ze strany hlídky-dozor, která se psy propátrávala místa v terénu, odkud bylo možné připravovat zdolání zátarasu.

Během překonávání železné opony hrozilo „narušiteli“, že bude spuštěna hlídková signalizace (např. nástražná osvětlovadla), rotní týlová signalizace nebo rotní signalizace umístěná v první stěně ŽTZ, popř. budou odpáleny nástražné nebo nášlapné miny nebo bude poté, co se dotkne nástražného vodiče, usmrcen elektrickým proudem. Teprve po překonání třetí stěny byla cesta k hranici volná, ovšem nebyly-li právě v tomto úseku vybudovány zpomalovací bariéry, např. „nízkoklopýtné překážky“, „brunoválce“ apod.

Ženijně technické prostředky k ochraně hranic by neznamenaly pro ty, kteří se je snažili překonat, velkou překážku, kdyby nebyly doplněny systémem hlídek. A právě v praktickém výkonu služby ozbrojených hlídek spočívalo těžiště OSH. Veškeré ženijně technické prostředky byly pouze pomocnými prostředky, které usnadňovaly zásahy hlídek.

Pohraniční hlídky byly rozmístěny v týlu hraničního pásma a na přístupech do hraničního pásma, podél ŽTZ a signálních stěn a za ŽTZ na předsunutých stanovištích a tzv. piketech. Rozmístění hlídek, jejich kombinace se zpravodajskými prostředky, ženijními prostředky a tzv. vojskovou zálohou na pohraničních rotách a na ostatních vyšších jednotkách tvořily skloubený, vzájemně kooperující systém.

Každá pohraniční hlídka střežila svěřený úsek, každý člen hlídky měl vymezený sektor úseku hlídky. Poté, co hlídka zjistila, že se v jejím úseku pohybuje „narušitel“, postupovala podle připravených variant a snažila se využít zejména momentu překvapení. Pohraničníci nechali prchajícího přiblížit se na nejkratší možnou vzdálenost, pak jej velitel hlídky zadržel, přičemž ho členové hlídky zajišťovali zbraněmi připravenými k použití. Před zadržením se hlídka skrytě rozmístila tak, aby byl „narušitel“ během zatýkání obklíčen. Zatčenému pak velitel hlídky, popř. psovod, nasadil pouta a provedl jeho osobní prohlídku. Následně přivolal „pojítkem“ nebo signálem poplachovou hlídku, které předal zadrženou osobu k eskortě na rotu.

V případě střetu s ozbrojenou skupinou měla hlídka za úkol pokusit se ji zadržet a přivolat signálem posily.[326] Při zjištění známek narušení střeženého prostoru (např. signalizující terénní návěšť na signální stěně, stopy na kontrolním pásu, strhané nebo přestřihané dráty, pohozené předměty, polehlá tráva) měla hlídka za úkol stopy vyhodnotit (směr postupu, počet osob), podat rotě hlášení o situaci nebo ji informovat smluveným signálem a zahájit pronásledování. Ve výchozím bodě, kde hlídka zahájila pronásledování, zanechávala pro snadnější orientaci posil dobře viditelné předměty, jako např. čepici apod. Na signály, oznamující narušení hranic a žádost o pomoc, reagovaly nejbližší hlídky (které měly vydány součinnostní rozkaz), co nejrychlejším přesunem na stanoviště hlídky vysílající signál, při signálu „Proryv do zahraničí" se přesouvaly k hranici s cílem přehradit prchajícímu cestu. Způsob vzájemné pomoci byl určován v každém bojovém rozkaze vydaném hlídce.

Signály o narušení hranic a žádost o pomoc znamenaly vždy vyhlášení pohraničního poplachu na rotě, hlídkám v úseku byl vyslán signál „Napojte se na signální síť" a byly jim vydány doplňkové pokyny dle situace. S jejich využitím a s vyžitím zálohy roty (téměř všichni příslušníci PS přítomní na rotě) se „zakrývala" hranice, podle situace před, na nebo za úrovní drátěného zátarasu. Souběžně se zakrytím hranice velitel roty nebo dozorčí důstojník roty organizoval pronásledování hlídkami, které byly v terénu nejblíže od „narušitele", poplachovou hlídkou nebo pátrací skupinou. Byly vysílány i hlídky do týlu pro případ návratu „narušitele" nebo nesprávného určení jeho směru pohybu.

Od 70. let byla k zadržení prchajících, kteří překonali zátaras, určována skupina překrytí, která byla po zachycení signálu rozmístěna podél hranic a „narušitel" jí vběhl „do náručí".

Při útěku „narušitele" směrem do vnitrozemí pohraničníci vedle „zakrytí" hranice a pronásledování přehrazovali směr jeho postupu clonou nebo hlídkami, při využití součinnostních jednotek armády a pomocníků PS. Řízení akce prováděl zpravidla velitel roty, který se dostavil na místo s pátrací skupinou, o průběhu akce informoval velitele praporu. [327]

Zadržený byl po předběžné osobní prohlídce eskortován na rotu, kde prohlídku zopakovali důkladněji a podrobili jej výslechu. Při výslechu se ho zevrubně dotazovali na osoby, které se nějakým způsobem na jeho pokusu o přechod hranic podílely, na způsob postupu hraničním pásmem, překonávání zátarasů apod.[328]

---

[326] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční hlídka, pohraniční rota), 1962. PS používala tyto součinnostní signály: „proryv do vnitrozemí" (při zjištění postupu narušitele nebo jeho stop směřujících do vnitrozemí), „proryv do zahraničí" (při zjištění postupu narušitele nebo stop směřujících do zahraničí); „žádám pomoc" (k přivolání pomoci pro pohraniční hlídku bojující s narušitelem, při ohrožení života pohraničníků vlivem živelních pohrom nebo jiným způsobem a v situacích vyžadujících zásah sousedních hlídek nebo roty), „žádám poplachovou hlídku" (zpravidla k zadržení „narušitele", k vyhodnocení určité situace za pomoci služebního psa a v jiných případech stanovených velitelem roty), „rozumím" (vydával se z roty jako odpověď hlídce v terénu), „napojte se na signální síť (vydával se z roty bylo-li nutno předat hlídkám telefonicky informace a doplňkové rozkazy při změně operativní situace a hlídky v terénu nebyly trvale připojeny na signální síť). Dříve se ještě pro vyhodnocení situace, popř. nalezených podezřelých předmětů používal signál „žádám důstojníka".

[327] AMV, Předpis pohraniční služby (pohraniční hlídka, pohraniční rota), 1962, s. 235–250.

[328] PS se detailně zajímala o okolnosti „narušení" úseku, protože se tyto informace snažila dále využít při zdokonalování organizace ochrany hranic. Mj. byla zadržená osoba konkrétně dotazována: kdo se ještě pokoušel o přechod hranic a kde je tato osoba v současné době; kdo jí poskytoval pomoc při „narušení" státních hranic nebo při přípravě „narušení"; kým byla vyslána a od koho dostala pokyny; kdo osobu doprovázel, zda byl přechod pozorován ze sousedního území; proč měla v úmyslu „narušit" hranice; kterým směrem postupovala k hranicím a kterým směrem měla v úmyslu postupovat dále; kde a u koho se zastavovala při přípravě „narušení" hranic; jak se připravovala k „narušení" hranic, jaké lsti použila při „narušení" a při postupu hraničním pásmem; proč se pokoušela o „narušení" právě v místě, kde byla zadržena; jakou dobu si zvolila k „narušení" a proč; kde a u koho získala předměty určené k překonávání zátarasů; z kterého místa a jakou dobu pozorovala prostor předpokládaného narušení hranic, co za tuto dobu zjistila; zda jí byly předem známy některé údaje o opatřeních a prostředcích ochrany hranic a kým jí byly sděleny.

Dále pohraničníci s využitím pátracího psa prohlédli i místo zadržení do okruhu až 100 m. Cílem propátrávání terénu bylo nalézt věci, které prchající mohl odhodit při zadržení. Zároveň se vypracovávala stopa „narušitele“ a její průzkum ve vzdálenosti 40–50 m po obou stranách stopy. Po sepsání příslušných protokolů z výslechu, osobní prohlídky a z průzkumu terénu byl „narušitel“ eskortován k velitelství praporu k dalším výslechům a k předání StB.

Ochrana státních hranic patří mezi práva suverénního státu. V případě Československa v letech 1948–1989 se nejednalo o naplnění, ale o zneužití tohoto práva. Na československých hranicích se SRN a s Rakouskem stanulo pohraniční vojsko, které hranice střežilo za pomoci ženijních zátarasů evokujících oplocení někdejších koncentračních táborů. Byly přijaty zákony a předpisy, které tento stav legalizovaly, ilegální přechod hranic byl posuzován jako trestný čin proti bezpečnosti republiky.

Občanům žijícím v tehdejším Československu byla upřena jedna ze základních lidských svobod. Na hranicích umírali lidé, kteří se snažili své svobody naplnit, političtí uprchlíci unikající před perzekucí i ti, kteří nezůstali v bezpečí sousední země a vraceli se zde organizovat a provádět odboj proti komunistickému režimu. „Narušitelé“ umírali většinou pod střelami pohraničníků základní služby, tedy přičiněním ještě „nehotových“ mladých mužů, kteří byli na hranice odvedeni v rámci plnění své branné povinnosti. Komunistická moc tak udělala z velkého množství lidí, povolaných k ostraze hranic z širokého spektra společnosti, své spoluviníky. Ti byli většinou zpracováni komunistickou propagandou, navíc byla vytvořena psychóza strachu, takže se z pohraničníků základní služby stali nejen poslušní, ale mnohdy i aktivní vykonavatelé vůle svých velitelů.

Za vytvoření tohoto stavu nesou plnou odpovědnost vedoucí činitelé tehdejšího režimu a velitelé PS z povolání všech stupňů. Z bezprostředních vykonavatelů jejich vůle se tak paradoxně stali rovněž oběti, které se nyní mnohdy musí vyrovnávat se svým svědomím. Svým způsobem paradoxní je i dnešní pojetí „vyrovnávání se s minulostí“, kdy dochází k vyšetřování a trestnímu stíhání pěšáků, tedy k situaci, kdy se svým způsobem postihuje následek, nikoli příčina.

Na druhou stranu bych rád přispěl k vyvrácení dodnes živého mýtu o tom, že pohraničníci střílet museli, v opačném případě by „narušitelé“ zastřelili je, nebo že by byli následně odsouzeni vojenskými soudy k dlouholetým trestům vězení. Ozbrojená střetnutí na hranicích, tzn. situace, kdy bylo použito zbraní jak pohraničníky, tak „narušiteli“, byla velice řídkým jevem a docházelo k nim hlavně na konci 40. a na počátku 50. let, tedy v době, kdy ještě hranici přecházeli kurýři zahraničních zpravodajských služeb. Za období let 1948–1989 je podchyceno zhruba 650 pohraničníků, kteří zahynuli během základní služby nebo během služebního poměru pohraničníka z povolání. Z tohoto počtu jich bylo 11 usmrceno při střetu s osobami usilujícími o přechod hranic, jeden osobou, proti které byla organizována součinnostní operace s jinými složkami SNB ve vnitrozemí, tři příslušníci PS byli zastřeleni vojenskými zběhy, devět jich bylo úmyslně usmrceno jiným příslušníkem PS a zbytek pohraničníků zemřel na následky dopravních nehod, samovolných výbuchů min, v důsledku neodborné manipulaci s elektrifikovaným zátarasem, na následky sebevražd, náhodných výstřelů, apod. Pozůstalí pak dostali zprávu, že jejich příbuzný zemřel při výkonu služby. Znásobíme-li počet zemřelých pohraničníků počtem rodinných příslušníků, přátel a známých, dojdeme k okruhu osob, které měly důvod „nenávidět reakci“ a těch, kteří byli přesvědčení o existenci „nesmiřitelného boje“ na hranicích.

Příslušníci PS měli právo použít zbraň podle stanovených předpisů, mj. proti osobě, která se nezastavila na vyzvání a pokračovala v útěku. Řada životů byla utracena právě tímto způsobem, kdy si pohraničníci dokazovali své střelecké umění právě na prchajících neozbrojených osobách, které hlídku nijak neohrožovaly. V těchto případech by jim vojenské vyšet-

řovací orgány nedokázaly úmyslnou střelbu do vzduchu. Řada životů byla rovněž zmařena i tím, že vystrašení pohraničníci stříleli proti siluetám a bez vyzvání nebo souběžně s ním.

Ochrana státních hranic provozovaná PS je již několik let minulostí. Z pohraničí zmizely ženijní prostředky k ochraně hranic, dobu nedávno minulou připomínají lesní průseky a úzké komunikace, které vedly k signálním stěnám a drátěným zátarasům, zapomenuté železobetonové jehlance a ocelové ježky, chátrající budovy rot a ojedinělé pomníčky mrtvým pohraničníkům. V žádném případě se však nejedná o historii mrtvou či zapomenutou. Dodnes žije řada střelců PS, kteří usmrtili osoby usilující o přechod hranic, žije řada velitelů PS včetně těch nejvyšších, bývalí pohraničníci dokonce každoročně pořádají v Poběžovicích svůj sraz ku příležitosti přijetí zákona na ochranu státních hranic. Řada bývalých příslušníků PS z povolání sloužila nebo slouží v řadách Pohraniční a cizinecké policie. Žijí rodiče pohraničníků základní služby, kteří přišli o své syny, ale žijí také pozůstalí po těch, kteří byli zavražděni příslušníky PS nebo zahynuli jiným způsobem právě prostřednictvím sil a prostředků PS.

Žijí však i ti, kteří svou cestu za svobodou zaplatili vězněním či újmou na zdraví, žijí bývalí kurýři západních zpravodajských služeb (v hantýrce SNB agenti-chodci), kteří byli zatčeni na hranicích. A žijí pozůstalí po těch, kteří cestu za svobodou zaplatili životem. Právě památce usmrcených osob na československých hranicích věnuji tuto práci.

SOUPIS PŘÍLOH

Č.	Tabulka	Str.
1	Počet zadržených osob v letech 1950–1989	113
2	Počet a způsob zadržení osob v jednotlivých brigádách v roce 1952 a 1953	116
3	Počet příslušníků pohraničních útvarů (počet příslušníků podřízených VI. oddělení HV SNB) v roce 1946)	117
4	Počet příslušníků útvaru 9600 na přelomu let 1947/1948	118
5	Počet příslušníků pohraničních útvarů SNB k 26. 4. 1948	119
6	Personální pohyb příslušníků v PS po únoru 1948	120
7	Počet příslušníků Pohraniční stráže SNB v roce 1949	120
8	Počet příslušníků pohraničních praporů v 1. čtvrtletí 1950	121
9	Počet příslušníků PS v roce 1951	121
10	Počet příslušníků velitelství pohraničního praporu na počátku 50. let a přehled jejich funkcí	122
11	Počet příslušníků PS k 1. 10. 1953	123
12	Počet příslušníků PS k 1. 1. 1954	124
13	Počet příslušníků PS v roce 1955	124
14	Počet příslušníků PS v roce 1956	125
15	Počet příslušníků PS v roce 1957	125
16	Vývoj plánovaných počtů PS a jejich rozložení v průběhu 60. let	126
17	Počet příslušníků PS v roce 1968	127
18	Plánované počty Pohraniční stráže	128
19	Vývoj počtu osob na OPK v sestavě PS v letech 1965–1969	129
20	Počty a typy pohraničních rot v letech 1964–1972	130
21	Počty příslušníků PS po jednotlivých brigádách v roce 1970	131
22	Rozmístění pohraničníků na počátku 70. let	132
23a	Výslednost ostrahy státních hranic	133
23b	Výslednost ostrahy státních hranic za rok 1981	134
23c	Výslednost ostrahy státních hranic za rok 1982	134
23d	Výslednost ostrahy státních hranic za rok 1983	135
23e	Výslednost ostrahy státních hranic za rok 1984	135
24	Dopravní prostředky u pohotovostních pluků NB v roce 1946	136
25	Stav výzbroje a výstroje SNB útvaru 9600 k 26. 4. 1948	137
26	Počet služebních psů u PS v roce 1955	137
27	Koně a dopravní prostředky u PS v roce 1955	138

28 Zbrojní materiál u PS v roce 1955 139
29 Počet služebních psů a počet osob zadržených pomocí služebních psů 140
30 Stav tankové a automobilové techniky k 1. 12. 1969 141
31 Materiál výzbrojní služby PS v roce 1970 142
32 Rozložení tankových a automobilových prostředků u jednotek západní brigády (tj. střežících hranice s Bavorskem) a u jednotek jižní brigády (tj. střežících hranice s Rakouskem) 143
33 Vybavení 5. bps automobilovou a tankovou technikou – srovnání západní a jižní brigády v roce 1969 144
34 Počet služebních psů a koní u PS v jednotlivých brigádách v roce 1970 145
35 Počet služebních psů u PS v jednotlivých brigádách v roce 1984 147
36 Přehled výdajů PS za rok 1979 v tis. Kč 148
37 Ženijně technické prostředky u PS v roce 1956 149
38 Protitankové zbraně a obrněné transportéry u PS – srovnání let 1965 a 1970 149
39 Počet osob zadržených pomocí technických zátarasů 149
40 Ženijně technické prostředky používané k OSH v letech 1965 a 1970 150
41 Ženijně technické prostředky používané k OSH v roce 1972 151
42 Plocha vody užívaná jednotkami 1. sledu v roce 1980 151
43 Počet spolupracovníků rozvědky PS v letech 1953 a 1954 152
44 Počet spolupracovníků kontrarozvědky PS v letech 1953 a 1954 153
45 Počet zpravodajských orgánů PS 154
46 Počet spolupracovníků zpravodajské služby PS 155
47 Odměny vyplacené spolupracovníkům 156
48 Výsledky činnosti kontrarozvědky v letech 1956–1958 156
49 Výsledky činnosti rozvědky PS v roce 1958 157
50 Podíl zpravodajského aparátu PS na OSH v období od 1. 4. do 30. 9. 1975 157
51 Srovnání počtu PPS a jejich podílu na OSH v letech 1965 a 1970 158
52 Podíl PPS a místního obyvatelstva na zadržení narušitelů státních hranic v období od 1. 4. do 30. 9. 1975 158
53 Počet PPS v letech 1977–1979 159
54 Podíl PPS na zadržení narušitelů (% z celkového tlaku narušitelů) 160
55 Počet PPS a jejich podíl na zadržení narušitelů státních hranic v letech 1977–1980 161
56 Tlak narušitelů státních hranic na SPPN a v ostatních úsecích brigád PS 162
57 Stav spolupracovníků VKR u jednotlivých součástí PS k 1. 4. 1988 168

Přiložené tabulky korespondují s textem a doplňují obraz Pohraniční stráže v něm podávaný. Chybějící údaje v tabulkách se nepodařilo zjistit. Níže uvedené číselné údaje byly sice čerpány z archivních pramenů, ale většinou z provenience tehdejší PS. V pramenech existují i údaje s dílčí odchylkou od níže uvedených, z důvodů popsaných v úvodu však nebylo v možnostech autora provést jejich spolehlivou kritiku. Hodnoty uváděné v tabulkách mají tedy spíše informativní charakter.

TABULKA č. 1
Počet zadržených osob v letech 1950–1989

AMV, f. 2357, k. 7, 1951 (údaje k r.1950).
AMV, f. A 2/1, inv. j. 63, Souhrnná zpráva o PS (tyto údaje zahrnují období od 1. 1. do 31. 10. 1951).
AMV, f. 2357, Denní hlášení, 1951 (údaje za listopad a prosinec 1951).
Kolonka nezadrženo obsahuje údaje za leden až říjen 1951.
AMV, f. 2357, k. 160 (údaje k r. 1952, 1955, 1956, 1957).
AMV, f. 2357, k. 171 (údaje k r. 1957).
V RMV č. 35/1957 se uvádí, že v roce 1956 došlo k 66 „proryvům“ při kterých 89 osob uprchlo za hranice.
AMV, f. A 2/1, inv. j. 460, Počet nezadržených osob za rok 1952.
AMV, f. A 2/1, inv. j. 635, Zpráva o činnosti VPS za rok 1953 (v počtu jsou zahrnuty i údaje z úseku 19. bps, která střežila hranice s NDR, v úseku 19. bps bylo v tomto roce zadrženo celkem 878 osob, z toho směrem z ČSR bylo zadrženo 265 osob, do ČSR 613 osob, nezadrženo bylo 449 osob).
AMV, f. 2357, Denní hlášení, 1954.
AMV, f. A 2/1 inv. j. 1314, Zpráva o stavu PS v roce 1958 (údaje k r. 1957, velký počet osob zadržených na SH při cestě do ČSR je způsoben zahrnutím počtu zadržených na hranicích s NDR do celkového počtu).
AMV, f. A 2/2 inv. j. 1145, Zpráva o činnosti PS MV za rok 1960 (údaje k r. 1958, 1959).
AMV, f. A 2/2, inv. j. 711 (údaje k r. 1960).
AMV, f. 2357/VPS, k. 269, 1962 (údaje k r. 1961, 1962, údaje za r. 1962 jsou pouze pro období od 1. 1. do 20. 11. 1962).
AMV, f. A 2/2, inv. j. 966 (údaje k r. 1963, 1964).
AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 278, 1970 (údaje k období 1968–1970).
AMV, RMV č. 42/1976 (údaje za období 1971–1974, jsou zde uváděny počty zadržených podle místa zadržení; v tomto období bylo zadrženo více osob, řádově o 20–40 %, na hranicích s Rakouskem než na hranicích se SRN).

TABULKA č. 1 – pokračování

AMV, RMV č. 42/1976 (údaje platné k 30. 6. 1975, tzn. pouze za polovinu roku).
AMV, RMV č. 17/1981, s. 25 (údaje za období 1976–1980).
AMV, 2357/HS PS OSH, bal. 69, Denní hlášení č. 365 ze dne 1. 1. 1987 – výslednost (údaje k r. 1986).
AMV, f. PS, Denní hlášení (údaje k období 1987–1989).

rok	zadrženo celkem	z ČSR, resp. ČSSR	do ČSR, resp. ČSSR	pomocí agentury	pomocí obyvatelstva	pomocí PPS	pomocí civilního obyvatelstva a PPS	nezadrženo
1950	2831	2074	757					
1951	2239							540
1952	1673			197 (11,8 %)	151 (9 %)			358
1953	2106	1053	1053		107			659
1954	1366	776	590					111
1955	1239			165 (13,3 %)	44 (3,5 %)	11 (0,9 %)		43
1956	1466			183 (12,5 %)	103 (7 %)	22 (1,5 %)		83
1957	1337	640	697				8,5%	70 osob v 50 případech
1958	865					48		131 osob v 87 případech
1959	861						30	93 osob v 66 případech
1960	941	689	252				6,2 %	38 osob ve 27 případech
1961	1139	785	350				198 (17,5 %)	
1962	1192	599	593				216 (18,65 %)	
1963	632						18 %	
1964	801						18 %	32 osob ve 24 případech
1965	680						18,4 %	
1966	538						21,1 %	
1967	703						25,7 %	

rok	zadrženo celkem	z ČSR, resp. ČSSR	do ČSR, resp. ČSSR	pomocí agentury	pomocí obyvatelstva	pomocí PPS	pomocí civilního obyvatelstva a PPS	nezadrženo
1968	1944	1784	160				19,1 %	
1969	1723	1605	118				21 %	
1970	1122	953	169				21,8 %	
1971	1124	943	181				22 %	108
1972	1684	1533	151					70
1973	1447	1319	128					51
1974	1193	1022	171			15%		13
1975	475							12 osob v 7 případech
1976	837	104	733					12
1977	966	92	874					
1978	919	102	817					
1979	880	80	800					
1980	1016	85	931					35 osob v 26 případech
1981	1056							33 osob v 24 případech
1982	1281							22 osob v 15 případech
1983	1173							32 osob v 22 případech
1984	1072							28 osob v 16 případech
1985	1153							29 osob v 19 případech
1986	983							33 osob v 23 případech
1987	984							
1988	1143							
1989	2141							

Celkem: 48 925

TABULKA č. 2
Počet a způsob zadržení osob v jednotlivých brigádách v letech 1952 a 1953
AMV, f. A 2/1, inv. j. 635, Zpráva o činnosti PVS za rok 1953.

zadržení	rok	5.	12.	9.	7.	10.	15.	4.	11.	3.	19.	**celkem**
StB	1953	0	0	1	0	0	0	2	0	0	3	**6**
VB	1953	0	6	1	0	0	5	15	2	1	5	**35**
ČSA	1953	0	1	0	0	1	1	6	1	0	2	**12**
pomocí civilního obyvatelstva	1952	88	39	10	5	6	13	35	20	10	5	**231**
	1953	16	4	6	0	0	10	8	5	7	51	**107**
pomocí služebního psa	1952	5	3	8	2	0	3	5	6	6	0	**38**
	1953	16	4	6	0	0	10	8	5	7	51	**107**
pomocí TZ	1952	26	13	9	0	0	1	1	0	5	0	**55**
	1953	5	12	5	0	2	4	6	0	5	9	**48**
s použitím zbraně	1952	22	4	0	1	3	2	20	25	6	0	**83**
	1953	4	1	1	14	2	0	7	33	0	13	**75**
mimo HP	1952	119	0	11	12	10	13	62	5	10	106	**348**
	1953	79	14	9	4	15	37	63	29	8	878	**1136**
v HP	1952	29	80	40	34	15	83	142	51	62	0	**536**
	1953	53	15	30	26	28	24	78	69	52	0	**375**
v ZP	1952	190	38	43	26	15	32	78	144	162	740	**1468**
usmrceno osob při přechodu SH	1953	2	4	2	1	1	1	4	3	0	0	**18**
zraněno osob při přechodu SH	1953	1	2	0	2	4	1	1	4	0	1	**16**

TABULKA č. 3
Počet příslušníků pohraničních útvarů (počet příslušníků podřízených VI. oddělení HV SNB) v roce 1946
AMV, f. H 1/4, inv. j. 3, Početní stavy VI. oddělení HV SNB a podřízených jednotek, 1. 7. 1946.

útvar	počet útvarů	důstojníků	gážistů	podstrážmistrů	**celkem**
oddělení VI. HV SNB	1	43	87	97	**227**
pluk	3	18	3	33	**54**
prapor	9	36	18	90	**144**
výcvikové středisko	9	45	27	963	**1035**
rota	39	78	39	424	**541**
četa	124	124	94	218	**436**
družstvo	372			3720	**3720**
jezdectvo		11	18	270	**299**
celkem		**355**	**286**	**5815**	**6456**

TABULKA č. 4
Počet příslušníků útvaru 9600 na přelomu let 1947/1948
AMV, f. H 1/4, inv. j. 19, Přehled početního stavu pohraničního útvaru 9600 (přelom let 1947/1948).

		počet příslušníků velitelství		celkový početní stav	
útvar	počet útvarů	důstojníků	gážistů	důstojníků	gážistů
9600	1	70	230	70	230
pluk	6	7	15	42	90
prapor	15	6	20	90	300
rota	70	2	8	140	560
četa	231	1	34	231	7854
jezd.četa	6	1	5	6	30
jezd.druž.	18	1	12	18	216
přepadové					
motorové					
oddíl	40		5		200

TABULKA č. 5
Počet příslušníků pohraničních útvarů SNB k 26. 4. 1948
AMV, f. PS, inv. j. 139, Pohraniční útvary SNB – úhrn. zpráva, přehled stavu k 26. 4. 1948.

SNB		stav kmenový		stav skutečný	
	útvar	důstojníků	strážmistrů	důstojníků	strážmistrů
8174	Karlovy Vary	5	419	5	582
8184	Litoměřice	2	491	3	191
8185	Liberec	5	534	6	136
8195	Hradec Králové	8	536	3	83
8176	Č. Budějovice	4	489	3	551
8186	Plzeň	8	779	8	891
8177	Znojmo	17	502	12	282
8187	Olomouc	14	403	10	95
8197	Frýdek	15	263	10	83
c e l k e m		**78**	**4416**	**60**	**2894**
SNB útvar 9600, štáb, odd. 1–4a					
pomocný úřad		26	152	26	96
hospodářská správa		18	90	16	108
c e l k e m		**44**	**242**	**42**	**204**
Škola velitelů čet Tachov		1	4	2	66
Výcvikové středisko jízdy Tachov					34
Výcvikové středisko jízdy Praha			16		11

TABULKA č. 6
Personální pohyb příslušníků v PS po únoru 1948
AMV, f. PS, k. 36, Zpráva o Pohraniční stráži, 1950.

doplněno		převeleno	
stav po únoru 1948	5311	do zvláštních oddílů SNB a StB	3080
převzato z Finanční stráže	2300	přeloženo ke KV NB (většinou staří příslušníci)	2964
doplněno po roce 1949 ml. strážmistry	2000	dáno do penze a propuštěno	638
1. 4. 1950 doplněno vojáky základní služby	3483	v březnu 1950 odveleno k zvláštnímu útvaru Hrad	350

TABULKA č. 7
Počet příslušníků Pohraniční stráže SNB v roce 1949
AMV, f. PS, Pohraniční stráž SNB – návrh na reorganizaci, 31. 3.1949.

počet příslušníků na západním úseku (930 km)	2949
počet příslušníků na východním úseku	3323
celkem	**6272**
bývalých příslušníků FS	3165
bývalých příslušníků pohraničních útvarů SNB	3007

TABULKA č. 8
Počet příslušníků pohraničních praporů v 1. čtvrtletí 1950
AMV, f. PS, čj. 948 taj./1950-III, Přehled početních stavů PS praporů v době od 28. 4. 1950 do 14. 5. 1950. Podle jiných údajů měla PS na počátku roku 1950 celkem 2944 příslušníků SNB a 3383 prezenčně sloužících vojáků ČSA, celkem tedy 6327 příslušníků.

útvar	počet příslušníků SNB	počet příslušníků ČSA
Karlovy Vary	524	640
Plzeň	361	558
Sušice	360	370
Č.Budějovice	395	390
Znojmo	295	417
Bratislava	373	404
celkem	**2308**	**2779**

TABULKA č. 9
Počet příslušníků PS v roce 1951
AMV, f. 2357, k. 7, Situační zpráva.

	tabulkové počty	**skutečné počty k 1. 3. 1951**
důstojníků	2137	364
strážmistrů	1853	2651
vojáků zákl. služby	13968	13588
celkem	**17958**	**16603**

TABULKA č. 10
Počet příslušníků velitelství pohraničního praporu na počátku 50. let a přehled jejich funkcí

hodnost	počet	funkce
důstojníci	11	velitel praporu, zástupce velitele praporu pro věci politické, náčelník štábu, zástupce náčelníka štábu pro výcvik a službu, zástupce náčelníka štábu pro zpravodajskou službu, 2 zpravodajští referenti, výchovný náčelník, velitel autočety, velitel velitelské roty, zástupce velitele roty
staršinové	5	skladník intendančního materiálu, účetní-písař, instruktor stálého spojení (zařazen na pohraniční rotě), předseda praporního výboru ČSM, předseda útvarové organizace KSČ
poddůstojníci z povolání	7	skladník proviantního materiálu, zbrojíř, ženijní instruktor, 3 instruktoři stálého spojení (zařazeni na pohraničních rotách), praporní lékař
vojáci a svobodníci základní služby	29	velitel radiostanice, 2 radisté, 2 řidiči, 2 telefonisté, vrchní kuchař, vozka, ostatní: příslušníci velitelské čety

TABULKA č. 11
Počet příslušníků PS k 1. 10. 1953
AMV, f. 2357, k. 418, Čtvrtletní výkaz bojového a číselného stavu ke dni 1. 10. 1953.

	počet důstojníků		počet poddůstojníků z povolání		počet poddůstojníků základní služby		počet vojáků základní služby		počet žáků poddůstojnických škol		počet občanských zaměstnanců		**celkem osob**
brigáda	plánovaný	skutečný	plánovaný	skutečný	plánovaný	skutečný	plánovaný	skutečný	plánovaný	skutečný	plánovaný	skutečný	
5. chebská	322	280	240	136	356	546	1841	1597	152	40	31	12	**2571**
12. plánská	268	217	200	103	253	318	1341	1263	152	30	31	9	**1910**
9. poběžovická	274	218	200	107	277	387	1415	1272	152	70	31	13	**1997**
7. sušická	274	221	200	83	277	375	1415	1283	152	30	31	18	**1970**
10. volarská	271	227	200	80	267	365	1364	1211	152	27	31	6	**1889**
3. karlovarská	207	160	165	119	170	222	942	862		16	30	1	**1364**
15. českobudějovická	248	207	195	114	223	259	1218	1184		16	30	13	**1778**
4. znojemská	251	238	200	128	224	293	1234	1153		18	30	10	**1822**
11. bratislavská	277	260	560	473	153	210	909	849		22	45	26	**1818**
19. děčínská	219	155	1354	923	5	15	37	34		9	152	91	**1218**
celkem	**2611**	**2183**	**3514**	**2266**	**2205**	**2990**	**11716**	**10708**	**760**	**278**	**442**	**199**	**18337**

TABULKA č. 12
Počet příslušníků PS k 1. 1. 1954
AMV, f. 2357, k. 60, Návrh na doplnění útvarů Pohraniční a Vnitřní stráže po schválení reorganizace předsednictvem ÚV KSČ.

	důstojníků	poddůstojníků z povolání	vojáků základní služby	**celkem**
plánovaný počet	3356	2270	17337	**22 963**
skutečný počet	2382	1314 + 798 příslušníků převelených z Děčína a Komárna	15864	**20 358**

TABULKA č. 13
Počet příslušníků PS v roce 1955

	plánovaný počet			skutečný počet				
brigáda	důstojníci	poddůstojníci z povolání	vojáci základní služby	důstojníci	poddůstojníci z povolání	vojáci základní služby	občanští zaměstnanci	**celkem**
5. chebská	313	223	2174	223	110	2087	17	**1988**
12. plánská	261	173	1629	190	71	1720	7	**1908**
9. poběžovická	266	181	1714	210	76	1824	14	**2124**
7. sušická	265	185	1753	201	62	1644	15	**1922**
10. volarská	258	177	1667	188	69	1606	9	**1872**
3. karlovarská	211	163	1226	185	106	1284	26	**1601**
15. českobudějovická	263	205	1637	222	99	1636	13	**1970**
4. znojemská	263	205	1715	242	131	1752	15	**2140**
11. bratislavská	212	155	1202	187	133	1259	20	**1599**
25. prps Komárno	104	141	452	82	133	256	9	**480**
19. děčínská	241	181	1361	210	143	1522	22	**1897**

TABULKA č. 14
Počet příslušníků PS v roce 1956
AMV, f. 2357, k. 171, 1957.

plánovaný počet	důstojníků	poddůstojníků z povolání	vojáků základní služby	žáků učilišť	**celkem**
	3358	2025	17180	600	**23163**

TABULKA č. 15
Počet příslušníků PS v roce 1957
AMV, f. 2357, k. 171, 1957.

	důstojníků	poddůstojníků z povolání	vojáků základní služby	**celkem**
plánované počty	3192	2020	17180	**22392**
skutečné počty	2809	1486	17122	**21417**

umístění pohraničníků na hranici	počet pohraničníků
s PLR, NDR, 459 km	3739
se SRN, 356 km	10020
s Rakouskem, 570 km	6786
s Maďarskem, 159 km	730
poddůstojnické školy (spojovací, psovodů a ženijní), vojenská učiliště, 39 OPK	1117

TABULKA č. 16
Vývoj plánovaných počtů PS a jejich rozložení v průběhu 60. let
AMV, f. 2357, k. 359, Koncepce dalšího rozvoje vojskové OSH, 1968.

plánované počty		rozložení plánovaných počtů na hranici s Rakouskem a se SRN										
rok	**celkem**	SH s NDR	SH s Rak. a se SRN	štáby	zabezpe-čovací jednotky	zabezpe-čovací roty KS MV	výcvikové prapory	školní jednotky	pohraniční prapory	jednotky OPK	pohraniční roty a poříční oddíly	hudba
1960	**21923**	4031	17892	997	2229			3396	2980	441	9816	34
rozložení			100%	5,57%	12,46%			7,8%	16,65%	2,46%	34,86%	0,19%
1962	**24993**	4919	20074	1038	3197			2536	2770	552	9947	34
rozložení			100%	5,17%	15,93%			12,6%	13,8%	2,75%	49,55%	0,17%
1965	**25961**	4425	21536	913	2901	220		3185	2029	755	11489	34
rozložení			100%	4,24%	13,46%	1,02%		14,79%	9,43%	3,51%	53,37%	0,16%
1966	**15636**		15636	818	2952		621	939		229	10043	34
rozložení			100%	5,23%	18,88%		3,97%	6%		1,47%	34,23%	0,22%
1967	**15639**		15639	857	2873		1439	885		217	9332	36
rozložení			100%	5,48%	18,37%		9,2%	5,66%		1,39%	59,67%	0,23%
1969	**15540**		15540	864	2510		3746	652		216	7516	36
rozložení			100%	5,56%	16,15%		24,1%	4,2%		1,39%	48,37%	0,23%

TABULKA č. 17
Počet příslušníků PS v roce 1968
AMV, f. 2357, k. 359, Koncepce dalšího rozvoje vojskové OSH, 1968.

	důstojníků	praporčíků	vojáků základní služby	**celkem**
pohraniční roty	355	234	8560	**9149**
výcvikové prapory	280	149	1010	**1439**
velitelské roty bps	35	14	630	**679**
spojovací roty bps	41	11	490	**542**
ženijní roty bps	28	14	302	**344**
roty tech. zabezpečení	44	88	415	**547**
technické opravny	7	108	275	**390**
brigádní obvaziště	25		47	**72**
chovné stanice		5	26	**31**
hudba	2	30	4	**36**
velitelství brigády	570	112	17	**699**
OPK	6	9	201	**216**
technická skupina	12	33	138	**183**
školní prapory:				
Chodová Planá	32	7	93	**132**
Zadní Chodov	27	6	101	**134**
Tisov	35	8	118	**161**
Volary	41	12	180	**233**
Libějovice	19	11	101	**131**
výcvikové středisko:				
Grabštejn	8	11	75	**94**
provozní prapor VPS	33	21	215	**269**
Velitelství PS	150	8		**158**
C E L K E M	**1750**	**891**	**12998**	**15639**

TABULKA č. 18
Plánované počty Pohraniční stráže
AMV, f. PS, čj. 005/PS-1/72; AMV, f. PS, čj. 005/PS-1/72.

	celkem	na hranici s NDR	na hranici se SRN a s Rakouskem	štáby	zabezpečovací jednotky	zabezpečovací roty KS MV
1960	**21923**	4031	17892	997	2220	
1962	**24993**	4919	20074	1038	1197	
1965	**25951**	4425	21526	913	2901	220
1966	**15636**		15636	818	2952	
1967	**15639**		15639	857	2873	
1969	**15540**		15540	864	2510	
	výcvikové prapory	školící jednotky	pohraniční prapory	jednotky OPK	pohraniční roty a poříční oddíly	hudba
1960		1396	2980	441	9816	34
1962		2536	2770	552	9947	34
1965		3185	2029	755	11489	34
1966	621	939		229	10043	34
1967	1439	885		217	9332	36
1969	3746	652		216	7516	36

Přehled vývoje počtu plánovaných osob

1950	6124	**1959**	22403
1951	17958	**1960**	22388
1952	21912	**1961**	21944
1953	21954	**1962**	25043
1954	23052	**1964**	25889
1955	23455	**1965**	25951
1956	23163	**1966**	15636
1957	22380	**1967**	15639
		1969/71	15540

TABULKA č. 19
Vývoj počtu osob na OPK v sestavě PS v letech 1965–1969
AMV, f. PS, čj. 005/PS-1/72.

bps	OPK	1965	1966	1967	1969	bps	OPK	1965	1966	1967	1969
5.	Vojtanov (Ž, S)	31				**11.**	Bratislava (Ř, L)	33			39
	Aš (Ž, N)	7					Děvínská Nová Ves (Ž)	18	10	10	10
	Cheb (Ž, S)	71					Petržalka (S)	21			
	Pomezí (Ž, S)		47	44	40		Rusovce (Ž, S)	27			
9.	Rozvadov (S)	17					Komárno (Ž, S)	61			8
	Česká Kubice (Ž, N)	39	36	33	29		Štúrovo (Ž)	37			
	Folmava (S)	8				**19.**	Prostřední Žleb (L, Ž, N)	76			
15.	České Velenice (Ž, S)	45	27	24	24		Hrádek nad Nisou (Ž, N)	25			
	Horní Dvořiště (Ž)	39	30	27	27		Rumburk (Ž, N)	10			
	Dolní Dvořiště (S)	13					Hřensko (Ř, S)	28			
	Nová Bystřice (S)	6					Děčín (Ž)	31			
4.	Břeclav (Ž)	65	43	40	39		Cínovec (S)	12			
	Hatě (S)	17					**C E L K E M**	**760**	**193**	**178**	**216**
	Šatov (Ž, N)	3									
	Mikulov (S)	20									

Ž – železniční
S – silniční
N – železniční pro nákladní dopravu

Ř – říční
L – letecká

TABULKA č. 20

Počty a typy pohraničních rot v letech 1964–1972

AMV, f. PS, čj. 005/PS-1/72. Typ roty označuje, kolik bylo na rotě příslušníků.

Rok 1964–1965

bps	typ 60	68	72	84	98	28
5.	10	7	1	7		
12.						
9.	7	4	5	3	3	
7.	3	5	5	6	2	
15.			3	15	8	
4.			4	19	7	
11.			4	9	4	1
celkem	**20**	**16**	**22**	**59**	**24**	**1**

Rok 1966

bps	typ 72	85	107	120
5.	6	7		
12.	6	5	1	
9.	9	2	2	
7.	3	3		
15.	4	14	5	
4.	9	11	7	
11.	1	4	6	2
celkem	**38**	**46**	**21**	**2**

Rok 1967–1968

bps	typ71	76	95	99	118
5.		13			
12.		11		1	
9.		11		2	
7.		16			
15.	18		5		
4.	20		7		
11.	5		7		
celkem	**43**	**51**	**19**	**3**	

Rok 1969–1972

bps	typ 55	66	89
5.	6	7	
12.	9	2	1
9.	10	1	2
7.	12	4	
15.	11	7	5
4.	14	10	3
11.	3	6	4
celkem	**65**	**37**	**15**

TABULKA č. 21

Počty příslušníků PS po jednotlivých brigádách v roce 1970

AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 278, Převzetí funkce velitele PS, 1970.

Přehled počtu osob – v tomto případě jsou zachyceny skutečné počty, nikoli tabulkové čili plánované.

	důstojníků	absolventi ŠDZ/ VKVŠ	praporčíků	vojáků základní služby	**celkem**
5. bps	174	26	77	1471	**1748**
12. bps	250	59	100	1751	**2160**
9. bps	170	23	81	1455	**1729**
7. bps	224	30	87	1738	**2079**
15. bps	237	45	103	2599	**2984**
4. bps	243	39	119	2667	**3068**
11. bps	179	24	107	1778	**2088**
provozní prapor	29	2	17	164	**212**
VPS	154	1	9		**164**
celkem	**1660**	**249**	**700**	**13623**	**16232**

TABULKA č. 22

Rozmístění pohraničníků na počátku 70. let

AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 278, Převzetí funkce velitele PS, 1970.

Přehled počtu osob – v tomto případě jsou zachyceny skutečné počty, nikoli tabulkové čili plánované.

	důstojníků	praporčíků	absolventi ŠDZ	vojáci základní služby	celkem	%
1. sled						
pohraniční roty	366	351	117	6518	7352	
jednotky OPK	6	8		202	216	
poříční oddíly	11	27		126	164	
celkem 1. sled	383	386	117	6846	7732	48,15
2. sled						
velitelství brigád	569	125	3		697	
školní bps (jednotky PŠ – kurzy)	161	59	38	409	667	
výcvikové prapory včetně výcvikových jednotek	201	79	35	3416	3731	
zabezpečovací jednotky bps	176	276	19	1871	2342	
stavební jednotky				500	500	
celkem 2. sled	1107	539	95	6195	7937	49,43
3. sled						
HS OSH	168	14	2	3	187	
provozní prapor	26	22		152	200	
celkem 3. sled	194	36	2	155	387	2,41
C E L K E M	**1684**	**961**	**214**	**13197**	**16056**	**100**

TABULKA č. 23a

Výslednost ostrahy státních hranic

Ukazatelem úspěšnosti jednotlivých pohraničních útvarů byla tzv. výslednost ostrahy státních hranic, která byla udávána v procentech. Stoprocentní výslednost OSH (které se za běžný rok nepodařilo nikdy docílit), by znamenala, že ve stanoveném období PS zadržela všechny osoby při pokusu o útěk do ciziny. Výslednost OSH se vykazovala takto: 100% bylo označeno množství všech osob, které se ve stanoveném období pokusily o útěk přes hranice, od tohoto počtu pak bylo odečteno množství osob, kterým se útěk podařil.

AMV, f. PS, čj. PS-005/4/72. V tabulce nejsou zahrnuty údaje z hranic s NDR v letech 1960–1965, kde byla hranice ještě střežena tzv. vojskovým způsobem. Kromě roku 1970 jsou do tabulky zahrnuty údaje z OPK.

rok	počet osob, které se pokusily o přechod SH	výslednost OSH v %	počet pohraničníků na rotách PS (včetně poříčních oddílů)
1960	720	95,2%	9816
1961	667	95,5%	9816
1962	657	96,4%	9947
1963	632	96%	9947
1964	676	94,4%	11489
1965	680	95,1%	11489
1966	538	90,4%	10043
1967	703	90,8%	9332
1968	2224	87,9%	9332
1969	1915	90%	7516
1970	1250	91,2%	7516

TABULKA č. 23b
Výslednost ostrahy státních hranic za rok 1981
AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. 29, Denní hlášení č. 362, 1. 1.1982.

úsek	zadrženo narušitelů SH	proryvy: případů/osob	zadržení osob, jimž úmysl ilegálně přejít SH nebyl prokázán
SRN	440	7/8	17
Rakousko	612	19/27	9
OPK Ruzyně	4		

TABULKA č. 23c
Výslednost ostrahy státních hranic za rok 1982
AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. 32, Denní hlášení č. 362, 1. 2. 1983.

úsek	zadrženo narušitelů SH	proryvy: případů/osob	zadržení osob, jimž úmysl ilegálně přejít SH nebyl prokázán
SRN	551		
Rakousko	722	11/13	17
OPK Ruzyně	8	13/20	10

TABULKA č. 23d
Výslednost ostrahy státních hranic za rok 1983
AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. 32, Denní hlášení č. 363, 1. 1. 1984.

úsek	zadrženo narušitelů SH	proryvy: případů/osob	zadržení osob, jimž úmysl ilegálně přejít SH nebyl prokázán
SRN	506	10/14	17
Rakousko	655	5/8	10
OPK Ruzyně	12		

TABULKA č. 23e
Výslednost ostrahy státních hranic za rok 1984
AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. 44, Denní hlášení č. 364, 1. 1. 1985.

úsek	zadrženo narušitelů SH	proryvy: případů/osob	zadržení osob, jimž úmysl ilegálně přejít SH nebyl prokázán
SRN	442	7/10	4
Rakousko	626	15/22	7
OPK Ruzyně	4		

TABULKA č. 24
Dopravní prostředky u pohotovostních pluků NB v roce 1946
AMV, f. H 1/4, inv. j. 3, Výnos MV č. I-828 dův. 1946 Va/3.

útvar	počet útvarů	osobní auto	přepadový vůz	nákladní auto	autobus	motocykl	jízdní kolo	traktor	jeřáb	dílenský vůz	dodávkový vůz
VI. oddělení											
HV SNB	1	8	0	2	1	2	0	1	1	1	1
velitelství pluku	3	6	0	0	0	6	0	0	0	0	0
velitelství praporu	9	2	0	0	0	9	0	0	0	0	0
výcviková střediska	9	9	0	0	9	1	18	0	0	0	0
velitelství rot	41	41	0	41	0	41	41	0	0	0	0
velitelství čet	130	0	130	0	0	130	130	0	0	0	0
družstva	390	0	0	0	0	0	390	0	0	0	0
celkem	**583**	**66**	**130**	**43**	**10**	**189**	**579**	**1**	**1**	**1**	**1**

TABULKA č. 25
Stav výzbroje a výstroje SNB útvaru 9600 k 26. 4. 1948

druh	počet kusů
pistole vz. 27 ráže 7,65	5312
puška vz. 98 a vz. 33 ráže 7,92	5746
bodák vz. 33	222
bodák vz. 98	1062
samopal vz. 41 P ráže 7,62	2400
kulomet vz. 34 N ráže 7,92	527
pistole osvětlovací	353
náboje do osvětlovací pistole	4810
náboje ráže 7,92	1175395
náboje ráže 7,62	1167975
náboje ráže 9	121278
náboje ráže 7,65	180012
granát útočný vzor 34	8468
lyže	2431
hole k lyžím	3716
světlomet ruční	128
svítilna elektrická ruční	4702
dalekohled s pouzdrem	485
pouta svěrací	2100
sanitární brašna	155
pojízdná polní kuchyně	9
nádoba na donášení vody	520
nádoba na stravu	520

TABULKA č. 26
Počet služebních psů u PS v roce 1955
AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 6, 1955.

brigáda	celkem služebních psů
5. Cheb	136
12. Planá	79
9. Poběžovice	111
7. Sušice	96
10. Volary	91
3. Karlovy Vary	132
15. České Budějovice	132
4. Znojmo	110
11. Bratislava	85
25. prps Komárno	0
19. Děčín	97
ostatní součásti	12
CELKEM PS	**1081**

TABULKA č. 27
Koně a dopravní prostředky u PS v roce 1955
AMV, f. 2357, k. 6, 1955.
V remontním středisku v Šamoríně bylo v roce 1955 celkem 157 jezdeckých a 29 tažných koní.

brigáda	koně			automobily						traktory	
	jezdečtí	tažní	celkem	osobní	nákladní	speciální	autobusy	motocykly	vleky	pásové	kolové
5. Cheb	144	67	211	35	47	7	1	68	13	2	6
12. Planá	88	47	135	34	48	7	1	54	6	3	4
9. Poběžovice	105	44	149	33	47	8	1	56	6	2	4
7. Sušice	102	51	153	35	46	7	1	58	6	3	4
10. Volary	96	48	144	33	51	7	1	53	6	2	4
3. Karlovy Vary	92	44	136	27	31	9	1	44	7	3	6
15. Č. Budějovice	111	66	177	27	31	8	2	59	10	5	8
4. Znojmo	133	62	195	28	30	9	1	56	9	2	8
11. Bratislava	76	38	114	23	28	7	1	40	7	1	6
25. prps Komárno	0	0	0	19	7	1	0	5	0	0	0
19. Děčín	78	48	126	25	32	7	1	41	10	1	8
ostatní součásti	218	33	251	74	100	14	5	40	13	0	0
celkem PS	**1243**	**548**	**1791**	**393**	**498**	**91**	**16**	**574**	**93**	**24**	**58**

TABULKA č. 28
Zbrojní materiál u PS v roce 1955
AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 6, 1955.

brigáda	pušky	pistole	samopaly	kulomety lehké	kulomety těžké	pancéřovky	tarasnice	minomety 82 mm	radiové stanice
5. Cheb	2781	555	2049	206	42	150	24	4	51
12. Planá	1846	508	1791	182	32	122	19	4	47
9. Poběžovice	2244	517	2021	195	36	33	14	4	46
7. Sušice	2023	518	1885	191	36	136	14	13	48
10. Volary	1885	1052	1950	185	67	136	30	13	46
3. Karlovy Vary	1761	397	1360	196	15	102	16	0	37
15. Č. Budějovice	2057	766	1640	154	66	111	10	0	44
4. Znojmo	2073	420	1750	159	14	105	20	0	47
11.Bratislava	1887	574	1449	135	9	66	16	0	35
25. prps Komárno	285	229	478	66	1	21	0	0	41
19. Děčín	867	503	1043	80	7	30	12	0	27
HS PS	69	456	309	0	0	0	0	0	0
jednotky podřízené HS PS	155	36	108	12	4	0	0	0	26
týlové zařízení	1378	4448	4417	810	185	1	8	28	56
PŠ spojovací Litoměřice	234	51	130	36	1	12	0	0	26
PŠ psovodů Libějovice	63	32	175	9	0	0	0	0	0
PŠ ženijní Bratislava	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Veterinární nemocnice Mlýnice	0	4	14	1	0	0	0	0	0
Chovná stanice Pyšely	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vojenské učiliště PVS Olomouc	614	299	530	68	25	104	8	9	20
Učiliště J. Fučíka Koloděje	255	95	60	30	5	18	2	1	6
Samostatná remontní eskadrona Šamorín	83	19	17	2	0	0	0	0	0
posádková správa	0	0	0	0	0	0	0	0	0
učiliště ČSA a kádrové zálohy	0	0	0	0	0	0	0	0	0
CELKEM PS	**22497**	**11489**	**23176**	**2717**	**545**	**1197**	**193**	**76**	**603**

TABULKA č. 29
Počet služebních psů a počet osob zadržených pomocí služebních psů
AMV, f. PS, čj.005/PS-4/72.

rok	počet psů	průzkum terénu	po stopě	útok na volno	PchH	zadrženo celkem psy	počet osob zadržených psy (z celkového množství zadržených osob) v %
1960	1086	59	15		16	90	13%
1961	1027	63	15		15	93	14%
1962	1247	22	4		23	49	8%
1963	1328	50	24	13	12	99	16%
1964	1468	63	22	35	26	146	22%
1965	1418	36	28	26	32	122	18%
1966	1084	48	41	35	28	152	29%
1967	1052	84	23	27	41	175	25%
1968	1113	179	102	77	122	480	22%
1969	1196	116	52	30	137	335	17%
1970	1262	67	56	12	91	226	18%

TABULKA č. 30
Stav tankové a automobilové techniky k 1. 12. 1969
AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 278, Převzetí funkce velitele PS, 1970.

	plán. počty	skut. počty	poznámka
obrněný transportér OT-810	11	121	přebytek odvelen k 1. 4.1969
obrněný transportér OT-64-A	47	56	přebytek odvelen k 1. 4.1969
obrněný transportér OT-64-B	99	112	přebytek odvelen k 1. 4.1969
dílna technické pomoci OT-64	4	3	
pojízdná automob. dílna PAD-1	20	22	
pojízdná automob. dílna PAD-2	9	9	
osobní silniční automobil	234	242	
dodávkový automobil	11	13	
osobní automobil terénní GAZ-69 A	27	27	
pohotovostní automobil GAZ 69	536	485	
lehký nákladní terénní automobil T-805	1	158	90 ks se předává LM
střední nákladní terénní automobil P-V3S	317	392	61 ks se předává LM
těžký nákladní terénní automobil	123	123	
sklápěcí nákladní terénní automobil	23	23	
štábní automobil P-V3S	52	52	
pojízdné operační taktické pracoviště	3	3	
autobus	21	21	
autojeřáb	9	10	
vyprošťovací automobil	10	9	
automobilní těžký tahač	8	8	
traktor střední kolový	38	39	
traktor střední pásový	21	27	
motocykl	221	417	160 ks se předává LM
podvalník	8	12	
přívěsy (uvedeny v souhrnném počtu kapacity v tunách)	550	693	
lehký skříňový terénní automobil		6	
střední skříňový terénní automobil	1	10	
přívěs autobusový		2	
sněžný skútr		1	

TABULKA č. 31
Materiál výzbrojní služby PS v roce 1970
AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 278, Převzetí funkce velitele PS, 1970.

7,65 mm pistole vz. 50	401
7,62 mm pistole vz. 52	1001
26,5 mm pistole signální	3484
7,62 mm samopal vz. 58 P	15787
7,62 mm samopal vz. 58 V	14430
7,65 mm samopal vz. 61	3696
7,62 mm universální kulomet vz. 59	240
7,62 mm universální kulomet vz. 59 L	1466
pancéřovka RPG-7	984
pancéřovka P-27	243
tarasnice 21	220
82 mm BzK na OT-810-D	40
82 mm BzK vz. 59	140
dalekohled 6 x 30	771
dalekohled 7 x 50	3085
dalekohled Di-6	252
infradalekohled NSP-2	960
infradalekohled PPN-2	549
infradalekohled APN-3	25
infrapřístroj PNV-57	1130
busola 60	200
busola PAB	90

TABULKA č. 32
Rozložení tankových a automobilových prostředků u jednotek západní brigády (tj. střežících hranice s Bavorskem) a u jednotek jižní brigády (tj. střežících hranice s Rakouskem) v roce 1969
AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 278, Převzetí funkce velitele PS, počty osob, 1970.

	západní bps			jižní bps		
druh techniky	rps	vpr	spoj. uzel	rps	vpr	spoj. uzel
OT-64 A	1					
OT-64 B	1	4			4	4
dílny technické pomoci DTP OT-64		1				
pojízdná automobilní dílna PAD-1		1	1			
osobní silniční automobil		2			1	1
osobní automobil terénní GAZ-69 A					1	1
pohotovostní automobil GAZ 69	3	2	1	4	4	2
střední nákladní terénní automobil P-V3S	1	4		1	8	4
těžký nákladní terénní automobil					3	
motocykly		1			1	2

TABULKA č. 33
Vybavení 5. bps automobilovou a tankovou technikou – srovnání západní a jižní brigády v roce 1969
AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 278, Převzetí funkce velitele PS, počty osob, 1970.

	5. bps	4. bps
OT 64 A/B	13/17	0/8
dílna technické pomoci DTP OT-64	1	
pojízdná automobilní dílna PAD-1	2	3
pojízdná automobilní dílna PAD-2	1	1
osobní silniční automobil	25	32
osobní automobil terénní GAZ-69 A	2	5
pohotovostní automobil GAZ 69	53	124
střední nákladní terénní automobil P-V3S	37	58
těžký nákladní terénní automobil	15	17
sklápěcí nákladní terénní automobil	2	5
štábní automobil P-V3S	5	5
autobus	3	2
autojeřáb	1	1
vyprošťovací automobil	1	1
automobilní těžký tahač	1	1
traktor střední pásový	3	2
motocykl	23	41
podvalník	1	1
přívěsy (uvedeny v souhrnném počtu kapacity v tunách)	71	76

TABULKA č. 34

Počet služebních psů a koní u PS v jednotlivých brigádách v roce 1970

AMV, f. 2357/VPS, k. 146, Výkazy počtu jednotlivých brigád, tajné, 1970.

Početní stav služebních psů a koní u 11. bps se nepodařilo zjistit.

4. znojemská bps

služební psi		služební koně	
pátrací	27	tažní	27
hlídkoví	171	jezdečtí	0
prověřovací	4		
štěňata	36		
celkem	**238**		**27**

9. domažlická bps

služební psi		služební koně	
pátrací	16	tažní	23
hlídkoví	68/26	jezdečtí	0
prověřovací	7		
štěňata	61/24		
celkem	**152/50**		**23**

(Počty za lomítkem určují zřejmě počet nezařazených psů.)

7. sušická bps

služební psi		služební koně	
pátrací	24	tažní	30
hlídkoví	104	jezdečtí	0
prověřovací	0		
štěňata	0		
celkem	**128**		**30**

5. chebská bps

služební psi		služební koně	
pátrací	14	tažní	18
hlídkoví	89	jezdečtí	0
hlídací	22		
nevycvičení	21		
prověřovací	6		
štěňata	75		
chovní	26		
celkem	**253**		**18**

TABULKA č. 34 – pokračování

12. plánská bps

služební psi		služební koně	
pátrací	20	tažní	25
hlídkoví	88	jezdečtí	0
hlídací			
nevycvičení			
prověřovací			
štěňata			
chovní			
celkem	**108**		**25**

15. českobudějovická bps

služební psi		služební koně	
pátrací	23	tažní	43
hlídkoví	230	jezdečtí	0
hlídací			
nevycvičení			
prověřovací	5		
štěňata	126		
chovní			
celkem	**384**		**43**

TABULKA č. 35

Počet služebních psů u PS v jednotlivých brigádách v roce 1984

AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. 56, Početní stav služebních psů u 12. bps se nepodařilo zjistit.

4. znojemská bps

	psů	fen
pátrací	23	11
všestranní	17	6
hlídkoví	151	56
prověřovací	22	
strážní	2	
nevycvičení	36	18
celkem	**251**	**91**
chovní		
štěňata	9	3
celkem	**260**	**94**

9. domažlická bps

	psů	fen
pátrací	12	4
všestranní		
hlídkoví	102	49
prověřovací	18	
strážní	6	
nevycvičení	19	13
celkem	**157**	**66**
chovní	2	28
štěňata		
celkem	**159**	**94**

7. sušická bps

	psů	fen
pátrací	27	4
všestranní	1	
hlídkoví	124	36
prověřovací	10	
strážní	4	
nevycvičení	27	12
celkem	**193**	**52**
chovní		
štěňata		
celkem		

5. chebská bps

	psů	fen
pátrací	18	5
všestranní		
hlídkoví	152	48
prověřovací	17	
strážní	10	3
nevycvičení	16	8
celkem	**213**	**64**
chovní	5	30
štěňata	65	54
celkem	**283**	**148**

15. českobudějovická bps

	psů	fen
pátrací	25	6
všestranní		
hlídkoví	164	72
prověřovací	25	
strážní		
nevycvičení	28	10
celkem	**242**	**88**
chovní		
štěňata		
celkem		

11. bratislavská bps

	psů	fen
pátrací	5	7
všestranní	10	7
hlídkoví	90	30
prověřovací	8	
strážní	5	
nevycvičení	28	28
celkem	**146**	**72**
chovní	5	36
štěňata	62	49
celkem	**213**	**157**

Chovná stanice Libějovice

celkem	**209**

TABULKA č. 36
Přehled výdajů PS za rok 1979 v tis. Kč
AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. B/15, 1980.

druh zabezpečení	výdaje u bps	výdaje HS PS OSH a provozního praporu	výdaje PS celkem
spojovací	7 360	688	8 048
ženijní	9 730		9 730
bojová příprava	3 377	3	3 380
politicko-osvětový materiál	9 029	363	9 392
výzbrojní	39	3	42
proviantní	101 042	2 063	103 105
zdravotní a veterinární	3 349	372	3 721
výstrojní	13 534	906	14 440
ubytovací	79 494	3 802	83 292
automobilní	10 026	436	10 462
vojenská doprava	7 447	129	7 576
BOZP	190		190
finanční	203 248	31 622	234 870
investice	64 433		64 433
celkem	**512 298**	**40 387**	**552 681**

TABULKA č. 37
Ženijně technické prostředky u PS v roce 1956
AMV, f. 2357, k. 18, 1957.

drátěný zátaras	1065 km
kontrolní pás	960 km
věžové pozorovatelny	965 ks

TABULKA č. 38
Protitankové zbraně a obrněné transportéry u PS – srovnání let 1965 a 1970
AMV, f. PS, čj.005/PS-4/72.

	1965	**1970**
pancéřovky (počet kusů)	994	301
tarasnice (počet kusů)	284	126
obrněný transportér OT-64		179
obrněný transportér OT-810		88

TABULKA č. 39
Počet osob zadržených pomocí technických zátarasů
AMV, f. 2357/VPS, k. 269, 1962.

rok	počet osob	%
1961	198	17,5
1962	166	14,85

TABULKA č. 40
Ženijně technické prostředky používané k OSH v letech 1965 a 1970
AMV, f. PS, čj. 005/PS-4/72.

	1965	1970
EZOH	1415 km	zrušen
signalizační prostředky:		
rotní	713 km	802 km
hlídkové	49 km	18 km
výmetnice a nástražná osvěcovadla	3645 ks	2110 ks
drátěné zátarasy a překážky všeho druhu	1780 km	460 km
kontrolní pásy	1640 km	632 km
věžové pozorovatelny 6 a 9 m	1150 ks	735 ks
zemní pozorovatelny a skrytá stanoviště	3456 ks	1860 ks
vybudovaných a udržovaných plošin	7970 km	2431 km
udržovaných cest (včetně mostků a lávek)	2380 km	1116 km
světlomety k OSH	485 ks	490 ks
ocelových rozsocháčů a železobetonových jehlanů	5250 ks	10640 ks
hlídkových člunů k OSH na Dunaji	72 ks	28 ks
počet ženistů na údržbu trasy TZ	1 na 1,12 km	1 na 3,65 km

TABULKA č. 41
Ženijně technické prostředky používané k OSH v roce 1972
AMV, f. PS, čj. 005/PS-4/72.

rotní signální stěna U 60	802 km
kontrolní pás	632 km
starý DZ bez signalizace	218 km
stěna U-60 zdvojená signalizací H 3	16 km
věžové pozorovatelny	760 ks
drátěné ploty bez signalizace	34 km
nízkoklopětné překážky a zátarasy	5 km
komunikace a pěšiny	2842 km
přehrazeno nástražnými osvěcovadly	17 km
přehrazeno světlomety a světelnou bariérou	19 km
přehrazeno zátarasy proti násilnému přejezdu hranic	27 km
přehrazeno vodních toků	1 km

TABULKA č. 42
Plocha vody užívaná jednotkami 1. sledu v roce 1980
AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. B/16, Hlášení o půdě používané PS, 1980.

trasa TZ	1227 ha
výcviková zařízení, cvičiště, střelnice na vnitřní straně TZ	38,28 ha
výcviková zařízení, cvičiště, střelnice na vnější straně TZ	50,02 ha
kasárenské objekty pohraničních rot, rot OPK, poříčních oddílů na vnitřní straně TZ	38,28 ha
kasárenské objekty pohraničních rot, rot OPK, poříčních oddílů na vnější straně TZ	50,02 ha
zemědělská půda v HP	20–30 ha

TABULKA č. 43
Počet spolupracovníků rozvědky PS v letech 1953 a 1954
AMV, f. A 2/1, inv. j. 635, Zpráva o činnosti PVS za rok 1953.

	počet agentů k 1. 1. 1953		počet agentů k 31. 1. 1954	
brigáda	cizinců	čs. občanů	cizinců	čs. občanů
5.	16	5	3	5
12.	6	1	0	6
9.	5	2	7	4
7.	7	0	3	3
10.	3	1	0	2
15.	4	2	2	2
4.	0	0	2	1
11.	0	0	0	3
celkem	**41**	**11**	**17**	**26**

TABULKA č. 44

Počet spolupracovníků kontrarozvědky PS v letech 1953 a 1954

AMV, f. A 2/1, inv. j. 635, Zpráva o činnosti PVS za rok 1953.

V této době prosazovala HS PS kromě práce zpravodajských orgánů i agenturní práci dalších důstojníků PS, zejm. důstojníků štábů a velitelů rot. V roce 1953 agenturně pracovalo 132 důstojníků, kteří řídili 160 informátorů. V roce 1953 působilo v rámci PS 208 orgánů kontrarozvědky PS. V roce 1953 bylo zadrženo na základě agenturně operativních opatření 207 osob. Z toho 44 osob na základě zpráv agentury, 20 osob přímo zpravodajskými orgány a 143 na základě informací z důvěrnické sítě.

brigáda	1. 1. 1953			1. 2. 1954		
	počet			počet		
	agentů	informátorů	rezidentů	agentů	informátorů	rezidentů
5.	2	192	1	1	187	0
12.	1	69	0	1	85	0
9.	0	55	0	0	79	1
7.	0	61	0	4	54	0
10.	6	62	0	4	43	0
3.	2	62	0	1	65	0
15.	6	83	0	3	73	0
4.	7	156	1	8	148	2
11.	0	102	0	0	99	2
19.	0	12	0	0	41	0
celkem	**24**	**854**	**2**	**22**	**874**	**5**

TABULKA č. 45

Počet zpravodajských orgánů PS

AMV, f. A 2/1, inv. j. 635, Zpráva o činnosti PVS za rok 1953.
AMV, f. A 8, inv. j. 483, Prověrka pohraniční stráže – HS PS.
AMV, f. 2357/VPS, k. 197, 1959, Zpráva o stavu v Pohraniční stráži v roce 1958.
AMV, f. A 2/2, inv. j. 1262-3, Kolegium MV, 17. 2. 1964. Na úseku kontrarozvědky pracovalo asi 80 % a na úseku rozvědky asi 20 % zpravodajců.

rok	celkově		z toho	
	plánovaně	skutečně	rozvědky	kontrarozvědky
1953				208
1957	366	314		
1958		262	43	219
1964	219			

TABULKA č. 46
Počet spolupracovníků zpravodajské služby PS
AMV, f. A 2/1 inv. j. 1314, Zpráva o stavu PS v roce 1958.
AMV, f. A 2/2, inv. j.1262–3, Kolegium MV, 17. 2. 1964.

rok	rozvědky		kontrarozvědky
	čs.občanů	cizinců	
1957	67	62	1912 (41 rezidentů, 113 agentů, 1599 informátorů, 159 držitelů propůjčených a konspiračních bytů) Z celkového počtu je řízeno 355 informátorů jinými důstojníky PS než zpravodajskými orgány.
1958	64	67	2031 (37 rezidentů, 119 agentů, 1715 informátorů, 160 držitelů propůjčených a konspiračních bytů) Z celkového počtu je řízeno 483 informátorů jinými důstojníky PS než zpravodajskými orgány.
1964	194	60	901 (12 rezidentů, 68 agentů, 581 informátorů, 217 držitelů propůjčených bytů a 23 držitelů konspiračních bytů)

TABULKA č. 47
Odměny vyplacené spolupracovníkům
AMV, f. A 8, inv. j. 483, Prověrka Pohraniční stráže – HS PS.
AMV, f. 2357/VPS, k. 197, Zpráva o stavu v Pohraniční stráži v roce 1958, 1959.
AMV, f. A 2/2, inv. j. 1262–3, Kolegium MV, 17. 2. 1964.

Vyplaceno na odměnách včetně nákladů za byty apod.

	celkem	z toho rozvědkou		kontrarozvědkou
1956	229 490 Kčs	262 670 Sch	54 510 DM	
1958	181 279 Kčs	156 506 Sch	49 915 DM	82 991 Kčs
1961		136 892 Sch	33 885 DM	
1963		117 Sch	21 270 DM	

TABULKA č. 48
Výsledky činnosti kontrarozvědky v letech 1956–1958
AMV, f. A 8, inv. j. 483, Prověrka Pohraniční stráže – HS PS.
AMV, f. 2357/VPS, k. 197, Zpráva o stavu v Pohraniční stráži v roce 1958, 1959.

	1956	**1957**	**1958**
na základě zpráv agentury zadrženo narušitelů státních hranic	176	32	40
na základě zpráv civilního obyvatelstva bez PPS zadrženo narušitelů SH		72	103
zadrženo přímo zprav. orgány PS pro přípravu k útěku		9	10
realizováno osob zprav. orgány PS pro přípravu k útěku, protistátní a jinou činnost		73	125
realizováno osob orgány MV a VB a s využitím agenturních materiálů kontrarozvědky PS		41	137
zadrženo narušitelů státních hranic PPS		68	91

TABULKA č. 49
Výsledky činnosti rozvědky PS v roce 1958
AMV, f. A 2/1, inv. j. 1314, Zpráva o stavu v PS v roce 1958.

úspěšná vojsková opatření k zadržení osob na základě zpráv rozvědky	1
rozpracování osob na základě zpráv zahraniční agentury	12
zjištění agentů zahraniční rozvědky přecházejících přes SH	13
zjištění místa přepravy nepřátelské rozvědky	5
zjištění poznatků k objasnění beztrestného narušení SH	22
získáno zpráv ze SRN	1060
získáno zpráv z Rakouska	735
předáno zpráv náměstkovi MV	77
předáno zpráv operativním správám MV	174
předáno zpráv MNO	124
předáno zpráv operačnímu odboru HS PS - využito k OSH	123

TABULKA č. 50
Podíl zpravodajského aparátu PS na OSH v období od 1. 4. do 30. 9. 1975
AMV, f. 2357, k. 703, 1975.

způsob	brigáda						
	5.	9.	7.	15.	4.	11.	celkem
zadrženo osobně zpravodajskými orgány	4	5	5	2	12	3	31
zadrženo na základě prostředků zpravodajské práce	6	8	11	19	28	23	95
trestním řízením	8		2	1	4	13	28
osoby realizované profylakticky	19	1	9	4	5	11	49
celkem	37	14	27	26	49	50	203
podíl zpravodajského aparátu na zadržení v %	38,14	41,17	49,09	33,76	41,19	41,54	43,28

TABULKA č. 51
Srovnání počtu PPS a jejich podílu na OSH v letech 1965 a 1970
AMV, f. PS, čj.005/PS-4/72.
Podíl PPS na OSH vyjadřuje, kolik osob bylo zadrženo při přechodu státních hranic přičiněním PPS.

počet PPS	podíl na OSH	
1965	6700	18,4 %
1970	5230	22 %

TABULKA č. 52
Podíl PPS a místního obyvatelstva na zadržení narušitelů státních hranic v období od 1. 4. do 30. 9. 1975.
AMV, f. 2357, k. 703, 1975.

bps	předali zprávy	podíl %	přímo zadrželi	podíl %	celkově podíl	podíl %
5.	16	16,32	5	5,1	21	21,42
9.	15	28,49			15	28,49
7.	15	22,05	1	1,47	16	23,52
15.	5	7,46	1	1,49	6	8,95
4.	30	24,59	7	5,73	37	30,32
11.	14	7,17			14	7,17
celkem	**95**	**15,75**	**14**	**2,32**	**109**	**18,07**

TABULKA č. 53
Počet PPS v letech 1977–1979
AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. B/16, 1980.

1977	mužů	žen	mladých	celkem	družstev	čet	rot
5. bps	732	30	104	866	82	21	4
9. bps	633	22	17	672	62	22	2
7. bps	262	16	27	305	38	9	
15. bps	1211	14	62	1287	106	27	2
4. bps	1339	51	160	1550	56	38	5
11. pps	1225	8	180	1413	121	16	2
celkem	**5402**	**141**	**550**	**6093**	**465**	**133**	**15**

1978	mužů	žen	mladých	celkem	družstev	čet	rot
5. bps	784	42	134	960	92	30	7
9. bps	676	48	35	759	93	35	7
7. bps	340	48	21	409	39	9	
15. bps	1122	66	20	1208	156	32	4
4. bps	1411	64	239	1714	82	41	9
11. bps	1459	13	219	1691	140	41	6
celkem	**5792**	**281**	**668**	**6741**	**602**	**188**	**33**

1979	mužů	žen	mladých	celkem	družstev	čet	rot
5. bps	775	47	156	978	100	37	8
9. bps	678	59	77	814	90	34	7
7. bps	491	61	74	626	72	22	1
15. bps	1204	91	77	1372	112	33	4
4. bps	1351	69	280	1700	35	36	8
11. bps	1455	23	127	1605	122	40	1
celkem	**5954**	**350**	**791**	**7095**	**531**	**202**	**29**

TABULKA č. 54
Podíl PPS na zadržení narušitelů (% z celkového tlaku narušitelů)
AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. B/16, 1980.

	1977		1978		1979	
	naruš.	%	naruš.	%	naruš.	%
5. bps	30	18,8	23	31,1	12	15,7
9. bps	23	29,7	29	39,7	15	23,0
7. bps	15	23,7	11	25,5	14	23,7
15. bps	28	20,1	21	29,6	21	16,5
4. bps	60	44,1	41	28,4	60	50,7
11. bps	33	21,7	45	31,2	33	31,7
celkem	**189**	**26,0**	**170**	**26,1**	**155**	**26,2**

TABULKA č. 55
Počet PPS a jejich podíl na zadržení narušitelů státních hranic v letech 1977–1980
AMV, f. 2357/VPS, k. 18, 1957 (rok 1956).
AMV, f. 2357/VPS, k. 269, 1962 (období 1961–1962).
AMV, f. PS, čj. 005/PS-4/72 (roky 1965, 1971).
AMV, RMV č. 17, s. 25, 1981 (období 1977–1980).

	počet jednotek PPS	počet pomocníků PPS	počet zadržených narušitelů PPS	% z celkového množství zadržených narušitelů PPS
1956	nezjištěno	4500	22	1,5
1961	nezjištěno	11719	nezjištěno	18,6
1962	nezjištěno	14248	nezjištěno	17,5
1965	nezjištěno	6700	nezjištěno	18,4
1971	nezjištěno	5230	nezjištěno	22
1977	613	6093	189	26
1978	823	6741	170	26,1
1979	762	7095	155	26,2
1980	782	8167	110	18,8

TABULKA č. 56
Tlak narušitelů státních hranic na SPPN a v ostatních úsecích brigád PS
(tabulka ukazuje současně dislokaci jednotlivých jednotek 1. sledu v 80 letech)
AMV, f. PS, čj. OSH 01028-5, 27. 12. 1987.
typ – počet příslušníků na pohraniční rotě
proryv – překonání státní hranice bez zadržení
realizace – podchycení přípravy útěku

Přehled o tlaku a proryvech 4. bps
tlak bez realizací

součást	typ	délka úseku SH	součást	typ	délka úseku SH
1. rPSú Vratětín	82	9 990	13. rPSú Hevlín	82	12 530
2. rPSú Stálky	70	7 500	14. rPSú Hrušovany	91	7 340
3. rPSú Šafov	70	6 490	15. rPSú Březí	91	8 840
4. rPSú Hájenka	82	6 500	16. rPSú Mikulov	82	6 800
5. rPSú Lukov	70	10 220	17. rPSú Sedlec	82	6 200
6. rPSú Podmolí	70	10 920	18. rPSú Valtice Raisna	82	7 600
7. rPSú Devět Mlýnů	82	5 530	19. rPSú Valtice	70	5 000
8. rPSú Šafov	82	4 630	20. rPSú Boří Dvůr	82	6130
9. rPSú Hatě	82	5 370	21. rPSú Poštorná	82	4 560
10. rPSú Ječmeniště	70	7 600	22. rPSú Lány	82	7 850
11. rPSú Jaroslavice	70	8 450	23. rPSú Ruské Domky	82	9 000
12. rPSú Dyjákovice	70	8 500	**CELKEM**		**173 550**

CELKEM	1981–1985		1986		1987		1981–1987 (%)
	zadrženo/proryvy	účinnost (%)	zadrženo/proryvy	účinnost (%)	zadrženo/proryvy	účinnost (%)	
	567/24	75,38	76/5	83,9	88/7	86,43	70

TABULKA č. 56 – pokračování

Přehled o tlaku a proryvech 5. bps
tlak bez realizací

součást	typ	délka úseku SH	součást	typ	délka úseku SH
1. rPSú Trojmezí	70	9 200	10. rPSú Svatý Kříž	82	6 370
2. rPSú Pastviny	82	4 150	11. rPSú Hrozňatov	82	6 600
3. rPSú Újezd	70	8 890	12. rPSú Mýtina	82	9 900
4. rPSú Aš	91	9 110	13. rPSú Dyleň	91	9 750
5. rPSú Nový Žďár	82	7 100	14. rPSú Slatina	91	8 250
6. rPSú Polná	70	5 450	15. rPSú Broumov	82	8 350
7. rPSú Dubina	82	9 450	16. rPSú Branka	70	6 900
8. rPSú Pomezí	82	3 450	17. rPSú Pavlův Studenec	82	6 600
9. rPSú Hraničná	82	8 950	**CELKEM**		**128 470**

CELKEM	1981–1985		1986		1987		1981–1987 (%)
	zadrženo/proryvy	účinnost (%)	zadrženo/proryvy	účinnost (%)	zadrženo/proryvy	účinnost (%)	
	686/21	97	134/8	94,37	161/4	97,5	96,7

TABULKA č. 56 – pokračování

Přehled o tlaku a proryvech 7. bps
tlak bez realizací

součást	typ	délka úseku SH	součást	typ	délka úseku SH
1. rPSú Černé jezero	70	3 800	11. rPSú České Žleby	70	6 500
2. rPSú Svárožná	82	5 200	12. rPSú Nové Údolí	82	14 240
3. rPSú Debrník	82	5 200	13. rPSú Nová Pec	82	8 350
4. rPSú Polom	70	5 250	14. rPSú Zvonkov	82	10 450
5. rPSú Prášily	70	7 750	15. rPSú Kyselov	70	18 954
6. rPSú Modrava	91	24 500	16. rPSú Pasečná	82	14 780
7. rPSú Kvilda	82	4 600	17. rPSú Spáleniště	82	9 988
8. rPSú Knížecí pláně	82	8 000	18. rPSú Mnichovice	82	8 870
9. rPSú Žďárek	70	6 600	19. rPSú Mlýnice	70	10 520
10. rPSú Dolní silnice	82	9 740	**CELKEM**		**183 292**

CELKEM	1981–1985		1986		1987		1981–1987 (%)
	zadrženo/proryvy	účinnost (%)	zadrženo/proryvy	účinnost (%)	zadrženo/proryvy	účinnost (%)	
	310/24	92,9	45/4	91,9	64/4	94,2	93

TABULKA č. 56 – pokračování

Přehled o tlaku a proryvech 9. bps
tlak bez realizací

součást	typ	délka úseku SH	součást	typ	délka úseku SH
1. rPSú Vašíček	70	10 550	11. rPSú Čerchov	70	5 450
2. rPSú Stoupa	70	6 735	12. rPSú Bystřice	82	6 409
3. rPSú Hraničky	70	6 171	13. rPSú Folmava	82	8 070
4. rPSú Nový Dvůr	82	9 482	14. rPSú Maxov	70	4 828
5. rPSú Diana	70	4 920	15. rPSú Všeruby	70	5 050
6. rPSú Železná	70	6 850	16. rPSú Sruby	70	5 995
7. rPSú Pleš	70	6 965	17. rPSú Svatá Kateřina	82	9 499
8. rPSú Rybník	70	6 598	18. rPSú Pod Ostrým	82	9 773
9. rPSú Hraničná	70	10 151	**CELKEM**		**128 150**
10. rPSú Nemanice	82	4 654			

CELKEM	1981–1985		1986		1987		1981–1987%
	zadrženo/proryvy	účinnost %	zadrženo/proryvy	účinnost %	zadrženo/proryvy	účinnost %	
	397/15	96,4	63/7	88,8	114/2	98,3	96

TABULKA č. 56 – pokračování

Přehled o tlaku a proryvech 11. bps
tlak bez realizací

součást	typ	délka úseku SH	součást	typ	délka úseku SH
1. rPSú Moravský Ján	82	8 900	9. rPSú Děvín	82	8 600
2. rPSú Gajary	70	9 050	10. rPSú Petržalka	91	4 750
4. rPSú Suchorad	70	8 050	11. rPSú Kopčanky	70	3 800
5. rPSú Záhorská Ves	82	9 500	12. rPSú Jarovce	82	11 900
6. rPSú Vysoká při Moravě	82	10 100	13. rPSú Rusovce	82	15 500
7. rPSú Děvínské jezero	82	7 800	**CELKEM**		**104 200**
8. rPSú Děv. Nová Ves	82	6 250			

CELKEM	1981–1985		1986		1987		1981–1987 (%)
	zadrženo/proryvy	účinnost (%)	zadrženo/proryvy	účinnost (%)	zadrženo/proryvy	účinnost (%)	
	738/12	98,4	92/0	100	132/4	97,06	20

TABULKA č. 56 – pokračování

Přehled o tlaku a proryvech 15. bps

tlak bez realizací

součást	typ	délka úseku SH	součást	typ	délka úseku SH
1. rPSú Horní Dvořiště	82	9 224	12. rPSú Chlum u Třeboně	82	8 250
2. rPSú Dolní Dvořiště	82	7 150	13. rPSú Hájnice	70	6 880
3. rPSú Kamenná	70	8 555	14. rPSú Nový Vojířov	70	6 910
4. rPSú Cestviny	91	21 900	15. rPSú Smrčná	70	7 880
5. rPSú Černé Údolí	82	12 055	16. rPSú Artoleč	70	14 900
6. rPSú Šejby	70	9 880	17. rPSú Stará myslivna	70	14 852
7 rPSú Nové Hrady	82	8 800	18. rPSú Slavonice	82	8 280
8. rPSú Fišerovy Chalupy	70	9 640	19. rPSú Slavětín	70	5 540
9. rPSú České Velenice	91	7 977	20. rPSú Písečná	70	7 400
10. rPSú Krabonoš	82	10 125	21. rPSú Rancířov	70	5 150
11. rPSú Tokániště	82	11 930	**CELKEM**		**203 278**

CELKEM	1981–1985		1986		1987		1981–1987 (%)
	zadrženo/proryvy	účinnost (%)	zadrženo/proryvy	účinnost (%)	zadrženo/proryvy	účinnost (%)	
	427/24	94,7	67/8	97,2	39/6	86,7	94,4

TABULKA č. 57

Stav spolupracovníků VKR u jednotlivých součástí PS k 1. 4. 1988

Archiv ministerstva obrany, f. Vojenská kontrarozvědka.

1. oddělení – operovalo u HS PS OSH

OVKR – oddělení Vojenské kontrarozvědky

agenti

součást	**celkem**	důstojníci	praporčíci	vojáci základní služby	občanští pracovníci – HS PS OSH	rodinní příslušníci vojenských i civilních osob zaměstnaných na HS PS OSH	civilní obyvatelstvo
1. oddělení	**45**	23	5	9	1	2	5
OVKR 4. bps	**141**	8	3	115	1	1	13
OVKR 5. bps	**168**	14	3	135	2	1	13
OVKR 7. bps	**134**	17	5	105	1	1	5
OVKR 9. bps	**144**	5	12	118			9
OVKR 11. bps	**111**	20	5	79			7
OVKR 15. bps	**142**	5	3	128	1		5
OVKR 12. bps	**66**	12	7	34	4	2	7
celkem	**951**	**104**	**43**	**723**	**10**	**7**	**64**

TABULKA č. 69 – pokračování

důvěrníci

součást	celkem	důstojníci	praporčíci	vojáci základní služby	občanští pracovníci – HS PS OSH	rodinní příslušníci vojenských i civilních osob zaměstnaných na HSPSOSH	civilní obyvatelstvo
1. oddělení	90	24	5	57	1		3
OVKR 4. bps	139	6	8	94	3	3	25
OVKR 5. bps	158	5	5	136	1		11
OVKR 7. bps	121	7	16	81	3	4	10
OVKR 9. bps	85	6	6	56	3		14
OVKR 11. bps	112	6	5	88	1	1	11
OVKR 15. bps	102	10	7	71	3		11
OVKR 12. bps	45	4	2	29	1	1	8
celkem	**852**	**68**	**54**	**612**	**16**	**9**	**93**

rezidenti a držitelé propůjčených a konspiračních bytů

součást	celkem	důstojníci	praporčíci	propůjčené byty	konspirační byty (byly ve vlastnictví VKR)
1. oddělení	10	7	3		2
OVKR 4. bps	19	11	8	8	
OVKR 5. bps	14	9	5	2	3
OVKR 7. bps	15	13	2	4	1
OVKR 9. bps	11	7	4	2	
OVKR 11. bps	14	11	3	4	
OVKR 15. bps	20	15	5	3	
OVKR 12. bps					2
celkem	**103**	**73**	**30**	**23**	**7**

Seznamy osob usmrcených na státních hranicích 1945–1989

TABULKA č. 1
Seznam osob, které zahynuly při přechodu československých hranic s Rakouskem, Německem (SRN, NDR) v období od února 1948 do konce roku 1989

Tato tabulka obsahuje seznam lidí, kteří přišli o život při pokusu o přechod hranic. Zahrnuje nejen osoby zastřelené hlídkami Pohraniční stráže, usmrcené v elektrických drátěných zátarasech, nástražnými nášlapnými minami, ale i lidi, kteří např. utonuli v pohraničních řekách, zahynuli v automobilech poté, co narazili do pohraničních zátarasů, spáchali sebevraždu při zatýkání apod. Údaje o jednotlivých lidech jsou uváděny v pořadí:

Příčina úmrtí – je označena zkratkou, která uvádí způsob, jakým byla uvedená osoba při pokusu o přechod hranic usmrcena: z – zastřelení, e – usmrcení elektrickým proudem v elektrickém drátěném zátarasu, u – utopení v pohraničních řekách, s – sebevražda v obavě před zatčením, p – piloti sestřelených a havarovaných letounů, h – usmrcení v automobilech při pokusu o přejezd hranic, m – usmrcení nástražnými a nášlapnými minami, i – selhání organismu při přechodu hranic, psi – roztrhání služebními psy, j – jinak (způsob úmrtí je popsán v kolonce poznámka).

Příjmení a jméno – tato kolonka obsahuje všechny podoby jména a příjmení uváděné v archivních materiálech, pokud nebylo možné jednoznačně rozhodnout (např. na základě rodného listu) o správné podobě jména. Pokud měla usmrcená osoba u sebe např. dvoje osobní doklady nebo doklady falešné a dodatečným pátráním byla zjištěna jiná totožnost usmrceného, jsou uváděna obě jména.

Datum narození – zde jsou uváděny všechny údaje zjištěné v archivních materiálech, pokud nebyly k dispozici prameny, které by mohly datum jednoznačně stanovit.

Státní příslušnost – v kolonce je uváděna, pokud měla usmrcená osoba jinou státní příslušnost něž ČSR, resp. ČSSR.

Místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění – zde je označen úsek svazku a jednotky vykonávající vlastní pohraniční službu a místo určené místním názvem nebo vymezené nejbližšími hraničními mezníky. Pokud uvedená osoba zemřela na následky zranění utrpěného při přechodu hranic v nemocnici, je v kolonce poznamenáno i toto.

Směr postupu usmrcené osoby – zde je uvedena země, do které usmrcená osoba přecházela hranice.

Poznámka – v této kolonce je popsán způsob, jakým přišel uvedený člověk o život.

Prameny – zde je uveden odkaz na archivní prameny, které dokladují usmrcení uvedené osoby. Následující seznamy zahrnují pouze osoby, jejichž usmrcení při přechodu hranic je zaznamenáno v archivních materiálech. Osoby údajně usmrcené při přechodu hranic (jejich úmrtí nebylo archivními prameny spolehlivě doloženo), jsou uvedeny v seznamu *Osoby pravděpodobně usmrcené při přechodu československých hranic v letech 1948–1989.*

Pokud údaj v některé kolonce chybí, znamená to, že jej nebylo možné dostupnými prostředky zjistit.

Pokus o sumarizaci (období od února 1948 do konce roku 1989)

- Při pokusu o přechod československých hranic s Německem a Rakouskem bylo zastřeleno 143 lidí.
- Při pokusu o přechod československých hranic s Německem a s Rakouskem bylo usmrceno v „elektrickém zařízení k ochraně hranic“ 95 lidí.
- Při překonávání vodní československé hranice s Rakouskem a s Německem utonulo 11 lidí. V tomto počtu jsou zahrnuty pouze lidé, kteří prokazatelně utonuli při přechodu hranice. Při studiu archivního materiálu bylo zaznamenáno dalších zhruba 50 osob, které byly nalezeny utonulé v pohraničních řekách. Není však možné zjistit, kdo z nich zahynul při přechodu hranic a kdo z jiných příčin.
- Při pokusu o přechod československých hranic s Německem a s Rakouskem spáchalo sebevraždu z obav před zatčením 17 osob.
- Při pokusu překonat československé hranice s Německem a s Rakouskem zahynulo v důsledku sestřelení vojenským letounem, srážky s vojenským letounem nebo následkem havárie 5 pilotů letounů a rogala.
- Při pokusu překonat československé hranice s Německem a s Rakouskem zahynulo v automobilech při havárii způsobené pohraničními zátarasy 5 osob.
- Při pokusu o přechod československých hranic s Německem a s Rakouskem byly nastraženými minami umístěnými v ženijním zátarasu usmrceny 2 osoby.
- Při přechodu československých hranic s Německem zemřela 1 osoba na selhání organismu krátce po zatčení.
- Při přechodu československých hranic s Rakouskem byla 1 osoba roztrhána služebními psy.
- **Celkem bylo při přechodu československých hranic s Rakouskem a s Německem (SRN, NDR) v letech 1948–1989 usmrceno 280 lidí.** Vedle československých občanů také 14 občanů Rakouska, 31 občanů Polska, 7 občanů poválečného Německa (do roku 1949), 10 občanů SRN, 13 občanů NDR, 4 občané Jugoslávie, 7 občanů Maďarska, 1 občan Francie a 1 občan Maroka.

(abecední řazení)

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
1	z	**ANDĚL Jan**	17. 2. 1911		11. 4. 1948	Pohraniční prapor SNB Karlovy Vary, SNB Libá, katastr obce Krapice, silnice Kamusov – Libá	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, Použití zbraně, čj. 733-2 dův. 48/-14/4-48-Ia.
2	z	**ARANOŽ Vasil**	6. 1. 1924		11. 6. 1950	prps Plzeň, PSú Tři Sekery, u osady Horní Ves	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, k. 112, Ilegální přechody, 1950. Tamtéž, k. 115, Použití zbraně, 1949–1950.
3	e	**BABIČ František**	5. 6. 1931		11. 8. 1961	15. českobudějovická bps, 17. rps České Velenice	Rakousko	Dezertující pohraničník v záloze povolaný na cvičení. Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/16, 1961.
4	z	**BAČÍK Leo**	22. 6. 1925 též 27. 6. 1925		10. 4. 1950	prps Znojmo, PSú Mikulov, u Mikulova	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, Použití zbraně, čj. 231/83-136/1950-III. Úmrtní kniha města Mikulov, sv. 1, s. 3, č. 7, 1950.
5	z	**BAREŠ Milan**	12. 12. 1957		24. 5. 1978	5. chebská bps, OPK Pomezí	SRN	Zastřelen PS při likvidaci únosců autobusu, s ním zastřelen i řidič autobusu Jan Novák.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 244 Denní hlášení č. 144, 1978.
6	u	**BARTONĚK Bedřich** **též** **SKYPALA Karel** **též** **LOPATA Oldřich**	21. 11. 1912 též 20. 11. 1913 též 6. 7. 1913		30. 6. 1955 též 29. 6. 1955	11. bratislavská bps, nalezen v Bratislavě v Dunaji	Rakousko	Utonul při pokusu překonat ve skafandru. Dunaj. Uvedené datum úmrtí je datem jeho pitvy. S největší pravděpodobností se jedná o B. Bartoňka.	AMV, f. 2357, bal. A/11, 1955.
7	e	**BASS Bernard**	12. 9. 1920	Rakousko	24. 8. 1958	4. znojemská bps, 22. rps Mikulov, u HM IX/72	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 182, 1958.
8	z	**BAŠTA Jan**	15. 4. 1928		10. 3. 1950 též 16. 3. 1950	prps Karlovy Vary, PSú Mühlbach, u obce Liběnek, kt. 472.	SRN	Zastřelen hlídkou PS spolu s Richardem Kolenkem.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
9	z	**BAUER Heinz Erich**	3. 10. 1926	NDR	30. 8. 1950	prps Karlovy Vary, PSú Bublava, území NDR – silnice Bublava – Klingenthaal	NDR	Zastřelen při útěku hlídkou PS – již na území NDR.	AMV, f. 304, sig. 63-21.
10	s	**BAUMGARTNER Jiří**	11. 4. 1936		3. 5. 1958	19. děčínská bps, 6. rps, u Jiříkova	SRN	Dezertující voják základní služby. Spáchal sebevraždu v bezvýchodné situaci v obklíčení PS společně s Hanušem Harym a Sládkem Petrem. Podle tehdejší vyšetřovací verze zastřelil Hanuš nejprve Sládka a Baumgartnera a nakonec sebe.	AMV, f. 2349, k. 26, Denní hlášení č. 184, 1958. Tamtéž, k. 12, Dokumentace k případu, 1958. Tamtéž, k. 15, Protokol VOP Litoměřice, 1960.
11	z	**BENEDIKT Karl**	17. 10. 1913	Rakousko	4. 8.1956	4. znojemská bps, 30. rps, soutok Dyje a Kyjovky	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS při rybaření.	AMV, f. 2357/VPS, k. 238. AMZV, k. 7, 1945–55.
12	z	**BERGMAN Oskar též HASNER Karel**	15. 3. 1900		23. 1. 1951	5. chebská bps, PSú Lesní Zámek, Zadní Pavlův Studenec	SRN	Zastřelen hlídkou PS. Byla u něho nalezena legitimace na jméno Karel Hasner.	AMV, f. 2357, bal. A/1, Denní hlášení – přehled zadržených, 1951. AMV, a. č. S-3708 Plzeň.
13	e	**BERNARD Tadeusz**	6. 5. 1933	Polsko	13. 8. 1962	4. znojemská bps, 19. rps Hrabětice u HM, kat. Hrabětice	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2341, k. 25.
14	p	**BIELANSKI Dionyzy**	1. 4. 1939	Polsko	16. 7. 1975	Mezi obcemi Kúty a Čáry	Rakousko	Pilot sportovního letounu. Sestřelen československým stíhačem.	VÚA, f. VPVOS, k. 112, 1975.
		BIL Eduard viz BILT Eduard							
15	e	**BILT Eduard též BIL Eduard**	8. 9. 1924	Polsko	7. 10. 1964	4. znojemská bps, 26. rps Boří Dvůr, HM X/33	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/20, Denní hlášení, 1964. Tamtéž, f. 2341, k. 27.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		BINDLEROVÁ Štefanie viz WINKLEROVÁ Hermina též PINDLEROVÁ Štefanie							
16	z	**BLANK Arnold**	29. 2. 1884	SRN	4. 5. 1951	5. chebská bps, obec Hranice v Čechách	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/1, Denní záznamy, 1951.
17	z	**BLAŠKO Josef**	11. 10. 1957		16. 5. 1977	9. poběžovická bps, zvvpr Poběžovice, v Poběžovicích mimo HP	SRN	Postřelen 15. 5. 1977 hlídkou PS při návratu do vnitrozemí poté, co se neúspěšně pokusil o zdolání signální stěny. Zemřel o den později v nemocnici v Domažlicích.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 531, Denní hlášení č. 134, 136. AMV, V-10849.
18	h	**BLAŽEK Josef**	22. 3. 1911		9. 5. 1953	12. plánská bps, OPK Rozvadov	SRN	Při pokusu o přejezd hranic osobním automobilem narazil do zátarasů, havárii nepřežil.	AMV, f. 2357, k. 49, Výkaz za měsíc březen 1953.
19	z	**BOČAN Stanislav**	17. 8. 1932 též 17. 4. 1932 též 17. 5. 1932		17. 9. 1950	prps Plzeň, PSú Rybníky, Šidlákov	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 304, sig. 150-3, č. 226 DZ/BP/5-1950. SOkA Domažlice, f. Okresní prokuratura Horšovský Týn.
20	e	**BORKA František**	17. 1. 1941		18. 4. 1957	11. bratislavská bps, 14. rps, u „Kopčanské cesty“	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV SR, f. 2346, inv. j. 270, 1956–1960.
21	z	**BRANDL Ludvík**	10. 9. 1914	Německo	12. 8. 1948	Pohraniční prapor SNB Plzeň, SNB Hamry, u samoty Buchar	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, čj. 594/89-25/8-48-Ia. Tamtéž, f. 304, sig. 175-2, s. 185.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
22	z	**BREJKA Ondrej též Ján**	26. 12. 1957		7. 7. 1980	11. bratislavská bps, 1. rps Moravský Ján	Rakousko	Těžce zraněn střelbou hlídky PS, utonul.	AMV SR, f. 2346, inv. j. 405.
23	u	**BRENČIČ Ján**	1. 9. 1939		22. 5. 1962	11. bratislavská bps, 10. rps, u Děvínské Nové Vsi	Rakousko	Utonul v Moravě při pokusu překonat hranici, jeho mrtvola byla nalezena 9. 6. 1962.	AMV SR, f. 2346.
24	e	**BRONČÍK Bronislav**	asi 1929	Polsko	3. 6. 1959		Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/15, Denní hlášení, 1959.
25	e	**BRUNO Heinrich**	22. 4. 1935	NDR	10. 7. 1963	5. chebská bps, 14. rps Hraničná	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/19, 1963. AMV, a. č. V-8077 Plzeň.
26	e	**BRYZYCHCI Jan**	14. 3. 1940	Polsko	16. 9. 1959	15. českobudějovická bps, 27. rps Pernárec, HM 7	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/15.
27	z	**BUSS Rudi**	20. 3. 1946	Rakousko	23. 5. 1974	11. bratislavská bps, 6. rps Vysoká pri Morave, v řece Moravě	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 191, 1974.
28	s	**CAFOUREK Alois**	28. 7. 1897		23. 4. 1948	Pohraniční prapor SNB Písek, SNB Železná Ruda, cesta z Debrníku na Polom u Železné Rudy	Německo	Spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci poté, co byl postřelen hlídkou SNB a obklíčen.	AMV, f. PS, čj. 3351/48 C-44-145. Tamtéž, f. 304, sig. 175-2, s. 160.
29	e	**CZIUMPLIK Gregorz Franczizek**	24. 5. 1924	Polsko	23. 8. 1965	15. českobudějovická bps, 24. rps Artoleč, HM V/45-6	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/21, Denní hlášení, 1965.
30	z	**ČEPEK Milan**	13. 8. 1949		18. 11. 1968	7. sušická bps Stará Řáska, území SRN, u pily Schnellenzipf	SRN	Dezertující pohraničník. Zastřelen velitelem hlídky při útěku ze stanoviště. Byl zastřelen na území SRN.	AMV, f. 2357/VPS, k. 361, 1968. Tamtéž, k. 354, Denní hlášení, 1968.
31	z	**ČERMÁK František**	27. 5. 1927		8. 11. 1951	11. bratislavská bps, PSú Gajary	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/1, Denní hlášení č. 214, 1951.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
32	e	**ČERNOCKÝ Ladislav**	9. 2. 1905		13. 9. 1956	4. znojemská bps, 25. rps Valtice CÚ, HM 10/24	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení, 1956.
33	z	**ČITAN Štefan**	27. 7. 1933		13. 5. 1952	5. chebská bps, 16. rps Růžové údolí	NDR	Zastřelen spolu s Janem Ondrejovičem při přechodu hranic. Přechod byl vyprovokován, zorganizován a řízen příslušníky zpravodajského oddělení 1. prps 5. bps	AMV, f. 2342, k. 145, inv. j. 368. Tamtéž, k. 171, inv. j. 424.
34	h	**DAUSCH Thomas**	7. 10. 1968	SRN	31. 3. 1986	5. chebská bps, OPK Pomezí	ČSSR	Usmrcen při automobilové havárii – v důsledku nárazu do zátarasu. Do zátarasu narazil údajně v sebevražedném úmyslu.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. 69, Denní hlášení, 1986.
35	z	**DENK Antonín**	7. 10. 1915		6. 5. 1953	5. chebská bps, 24. rps	SRN	Zastřelen hlídkou PS společně s Toltínem Ludovítem.	AMV, f. 2357, k. 49, Doplňující zpráva k výkazu.
36	z	**DIVIŠ Adolf**	11. 11. 1915		1. 6. 1951	5. chebská bps, PSú Šlapany, u sídla útvaru	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/1, Doplňující zpráva, 1951. AMV, f. 2357, k. 8, Denní hlášení č. 53, 1951.
		DJURCINOVIČ Stojan viz DJURČINOVIČ Stojan							
37	z	**DJURČINOVIČ Stojan též DJURCINOVIČ Stojan**	15. 1. 1918	Jugoslávie	13. 12. 1949	prps Plzeň, PSú Železná, křižovatka lesních cest Železná – Diana	ČSR	Postřelen 12. 12. 1949 hlídkou PS, zemřel o den později v domažlické nemocnici.	AMV, f. PS, čj. 2376 taj./1949.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
38	u	**DLUBAČ Milan**	20. 8. 1958		7. 7. 1980	11. bratislavská bps, 1. rps Morávský Ján, říční km 68	Rakousko	Utonul při pokusu překonat říční hranici.	AMV SR, f. 2346, inv. j. 405.
39	z	**DOLEJŠ František**	7. 2. 1915		25. 6. 1948	Pohraniční prapor SNB Plzeň, SNB Železná, Diana	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, čj. 4082/48.
40	z	**DORŠNER Alois**	3. 3. 1915		30. 6. 1950	okolí Chebu	SRN	Podle zpravodajské informace byl pronásledován a zastřelen v blízkosti Chebu.	AMV, f. 302, sig. 248-4, sl. 17, s. 59.
41	e	**DRAZKOWIAK Mieczyslaw Alojzy**	23. 5. 1929	Polsko	30. 8. 1956	4. znojemská bps, 22. rps Mikulov	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení, 1956.
42	z	**DUB Miroslav**	26. 1. 1931		3. 4. 1951	5. chebská bps, PSú Mýtina, Paličský mlýn	SRN	Zastřelen hlídkou PS společně s Karlem Rudolfem.	AMV, f. 2357, k. 8, Doplňující zpráva 5. bps za duben 1951.
43	z	**DUFEK Karel**	14. 9. 1928		2. 12. 1950	prps Znojmo, PSú Stálky, u obce Stálky	Rakousko	Dufek byl agent československé VZS. Pro podezření z dublérství byl zastřelen na rozkaz svého ŘO dvěma příslušníky PS, kteří ho doprovázeli k hranici.	AMV, a. č. V 704 MV.
44	z	**DUROŇ Ludvík**	13. 5. 1925		16. 8. 1950	prps Znojmo, PSú Mikulov, u železniční trati Mikulov – Sedlecký Mlýn	Rakousko	Zastřelen společně s Otakarem Králíčkem a Zdeňkem Šťastným poté, co padli v blízkosti hranic do léčky, kterou na ně nastrojila brněnská StB a PS. Celý přechod byl vyprovokovován a kontrolován StB.	AMV, f. A 8, inv. j. 476, 1956.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
45	u	**DVOŘÁK Jiří Josef**	19. 3. 1927		24. 6. 1953	Brodské	Rakousko	Utonul v řece Moravě při pokusu o útěk do zahraničí.	MNV Brodské, okr. Senica, Úmrtní list, sv. IV, roč. 1953, s. 29. ÚDV- 87/VvP-95, Podání Ladislava Dvořáka.
46	e	**DZIDYCZ Roman**	20. 4. 1920	Polsko	3. 8. 1956	4. znojemská bps, 21. rps Březí, HM IX/61	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení, 1956.
47	z	**EBENSTREIT Karel**	2. 5. 1919		13. 5. 1950	prps Plzeň, PSú Maxov, mezi Maxovem a Spáleným	ČSR	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, k. 115, čj. 231/83-185/50-III. Tamtéž, f. 302, sig. 258-2. Zde uváděn jako Lebenstreit.
48	z	**EHRENFELD Eugen**	3. 11. 1894		9. 12. 1951	11. bratislavská bps, 13. rps Jarovce, u Jeníkova Dvora, HK XII/14	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS společně s Katou a Fridou Ehrenfeldovými a Máriou Rozmaňovou.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 345, 1952. Tamtéž, bal. A/3, Denní záznamy. AMV SR, f. 2346, S/1, inv. j. 175. Tamtéž, inv. j. 424.
49	z	**EHRENFELDOVÁ Frida též Olga**	15. 2. 1911		9. 12. 1951	11. bratislavská bps, 13. rps Jarovce, u Jeníkova Dvora, HK XII/14	Rakousko	Zastřelena hlídkou PS společně s Eugenem a Katou Ehrenfeldovými a Máriou Rozmaňovou.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 345, 1952. Tamtéž, bal. A/3, Denní záznamy. AMV SR, f. 2346, S/1, inv. j. 175. Tamtéž, inv. j. 424.
50	z	**EHRENFELDOVÁ Kata**	10. 1. 1937 též 10. 3. 1937		9. 12. 1951	11. bratislavská bps, 13. rps Jarovce, u Jeníkova Dvora, HK XII/14	Rakousko	Čtrnáctiletá dívka zastřelena hlídkou PS společně s Eugenem a Fridou Ehrenfeldovými a Máriou Rozmaňovou.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 345, 1952. Tamtéž, bal. A/3, Denní záznamy. AMV SR, f. 2346, S/1, inv. j. 175. Tamtéž, inv. j. 424.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
51	z	**EISNER Gerhard**	4. 4. 1915		22. 5. 1952	4. znojemská bps, mimo HP, Lanžhot – Planina	Rakousko	Zastřelen příslušníkem LM při zatýkání.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 144, 1952.
52	z	**FACUN Antonín Josef**	16. 10. 1924		23. 4. 1949	prps Karlovy Vary, PSú Starý Hrozňatov, u Starého Hrozňatova	ČSR	Postřelen hlídkou PS, na následky střelného zranění zemřel v nemocnici v Chebu.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB. AMV, f. PS.
53	z	**FAKTOR František**	15. 2. 1951		30. 10. 1984	15. českobudějovická bps, 8. rps Fišerovy Chalupy, Grossdienstmann, území Rakouska, mezi HMV 24 a V/ 25	Rakousko	Postřelen hlídkou PS 30. 10. 1984 na území Rakouska, jeho mrtvola byla nalezena 5. 11. 1984. Zemřel v důsledku ztráty krve a podchlazení poté, co byl postřelen hlídkou PS a nebyla mu poskytnuta pomoc.	AMV, f. 2348, Pohraniční kniha 8. rps, Záznam o kontrole roty ze dne 30. 10. 1984, Záznam z operačního dne z 30. – 31. 10. 1984, Záznam o mimořádných událostech u roty z 30. 10. 1984.
54	z	**FEKETE Gabor**	13. 5. 1929	Maďarsko	19. 8. 1956	11. bratislavská bps, rps Děvín, Dunaj říční km 0849	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS z motorového člunu. Fekete byl zastřelen poté, co seskočil z výletní lodi a pokoušel se doplavat na rakouský břeh. Společně s ním seskočili ještě Sylak Zoltán, Joo Sandor, neznámý muž a Paier Karol.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení č. 205, 206, 1956.
55	e	**FELBIGER Max též FELBINGER Max**	6. 9. 1909	SRN	26. 7. 1953	12. plánská bps, 6. rps, HK 21	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 49.
		FELBINGER Max viz FELBIGER Max							

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
56	m	**FICTUMOVÁ Olga**	16. 10. 1930		3. 6. 1953	4. znojemská bps, PSú Valtice, Úvaly, HM X/19	Rakousko	Smrtelně zraněna výbuchem miny při překonávání zátarasu, na následky zranění zemřela ve valtické nemocnici.	AMV, f. 2357, k. 36, 49. Tamtéž, f. 2341, k. 16, 1953.
57	u	**FORHAY Matěj**	26. 2. 1911		8. 6. 1951	11. bratislavská bps, řeka Dunaj, v blízkosti obce Karlova Ves	Rakousko	Utonul v Dunaji při pokusu překonat hranici.	AMV, f. 2357, bal. A/1, Denní hlášení, 1951.
58	z	**FRANKIČ Marian**		Jugoslávie	15.12.1949	prps Znojmo, PSú Artoleč, v Nové Bystřici	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.
59	e	**FRITZ Rudolf**	30. 10. 1942		2. 5. 1961	4. znojemská bps, rozhraní 25. rps Valtice a 24. rps	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 246, 1961. Tamtéž, f. 2341, k. 25.
60	e	**FRYDRYCH Josef**	10. 1. 1935		7. 12. 1965	15. českobudějovická bps, 17. rps České Velenice	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. A/21, Denní hlášení č. 271.
61	z	**FUCHS František**	9. 7. 1913	Německo	3. 12. 1948	Pohraniční prapor SNB Karlovy Vary, SNB Cheb, silnice Cheb – Pomezí, 3 km od hranic	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.
62	e	**FUNIOK Břetislav**	1. 8. 1948		22. 12. 1965	5. chebská bps, 15. rps Nový Žďár, HM 7	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/21, Denní hlášení, 1965.
		GACHOVÁ Marie viz GRACKOVÁ Marie							
63	z	**GAJDA František**	30. 11. 1913	Rakousko	6. 10. 1950	prps Znojmo, PSú Lanžhot, 1,5 km severozápadně od obce Lanžhot	Rakousko	Zastřelen poté, co padl do léčky, kterou na něho nastražila StB.	AMV, f. PS, k. 115, Použití zbraně, 1949–1950. AMV, V-650 Brno.
64	z	**GALUS Josef**	7. 3. 1941		15. 9. 1952	11. bratislavsá bps, 9. rps, Děvín, řeka Morava	Rakousko	Jedenáctiletý chlapec zastřelen hlídkou PS při plavbě na voru po řece.	AMV, f. 2357, k. 25, Souhrnné hlášení, 1952. Tamtéž, f. 2357, bal. A/3, 1952.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		GASPAREK Arnošt viz KAŠPÁREK Arnošt též GAŠPAREK Arnošt							
		GAŠPAREK Arnošt viz KAŠPÁREK Arnošt též GASPAREK Arnošt							
65	e	**GAWLICZKI Marian**	6. 1. 1923	Polsko	23. 9. 1961	15. českobudějovická bps, 5. rps Mlýnce, HM II/74	ČSSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/16, Denní hlášení č. 222, 1961.
66	e	**GILEWITZ Josef též KILEWITZ**	5. 1. 1923	Polsko	6. 8. 1957	4.znojemská bps, rps Rancířov, stanoviště „Schaditzská silnice“	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 160, 1957. Tamtéž, f. 2341, k. 21, 1957.
		GOLC viz GOLEC Tadeusz též GOLCZ							
		GOLCZ viz GOLEC Tadeusz též GOLC							
67	e	**GOLEC Tadeusz též GOLC též GOLCZ**	7. 10. 1935	Polsko	28. 8. 1953	rozhraní 10. volarské bps a 15. českobudějovické bps	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 49, 36.
68	e	**GRABOWSKI Marian**	10. 5. 1933	Polsko	3. 9. 1957	4. znojemská bps, 21. rps Březí u HM IX/62-3	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, oper. odbor, k. 161. Tamtéž, f. 2341 Znojmo, k. 21, 1957.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
69	z	**GRACKOVÁ Marie též GACHOVÁ Marie**	6. 7. 1924		23. 10. 1953	11. bratislavská bps, 11. rps, Pečenský les	Rakousko	Zastřelena hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/5, Denní hlášení č. 298, 1953.
		HAAS František viz HAASE František							
70	z	**HAASE František též HAAS František**	2. 8. 1912		4. 4. 1948 též 30. 6. 1948	Pohraniční prapor SNB Karlovy Vary, SNB Halže		Postřelen hlídkou SNB, zemřel v nemocnici v Tachově.	AMV, f. PS, Protokol útvaru SNB Tachov ze dne 5. 4. 1948. SOkA Tachov, f. ONV Tachov, Ohledací list.
71	e	**HALUZICKÝ Josef též HALUŽICKÝ**	30. 3. 1940		1. 6. 1962	4. znojemská bps, 12. rps Devět mlýnů, HM VIII/25	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2341, k. 25. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 272, 1962.
		HALUŽICKÝ viz HALUZICKÝ Josef							
72	e	**HANÁK Pavel**	10. 7. 1941		17. 2. 1960	4. znojemská bps, 27. rps Německé louky	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 231, 1960. Tamtéž, f. 2341, k. 24.
73	s	**HANUŠ Hary**	15. 9. 1929		3. 5. 1958	19. děčínská bps, 6. rps, u Jiříkova	SRN	Spáchal sebevraždu v bezvýchodné situaci v obklíčení PS, společně s Baumgartnerem Jiřím a Sládkem Petrem. Podle tehdejší vyšetřovací verze zastřelil Hanuš nejprve Sládka a Baumgartnera a nakonec sebe.	AMV, f. 2349, k. 26, Denní hlášení č. 184. Tamtéž, k. 12, Dokumentace případu, 1958. Tamtéž, k. 15, Protokol VOP Litoměřice, 1960.
74	z	**HASIL Bohumil**	26. 9. 1920		13. 9. 1950	prps Písek, PSú České Žleby, Dolní Cazov		Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 302, sig. 251-1. Tamtéž, f. PS, č.j. 443 taj./1950.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		HASNER Karel viz BERGMAN Oskar							
75	e	**HEBKÝ Vilém**	10. 2. 1938 též 16. 2. 1939		16. 8. 1955	4. znojemská bps, 1. rps Slavonice, u HM 7/75	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, Denní hlášení, 1955. Tamtéž, f. 2341, k. 19.
76	z	**HEINRICH Josef**	10. 8. 1910	Rakousko	1. 7. 1956	4. znojemská bps, 12. rps, silnice Hnánice – Mitterretzbach	ČSR	Postřelen hlídkou PS, zemřel v nemocnici ve Znojmě.	AMV, f. 2341, k. 20, Vyšetřující zpráva.
		HEMEŠ viz NEMES Dionýz též NEMÉŠ							
77	z	**HEROLD Herbert**	15. 11. 1930		29. 5. 1948	SNB Dolní Žandov, nádraží Dolní Žandov	Německo	Zastřelen smíšenou hlídkou stanice SNB a ČSA při zatýkání. Pravděpodobně se chtěl pokusit o přechod hranic.	AMV, čj. 298 taj./48.
78	z	**HESEK Josef též HESKA Jan též Štefan**	14. 11. 1934		8. 12. 1955	4. znojemská bps, kontrolní stanice Pohansko	Rakousko	Dezertující voják základní služby, zastřelen hlídkou PS.	AMV, 2357, k. 75, Výkaz za měsíc prosinec, 1955. Tamtéž, f. 2341, k. 18, Hlášení, 1955. Tamtéž, k. 19, Vyhodnocení.
		HESKA Jan též Štefan viz HESEK Josef							
79	z	**HOFFMEISTER Kurt**	28. 11. 1954	NDR	21. 8. 1977	9. domažlická bps, 8. rps Bernstein, u HM 6,	SRN	Zastřelen hlídkou PS	AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 232, 1977. AMV, V 11879 Plzeň.
80	e	**HOLOTA Josef**	27. 9. 1931	Polsko	6. 6. 1964	11. bratislavská bps, 11. rps Děvín, u kamenolomu	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/20, Denní hlášení, 1964.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
81	z	**HONETSCHLAGER František**	30. 11. 1931		13. 5. 1951	3. karlovarský odd, PSú České Hamry, u osady Nové Zvolání	ČSR	Zastřelen hlídkou PS společně s Romanem Honetschlagerem a Heřmanem Oserem.	AMV, Kronika karlovarské brigády, 1951. Tamtéž, f. 2340, k. 8, Posudek, 1951.
82	z	**HONETSCHLAGER Roman**	30. 6. 1934		13. 5. 1951	3. karlovarský odd, PSú České Hamry, u osady Nové Zvolání	ČSR	Šestnáctiletý chlapec zastřelen hlídkou PS společně s Františkem Honetschlagerem a Heřmanem Oserem.	AMV, Kronika karlovarské brigády, 1951. Tamtéž, f. 2340, k. 8, Posudek, 1951.
83	z	**HORŇÁK Michal**	29. 11. 1923		25. 9. 1949	prps Bratislava, PSú Stupava, u nádraží Děvínské jezero	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS. Údajně nepravé jméno, identifikován byl podle dokladů, které byly odcizeny žijící osobě.	AMV, f. PS, Použití zbraně.
84	z	**HORSKÝ Miroslav**	7. 7. 1937		30. 3. 1958	4. znojemská bps, PSú Čížov, u křížku na silnici Čížov – Horní Břečkov	ČSR	Dezertující voják základní služby, zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/14, Denní hlášení, 1958. Tamtéž., f. 2357/VPS, k. 179. Tamtéž, f. 2341, k. 23, 1958.
85	e	**HROZ Štěpán**	20. 12. 1938		13. 9. 1960	4. znojemská bps, 18.rps Hájenka, u kt. 470, kat. Vranov nad Dyjí	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 239. Tamtéž, f. 2341, k. 24.
86	u	**HUŽVÁR Štefan**	30. 4. 1932		10. 9. 1954	11. bratislavská bps,12. rps	Rakousko	Utonul v Dunaji při pokusu překonat hranici.	AMV, f. 2357, k. 55, 1954.
87	z	**HYNEK Pavel**	9. 3. 1936		17. 8. 1950	prps Karlovy Vary, PSú Mokřiny, u myslivny v Novém Žďáru	SRN	Čtrnáctiltý chlapec. Zastřelen hlídkou PS při pokusu o překročení hranic. Přechod byl pod kontrolou StB.	AMV, f. PS, k. 115, Použití zbraně.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
88	s	**CHVOJKA Oldřich**	23. 3. 1952		9. 2. 1966	9. domažlická bps, 8. rps, u HM 7/6	SRN	Čtrnáctiletý chlapec spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci poté, co začal být pronásledován hlídkou PS. Společně s ním se pokusili o sebevraždu zastřelením devatenáctiletý Knotek Jaroslav a sedmnáctiletá Šimková Marie.	AMV, f. 2357/VPS, Informační zpráva VPS, 1966. Tamtéž, f. 2357, k. 323, Denní hlášení, 1966. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 91, Denní hlášení, 1966.
89	s	**JAGOŠ František**	25. 3. 1932		23. 1. 1971	4. znojemská bps, 13. rps Hatě, u HM VIII/46	Rakousko	Dezertující důstojník armády. Zemřel v nemocnici ve Znojmě na následky pokusu o sebevraždu zastřelením. Sebevraždu zvolil 21. 1. 1971 v bezvýchodné situaci poté, co začal být pronásledován hlídou PS.	AMV, f. 2357/VPS, k. 632, 1971. Tamtéž, f. 2341, Pohraniční kniha 13. rps.
90	e	**JANOTKA Alois**	18. 9. 1927		30. 9. 1955	7. sušická bps, rozhraní 15. rps s 14. rps	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 75.
91	z	**JANOUT Otakar**	16. 1. 1920		19. 3. 1949	prps Písek, PSú Kunžvart, Lísková Hora	Německo	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky PS.
92	e	**JERKE Albert**	5. 5. 1940	SRN	4. 10. 1961	5. chebská bps, 3. rps, HM 6/2	ČSSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 247.
93	z	**JIRAN Ivan**	28. 9. 1940		12. 7. 1960	12. plánská bps, záložní prapor, Úbočí u Dolního Žandova	SRN	Dezertující voják základní služby; zastřelen pátrací skupinou složenou z příslušníků SNB, PSVB a PS.	AMV, f. 2357, Likvidace vojenských zběhů – vyhodnocení, 1960.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
94	z	**JIROUCH Jiří též JIROUT Jiří**	16. 2. 1924		5. 12. 1951	10. volarská bps, PSú Schwele	SRN	Zastřelen hlídkou PS po útěku z tábora Vojna.	AMV, f. 2345, Výkaz činnosti a výkonu služby za měsíc prosinec 1951.
		JIROUT Jiří viz JIROUCH Jiří							
95	m	**JUNG Jan**	7. 3. 1936		29. 12. 1954	4. znojemská bps, 18. rps, u Novosedel	Rakousko	Zemřel ve valtické nemocnici na následky zranění, které utrpěl poté, co 28. 12. 1954 při překonávání drátěného zátarasu přivedl k výbuchu nastraženou minu.	AMV, f. 2357, bal. A/10, 1954. Tamtéž, f. 2341, k. 18, 1955.
		KAFRÁNEK viz KOFRÁNEK Václav							
96	z	**KÁKONYI Josef**	10. 3. 1940		3. 6. 1958	11. bratislavská bps, PSú Záhorská Ves, severní část Záhorské Nové Vsi	Rakousko	Byla po něm vedena palba poté, co se pokoušel překonat říční hranici v Moravě. Při pokusu o přechod zahynul.	AMV, f. 2357, bal. A/14, Denní hlášení č. 124, 127, 1958. Tamtéž., f. 2357/VPS, k. 181, 1958.
97	e	**KANDL Miroslav**	9. 7. 1935		23. 6. 1962	15. znojemská bps, 4. rps Mnichovice, HM 2/51	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/17, Denní hlášení, 1962.
98	u	**KAŇOVÁ Marie**	17. 6. 1896		31. 5. 1956	4. znojemská bps, PSú Poštorná, u soutoku Dyje a Staré Dyje, Rakousko	Rakousko	Utonula při překonávání hranice.	AMV, f. 2341, k. 20, Hlášení, 1956. Tamtéž, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení č. 132, 1956.
99	z	**KAŠPÁREK Arnošt též GASPAREK Arnošt též GAŠPAREK Arnošt**	12. 7. 1917		17. 9. 1951	7. sušická bps, PSú Hamry, u Hojsovy Stráže	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2343, Denní hlášení č. 161 – doplňující zpráva, 1951.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
100	e	**KAVALEC Tomáš**	29. 12. 1913		13. 2. 1953	12. plánská bps, 2. rps	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 48. AMV, a. č. V-352 Karlovy Vary.
101	s	**KAVAN Jan**	23. 6. 1930		29. 5. 1952	10. volarská bps, 14. rps Třístoličník, kt. 992.	SRN	Dezertující voják základní služby spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci, když byl pronásledován hlídkou PS.	AMV, f. 2345, k. 8, Denní záznamy.
		KIESBERGER viz KITZBERGER Josef							
		KILEWITZ viz GILEWITZ Josef							
102	zm	**KILLER Karel**	2. 8. 1928		30. 10. 1953	4. znojemská bps, 19. rps, stanoviště „Pottenhofenská silnice“, u Mikulova	ČSR	Zasažen střelami hlídky PS, upadl na minu, kterou přivedl k výbuchu.	AMV, f. 2341, k. 16, Vyšetřující zpráva, 1953.
103	z	**KITZBERGER Josef též KIESBERGER**	10. 5. 1925		10. 6. 1949	prps Plzeň, PSú Broumov, u HM 22	Německo	Dezertující voják základní služby, zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.
104	e	**KLENNER Arnošt**	25. 7. 1929		2. 10. 1962	4. znojemská bps, PSú Lány, HM XI/3	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 273, 1962. Tamtéž, f. 2341, k. 25.
105	z	**KMOCH Viliam též Rudolf též Vilém**	25. 2. 1918		11. 3. 1948	Pohraniční prapor SNB Plzeň, SNB Svatá Kateřina, u kaple poblíž statku Gagelhoff	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, k. 114, Použití zbraně, 1948.
106	z	**KOFRÁNEK Václav též KAFRÁNEK**	30. 10. 1917		11. 4. 1951	5. chebská bps, PSú Cheb, Cheb	SRN	Zastřelen hlídkou PS během eskorty.	AMV, f. 2357, k. 8, Doplňující zpráva 5. bps za duben 1951.
107	e	**KOLARCZYK Josef**	9. 3. 1929		20. 7. 1962	11. bratislavská bps, 13. rps Petržalka	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/17, Denní hlášení č. 164, 1962.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
108	e	**KOLÁŘ Ladislav**	28. 8. 1936		5. 12. 1955	7. sušická bps, 13. rps, HM 10	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 75.
109	e	**KOLAŘÍK František**	29. 8. 1941		27. 5. 1959	15. česobudějovická bps, 16. rps Fišerovy Chalupy, HM 5/16	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/15, Denní hlášení, 1959.
110	z	**KOLENKO Richard**	25. 8. 1911 též 28. 8. 1911		10. 3. 1950 též 16. 3. 1950	prps Karlovy Vary, PSú Mühlbach, u obce Liběnek, kt. 472	SRN	Zastřelen hlídkou PS společně s Janem Baštou.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.
111	z	**KOLLMANN Štefan**	9. 8. 1908		16. 11. 1951	9. poběžovická bps, kat. obce Dieberg území SRN, protilehlý úsek rps Lesní louka	SRN	Kollmann byl agent československé VZS. Pro podezření z dublérství byl zavražděn pracovníkem ZS GŠ Kvapilem několik metrů za hranicemi.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 536, Zpráva o zastřelení agenta Kollmanna.
112	z	**KOPP Miloslav**	23. 11. 1928		20. 3. 1953	7. sušická bps, PSú Železná Ruda, Alžbětín	SRN	Postřelen hlídkou PS, zemřel v nemocnici.	AMV, f. 2357, k. 48, Výkaz za měsíc březen 1953.
113	e	**KORMILUK Josef**	26. 3. 1921	Polsko	11. 9. 1952	5. chebská bps, 19. rps, u kt. 555	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení, 1952.
114	s	**KOVÁČ Ján**	16. 5. 1934		20. 9. 1953	9. poběžovická bps, PSú Spálenec, Bažiny	SRN	Spáchal sebevraždu zastřelením poté, co mu výbuch miny při překonávání zátarasu utrhl nohu.	AMV, f. 2344, k. 6, 1953. Tamtéž, f. 2357, k. 36, 50.
115	u	**KOVÁČ Josef**	9. 2. 1922	Maďarsko	27. 4. 1957	11. bratislavská bps, 1. rps, řeka Morava	Rakousko	Utonul v řece Moravě při překonávání hranice na voru.	AMV, f. 2357, bal. A/13, Denní hlášení č. 93, 1957.
116	z	**KOVAČIKOVÁ Dorota**	22. 12. 1926		9. 5. 1951	11. bratislavská bps, PSú Petržalka, u OPK Kopčany	Rakousko	Zastřelena hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/1, 1951.
		KOVÁČ Milan viz KREIGER Štefan							
117	e	**KRAFT Josef**	1. 3. 1932		4. 5. 1954	7. sušická bps, 12. rps, kt. 1139	SRN	Dezertující voják základní služby. Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 58.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		KRALOVEC viz KRÁLOVEC Josef							
118	e	**KRÁL Jan**	8. 8. 1924		16. 10. 1954	15. českobudějovická bps, PSú Koranda, Růžový vrch	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 59, Doplňující zpráva k výkazu, 1954.
119	e	**KRÁL Josef**	18. 6. 1922		1. 6. 1954	7. sušická bps, 12. rps	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 59.
120	z	**KRÁLÍČEK Otakar**	19. 9. 1928		16. 8. 1950	prps Znojmo, PSú Mikulov, u železniční trati	Rakousko	Zastřelen společně s Ludvíkem Duroněm a Zdeňkem Šťastným poté, co padli v blízkosti hranic do léčky, kterou na ně nastrojila brněnská StB.	AMV, f. A 8, inv. j. 476.
121	e	**KRÁLOVEC Josef též KRALOVEC**	2. 1. 1935		3. 5. 1956	9. poběžovická bps, 3. rps, Pleš, kt. 789	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2344, k. 6, 1956.
122	z	**KRAMNÁ Hedviga**	10. 8. 1923		22. 6. 1954	3. karlovarská bps, 5. rps, kt. 812	NDR	Zastřelena hlídkou PS.	AMV, f. 2340, k. 8, 1954. Tamtéž, f. 2357, k. 59, Výkaz činnosti za měsíc červen 1954.
123	z	**KREIGER Štefan též KOVÁČ Milan**	24. 12. 1923		11. 9. 1951	4. znojemská bps, PSú Valtice, u Valtic	Rakousko	Postřelen hlídkou PS, zemřel ve valtické nemocnici. Měl u sebe doklady na jméno Kováč Milan, podle výslechu jeho společníka bylo jeho pravé jméno Kreiger.	AMV, f. 2357, bal. A/1, 1951. Tamtéž, f. 2341, k. 11.
124	z	**KREMER Roland**	28. 10. 1949	NDR	14. 8. 1973	5. chebská bps, 2. rps Pastviny	SRN	Postřelen hlídkou PS. Zemřel ve FN Plzeň.	AMV, f. 2357, k. 181, Denní hlášení. Tamtéž, f. 2342, inv. j. 368, k. 145.
125	e	**KRIVÁK Jan**	8. 9. 1927		6. 8. 1959	11. bratislavská bps, rps Petržalka, HM 6	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV SR, f. 2346, inv. j. 398.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
126	h	**KÜHNEL Michael**	6. 7. 1959	NDR	19. 12. 1978	u Litvínova	z NDR směřoval do SRN	Zemřel na následky dopravní nehody, při pokusu ujet hlídce SNB narazil do zátarasu z vozu VB. Po ilegálním přechodu hranic mezi NDR a ČSSR měl v úmyslu se pokusit o ilegální přechod hranic do SRN.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 245, Denní hlášení č. 355, 1978.
127	p	**KUTRA Josef**	18. 9. 1955		28. 8. 1984	4. znojemská bps, 16. rps, u obce Bavory	Rakousko	Zemřel v nemocnici v Brně na následky havárie motorového rogala. Havaroval při pokusu o přelet hranic.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. B/44, Denní hlášení č. 243, 1984. Tamtéž, f. 2341, k. 79, Denní hlášení č. 247, 241, 1984.
128	z	**LADREY Rene Aime též LANDREY**	29. 9. 1933	Francie	27. 11. 1963	15. českobudějovická bps, 12. rps Dolní Dvořiště, HM III/33-34	ČSSR	Postřelen hlídkou PS dne 13. 11. 1963, zemřel v nemocnici na následky zranění.	AMV, f. 2357, k. A/18, Denní hlášení č. 252, 1963.
129	z	**LAHCEN Aondry též Auadry**	27. 12. 1933	Maroko	5. 7. 1956	12. plánská bps, PSú Nový Dvůr	ČSR	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení č. 167, 1956.
		LANDREY viz LADREY Rene Aime							
130	e	**LATA Stanislaw Antoni**	11. 7. 1929	Polsko	14. 7. 1961	4. znojemská bps, 3. rps Písečná, HM VII/27, u kt. 486	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2341, k. 25. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 247.
		LEDELER Adolf viz LEDER Ludvík							
131	e	**LEDER Ludvík též LEDELER Adolf**	5. 2. 1939	SRN	22. 3. 1959	7. sušická bps, 10. rps Alžbětín, HM 1	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/15, Denní hlášení č. 64, 65, 1959.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
132	z	**LINHART Daniel**	7. 3. 1927		22. 6. 1952	5. chebská bps, PS Pomezí, v blízkosti budovy útvaru	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2342, k. 145, inv. j. 368.
133	z	**LINZMAIER Franz**	1. 6. 1918 též 1. 7. 1918	asi SRN	1. 7. 1950	prps Plzeň, PSú Železná Ruda, nad jezerní stěnou Černého jezera	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 305, sig. 406-5, f. 302, sig. 398-16, f. 319, sig. 16-8.
134	e	**LIPSKI Boleslav**	14. 7. 1933	Polsko	22. 7. 1963	4. znojemská bps, PSú Mikulov, HM IX/72	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/19, 1963. Tamtéž, f. 2341, k. 26.
		LOPATA Oldřich viz BARTONĚK Bedřich též SKYPALA Karel							
135	z	**LORENC Rudolf (údajně syn bývalého továrníka z Rumburku) též NOEL Bruno též VALTERA Rudolf též WALTERA Rudolf**	17. 12. 1923		24. 4. 1955	19. děčínská bps, 4. rps, Dolní Světlá	ČSR	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, čj. PS-0010185/11-OS-56. ÚDV-418/VvK-95, Seznam usmrcených narušitelů.
136	e	**LUBNIN Štěpanovič Jurij**	1. 1. 1927		16. 8. 1965 též 17. 8. 1965	9. domažlická bps, 18. rps Sruby, HM 3/2	ČSSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/21, Denní hlášení, 1965.
137	e	**LUKASZEK František**	18. 9. 1930	Polsko	22. 7. 1958	11. bratislavská bps, 10. rps, pískoviště za Margecanským mostem	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV SR, f. 2346,. inv. j. 337. AMV, f. 2357, bal. A/14, Denní hlášení, 1958.
138	z	**MACAN Zdeněk též MACÁN Zdeněk**	28. 7. 1928		4. 5. 1950	prps Plzeň, PSú Lísková	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, čj. 1373/1950, Macan Zdeněk, 28. 7. 1928 – útěk a dopadení.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
139	z	**MACH Oldřich**	16. 8. 1929		2. 5. 1954	10. volarská bps, 13.rps, u jezírka Schwarzenberského kanálu SRN	SRN	Dezertující pohraničník z povolání. Zastřelen stíhací skupinou PS.	AMV, f. 2345, k. 9, Protokoly, 1954.
		MACHÁČEK Miroslav viz PEŠKA Bruno							
140	e	**MAJCHEREK Francizsek**	13. 8. 1926	Polsko	24. 6. 1964	4. znojemská bps, 22. rps Mikulov, HM IX/70, Červený Můstek Rakousko	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 290, 1964. Tamtéž, f. 2341, k. 26. Totožnost usmrceného byla sdělena polskou stranou.
141	e	**MAKULA Vladislav**		Polsko	v noci z 6. 10. na 7. 10. 1960	10. volarská bps, 12. rps Stoka, u kt. 992	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ. Zahynul společně s Troczokem Adamem.	AMV, f. 2345, k. 12. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 239.
142	e	**MALARIK Jan**	22. 4. 1934		26. 11. 1963	5. chebská bps, PSú Pastviny, HM IV/4	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, Denní hlášení, 1963.
143	s	**MALINA Vladislav**	5. 1. 1956		23. 3. 1985	4. znojemská bps, 14. rps Hrušovany, u Hrabětic	Rakousko	Spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci v obklíčení PS.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. B/ 58.
		MANČOŠKA Rudolf viz MANČUŠKA Rudolf							
144	e, m	**MANČUŠKA Rudolf též MANČOŠKA Rudolf**	14. 4. 1926		17. 11. 1953	9. poběžovická bps, u samoty Kafkárna, Spálenec	SRN	Při překonávání EDZ byl zasažen elektrickým proudem a následně výbuchem miny.	AMV, f. 2357, k. 50. Tamtéž, bal. A/5, Denní hlášení č. 321, 1953.
		MAREK Josef též MAŠEK Josef							
145	z	**MARIN Arno též MARTIN Arno**		NDR	22. 6. 1950	prps Karlovy Vary, PSú Podhradí, u obce Doubrava	ČSR	Postřelen hlídkou PS, na následky zranění zemřel v nemocnici v Aši.	AMV, f. 304, sig. 150-2. Tamtéž, f. PS, č.j. 1718, taj./50-X.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
146	z	**MARKIEVIC Kazimir též STREZIVILK**	9. 11. 1916	Polsko	23. 3. 1950	prps Karlovy Vary, PSú Vysoká, Velká Hleďsebe, mimo HP	ČSR	Zastřelen hlídkou PS. Podle výslechu muže, který přecházel hranice společně s Markievicem, je Markievic údajně falešné jméno, pravé jméno je Strezivilk.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.
		MARTIN Arno viz MARIN Arno							
147	z	**MARUŠÁK Josef**	27. 2. 1927		19. 4. 1948	Pohraniční prapor SNB Karlovy Vary, SNB Cheb		Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, č.j. 471/76-26-4-48-la.
148	z	**MAŠEK Josef též MAREK Josef**	12. 11. 1913		13. 7. 1950	prps Písek, PSú Kunžvart, Dolní Cazov – rašeliniště	ČSR	Zastřelen hlídkou PS. Údajně měl u sebe falešné doklady na jméno Marek.	AMV, a. č. H-303.
149	e	**MEDEK Jan**	25. 1. 1924		30. 7. 1964	4. znojemská bps, 10. rps Lukov, HM VIII/21	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 290, 1964. Tamtéž, f. 2341, k. 27.
150	e	**MEDWID Pavel**	3. 5. 1939	Polsko	11. 7. 1961	11. bratislavská bps, PSú Petržalka	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 247.
151	z	**MICHAL Wolfgang**	29. 3. 1927	Německo	28. 1. 1948	Pohraniční prapor SNB Liberec, SNB Jiříkov	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, čj. 594/70-21/2.
152	z	**MICHNA Gert**	5. 1. 1953		14. 7. 1969	7. sušická bps, OPK Alžbětín	SRN	Šestnáctiletý chlapec zastřelen hlídkou PS při pokusu o přejezd hranic.	AMV, f. 2343, Zpráva o zadržení, 1969.
153	z	**MILANOV Petr**	4. 7. 1932	Jugoslávie	5. 9. 1955	4. znojemská bps, 23. rps Sedlec, u rybníka Nesyt		Zastřelen hlídkou PS společně s Mitičem. Neměl u sebe žádné doklady, totožnost mu byla přidělena jako prozatímní pro vystavení úmrtního listu.	AMV, f. 2341, k. 18, Hlášení, 1955.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
154	z	**MITIČ Ivan**	3. 3. 1930	Jugoslávie	5. 9. 1955	4. znojemská bps, 23. rps Sedlec, u rybníka Nesyt		Zastřelen hlídkou PS společně s Milanovem. Neměl u sebe žádné doklady, totožnost mu byla přidělena jako prozatímní pro vystavení úmrtního listu.	AMV, f. 2341, k. 18, Hlášení, 1955.
155	e	**MOJDL Karel**	9. 4. 1942		3. 10. 1962	12. plánská bps, 14. rps, u Mlýnských Domků	SRN	Dezertující voják základní služby. Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 273, 1962. Tamtéž, f. 2347, k. 8.
156	z	**MONHART Jaroslav**	7. 11. 1930		8. 6. 1950	prps Plzeň, PSú Pavlův Studenec, Pavlův Studenec	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, čj. 1596 taj. /50. AMV, f. PS, k. 115, Použití zbraně.
157	e	**MROHS Jan Ignacy**	29. 5. 1938	Polsko	1. 8. 1960	11. bratislavská bps, PS Petržalka, u železniční trati Petržalka – Berg	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV SR, f. 2346, inv. j. 499.
158	s	**MÜHLBAUER František** **též** **NOÜBAUER** **též** **NEUBAUER**	11. 2. 1955		5. 5. 1967	9. domažlická bps, 6. rps, Bystřice	SRN	Dvanáctiletý chlapec spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci při zatýkání hlídkou PS.	AMV, f. 2357/VPS, k. 348, Zpráva, 1967. AMV, V-3787 Plzeň.
159	z	**MÜLLER Max**	10. 12. 1902	Německo	5. 7. 1948	prps Karlovy Vary, SNB Rossbach, samota Wohlspohl u osady Trojmezí	Německo	Postřelen hlídkou SNB při krádeži dřeva, zemřel na následky zranění v nemocnici v Aši.	AMV, f. PS, čj. 594/67-14/7-48-Ia. Archiv nemocnice v Aši, index z r. 1948.
160	e	**NĚMEC Alois** **též** **Karel**	23. 10. 1934		18. 3. 1954	9. poběžovická bps, rozhraní rps Všeruby a Maxov	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 58.
161	e	**NĚMEC Ladislav**	17. 6. 1924		17. 10. 1960	5. chebská bps, 11. rps Pata, HM 10	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/22, 1960.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
162	z	**NEMES Dionýz též NEMÉŠ též HEMEŠ**	18. 5. 1923		28. 1. 1950	prps Bratislava, PSú Jarovce, u obce Jarovce	Rakousko	Postřelen hlídkou PS dne 27. 1. 1950. Zemřel na následky zranění.	AMV, f. 304, sig. 150-1, Denní záznamy č.25, 1950.
		NEMÉŠ viz NEMES Dionýz též HEMEŠ							
		NEUBAUER viz MÜHLBAUER František též NOÜBAUER							
		NOEL Bruno viz LORENC Rudolf (údajně syn bývalého továrníka z Rumburku) též VALTERA Rudolf též WALTERA Rudolf							
		NOÜBAUER viz MÜHLBAUER František též NEUBAUER							
163	z	**NOVÁČEK Aleš**	25. 5. 1923 též 25. 5. 1925		9. 1. 1952	5. chebská bps, 18. rps, u osady Pirk		Postřelen hlídkou PS, na následky zranění zemřel v nemocnici.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 10, 1952.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
164	z	**NOVÁK Jan**	7. 2. 1952		24. 5. 1978	5. chebská bps, OPK Pomezí	SRN	Řidič uneseného autobusu, zastřelen PS při likvidaci únosců autobusu, s ním zastřelen i jeden z únosců Milan Bareš.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 244, Denní hlášení, č. 144, 1978.
165	z	**NOVÁK Vladimír**	8. 11. 1927		13. 9. 1955	4. znojemská bps, PSú Nová Bystřice, Číměř	Rakousko	Zastřelen při pohraniční akci hlídkou PS.	AMV, f. 2357, k. 75, Výkaz za měsíc září 1955.
166	p	**NUSSER George**	14. 3. 1924	SRN	3. 10. 1963	kat. obce Nové Sedliště	ČSSR	Pilot sportovního letadla byl sestřelen čs. vojenským stíhačem poté, co ztratil orientaci a přeletěl na čs. území	ÚDV, čj. 7/VtB-2002. Státní archiv Amberg, f. Státní zastupitelství Regensburg, č. 199.
167	z	**ONDREJOVIČ Jan**	8. 7. 1933		13. 5. 1952	5. chebská bps, 16. rps, Růžové údolí	NDR	Zastřelen PS společně se Štefanem Čitanem při přechodu hranic. Přechod byl vyprovokován, zorganizován a řízen příslušníky zpravodajského oddělení 1. prps 5. bps.	AMV, f. 2342, k. 145, inv. j. 368. Tamtéž, k. 171, inv. j. 424.
		ORLI viz ORLÍK Zdeněk							
168	e	**ORLÍK Zdeněk též ORLI**	30. 6. 1935		26. 8. 1964	4. znojemská bps, 14. rps Hatě, HM VIII/45	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 290, 1964. Tamtéž, f. 2341, k. 27.
169	z	**OSER Heřman**	28. 3. 1930		13. 5. 1951	3. karlovarská bps, PSú České Hamry, u osady Nové Zvolání	ČSR	Zastřelen hlídkou PS společně s Romanem Honetschlagerem a Františkem Honetschlagerem.	AMV, Kronika karlovarské brigády, 1951. Tamtéž, f. 2340, k. 8, Posudek, 1951.
170	z	**OUŘADA Jaroslav**	27. 3. 1924		16. 5. 1949	prps Plzeň, PSú Svatá Kateřina, v obci Svatá Kateřina	Německo	Dezertující voják základní služby, zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
171	e	**PANGRACZ Antal též PONGRÁCZ Altan**	1936	Maďarsko	20. 10. 1955	11. bratislavská bps, 14. rps u budovy útvaru	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 83. Tamtéž, f. 2357, k. 84, Znalecké posudky, 1954–1955.
		PANGRATZ Michal viz PANKRATZ Michal							
172	i	**PANKRATZ Michal též PANGRATZ Michal**	27. 6. 1879 též 16. 5. 1868 též 1870	SRN	3. 6. 1958	9. poběžovická bps, 16. rps Spálenec, u protilehlé osady Daberg	ČSR	Zemřel poté, co mu hlídka PS nasadila pouta a eskortovala ho.	AMV, f. 2357, k. 181, Záznam o styku a jednání – hlášení, 1958. Tamtéž, f. 2357, bal. A/14, Denní hlášení č. 123, 124, 1958.
		PONGRÁCZ Altan viz PANGRACZ Antal							
173	e	**PASSLER Horst Stepan**	21. 3. 1943	Rakousko	11. 2. 1961	15. českobudějovická bps, 15.rps Sokolí hnízdo, HM V/3	ČSSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. A/16, Denní hlášení č. 35, 1961.
174	e	**PASTOREK Alois**	21. 8. 1927		22. 6. 1956	9. poběžovická bps, 10. rps Černá řeka, Skalka, HM IV/7	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2344, k. 6, 1956. Tamtéž, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení, 1956.
175	u	**PAVLÍK Anastolij**	7. 7. 1951		17. 10. 1970	řeka Dunaj	Rakousko	Byl zadržen maďarskou PS, hlídce uprchl a při pokusu o překonání hranice utonul v Dunaji, jeho mrtvola byla předána maďarskými bezpečnostními orgány 17. 10. 1970.	AMV SR, f. 2346, 1970.
176	e	**PAZOUREK Jan též POZORSKÝ Jan**	29. 9. 1934 též 27. 9. 1934		13. 1. 1954	4. znojemnská bps, PSú Mikulov, u „Schwabartské silnice“ HM IX/68	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 66. Tamtéž, f. 2341, k. 17, 1954.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
177	z	**PEČENÝ Jiří**	13. 9. 1926		17. 5. 1949	prps Karlovy Vary, PSú Mühlbach, za železniční stanicí Pomezí, asi 200 m od státní hranice	Německo	Dezertující voják základní služby, postřelen hlídkou PS, na následky zranění zemřel v nemocnici v Chebu.	AMV, f. A 2/1 inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.
178	z	**PELC Josef**	25. 10. 1951		14. 9. 1968	15. českobudějovická bps, rps Mnichovice, u HM 2/54-55	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357/VPS, k. 354, 1968. AMV, a. č. V 4352 Plzeň.
179	e	**PEŠKA Bruno** **též** **MACHÁČEK Miroslav**	2. 1. 1933 též 16. 1. 1937		24. 7. 1955	9. poběžovická bps, PSú Černá řeka, Falcký revír	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ. Mrtvý měl u sebe doklady na jméno Macháček.	AMV, f. 2344, k. 6, 10, 1956. Tamtéž, f. 2357, k. 75, 1955.
180	s	**PETRÁŠ Karel**	3. 11. 1928		18. 6. 1951	10. volarská bps, rozhraní úseků rps Ždárek a Knížecí pláně		Spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci při zatýkání hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal A/1, 1951.
181	e	**PETROVIČ Imrich**	21. 2. 1932		26. 9. 1955	4. znojemská bps, 1. rps Slavonice, u kt. 557	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2341, k. 19.
182	z	**PETRUK Johann (Jan)** **též** **PETRÜK**	14. 9. 1924		24. 8. 1951 též 25. 7. 1951	3. karlovarská bps, PSú Vackov, v sídle útvaru Vackov	ČSR	Zastřelen hlídkou PS při perlustraci.	AMV, Kronika karlovarské brigády, 1951. Tamtéž, f. 2357, k. 22, Vyšetřující zpráva. Tamtéž, f. 2340, k. 8, 1951.
		PETRÜK **viz** **PETRUK Johann (Jan)**							
183	e	**PIETKA Jan**	17. 2. 1935	Polsko	2. 11. 1961	4. znojemská bps, Vysoká u Sedlce	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2341, k. 25. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 247. Dle údajů z *Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt*, s. 37 se jedná o Pietku Jana, nar. 17. 2. 1935, polského státního příslušníka.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		PINDLEROVÁ Štefanie viz WINKLEROVÁ Hermina též BINDLEROVÁ Štefanie							
184	z	**PLAČKA František**			31. 8. 1950	PSú Chlum u Třeboně, kat. obce Staňkov	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 304, sig. 150-3, čj. 211 DZ/BP/5-1950. AMV, f. PS, k. 115, Použití zbraně, čj. 2247/taj. 50-III.
185	e	**PODHORA Josef**	11. 3. 1936		9. 8. 1964	15. českobudějovická bps, 4. rps Spálenec, HM 2/37-8	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/20, Denní hlášení, 1964.
186	z	**POLÁŠEK Zdeněk**	3. 4. 1960		21. 1. 1981	5. chebská bps, v blízkosti Svatého Kříže u osady Dolní Pelhřimov	SRN	Dezertující voják PS, zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. B/24. Tamtéž, bal. B/29.
187	z	**POLKA Josef**	27. 9. 1923		19. 4. 1949	prps Karlovy Vary, PSú Mokřiny, křižovatky Aš – Házlov –- Nebesa – Nový Žďár	Německo	Postřelen hlídkou PS, na následky zranění zemřel v nemocnici v Aši.	AMV, f. PS, Použití zbraně.
188	z	**POMMER Arnošt**	30. 5. 1930		14. 6. 1950	prps Karlovy Vary, PSú Cheb		Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, čj. 1840 taj./1950-III. AMV, f. PS, k. 115, Použití zbraně, 1950.
189	z	**POSPÍŠILOVÁ Jarmila**	25. 11. 1930		4. 10. 1953	11. bratislavská bps, rps Vysoká nad Moravou, dislokační styk 6. a 7. rps	Rakousko	Zastřelena hlídkou PS.	AMV, a. č. V-2278. AMV SR, f. 2346, Vyšetřující zpráva o zadržení agenta Poláka a agentky Pospíšilové v úseku 6. roty
		POZORSKÝ Jan viz PAZOUREK Jan							

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
190	e	**PRCÍN František**	29. 5. 1946		31. 12. 1962	4. znojemská bps, 24. rps Valtice, HM X/21	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/19, 1963. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 283, 1963. Tamtéž, f. 2341, k. 26.
191	z	**PROCHÁZKA Pavel**	26. 11. 1924 též 26. 12. 1924		2. 10. 1959	4. znojemská bps, 25. rps Valtice, u budovy útvaru	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/15, Denní hlášení č. 224, 1959. Tamtéž, f. 2341, Zaslání dokumentace, 1959. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 205, 1959.
192	z	**PRZIBOROWSKI Frank Ralf**	30. 6. 1959	NDR	26. 10. 1978	9. bps, 15. rps, HM 28/7, u obce Všeruby	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 245, Denní hlášení č. 299, 1978. AMV, a. č. V-12384 Plzeň.
193	s	**PŘÍHODOVÁ Bohumila**	1. 2. 1920		30. 3. 1948	Pohraniční prapor SNB Písek, SNB Železná Ruda, u Železné Rudy		Spáchala sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci před zatčením společně se svým druhem Františkem Zábřeským. Podle tehdejší vyšetřovací verze Zábřeský nejprve zastřelil Příhodovou a následně spáchal sebevraždu.	AMV, f. 302, sig. 270-1. Tamtéž, f. 304, sig. 175-2, s. 152.
194	z	**PŘIKRYL Jan**	11. 7. 1913		12. 7. 1949	prps Karlovy Vary, PSú Palič, SNB Doubrava, u osady Salajna	Německo	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, a. č. S-2929 Ostrava.
195	z	**PUCHNER Ondřej též PÜCHNER Andreas**	11. 7. 1923	SRN	1. 3. 1950	prps Karlovy Vary, PSú Palič, Liščí farma, osada Oldřichov	SRN	Postřelen hlídkou PS dne 25. 2. 1950. Zemřel v nemocnici na následky zranění.	AMV, f. PS, k. 112, bal. A/12, čj. 231/83-126/1950 – použití zbraně.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		PÜCHNER Andreas viz PUCHNER Ondřej							
		REMSA Jozef viz REMŽA Josef							
196	e	**REMŽA Josef též REMSA Jozef**	17. 4. 1940 též 19. 7. 1940		15. 8. 1960	11. bratislavská bps, PSú Petržalka, u „Kopčanské cesty“	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV SR, f. 2346, inv. j. 502.
		RESCH Josef viz REŽ Josef							
197	z	**REŽ Josef též RESCH Josef**	8. 1. 1923	Rakousko	9. 6. 1949	11. bratislavská bps, PSú Stupava, řeka Morava	ČSR	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, Použití zbraně. A MZV, f. TO – Rakousko, 1945–1955, k. 7.
198	z	**RIPPL Herman Karel**	6. 2. 1934		20. 4. 1950	prps Plzeň, PSú Broumov, kat. obce Broumov	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.
199	z	**ROBAN Karel též ROBL Karel**	8. 7. 1932		30. 9. 1951	5. chebská bps, obec Podhrad u Chebu		Zastřelen hlídkou PS při eskortě.	AMV, f. 2357, bal. 1, 1951. Tamtéž, f. 2342, k. 145, inv. j. 368.
		ROBL Karel viz ROBAN Karel							
200	e	**ROMANCZIK Jan**	28. 5. 1939	Polsko	12. 9. 1961	4.znojemská bps, 22.rps Mikulov u HM IX/65	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 247. Tamtéž, f. 2341, k. 25.
201	z	**ROZMAŇOVÁ Mária**	asi 1907	asi Maďarsko	9. 12. 1951	11. bratislavská bps, PSú Jarovce, mezi HM 12/14–15	Rakousko	Zastřelena hlídkou PS společně s Ehrenfeldovými.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 345, 1952. Tamtéž, bal. A/3, Denní záznamy. AMV SR, f. 2346, S/1, inv. j. 175. Tamtéž, inv. j. 424.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
202	z	**RUDOLF Karel**	13. 7. 1930		3. 4. 1951	5. chebská bps, PSú Mýtina, Paličský mlýn	SRN	Zastřelen hlídkou PS společně s Miroslavem Dubem.	AMV, f. 2357, k. 8, Doplňující zpráva 5. bps za duben 1951.
203	z	**RUINER Rudolf též Hans**	9. 11. 1922	Rakousko	12. 6. 1953	4. znojemská bps, 14. rps, u Nového Přerova, HM IX/44		Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, k. 49, Doplňující zpráva k výkazu, 1953.
204	z	**RYGAL Vojtěch**	4. 10. 1910		27. 3. 1948	prps Karlovy Vary, SNB Aš		Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, čj. 594/94-25/3-48-Ia. ÚDV 418/VvK-95, Seznam zastřelených civilních osob v letech 1948 až 1951 na západních hranicích vyhotovený Archivem PS a VMV Nitranská Streda dne 25. 3. 1991 a zaslaný Hlavnímu velitelství Pohraniční stráže pod čj. OŠH-020/91-A
205	h	**SAURIEN Peter**	9. 8. 1967	NDR	21. 4. 1989	11. bratislavská bps, OPK Petržalka	Rakousko	Při pokusu o přejezd hranic osobním automobilem narazil do závory; havárii nepřežil.	AMV, f. PS, Denní hlášení č. 110, 1989.
206	e	**SAVINSKY Henryk**	3. 3. 1920	Polsko	4. 12. 1953	15. čekobudějovická bps, 6. rps Mlýnce, u silnice Studánky – Čížkrajice	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 36.
207	e	**SELL Jozef**	7. 1. 1937	Polsko	10. 6. 1958	4. znojemská bps, PSú Boří Dvůr	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 181, 1958. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 284.
208	z	**SCHIERZOVÁ Anna**	2. 4. 1891		14. 10. 1949	prps Liberec, SNB Mikulášovice		Postřelena hlídkou PS, na následky střelného zranění zemřela v nemocnici v Rumburku.	AMV, f. 304, sig. 152-6, Denní záznamy.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
209	z	**SCHLENZ Richard**	20. 1. 1939	NDR	27. 8. 1967	11. bratislavská bps, PSú Devín, území Rakouska u říčního kilometru 0,200 řeky Moravy	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS již na území Rakouska.	AMV, f. 2357/VPS, k. 346, Denní hlášení, 1967.
210	z	**SCHMIDT Gerhard**	5. 2. 1939	NDR	6. 8. 1977	5. chebská bps, 17. rps, u HM 24/9	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2342, inv. j. 368, k. 145. Tamtéž, f. 2357/HS PS OSH, k. 232. VSA AČR Olomouc, spis 50 Pn 374/77.
211	s	**SCHNEIDER Antonín**	15. 3. 1949		9. 10. 1969	mimo hraniční pásmo, Větřní	Rakousko	Dezertující voják armády spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci v obklíčení jednotek PS, SNB a armády.	AMV, f. 2357/VPS, k. 606, Denní hlášení č. 272, 1969.
212	z	**SCHUBERT Josef** **též** **ŠUBRT Josef**	8. 4. 1914		7. 4. 1951	5. chebská bps, PSú Starý Hrozňatov, u HM 21	ČSR	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, k. 8, Doplňující zpráva 5. bps za duben 1951.
		SKYPALA Karel **viz** **BARTONĚK Bedřich** **též** **LOPATA Oldřich**							
213	s	**SLÁDEK Petr**	10. 4. 1936		3. 5. 1958	19. děčínská bps, 6. rps, u Jiříkova	SRN	Dezertující voják základní služby. Spáchal sebevraždu v bezvýchodné situaci v obklíčení PS, společně s Hanušem Harym a Baumgartnerem Jiřím. Podle tehdejší vyšetřovací verze zastřelil Hanuš nejprve Sládka a Baumgartnera a nakonec sebe.	AMV, f. 2349, k. 26, Denní hlášení č. 184. Tamtéž, k. 12, Dokumentace případu, 1985. Tamtéž, k. 15, Protokol VOP Litoměřice, 1960.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
214	z	**SMETANA František**	1921		28. 7. 1952	5. chebská bps, 24. rps	ČSR	Zastřelen hlídkou PS. Pravděpodobně agent Moravcovy skupiny. Identifikován podle u něho nalezených dokladů.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 212, 1952.
215	z	**SPECHT Wilhelm**	29. 3. 1905 též 1915	Německo	9. 7. 1948	prps Karlovy Vary, SNB Jáchymov, Bouřňák	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, čj. 1307 dův./48-Ia.
216	z	**STAUBER František též Peter**	22. 9. 1919	Německo	22. 10. 1949	prps Plzeň, PSú Maxov	ČSR	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, k. 69.
217	z	**STEINACHER Bohuslav**	23. 1. 1919		27. 6. 1951	12. plánská bps, 17. rps, Arnoštín-Hamr,	SRN	Postřelen hlídkou PS dne 19. 4. 1951. Zemřel v nemocnici v Plané u Mariánských Lázní.	AMV, f. 2357, k. 8. Tamtéž, f. 2357, bal. A/1, 1951.
218	h	**STRECKER Kevin**	29. 12. 1980	NDR	16. 5. 1989	7. sušická bps, OPK Strážný	SRN	Chlapec zahynul v havarovaném automobilu, když se jeho matka společně s jeho bratry pokusila osobním automobilem prorazit hraniční závoru.	AMV, f. PS, Denní hlášení č. 135, 1989.
		STREZIVILK viz MARKIEVIC Kazimir							
219	z	**SUDARS Ditrich též Dieter**	11. 7. 1941	NDR	27. 8. 1963	3. karlovarská bps, 9. rps, trig. Meluzina	ČSSR	Vojenský zběh z NDR. Zastřelen hlídkou PS při pohraniční operaci, které se účastnily i síly VS a ČSLA.	AMV, f. 2357, bal. A/19, Denní hlášení č. 187, 1963. Tamtéž, f. 2340, k. 12, spis VOP. Tamtéž, f. 2357/VPS, oper. odbor, k. 284.
220	e	**SULZER Alois**	3. 2. 1934	SRN	23. 7. 1960	15. českobudějovická bps, 8. rps Mnichovice	ČSSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 273, 1962. Tamtéž, f. 2348, k. 9.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
221	e	**SVATOŇ Miroslav též SVATOŠ Miroslav**	26. 1. 1921		16. 5. 1953	12. plánská bps, 20. rps, u kt. 508	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 49.
		SVATOŠ Miroslav viz SVATOŇ Miroslav							
222	e	**SVOBODA Jan**	29. 1. 1927		21. 11. 1954	12. plánská bps, 5. rps, u silnice Broumov – Mähring	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 59.
223	e	**SZABÓ István**	1933	Maďarsko	5. 8. 1955	9. poběžovická bps, 12. rps Zámeček, rozhraní s 13. rps	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 75.
224	e	**SZCZOTKA Stanislav**	6. 5. 1935	Polsko	11. 7. 1956	4. znojemská bps, 23. rps, Kamenný vrch	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2341, k. 20, Usmrcení narušitele – hlášení.
225	e	**ŠÁL Zikmund**	11. 12. 1928 též 11. 11. 1928		14. 10. 1954	12. plánská bps, 6. rps	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 59.
226	u	**ŠKOP Josef**	30. 3. 1921		11. 11. 1957	19. děčínská bps, 13. rps, Labe u Hřenska	NDR	Utonul při pokusu překonat ve skafandru Labe.	AMV, f. 2357, bal. A/13, Denní hlášení č. 256, 1957. Tamtéž, f. 2349, k. 9, 12, 26, 1958.
227	z	**ŠNAJDR Zdeněk**	30. 10. 1927		30. 11. 1952	12. plánská bps, 1. rps, železniční stanice Salajna	ČSR	Zastřelen při přestřelce s hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. 2, Denní hlášení č. 336, 1952.
228	s	**ŠPONIAR Jan**	23. 7. 1927		21. 4. 1949	prps Karlovy Vary, PSú Palič, cesta Doubrava – Palič	Německo	Spáchal sebevraždu zastřelením poté, co byl při přestřelce s příslušníkem PS vážně zraněn.	AMV, f. PS, Použití zbraně.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
229	z	**ŠŤASTNÝ Zdeněk**	10. 12. 1927		25. 5. 1951	4. znojemská bps, PSú Mikulov, u železniční trati Mikulov – Sedlecký Mlýn	Rakousko	Postřelen dne 16. 8. 1950 poté, co společně s Ludvíkem Duroněm a Otakarem Králíčkem padli do léčky, kterou na ně nastražila brněnská StB ve spolupráci s PS. Na následky střelného zranění zemřel v nemocnici.	AMV, f. A 8, inv. j. 476.
230	s	**ŠTEIGER Bedřich**	4. 6. 1897		8. 8. 1949	5. chebská bps, Cheb	Německo	Chtěl se pokusit o přechod hranic, ale byl v Chebu zatčen hlídkou SNB. Dne 6. 8. 1949 se ve vazbě StB zranil při pokusu o sebevraždu, tu pak v nemocnici v Chebu skokem z okna dokonal.	AMV, spis V 3005 Ústí nad Labem.
231	e	**ŠTELMÁK Jozef**	2. 2. 1935		24. 9. 1960	4. znojemská bps, 14. rps Hatě, u HM VIII/42-3, kat. Chvalovice	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 289. AMV, f. 2341, k. 24.
232	e	**ŠTĚTKA Bohumil**	3. 5. 1928		28. 10. 1958	10. volarská bps, 11. rps Nové Údolí, u rozhraní s 10. rps	SRN	Dezertující důstojník PS. Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/14, 1959. Tamtéž, f. 2345, k. 11.
233	z	**ŠTRUPL Jiří**	9. 1. 1926		9. 9. 1949	prps Plzeň, PSú Tři Sekery, u Sekerských chalup	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, k. 115, Hlášení č.j. 4061-1/1949.
		ŠUBRT Josef viz SCHUBERT Josef							
234	e	**ŠVAJDA Josef též ŠVEJDA Josef**	3. 12. 1947		4. 6. 1963	4. znojemská bps, 22. rps Mikulov u „Pottenhofenské silnice“, HM 9/66-7	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/19, 1963. Tamtéž, f. 2341, k. 26.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		ŠVEJDA Josef viz ŠVAJDA Josef							
235	e	**TASCHNER Eduard**	12. 4. 1942		22. 4. 1959	15. českobudějovická bps, 19. rps Kunžach, silnice Halámky – Neu Nag Elberg	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/15, 1959.
236	psi	**TAUTZ Harthmut**	10. 2. 1968	NDR	9. 8. 1986	11. bratislavská bps, 11. rps, HM 12/11 – 12/12	Rakousko	Dne 8. 8. 1986 byl napaden smečkou služebních psů, na následky zranění zemřel v nemocnici.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. 69, Denní hlášení, 1986.
237	z	**TIPPMAN Arnošt**	12. 3. 1912		28. 2. 1950	prps Karlovy Vary, PSú Vejprty, Vejprty B. Němcové 20		Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1814. Tamtéž, f. PS, k. 115, Použití zbraně.
238	u	**TODT Anton též TOTH Anton**	11. 2. 1906	Rakousko	4. 10. 1957 též 3. 10. 1957 též 18. 10. 1957	11. bratislavská bps, 5. rps Suchorad, řeka Morava	ČSR	Utonul v řece Moravě při přechodu hranic, nalezen byl 18. 10. 1957.	AMV, f. 2357, k. 13, Denní hlášení č. 235, 1957.
239	z	**TOLTÍN Ludovít též TOTÍN Ludoví**			6. 5. 1953	5. chebská bps, 24. rota		Zastřelen hlídkou PS společně s Denkem Antonínem.	AMV, f. 2357, k. 49, Doplňující zpráva k výkazu.
240	z	**TOMCOVÁ Dagmar**	17. 5. 1933		3. 3. 1964	5. chebská bps, OPK Pomezí	SRN	Zastřelena hlídkou PS při pokusu projet hraniční přechod vojenským nákladním automobilem.	AMV, f. 2357, bal. A/20, Denní hlášení č. 49, 1964.
		TOTH Anton viz TODT Anton							
241	e	**TÓTH Illés**	14. 6. 1937	Maďarsko	29. 7. 1956	11. bratislavská bps, 9. rps Děvínské jezero	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/12
		TOTÍN Ludovít viz TOLTÍN Ludoví							

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		TROCZOK viz TROZSOK Adam							
242	e	**TROZSOK Adam též TROCZOK**	28. 11. 1936	Polsko	6. 10. 1960 též 7. 10. 1960	10. volarská bps, 12. rps Stoka, u kt. 992	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ. Zahynul společně s Makulou Vladislavem.	AMV, f. 2345, k. 12. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 239.
243	z	**VACULÍK Rudolf**	2. 10. 1919		22. 11. 1951	4. znojemská bps, PSú Boří Dvůr, Poštorná	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS poté, co padl do léčky, kterou na něj nastrojila břeclavská StB společně s PS.	AMV, f. 2357, k. 10, Doplňující zpráva, 1951.
244	e	**VADAS Günter**	1. 9. 1938		6. 4. 1961	5. chebská bps, 10. rps, HM 6	SRN	Dezertující voják základní služby usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 246, 1961
		VALTERA Rudolf viz LORENC Rudolf (údajně syn bývalého továrníka z Rumburku) též NOEL Bruno též WALTERA Rudolf							
245	z	**VANÍK Ladislav**	6. 6. 1926		1. 4. 1951	9. poběžovická bps, PS Všeruby		Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, k. 8, Výkaz činnosti a výkonu služby k ochraně státní hranice PS – útvaru Poběžovice za měsíc duben 1951.
246	e	**VEJRAŽKA Josef**	13. 6. 1929		25. 8. 1954	12. plánská bps, 1. rps Oldřichov, rozhraní 5. chebské a 12. plánské bps	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 59.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
247	s	**VENCL Josef**	11. 6. 1932		17. 8. 1951	5. chebská bps, Psú Vojtanov, SZ od Františkových Lázní, Zelený Háj		Spáchal sebevraždu zastřelením, když ho zatýkala hlídka PS.	AMV, f. 2357, bal. A/1, Denní záznamy, 1951.
248	z	**VERNER Juraj**	14. 4. 1931		23. 4. 1954	7. sušická bps, 9. rps, křižovatka Svárožná	SRN	Dezertující pohraničník základní služby, zastřelen druhým členem hlídky PS.	AMV, f. 2357, k. 56.
249	e, z	**VÍTŮ Helmut**	23. 9. 1943		26. 9. 1960	15. českobudějovická bps, 9. rps Skalka	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ. Zasažen rovněž střelami hlídky PS. Zahynul společně se svým bratrem.	AMV, f. 2348, Použití zbraně – hlášení, 1960.
250	z	**VÍTŮ Josef**	25. 2. 1942		26. 9. 1960	15. českobudějovická bps, 9. rps Skalka	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS. Zahynul společně se svým bratrem.	AMV, f. 2348, Použití zbraně – hlášení, 1960.
251	e	**VLK Antonín**	31. 8. 1934		29. 4. 1960	10. volarská bps, 13. rps, u Plešného jezera, kt. H 30	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2345, Evidenční sešit zadržených osob, 1960–1961.
252	z	**VOGL Josef též Jan**	asi 1928	Německo	noc ze 14. 11. na 15. 11. 1948	Pohraniční prapor SNB Písek, Střední Fleky u Nýrska	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, čj. II-2363 dův./1948. Tamtéž, f. 304, sig. 175-2, s. 200.
253	e	**VORLÍČEK Jiří**	8. 10. 1929		31. 5. 1954	9. poběžovická bps, 15. rps Folmava	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 58.
254	z	**VRÁNA Antonín**	1. 7. 1927 též 7. 1. 1927		6. 3. 1948	odd. FS Nové Domy, Štítarský vrch	Německo	Zastřelen hlídkou FS	AMV, f. 304, sig. 174-5, s. 88.
255	e	**VRANÁK Ladislav**	10. 9. 1937		4. 9. 1956	12. plánská bps, 2. rps Dyleň	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení, 1956.
256	z	**WALSCH Walter**	4. 7. 1930		21. 4. 1948	Pohraniční prapor SNB Karlovy Vary, SNB Palič		Zastřelen hlídkou SNB při eskortě poté, co byl zadržen na nádraží v Lipové.	AMV, f. PS, č.j. 1124/48 z 26. 4. 1948, Výsledek použití zbraně.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
257	e	**WALTER Tibor**	18. 5. 1938		30. 11. 1954	11. bratislavská bps, 15. rps	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV SR, f. 2346, Měsíční hlášení za měsíc listopad 1954.
		WALTERA Rudol viz LORENC Rudolf (údajně syn bývalého továrníka z Rumburku) též NOEL Bruno též VALTERA Rudolf							
258	z	**WAWRA Walter**	29. 6. 1927	Rakousko	4. 8. 1956	4. znojemská bps, 30. rps, soutok Dyje a Kyjovky	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS při rybaření.	AMV, f. 2357/VPS, k. 238. AMZV, k. 7, TO – Rakousko, 1945–1955.
259	z	**WEIS Antonín**	6. 6. 1923		13. 10. 1948	Pohraniční prapor SNB Karlovy Vary, SNB Aš, kat. obce Aš, pod viaduktem železniční tratě Aš – Selb	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, Použití zbraně, č.j. 471/1-14/10-1948.
260	z	**WINKLEROVÁ Hermina též BINDLEROVÁ Štefanie též PINDLEROVÁ Štefanie**	18. 12. 1905	Rakousko	26. 10. 1954	15. českobudějovická bps, 26. rps Pernálec, Košťálkov	ČSR	Postřelena hlídkou PS dne 25. 10. 1954, na následky zranění zemřela v nemocnici v Jindřichově Hradci.	AMV, f. 2357, k. 5, Vyhodnocení. Tamtéž, k. 59, Výkaz činnosti. Tamtéž, k. 56, Hlášení.
261	e	**WINN Pavel**	2. 6. 1940		1. 1. 1965	9. domažlická bps, 16. rps Maxov, HM 26/5	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/21, Denní hlášení, 1965. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 308, 1965.
262	e	**WITEK Helmut též WITTEK**	27. 11. 1939	Polsko	20. 7. 1958	4. znojemská bps, 23. rps Sedlec, Holá pastviska, HM X/5	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2341, k. 23, 1958. Tamtéž, f. 2341, k. 23, 1958.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
263	s	**ZÁBŘESKÝ František**	9. 9. 1922		30. 3. 1948	Pohraniční prapor SNB Písek, SNB Železná Ruda, u Železné Rudy		Spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci před zatčením společně se svou družkou Bohumilou Příhodovou. Podle tehdejší vyšetřovací verze zastřelil Zábřeský nejprve Příhodovou a pak sebe.	AMV, f. 302, sig. 270-1. Tamtéž, f. 304, sig. 175-2, s. 152.
264	z	**ZAJÍČKOVÁ Milena**	18. 11. 1923		19. 4. 1950	prps Plzeň, PSú Rozvadov, pískovna u Rozvadova	ČSR	Postřelena hlídkou PS dne 18. 4. 1950, na následky zranění zemřela v nemocnici v Tachově.	AMV, f. PS, k. 115, čj. 231/83-143/50-III, Použití zbraně, 1950.
		ZALIO Antonín viz ŽOLIO Antonín							
265	e	**ZEMAN František**	asi 1924	Polsko	30. 9. 1964	15. českobudějovická bps, 5. rps Mnichovice, HM 2/55	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/20. Denní hlášení, 1964.
266	e	**ZEMAN Jan**	9. 8. 1936		31. 7. 1956	4. znojemská bps, 6. rps Stálky, HM 7/621	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení, 1956.
267	z	**ZIKA Josef též ZÍKA Václav**	12. 10. 1920		16.–17. 3. 1951 též 6. 3. 1951	9. poběžovická bps, 4. rps Pleš, u osady Pleš	ČSR	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 302, sig. 270-3, duben 1951.
268	e	**ŽOLIO Antonín též ZALIO Antonín**	9. 5. 1918		15. 9. 1953	4. znojemská bps, 15. rps, u Mikulova, kt. 217, HM IX/69-70	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 50. Tamtéž, f. 2341, k. 16, 1953.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
269 270	p	**dva neznámí piloti**		Rakousko	26. 7. 1973	4. znojemská bps, 7. rps Šafov, HM 8/5	ČSSR	Dvojčlenná posádka rakouského sportovního letadla zahynula po srážce s vojenským stíhačem. Vojenský pilot se zachránil pomocí padáku.	AMV, f. 2357/VPS, k. 181, Denní hlášení, 1973. Tamtéž., f. 2341, k. 59.
271	z	**neznámý muž**			2. 4. 1950	prps České Budějovice, PSú Chlum u Třeboně, u Staňkova	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky PS.
272	z	**neznámý muž (Lojza)**			31. 5. 1950	prps Karlovy Vary, PSú Pomezí nad Ohří, kat. obce Pomezí nad Ohří	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, zd. č. 1506 taj./50. AMV, f. PS, k. 112, Ilegální přechody, 1950.
273	z	**neznámý muž**			29. 6. 1951 též 30. 6. 1951	9. poběžovická bps, PSú Maxov, Drátěné Domky	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. 1, 1951. Tamtéž, f. 2347, k. 8.
274	z	**neznámý muž**			6. 7. 1951	prps Karlovy Vary, Psú Svatý Kříž, u Svatého Kříže	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/1, 1951. Tamtéž, f. 2357, k. 10, 1951.
275	z	**neznámý muž**			16. 11. 1951	5. chebská bps, nádraží v Chebu	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/1, Denní záznamy, 1951. Tamtéž, f. 2357, k. 10, 1951.
276	z	**neznámý muž**			11. 6. 1953	4. znojemská bps, PSú Novosady		Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2341, k. 16, Narušení SH bez zadržení – vyšetřující zpráva, 1953.
277	e	**neznámý muž**	asi mezi r. 1920–1930	Polsko	5. 11. 1955	4. znojemská bps, PSú Písečná, Hát	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 75, Výkaz za měsíc listopad 1955. Tamtéž, f. 2341, k. 19.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
278	z	**neznámý muž**		asi Maďarsko	19. 8. 1956	11. bratislavská bps, rps Děvín, Dunaj říční km 0849	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS z motorového člunu. Neznámý muž byl zastřelen poté, co seskočil z výletní lodi a pokoušel se doplavat na rakouský břeh. Společně s ním seskočili ještě Sylak Zoltán, Joo Sandor, Fekete Gabor a Paier Karol.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení č. 205, 1956.
279	e	**neznámý muž**		asi Rakousko	4. 6. 1960	11. bratislavská bps, PSú Petržalka	ČSSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV SR, f. 2346, inv. j. 479.
280	e	**neznámý muž**		asi Rakousko	15. 10. 1963	15. českobudějovická bps, 21. rps České Velenice, HM V/29	ČSSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. A/18, Denní hlášení č. 229, 1963.

TABULKA č. 2
Seznam osob, které zahynuly při přechodu československých hranic s Rakouskem, Německem (SRN, NDR) v období od února 1948 do konce roku 1989

(řazení podle data úmrtí)

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
1	z	**MICHAL Wolfgang**	28. 1. 1948	29 .3. 1927	Německo	Pohraniční prapor SNB Liberec, SNB Jiříkov	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, čj. 594/70-21/2.
2	z	**VRÁNA Antonín**	6. 3. 1948	1. 7. 1927 též 7. 1. 1927		odd. FS Nové Domy, Štítarský vrch	Německo	Zastřelen hlídkou FS.	AMV, f. 304, sig. 174-5, s. 8.
3	z	**KMOCH Viliam též Rudolf též Vilém**	11. 3. 1948	25. 2. 1918		Pohraniční prapor SNB Plzeň, SNB Svatá Kateřina, u kaple poblíž statku Gagelhoff	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, k. 114, Použití zbraně, 1948.
4	z	**RYGAL Vojtěch**	27. 3. 1948	4. 10. 1910		prps Karlovy Vary, SNB Aš		Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, čj. 594/94-25/3-48-Ia. ÚDV 418/VvK-95, Seznam zastřelených civilních osob v letech 1948 až 1951 na západních hranicích vyhotovený Archivem PS a VMV Nitranská Streda dne 25. 3. 1991 a zaslaný Hlavnímu velitelství Pohraniční stráže pod čj. OŠH-020/91-A.
5	s	**ZÁBŘESKÝ František**	30. 3. 1948	9. 9. 1922		Pohraniční prapor SNB Písek, SNB Železná Ruda, u Železné Rudy		Spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci před zatčením společně se svou družkou Bohumilou Příhodovou. Podle tehdejší vyšetřovací verze zastřelil Zábřeský nejprve Příhodovou a pak sebe.	AMV, f. 302, sig. 270-1. Tamtéž, f. 304, sig. 175-2, s. 152.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
6	s	**PŘÍHODOVÁ Bohumila**	30. 3. 1948	1. 2. 1920		Pohraniční prapor SNB Písek, SNB Železná Ruda, u Železné Rudy		Spáchala sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci před zatčením společně se svým druhem Františkem Zábřeským. Podle tehdejší vyšetřovací verze Zábřeský nejprve zastřelil Příhodovou a následně spáchal sebevraždu.	AMV, f. 302, sig. 270-1. Tamtéž, f. 304, sig. 175-2, s. 152.
7	z	**HAASE František** **též** **HAAS František**	4. 4. 1948 též 30. 6. 1948	2. 8. 1912		Pohraniční prapor SNB Karlovy Vary, SNB Halže		Postřelen hlídkou SNB, zemřel v nemocnici v Tachově.	AMV, f. PS, Protokol útvaru SNB Tachov ze dne 5. 4. 1948. SOkA Tachov, f. ONV Tachov, Ohledací list.
		HAAS František **viz** **HAASE František**							
8	z	**ANDĚL Jan**	11. 4. 1948	17. 2. 1911		Pohraniční prapor SNB Karlovy Vary, SNB Libá, katastr obce Krapice, silnice Kamusov – Libá	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, Použití zbraně, čj. 733-2 dův. 48/-14/4-48-la.
9	z	**MARUŠÁK Josef**	19. 4. 1948	27. 2. 1927		Pohraniční prapor SNB Karlovy Vary, SNB Cheb		Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, čj. 471/76-26-4-48-la.
10	z	**WALSCH Walter**	21. 4. 1948	4. 7. 1930		Pohraniční prapor SNB Karlovy Vary, SNB Palič		Zastřelen hlídkou SNB při eskortě poté co byl zadržen na nádraží v Lipové.	AMV, f. PS, čj. 1124/48 z 26. 4. 1948, Výsledek použití zbraně.
11	s	**CAFOUREK Alois**	23. 4. 1948	28. 7. 1897		Pohraniční prapor SNB Písek, SNB Železná Ruda, cesta z Debrníku na Polom u Železné Rudy	Německo	Spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci poté, co byl postřelen hlídkou SNB a obklíčen.	AMV, f. PS, čj. 3351/48 C-44-145. Tamtéž, f. 304, sig. 175-2, s. 160.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
12	z	**HEROLD Herbert**	29. 5. 1948	15. 11. 1930		SNB Dolní Žandov, nádraží Dolní Žandov	Německo	Zastřelen smíšenou hlídkou stanice SNB a ČSA při zatýkání. Pravděpodobně se chtěl pokusit o přechod hranic.	AMV, čj. 298 taj./48.
13	z	**DOLEJŠ František**	25. 6. 1948	7. 2. 1915		Pohraniční prapor SNB Plzeň, SNB Železná, Diana	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, čj. 4082/48.
14	z	**MÜLLER Max**	5. 7. 1948	10. 12. 1902	Německo	prps Karlovy Vary, SNB Rossbach, samota Wohlspohl u osady Trojmezí	Německo	Postřelen hlídkou SNB při krádeži dřeva, zemřel na následky zranění v nemocnici v Aši.	AMV, f. PS, čj. 594/67-14/7-48-Ia. Archiv nemocnice v Aši, index z r. 1948.
15	z	**SPECHT Wilhelm**	9. 7. 1948	29. 3.1905 též 1915	Německo	prps Karlovy Vary, SNB Jáchymov, Bouřňák	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, čj. 1307 dův./48-Ia.
16	z	**BRANDL Ludvík**	12. 8. 1948	10. 9. 1914	Německo	Pohraniční prapor SNB Plzeň, SNB Hamry, u samoty Buchar	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, čj. 594/89-25/8-48-Ia. Tamtéž., f. 304, sig. 175-2, s. 185.
17	z	**WEIS Antonín**	13. 10. 1948	6. 6. 1923		Pohraniční prapor SNB Karlovy Vary, SNB Aš, kat. obce Aš pod viaduktem železniční tratě Aš – Selb	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, Použití zbraně, čj. 471/1-14/10-1948.
18	z	**VOGL Josef též Jan**	noc ze 14. 11. na 15. 11. 1948	asi 1928	Německo	Pohraniční prapor SNB Písek, Střední Fleky u Nýrska	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. PS, čj. II-2363 dův./1948. Tamtéž, f. 304, sig. 175-2, s. 200.
19	z	**FUCHS František**	3. 12. 1948	9. 7. 1913	Německo	Pohraniční prapor SNB Karlovy Vary, SNB Cheb, silnice Cheb – Pomezí, 3 km od hranic	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.
20	z	**JANOUT Otakar**	19. 3. 1949	16. 1. 1920		prps Písek, PSú Kunžvart, Lísková Hora	Německo	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. A 2/1, inv.j. 1813, Použití zbraně příslušníky PS.
21	z	**POLKA Josef**	19. 4. 1949	27. 9. 1923		prps Karlovy Vary, PSú Mokřiny, křižovatky Aš – Házlov – Nebesa – Nový Žďár	Německo	Postřelen hlídkou PS, na následky zranění zemřel v nemocnici v Aši.	AMV, f. PS, Použití zbraně.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
22	s	**ŠPONIAR Jan**	21. 4. 1949	23. 7. 1927		prps Karlovy Vary, PSú Palič, cesta Doubrava - Palič	Německo	Spáchal sebevraždu zastřelením poté, co byl při přestřelce s příslušníkem PS vážně zraněn.	AMV, f. PS, Použití zbraně.
23	z	**FACUN Antonín Josef**	23. 4. 1949	16. 10. 1924		prps Karlovy Vary, PSú Starý Hrozňatov, u Starého Hrozňatova	ČSR	Postřelen hlídkou PS, na následky střelného zranění zemřel v nemocnici v Chebu.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB. AMV, f. PS.
24	z	**OUŘADA Jaroslav**	16. 5. 1949	27. 3. 1924		prps Plzeň, PSú Svatá Kateřina, v obci Svatá Kateřina	Německo	Dezertující voják základní služby, zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.
25	z	**PEČENÝ Jiří**	17. 5. 1949	13. 9. 1926		prps Karlovy Vary, PSú Mühlbach, za železniční stanicí Pomezí, asi 200 m od státní hranice	Německo	Dezertující voják základní služby, postřelen hlídkou PS, na následky zranění zemřel v nemocnici v Chebu.	AMV, f. A 2/1 inv.j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.
26	z	**REŽ Josef též RESCH Josef**	9. 6. 1949	8. 1. 1923	Rakousko	11. bratislavská bps, PSú Stupava, řeka Morava	ČSR	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, Použití zbraně. AMZV, f. TO – Rakousko, 1945–1955, k. 7.
		RESCH Josef též REŹ Josef							
27	z	**KITZBERGER Josef též KIESBERGER**	10. 6. 1949	10. 5. 1925		prps Plzeň, PSú Broumov, u HM 22	Německo	Dezertující voják základní služby, zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. A 2/1 inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.
		KIESBERGER viz KITZBERGER Josef							
28	z	**PŘIKRYL Jan**	12. 7. 1949	11. 7. 1913		prps Karlovy Vary, PSú Palič, SNB Doubrava, u osady Salajna	Německo	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, a. č. S-2929 Ostrava.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
29	s	**ŠTEIGER Bedřich**	8. 8. 1949	4. 6. 1897		5. chebská bps, Cheb	Německo	Chtěl se pokusit o přechod hranic, ale byl v Chebu zatčen hlídkou SNB. Dne 6. 8. 1949 se ve vazbě StB zranil při pokusu o sebevraždu, sebevraždu pak v nemocnici v Chebu skokem z okna dokonal.	AMV, spis V 3005 Ústí nad Labem.
30	z	**ŠTRUPL Jiří**	9. 9. 1949	9. 1. 1926		prps Plzeň, PSú Tři Sekery, u Sekerských chalup	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, k. 115, Hlášení čj. 4061-1/1949.
31	z	**HORŇÁK Michal**	25. 9. 1949	29. 11. 1923		prps Bratislava, PSú Stupava, u nádraží Děvínské jezero	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS. Údajně nepravé jméno, identifikován byl podle dokladů, které byly odcizeny žijící osobě.	AMV, f. PS, Použití zbraně.
32	z	**SCHIERZOVÁ Anna**	14. 10. 1949	2. 4. 1891		prps Liberec, SNB Mikulášovice		Postřelena hlídkou PS, na následky střelného zranění zemřela v nemocnici v Rumburku.	AMV, f. 304, sig.152-6, Denní záznamy.
33	z	**STAUBER František též Peter**	22. 10. 1949	22. 9. 1919	Německo	prps Plzeň, PSú Maxov	ČSR	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, k. 69.
34	z	**DJURČINOVIČ Stojan též DJURCINOVIČ Stojan**	13. 12. 1949	15. 1. 1918	Jugoslávie	prps Plzeň, PSú Železná, křižovatka lesních cest Železná – Diana	ČSR	Postřelen 12. 12. 1949 hlídkou PS, zemřel o den později v domažlické nemocnici.	AMV, f. PS, čj. 2376 taj./1949.
		DJURCINOVIČ Stojan viz DJURČINOVIČ Stojan							
35	z	**FRANKIČ Marian**	15. 12. 1949		Jugoslávie	prps Znojmo, PSú Artoleč, v Nové Bystřici	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. A 2/1, inv.j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
36	z	**NEMES Dionýz též NEMÉŠ též HEMEŠ**	28. 1. 1950	18. 5. 1923		prps Bratislava, PSú Jarovce, u obce Jarovce	Rakousko	Postřelen hlídkou PS dne 27. 1. 1950. Zemřel na následky zranění.	AMV, f. 304, sig. 150-1, Denní záznamy č.25, 1950.
		NEMÉŠ viz NEMES Dionýz též HEMEŠ							
		HEMÉŠ viz NEMES Dionýz též NEMEŠ							
37	z	**TIPPMAN Arnošt**	28. 2. 1950	12. 3. 1912		prps Karlovy Vary, PSú Vejprty, Vejprty, B. Němcové 20		Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1814. Tamtéž, f. PS, k. 115, Použití zbraně.
38	z	**PUCHNER Ondřej též PÜCHNER Andreas**	1. 3. 1950	11. 7. 1923	SRN	prps Karlovy Vary, PSú Palič, Liščí farma, osada Oldřichov	SRN	Postřelen hlídkou PS dne 25. 2. 1950. Zemřel v nemocnici na následky zranění.	AMV, f. PS, k. 112, bal. A/12, čj. 231/83-126/1950 – použití zbraně.
		PÜCHNER Andreas viz PUCHNER Ondřej							
39	z	**KOLENKO Richard**	10. 3. 1950 též 16. 3. 1950	25. 8. 1911 též 28. 8. 1911		prps Karlovy Vary, PSú Mühlbach, u obce Liběnek, kt 472	SRN	Zastřelen hlídkou PS společně s Janem Baštou.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.
40	z	**BAŠTA Jan**	10. 3. 1950 též 16. 3. 1950	15. 4. 1928		prps Karlovy Vary, PSú Mühlbach, u obce Liběnek, kt 472.	SRN	Zastřelen hlídkou PS společně s Richardem Kolenkem.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.
41	z	**MARKIEVIC Kazimír též STREZIVILK**	23. 3. 1950	9. 11. 1916	Polsko	prps Karlovy Vary, PSú Vysoká, Velká Hleďsebe, mimo HP	ČSR	Zastřelen hlídkou PS. Podle výslechu muže, který přecházel hranice společně s Markievicem, je Markievic údajně falešné jméno, pravé jméno je Strezivilk.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		STREZIVILK viz MARKIEVIC Kazimír							
42	z	**neznámý muž**	2. 4. 1950			prps České Budějovice, PSú Chlum u Třeboně, u Staňkova	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky PS.
43	z	**BAČÍK Leo**	10. 4. 1950	22. 6. 1925 též 27. 6. 1925		prps Znojmo, PSú Mikulov, u Mikulova	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, Použití zbraně, čj. 231/83-136/1950-III. Úmrtní kniha města Mikulov, sv. 1, s. 3, č. 7, 1950.
44	z	**ZAJÍČKOVÁ Milena**	19. 4. 1950	18. 11. 1923		prps Plzeň, PSú Rozvadov, pískovna u Rozvadova	ČSR	Postřelena hlídkou PS dne 18.4.1950, na následky zranění zemřela v nemocnici v Tachově.	AMV, f. PS, k. 115, čj. 231/83-143/50-III, Použití zbraně, 1950.
45	z	**RIPPL Herman Karel**	20. 4. 1950	6. 2. 1934		prps Plzeň, PSú Broumov, kat. obce Broumov	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.
46	z	**MACAN Zdeněk též MACÁN Zdeněk**	4. 5. 1950	28. 7. 1928		prps Plzeň, PSú Lísková	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, čj. 1373/1950, Macan Zdeněk, 28. 7. 1928 – útěk a dopadení.
47	z	**EBENSTREIT Karel**	13. 5. 1950	2. 5. 1919		prps Plzeň, PSú Maxov, mezi Maxovem a Spáleným	ČSR	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, k. 115, čj. 231/83-185/50-III. Tamtéž, f. 302, sig. 258-2. Zde uváděn jako Lebenstreit.
48	z	**neznámý muž (Lojza)**	31. 5. 1950			prps Karlovy Vary, PSú Pomezí nad Ohří, kat. obce Pomezí nad Ohří	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, Zd. č. 1506 taj./50. AMV, f. PS, k. 112, Ilegální přechody, 1950.
49	z	**MONHART Jaroslav**	8. 6. 1950	7. 11. 1930		prps Plzeň, PSú Pavlův Studenec, Pavlův Studenec	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, čj. 1596 taj. /50. AMV, f. PS, k. 115, Použití zbraně.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
50	z	**ARANOŽ Vasil**	11. 6. 1950	6. 1. 1924		prps Plzeň, PSú Tři Sekery, u osady Horní Ves.	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, k. 112, Ilegální přechody, 1950. Tamtéž, k. 115, Použití zbraně, 1949–1950.
51	z	**POMMER Arnošt**	14. 6. 1950	30. 5. 1930		prps Karlovy Vary, PSú Cheb		Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, čj. 1840 taj./1950-III. AMV, f. PS, k. 115, Použití zbraně, 1950.
52	z	**MARIN Arno** **též** **MARTIN Arno**	22. 6. 1950		NDR	prps Karlovy Vary, PSú Podhradí, u obce Doubrava	ČSR	Postřelen hlídkou PS, na následky zranění zemřel v nemocnici v Aši.	AMV, f. 304, sig. 150-2. Tamtéž, f. PS, čj. 1718, taj./50-X.
		MARTIN Arno **viz** **MARIN Arno**							
53	z	**DORŠNER Alois**	30. 6. 1950	3. 3. 1915		okolí Chebu	SRN	Podle zpravodajské informace byl pronásledován a zastřelen v blízkosti Chebu.	AMV, f. 302, sig. 248-4, sl. 17, s. 59.
54	z	**LINZMAIER Franz**	1. 7. 1950	1. 6. 1918 též 1. 7. 1918	asi SRN	prps Plzeň, PSú Železná Ruda, nad jezerní stěnou Černého jezera	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 305, sig. 406-5, f. 302, sig. 398-16, f. 319, sig. 16-8.
55	z	**MAŠEK Josef** **též** **MAREK Josef**	13. 7. 1950	12. 11. 1913		prps Písek, PSú Kunžvart, Dolní Cazov – rašeliniště	ČSR	Zastřelen hlídkou PS. Údajně měl u sebe falešné doklady na jméno Marek.	AMV, a. č. H-303.
		MAREK Josef **viz** **MAŠEK Josef**							
56	z	**DUROŇ Ludvík**	16. 8. 1950	13. 5. 1925		prps Znojmo, PSú Mikulov, u železniční trati Mikulov – Sedlecký Mlýn	Rakousko	Zastřelen společně s Otakarem Králíčkem a Zdeňkem Šťastným poté, co padli v blízkosti hranic do léčky, kterou na ně nastrojila brněnská StB a PS. Celý přechod byl vyprovokovován StB.	AMV, f. A 8, inv. j. 476.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
57	z	**KRÁLÍČEK Otakar**	16. 8. 1950	19. 9. 1928		prps Znojmo, PSú Mikulov, u železniční trati	Rakousko	Zastřelen společně s Ludvíkem Duroněm a Zdeňkem Šťastným poté, co padli v blízkosti hranic do léčky, kterou na ně nastrojila brněnská StB.	AMV, f. A 8, inv. j. 476.
58	z	**HYNEK Pavel**	17. 8. 1950	9. 3. 1936		prps Karlovy Vary, PSú Mokřiny, u myslivny v Novém Žďáru	SRN	Čtrnáctiltý chlapec. Zastřelen hlídkou PS při pokusu o překročení hranic. Přechod byl pod kontrolou StB.	AMV, f. PS, k. 115, Použití zbraně.
59	z	**BAUER Heinz Erich**	30. 8. 1950	3. 10. 1926	NDR	prps Karlovy Vary, PSú Bublava, území NDR – silnice Bublava – Klingenthaal	NDR	Zastřelen při útěku hlídkou PS – již na území NDR.	AMV, f. 304, sig. 63-21.
60	z	**PLAČKA František**	31. 8. 1950			PSú Chlum u Třeboně, kat. obce Staňkov	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 304, sig. 150-3, č. 211 DZ/BP/5-1950. AMV, f. PS, k. 115, Použití zbraně, čj. 2247/taj. 50-III.
61	z	**HASIL Bohumil**	13. 9. 1950	26. 9. 1920		prps Písek, PSú České Žleby, Dolní Cazov		Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 302, sig. 251-1. Tamtéž, f. PS, čj. 443 taj./1950.
62	z	**BOČAN Stanislav**	17. 9. 1950	17. 8. 1932 též 17. 4. 1932 též 17. 5. 1932		prps Plzeň, PSú Rybníky, Šidlákov	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 304, sig. 150-3, č. 226 DZ/BP/5-1950. SOkA Domažlice, f. Okresní prokuratura Horšovský Týn.
63	z	**GAJDA František**	6. 10. 1950	30. 11. 1913	Rakousko	prps Znojmo, PSú Lanžhot, 1,5 km severozápadně od obce Lanžhot	Rakousko	Zastřelen poté, co padl do léčky, kterou na něho nastražila StB.	AMV, f. PS, k. 115, Použití zbraně, 1949–1950. AMV, V- 650 Brno.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
64	z	**DUFEK Karel**	2. 12. 1950	14. 9. 1928		prps Znojmo, PSú Stálky, u obce Stálky	Rakousko	Dufek byl agent československé VZS. Pro podezření z dublérství byl zastřelen na rozkaz svého ŘO dvěma příslušníky PS, kteří ho doprovázeli k hranici.	AMV, a. č. V 704 MV.
65	z	**BERGMAN Oskar** **též** **HASNER Karel**	23. 1. 1951	15. 3. 1900		5. chebská bps, PSú Lesní Zámek, Zadní Pavlův Studenec	SRN	Zastřelen hlídkou PS. Byla u něho nalezena legitimace na jméno Karel Hasner.	AMV, f. 2357, bal. A/1, Přehled zadržených, Denní hlášení, 1951. AMV, a. č. S-3708 Plzeň.
		HASNER Karel **viz** **BERGMAN Oskar**							
66	z	**ZIKA Josef** **též** **ZÍKA Václav**	16.–17. 3. 1951 též 6. 3. 1951	12. 10. 1920		9. poběžovická bps, 4. rps Pleš, u osady Pleš	ČSR	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 302, sig. 270-3, duben 1951.
67	z	**VANÍK Ladislav**	1. 4. 1951	6. 6. 1926		9. poběžovická bps, PS Všeruby		Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, k. 8, Výkaz činnosti a výkonu služby k ochraně státní hranice PS – útvaru Poběžovice za měsíc duben 1951.
68	z	**RUDOLF Karel**	3. 4. 1951	13. 7. 1930		5. chebská bps, PSú Mýtina, Paličský mlýn	SRN	Zastřelen hlídkou PS společně s Miroslavem Dubem.	AMV, f. 2357, k. 8, Doplňující zpráva 5. bps za duben 1951.
69	z	**DUB Miroslav**	3. 4. 1951	26. 1. 1931		5. chebská bps, PSú Mýtina, Paličský mlýn	SRN	Zastřelen hlídkou PS společně s Karlem Rudolfem.	AMV, f. 2357, k. 8, Doplňující zpráva 5. bps za duben 1951.
70	z	**SCHUBERT Josef** **též** **ŠUBRT Josef**	7. 4. 1951	8. 4. 1914		5. chebská bps, PSú Starý Hrozňatov, u HM 21	ČSR	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, k. 8, Doplňující zpráva 5. bps za duben 1951.
		ŠUBRT Josef **viz** **SCHUBERT Josef**							

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
71	z	**KOFRÁNEK Václav též KAFRÁNEK**	11. 4. 1951	30. 10. 1917		5. chebská bps, PSú Cheb, Cheb	SRN	Zastřelen hlídkou PS během eskorty.	AMV, f. 2357, k. 8, Doplňující zpráva 5. bps za duben 1951.
		KAFRÁNEK viz KOFRÁNEK Václav							
72	z	**BLANK Arnold**	4. 5. 1951	29. 2. 1884	SRN	5. chebská bps, obec Hranice v Čechách	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/1, Denní záznamy, 1951.
73	z	**KOVAČIKOVÁ Dorota**	9. 5. 1951	22. 12. 1926		11. bratislavská bps, PSú Petržalka, u OPK Kopčany	Rakousko	Zastřelena hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/1, 1951.
74	z	**HONETSCHLAGER František**	13. 5. 1951	30. 11. 1931		3. karlovarský odd, PSú České Hamry, u osady Nové Zvolání	ČSR	Zastřelen hlídkou PS společně s Romanem Honetschlagerem a Heřmanem Oserem	AMV, Kronika karlovarské brigády, 1951. Tamtéž, f. 2340, k. 8, Posudek, 1951.
75	z	**HONETSCHLAGER Roman**	13. 5. 1951	30. 6. 1934		3. karlovarský odd, PSú České Hamry, u osady Nové Zvolání	ČSR	Šestnáctiletý chlapec zastřelen hlídkou PS společně s Františkem Honetschlagerem a Heřmanem Oserem.	AMV, Kronika karlovarské brigády, 1951. Tamtéž, f. 2340, k. 8, Posudek, 1951.
76	z	**OSER Heřman**	13. 5. 1951	28. 3. 1930		3. karlovarská bps, PSú České Hamry, u osady Nové Zvolání	ČSR	Zastřelen hlídkou PS společně s Romanem Honetschlagerem a Františkem Honetschlagerem.	AMV, Kronika karlovarské brigády, 1951. Tamtéž, f. 2340, k. 8, Posudek, 1951.
77	z	**ŠŤASTNÝ Zdeněk**	25. 5. 1951	10. 12. 1927		4. znojemská bps, PSú Mikulov, u železniční trati Mikulov – Sedlecký Mlýn	Rakousko	Postřelen dne 16. 8.1950 poté, co společně s Ludvíkem Duroněm a Otakarem Králíčkem padli do léčky, kterou na ně nastražila brněnská StB ve spolupráci s PS. Na následky střelného zranění zemřel v nemocnici.	AMV, f. A 8, inv. j. 476.
78	z	**DIVIŠ Adolf**	1. 6. 1951	11. 11. 1915		5. chebská bps, PSú Šlapany, u sídla útvaru	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/1, 1951, Doplňující zpráva. AMV, f. 2357, k. 8, Denní hlášení č. 53, 1951.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
79	u	**FORHAY Matěj**	8. 6. 1951	26. 2. 1911		11. bratislavská bps, řeka Dunaj, v blízkosti obce Karlova Ves	Rakousko	Utonul v Dunaji při pokusu překonat hranici.	AMV, f. 2357, bal. A/1, Denní hlášení, 1951.
80	s	**PETRÁŠ Karel**	18. 6. 1951	3. 11. 1928		10. volarská bps, rozhraní úseků rps Ždárek a Knížecí pláně		Spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci při zatýkání hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/1, 1951.
81	z	**STEINACHER Bohuslav**	27. 6. 1951	23. 1. 1919		12. plánská bps, 17. rps, Arnoštín-Hamr,	SRN	Postřelen hlídkou PS dne 19.4. 1951. Zemřel v nemocnici v Plané u Mariánských Lázní.	AMV, f. 2357, k. 8. Tamtéž, f. 2357, bal. A/1, 1951.
82	z	**neznámý muž**	29. 6. 1951 též 30. 6. 1951			9. poběžovická bps, PSú Maxov, Drátěné Domky	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. 1, 1951. Tamtéž, f. 2347, k. 8.
83	z	**neznámý muž**	6. 7. 1951			prps Karlovy Vary, Psú Svatý Kříž, u Svatého Kříže	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/1, 1951. Tamtéž, f. 2357, k. 10, 1951.
84	s	**VENCL Josef**	17. 8. 1951	11. 6. 1932		5. chebská bps, Psú Vojtanov, SZ od Františkovýh Lázní, Zelený Háj		Spáchal sebevraždu zastřelením, když ho zatýkala hlídka PS.	AMV, 2357, bal. A/1, Denní záznamy, 1951.
85	z	**PETRUK Johann (Jan) též PETRÜK**	24. 8. 1951 též 25. 7. 1951	14. 9. 1924		3. karlovarská bps, PSú Vackov, v sídle útvaru Vackov	ČSR	Zastřelen hlídkou PS při perlustraci.	AMV, Kronika karlovarské brigády, 1951. Tamtéž, f. 2357, k. 22, Vyšetřující zpráva. Tamtéž, f. 2340, k. 8, 1951.
		PETRÜK viz PETRUK Johann (Jan)							

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
86	z	**KREIGER Štefan též KOVÁČ Milan**	11. 9. 1951	24. 12. 1923		4. znojemská bps, PSú Valtice, u Valtic	Rakousko	Postřelen hlídkou PS, zemřel ve valtické nemocnici. Měl u sebe doklady na jméno Kováč Milan, podle výslechu jeho společníka bylo jeho pravé jméno Kreiger.	AMV, f. 2357, bal. A/1, 1951. Tamtéž, f. 2341, k. 11.
		KOVÁČ Milan viz KREIGER Štefan							
87	z	**KAŠPÁREK Arnošt též GASPAREK Arnošt též GAŠPAREK Arnošt**	17. 9. 1951	12. 7. 1917		7. sušická bps, PSú Hamry, u Hojsovy Stráže	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2343, Denní hlášení č. 161 – doplňující zpráva.
		GASPAREK Arnošt viz KAŠPÁREK Arnošt též GAŠPAREK Arnošt							
		GAŠPAREK Arnošt viz KAŠPÁREK Arnošt též GASPAREK Arnošt							
88	z	**ROBAN Karel též ROBL Karel**	30. 9. 1951	8. 7. 1932		5. chebská bps, obec Podhrad u Chebu,		Zastřelen hlídkou PS při eskortě.	AMV, f. 2357, bal. 1, 1951. Tamtéž, f. 2342, k. 145, inv. j. 368.
		ROBL Karel viz ROBAN Karel							
89	z	**ČERMÁK František**	8. 11. 1951	27. 5. 1927		11. bratislavská bps, PSú Gajary	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/1, Denní hlášení č. 214, 1951.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
90	z	**KOLLMANN Štefan**	16. 11. 1951	9. 8. 1908		9. poběžovická bps, kat. obce Dieberg území SRN, protilehlý úsek rps Lesní louka	SRN	Kollmann byl agent československé VZS. Pro podezření z dublérství byl zavražděn pracovníkem ZS GŠ Kvapilem několik metrů za hranicemi.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 536, Zpráva o zastřelení agenta Kollmanna.
91	z	**neznámý muž**	16. 11. 1951			5. chebská bps, nádraží v Chebu	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/1, Denní záznamy, 1951. Tamtéž, f. 2357, k. 10, 1951.
92	z	**VACULÍK Rudolf**	22. 11. 1951	2. 10. 1919		4. znojemská bps, PSú Boří Dvůr, Poštorná	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS poté, co padl do léčky, kterou na něj nastrojila břeclavská StB společně s PS.	AMV, f. 2357, k. 10, Doplňující zpráva, 1951.
93	z	**JIROUCH Jiří též JIROUT Jiří**	5. 12. 1951	16. 2. 1924		10. volarská bps, PSú Schwele	SRN	Zastřelen hlídkou PS po útěku z tábora Vojna.	AMV, f. 2345, Výkaz činnosti a výkonu služby za měsíc prosinec 1951.
		JIROUT Jiří viz JIROUCH Jiří							
94	z	**EHRENFELDOVÁ Kata**	9. 12. 1951	10. 1. 1937 též 10. 3. 1937		11. bratislavská bps, 13. rps Jarovce, u Jeníkova Dvora, HK XII/14	Rakousko	Čtrnáctiletá dívka zastřelena hlídkou PS společně s Eugenem a Fridou Ehrenfeldovými a Máriou Rozmaňovou.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 345, 1952. Tamtéž, bal. A/3, Denní záznamy. AMV SR, f. 2346, S/1, inv. j. 175. Tamtéž, inv. j. 424.
95	z	**ROZMAŇOVÁ Mária**	9. 12. 1951	asi 1907	asi Maďarsko	11. bratislavská bps, PSú Jarovce, mezi HM 12/14–15	Rakousko	Zastřelena hlídkou PS společně s Ehrenfeldovými.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 345, 1952. Tamtéž, bal. A/3. Denní záznamy. AMV SR, f. 2346, S/1, inv. j. 175. Tamtéž, inv. j. 424.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
96	z	**EHRENFELDOVÁ Frida též Olga**	9. 12. 1951	15. 2. 1911		11. bratislavská bps, 13. rps Jarovce, u Jeníkova Dvora, HK XII/14	Rakousko	Zastřelena hlídkou PS společně s Eugenem a Katou Ehrenfeldovými a Máriou Rozmaňovou.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 345, 1952. Tamtéž, bal. A/3, Denní záznamy. AMV SR, f. 2346, S/1, inv. j. 175. Tamtéž, inv. j. 424.
97	z	**EHRENFELD Eugen**	9. 12. 1951	3. 11. 1894		11. bratislavská bps, 13. rps Jarovce, u Jeníkova Dvora, HK XII/14	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS společně s Katou a Fridou Ehrenfeldovými a Máriou Rozmaňovou.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 345, 1952. Tamtéž, bal. A/3, Denní záznamy. AMV SR, f. 2346, S/1, inv. j. 175. Tamtéž, inv. j. 424.
98	z	**NOVÁČEK Aleš**	9. 1. 1952	25. 5. 1923 též 25. 5. 1925		5. chebská bps, 18. rps, u osady Pirk		Postřelen hlídkou PS, na následky zranění zemřel v nemocnici.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 10, 1952.
99	z	**ČITAN Štefan**	13. 5. 1952	27. 7. 1933		5. chebská bps, 16. rps, Růžové údolí	NDR	Zastřelen spolu s Janem Ondrejovičem při přechodu hranic. Přechod byl vyprovokován, zorganizován a řízen příslušníky zpravodajského oddělení 1. prps 5. bps	AMV, f. 2342, k. 145, inv. j. 368. Tamtéž, k. 171, inv. j. 424.
100	z	**ONDREJOVIČ Jan**	13. 5. 1952	8. 7. 1933		5. chebská bps, 16. rps, Růžové údolí	NDR	Zastřelen PS společně se Štefanem Čitanem při přechodu hranic. Přechod byl vyprovokován, zorganizován a řízen příslušníky zpravodajského oddělení 1. prps 5. bps.	AMV, f. 2342, k. 145, inv. j. 368. Tamtéž, k. 171, inv. j. 424.
101	z	**EISNER Gerhard**	22 .5. 1952	4. 4. 1915		4. znojemská bps, mimo HP, Lanžhot – Planina	Rakousko	Zastřelen příslušníkem LM při zatýkání.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 144, 1952.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
102	s	**KAVAN Jan**	29. 5. 1952	23. 6. 1930		10. volarská bps, 14. rps Třístoličník, kt. 992	SRN	Dezertující voják základní služby spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci, když byl pronásledován hlídkou PS.	AMV, f. 2345, k. 8, Denní záznamy.
103	z	**LINHART Daniel**	22. 6. 1952	7. 3. 1927		5. chebská bps, PS Pomezí, v blízkosti budovy útvaru	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2342, k. 145, inv. j. 368.
104	z	**SMETANA František**	28. 7. 1952	1921		5. chebská bps, 24. rps	ČSR	Zastřelen hlídkou PS. Pravděpodobně agent Moravcovy skupiny. Identifikován podle u něho nalezených dokladů.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 212, 1952.
105	e	**KORMILUK Josef**	11. 9. 1952	26. 3. 1921	Polsko	5. chebská bps, 19. rps, u kt. 555	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení, 1952.
106	z	**GALUS Josef**	15. 9. 1952	7. 3. 1941		11. bratislavsá bps, 9. rps, Děvín, řeka Morava	Rakousko	Jedenáctiletý chlapec zastřelen hlídkou PS při plavbě na voru po řece.	AMV, f. 2357, k. 25, Souhrnné hlášení, 1952. Tamtéž, f. 2357, bal. A/3, 1952.
107	z	**ŠNAJDR Zdeněk**	30. 11. 1952	30. 10. 1927		12. plánská bps, 1. rps, železniční stanice Salajna	ČSR	Zastřelen při přestřelce s hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. 2, Denní hlášení č. 336, 1952.
108	e	**KAVALEC Tomáš**	13. 2. 1953	29. 12. 1913		12. plánská bps, 2. rps	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 48. AMV, a. č. V-352 Karlovy Vary.
109	z	**KOPP Miloslav**	20. 3. 1953	23. 11. 1928		7. sušická bps, PSú Železná Ruda, Alžbětín	SRN	Postřelen hlídkou PS, zemřel v nemocnici.	AMV, f. 2357, k. 48, Výkaz za měsíc březen 1953.
110	z	**TOLTÍN Ludoví též TOTÍN Ludoví**	6. 5. 1953			5. chebská bps, 24. rps		Zastřelen hlídkou PS společně s Denkem Antonínem.	AMV, f. 2357, k. 49, Doplňující zpráva k výkazu.
		TOTÍN Ludoví viz TOLTÍN Ludoví							
111	z	**DENK Antonín**	6. 5.1953	7. 10.1915		5. chebská bps, 24. rps	SRN	Zastřelen hlídkou PS společně s Toltínem Ludovítem.	AMV, f. 2357, k. 49, Doplňující zpráva k výkazu.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
112	h	**BLAŽEK Josef**	9. 5. 1953	22. 3. 1911		12. plánská bps, OPK Rozvadov	SRN	Při pokusu o přejezd hranic osobním automobilem narazil do zátarasů, havárii nepřežil.	AMV, f. 2357, k. 49, Výkaz za měsíc březen 1953.
113	e	**SVATOŇ Miroslav** **též** **SVATOŠ Miroslav**	16. 5. 1953	26. 1. 1921		12. plánská bps, 20. rps, u kt. 508	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 49.
		SVATOŠ Miroslav **viz** **SVATOŇ Miroslav**							
114	m	**FICTUMOVÁ Olga**	3. 6. 1953	16. 10. 1930		4. znojemská bps, PSú Valtice, Úvaly, HM X/19	Rakousko	Smrtelně zraněna výbuchem miny při překonávání zátarasu, na následky zranění zemřela ve valtické nemocnici.	AMV, f. 2357, k. 36, 49. Tamtéž, f. 2341, k. 16, 1953.
115	z	**neznámý muž**	11. 6. 1953			4. znojemská bps, PSú Novosady		Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2341, k. 16, Narušení SH bez zadržení – vyšetřující zpráva, 1953.
116	z	**RUINER Rudolf** **též** **Hans**	12. 6. 1953	9. 11. 1922	Rakousko	4. znojemská bps, 14. rps, u Nového Přerova, HM IX/44		Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, k. 49, Doplňující zpráva k výkazu, 1953.
117	u	**DVOŘÁK Jiří Josef**	24. 6. 1953	19. 3. 1927		Brodské	Rakousko	Utonul v řece Moravě při pokusu o útěk do zahraničí.	MNV Brodské, okr. Senica, Úmrtní list, sv. IV, roč. 1953, s. 29. ÚDV-87/VvP-95, Podání Ladislava Dvořáka.
118	e	**FELBIGER Max** **též** **FELBINGER Max**	26. 7. 1953	6. 9. 1909		12. plánská bps, 6. rps, HK 21	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 49.
		FELBINGER Max **též** **FELBIGER Max**							

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
119	e	**GOLEC Tadeusz též GOLC též GOLCZ**	28. 8. 1953	7. 10. 1935	Polsko	rozhraní 10. volarské bps a 15. českobudějovické bps	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 49, 36.
		GOLC viz GOLEC Tadeusz též GOLCZ							
		GOLCZ viz GOLEC Tadeusz též GOLC							
120	e	**ŽOLIO Antonín též ZALIO Antonín**	15. 9. 1953	9. 5. 1918		4. znojemská bps, 15. rps, u Mikulova, kt. 217, HM IX/69-70	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 50. Tamtéž, f. 2341, k. 16, 1953.
		ZALIO Antonín viz ŽOLIO Antonín							
121	s	**KOVÁČ Ján**	20. 9. 1953	16. 5. 1934		9. poběžovická bps, PSú Spálenec, Bažiny	SRN	Spáchal sebevraždu zastřelením poté, co mu výbuch miny při překonávání zátarasu utrhl nohu.	AMV, f. 2344, k. 6, 1953. Tamtéž, f. 2357, k. 36, 50.
122	z	**POSPÍŠILOVÁ Jarmila**	4. 10. 1953	25. 11. 1930		11. bratislavská bps, rps Vysoká nad Moravou, dislokační styk 6. a 7. rps	Rakousko	Zastřelena hlídkou PS.	AMV, a. č. V-2278. AMV SR, f. 2346, Vyšetřující zpráva zadržení agenta Poláka a agentky Pospíšilové v úseku 6. roty.
123	z	**GRACKOVÁ Marie též GACHOVÁ Marie**	23. 10. 1953	6. 7. 1924		11. bratislavská bps, 11. rps, Pečenský les	Rakousko	Zastřelena hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/5, Denní hlášení 298, 1953.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		GACHOVÁ Marie viz GRACKOVÁ Marie							
124	zm	**KILLER Karel**	30. 10. 1953	2. 8. 1928		4. znojemská bps, 19. rps, „Pottenhofenská silnice“, u Mikulova	ČSR	Zasažen střelami hlídky PS, upadl na minu, kterou přivedl k výbuchu.	AMV, f. 2341, k. 16, Vyšetřující zpráva, 1953.
125	em	**MANČUŠKA Rudolf též MANČOŠKA Rudolf**	17. 11. 1953	14. 4. 1926		9. poběžovická bps, u samoty Kafkárna, Spálenec	SRN	Při překonávání EDZ byl zasažen elektrickým proudem a následně výbuchem miny.	AMV, f. 2357, k. 50. Tamtéž, bal. A/5, Denní hlášení č. 321, 1953.
		MANČOŠKA Rudolf viz MANČUŠKA Rudolf							
126	e	**SAVINSKY Henryk**	4. 12. 1953	3. 3. 1920	Polsko	15. čekobudějovická bps, 6. rps Mlýnce, u silnice Studánky – Čížkrajice	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 36.
127	e	**PAZOUREK Jan též POZORSKÝ Jan**	13. 1. 1954	29. 9. 1934 též 27. 9. 1934		4. znojemská bps, PSú Mikulov, u „Schwabartské silnice“, HM IX/68	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 66. Tamtéž, f. 2341, k. 17, 1954.
		POZORSKÝ Jan viz PAZOUREK Jan							
128	e	**NĚMEC Alois též Karel**	18. 3. 1954	23. 10. 1934		9. poběžovická bps, rozhraní rps Všeruby a Maxov	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 58.
129	z	**VERNER Juraj**	23. 4. 1954	14. 4. 1931		7. sušická bps, 9. rps, křižovatka Svárožná	SRN	Dezertující pohraničník základní služby, zastřelen druhým členem hlídky PS.	AMV, f. 2357, k. 56
130	z	**MACH Oldřich**	2. 5. 1954	16. 8. 1929		10. volarská bps, 13. rps, u jezírka Schwarzenberského kanálu	SRN	Dezertující pohraničník z povolání. Zastřelen stíhací skupinou PS.	AMV, f. 2345, k. 9, Protokoly, 1954.
131	e	**KRAFT Josef**	4. 5. 1954	1. 3. 1932		7. sušická bps, 12. rps, kt. 1139	SRN	Dezertující voják základní služby. Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 58.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
132	e	**VORLÍČEK Jiří**	31. 5. 1954	8. 10. 1929		9. poběžovická bps, 15. rps Folmava	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 58.
133	e	**KRÁL Josef**	1. 6. 1954	18. 6. 1922		7. sušická bps, 12. rps	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k.. 59.
134	z	**KRAMNÁ Hedviga**	22. 6. 1954	10. 8. 1923		3. karlovarská bps, 5. rps, kt. 812	NDR	Zastřelena hlídkou PS.	AMV, f. 2340, k. 8, 1954. Tamtéž, f. 2357, k. 59, Výkaz činnosti za měsíc červen, 1954.
136	e	**VEJRAŽKA Josef**	25. 8. 1954	13. 6. 1929		12. plánská bps, 1. rps Oldřichov, rozhraní 5. chebské a 12. plánské bps	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 59.
136	u	**HUŽVÁR Štefan**	10. 9. 1954	30. 4. 1932		11. bratislavská bps,12. rps	Rakousko	Utonul v Dunaji při pokusu překonat hranici.	AMV, f. 2357, k. 55, 1954.
137	e	**ŠÁL Zikmund**	14. 10. 1954	11. 12. 1928 též 11. 11. 1928		12. plánská bps, 6. rps	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 59.
138	e	**KRÁL Jan**	16. 10. 1954	8. 8. 1924		15. českobudějovická bps, PSú Koranda, Růžový vrch	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 59, Doplňující zpráva k výkazu, 1954.
139	z	**WINKLEROVÁ Hermina též BINDLEROVÁ Štefanie též PINDLEROVÁ Štefanie**	26. 10. 1954	18. 12. 1905	Rakousko	15. českobudějovická bps, 26. rps Pernálec, Košťálkov	ČSR	Postřelena hlídkou PS dne 25. 10. 1954, na následky zranění zemřela v nemocnici v Jindřichově Hradci.	AMV, f. 2357, k. 5, Vyhodnocení. Tamtéž, k. 59, Výkaz činnosti. Tamtéž, k. 56, Hlášení.
		BINDLEROVÁ Štefanie viz WINKLEROVÁ Hermina též PINDLEROVÁ Štefanie							

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		PINDLEROVÁ Štefanie viz WINKLEROVÁ Hermina též BINDLEROVÁ Štefanie							
140	e	**SVOBODA Jan**	21. 11. 1954	29. 1. 1927		12. plánská bps, 5. rps, u silnice Broumov – Mähring	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 59.
141	e	**WALTER Tibor**	30. 11. 1954	18. 5. 1938		11. bratislavská bps, 15. rps	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV SR Nitranská Streda, f. 2346, Měsíční hlášení za měsíc listopad 1954.
142	m	**JUNG Jan**	29. 12. 1954	7. 3. 1936		4. znojemská bps, 18. rps, u Novosedel	Rakousko	Zemřel ve valtické nemocnici na následky zranění, které utrpěl poté, co 28. 12. 1954 při překonávání drátěného zátarasu přivedl k výbuchu nastraženou minu	AMV, f. 2357, bal. A/10, 1954. Tamtéž, f. 2341, k. 18, 1955.
143	z	**LORENC Rudolf (údajně syn bývalého továrníka z Rumburku) též NOEL Bruno též VALTERA Rudolf též WALTERA Rudolf**	24. 4. 1955	17. 12. 1923		19. děčínská bps, 4. rps, Dolní Světlá	ČSR	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. PS, čj. PS-0010185/11-OS-56. ÚDV-418/VvK-95, Seznam usmrcených narušitelů.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		NOEL Bruno viz LORENC Rudolf (údajně syn bývalého továrníka z Rumburku) též VALTERA Rudolf též WALTERA Rudolf							
		VALTERA Rudolf viz LORENC Rudolf (údajně syn bývalého továrníka z Rumburku) též NOEL Bruno též WALTERA Rudolf							
		WALTERA Rudolf viz LORENC Rudolf (údajně syn bývalého továrníka z Rumburku) též NOEL Bruno též VALTERA Rudolf							
144	u	**BARTOŇĚK Bedřich též SKYPALA Karel též LOPATA Oldřich**	30. 6. 1955 též 29. 6. 1955	21. 11. 1912 též 20. 11. 1913 též 6. 7. 1913		11. bratislavská bps, nalezen v Bratislavě v Dunaji	Rakousko	Utonul při pokusu překonat Dunaj ve skafandru. Uvedené datum úmrtí je datem jeho pitvy. S největší pravděpodobností se jedná o B. Bartoňka.	AMV, f. 2357, bal. A/11, 1955.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		SKYPALA Karel viz BARTONĚK Bedřich též LOPATA Oldřich							
		LOPATA Oldřich viz BARTONĚK Bedřich též SKYPALA Karel							
145	e	**PEŠKA Bruno též MACHÁČEK Miroslav**	24. 7. 1955	2. 1. 1933 též 16. 1. 1937		9. poběžovická bps, PSú Černá řeka, Falcký revír	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ. Mrtvý měl u sebe doklady na jméno Macháček Miroslav.	AMV, f. 2344, k. 6, 10, 1956. Tamtéž, f. 2357, k. 75, 1955.
		MACHÁČEK Miroslav viz PEŠKA Bruno							
146	e	**SZABÓ István**	5. 8. 1955	1933	Maďarsko	9. poběžovická bps, 12. rps. Zámeček, rozhraní s 13. rps	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 75.
147	e	**HEBKÝ Vilém**	16. 8. 1955	10. 2. 1938 též 16. 2. 1939		4. znojemská bps, 1. rps Slavonice, u HM 7/75	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, Denní hlášení, 1955. Tamtéž, f. 2341, k. 19.
148	z	**MILANOV Petr**	5. 9. 1955	4. 7. 1932	Jugoslávie	4. znojemská bps, 23. rps Sedlec, u rybníka Nesyt		Zastřelen hlídkou PS společně s Mitičem. Neměl u sebe žádné doklady, totožnost mu byla přidělena jako prozatimní pro vystavení úmrtního listu.	AMV, f. 2341, k. 18, Hlášení, 1955.
149	z	**MITIČ Ivan**	5. 9. 1955	3. 3. 1930	Jugoslávie	4. znojemská bps, 23. rps Sedlec, u rybníka Nesyt		Zastřelen hlídkou PS společně s Milanovem. Neměl u sebe žádné doklady, totožnost mu byla přidělena jako prozatimní pro vystavení úmrtního listu.	AMV, f. 2341, k. 18, Hlášení, 1955.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
150	z	**NOVÁK Vladimír**	13. 9. 1955	8. 11. 1927		4. znojemská bps, PSú Nová Bystřice, Číměř	Rakousko	Zastřelen při pohraniční akci hlídkou PS.	AMV, 2375, k. 75, Výkaz za měsíc září 1955.
151	e	**PETROVIČ Imrich**	26. 9. 1955	21. 2. 1932		4. znojemská bps, 1. rps Slavonice, u kt. 557	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2341, k. 19.
152	e	**JANOTKA Alois**	30. 9. 1955	18. 9. 1927		7. sušická bps, rozhraní 15. rps s 14. rps	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 75.
153	e	**PANGRACZ Antal** **též** **PONGRÁCZ Altan**	20. 10. 1955	1936	Maďarsko	11. bratislavská bps, 14. rps u budovy útvaru	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 83. Tamtéž, f. 2357, k. 84, sv. Znalecké posudky, 1954–-1955.
		PONGRÁCZ Altan **viz** **PANGRACZ Antal**							
154	e	**neznámý muž**	5. 11. 1955	asi mezi 1920–1930	Polsko	4. znojemská bps, PSú Písečná, Hát	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 75, Výkaz za měsíc listopad, 1955. Tamtéž, f. 2341, k. 19.
155	e	**KOLÁŘ Ladislav**	5. 12. 1955	28. 8. 1936		7. sušická bps, 13. rps, HM 10	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 75.
156	z	**HESEK Josef** **též** **HESKA Jan** **též** **Štefan**	8. 12. 1955	14. 11. 1934		4. znojemská bps, kontrolní stanice Pohansko	Rakousko	Dezertující voják základní služby, zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, k. 75, Výkaz za měsíc prosinec 1955. Tamtéž, f. 2341, k. 18, Hlášení, 1955. Tamtéž, k. 19, Vyhodnocení, 1955.
		HESKA Jan **též Štefan** **viz** **HESEK Josef**							
157	e	**KRÁLOVEC Josef** **též** **KRALOVEC Josef**	3. 5. 1956	2. 1. 1935		9. poběžovická bps, 3. rps, Pleš, kt. 789	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2344, k. 6, 1956.
		KRALOVEC Josef **viz** **KRÁLOVEC Josef**							
158	u	**KAŇOVÁ Marie**	31. 5. 1956	17. 6. 1896		4. znojemská bps, PSú Poštorná, u soutoku Dyje a Staré Dyje Rakousko	Rakousko	Utonula při překonávání hranice.	AMV, f. 2341, k. 20, Hlášení, 1955. Tamtéž, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení č. 132, 1956.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
159	e	**PASTOREK Alois**	22. 6. 1956	21. 8. 1927		9. poběžovická bps, 10. rps Černá řeka, Skalka, HM IV/7	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2344, k. 6, 1956. Tamtéž, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení, 1956.
160	z	**HEINRICH Josef**	1. 7. 1956	10. 8. 1910	Rakousko	4. znojemská bps, 12. rps, silnice Hnánice – Mitterretzbach	ČSR	Postřelen hlídkou PS, zemřel v nemocnici ve Znojmě.	AMV, f. 2341, k. 20, Vyšetřující zpráva.
161	z	**LAHCEN Aondry též Auadry**	5. 7. 1956	27. 12. 1933	Maroko	12. plánská bps, PSú Nový Dvůr	ČSR	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení č. 167, 1956.
162	e	**SZCZOTKA Stanislav**	11. 7. 1956	6. 5. 1935	Polsko	4. znojemská bps, 23. rps, Kamenný vrch	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2341, k. 20, Usmrcení narušitele – hlášení.
163	e	**TÓTH Illés**	29. 7. 1956	14. 6. 1937	Maďarsko	11. bratislavská bps, 9. rps Děvínské jezero	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení, 1956.
164	e	**ZEMAN Jan**	31. 7. 1956	9. 8. 1936		4. znojemská bps, 6. rps Stálky, HM 7/621	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení, 1956.
165	e	**DZIDYCZ Roman**	3. 8. 1956	20. 4. 1920		4. znojemská bps, 21. rps Březí, HM IX/61	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení, 1956.
166	z	**BENEDIKT Karl**	4. 8. 1956	17. 10. 1913	Rakousko	4. znojemská bps, 30. rps, soutok Dyje a Kyjovky	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS při rybaření.	AMV, f. 2357, k. 238. AMZV, k. 7, 1945–1955.
167	z	**WAWRA Walter**	4. 8. 1956	29. 6. 1927	Rakousko	4. znojemská bps, 30. rps, soutok Dyje a Kyjovky	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS při rybaření.	AMV, f. 2357, k. 238. AMZV, f. TO – Rakousko, k. 7, 1945–1955.
168	z	**neznámý muž**	19. 8. 1956		pravděpo-dobně Maďarsko	11. bratislavská bps, rps Děvín, Dunaj, říční km 0849	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS z motorového člunu. Neznámý muž byl zastřelen poté, co seskočil z výletní lodi a pokoušel se doplavat na rakouský břeh. Společně s ním seskočili ještě Sylak Zoltán, Joo Sandor, Fekete Gabor a Paier Karol.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení č. 205, 1956.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
169	z	**FEKETE Gabor**	19. 8. 1956	13. 5. 1929		11. bratislavská bps, rps Děvín, Dunaj, říční km 0849	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS z motorového člunu. Neznámý muž byl zastřelen poté, co seskočil z výletní lodi a pokoušel se doplavat na rakouský břeh. Společně s ním seskočili ještě Sylak Zoltán, Joo Sandor, neznámý muž a Paier Karol.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení č. 205, 206, 1956.
170	e	**DRAZKOWIAK Mieczyslaw Alojzy**	30. 8. 1956	23. 5. 1929	Polsko	4. znojemská bps, 22. rps Mikulov	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení, 1956.
171	e	**VRANÁK Ladislav**	4. 9. 1956	10. 9. 1937		12. plánská bps, 2. rps Dyleň	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení, 1956.
172	e	**ČERNOCKÝ Ladislav**	13. 9. 1956	9. 2. 1905		4. znojemská bps, 25. rps Valtice, CÚ, HM 10/24	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení, 1956.
173	e	**BORKA František**	18. 4. 1957	17. 1. 1941		11. bratislavská bps, 14. rps, u „Kopčanské cesty“	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV SR, f. 2346, 1956–1960, inv. j. 270.
174	u	**KOVÁČ Josef**	27. 4. 1957	9. 2. 1922	Maďarsko	11. bratislavská bps, 1. rps, řeka Morava	Rakousko	Utonul v řece Moravě při překonávání hranice na voru.	AMV, f. 2357, bal. A/13, Denní hlášení č. 93, 1956.
175	e	**GILEWITZ Josef též KILEWITZ**	6. 8. 1957	5. 1. 1923	Polsko	znojemská bps, 4. rps Rancířov, u „Schaditzké silnice“	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 160, 1957. Tamtéž, f. 2341, k. 21, 1957.
		KILEWITZ viz GILEWITZ Josef							
176	e	**GRABOWSKI Marian**	3. 9. 1957	10. 5. 1933	Polsko	4. znojemská bps, 21. rps Březí u HM IX/62-3	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, oper. odbor, k. 161. Tamtéž, f. 2341, k. 21, 1957.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
177	u	**TODT Anton též TOTH Anton**	4. 10. 1957 též 3. 10. 1957 též 18. 10. 1957	11. 2. 1906	Rakousko	11. bratislavská bps, 5. rps Suchorad, řeka Morava	ČSR	Utonul v řece Moravě při přechodu hranic, nalezen byl 18. 10. 1957.	AMV, f. 2357, k. 13, Denní hlášení č. 235, 1957.
		TOTH Anton viz TODT Anton							
178	u	**ŠKOP Josef**	11. 11. 1957	30. 3. 1921		19. děčínská bps, 13. rps, Labe u Hřenska	NDR	Utonul při pokusu překonat Labe ve skafandru.	AMV, f. 2357, bal. A/13, Denní hlášení č. 256. Tamtéž, f. 2349, k. 9, 12, 26, 1957.
179	z	**HORSKÝ Miroslav**	30. 3. 1958	7. 7. 1937		4. znojemská bps, PSú Čížov, u křížku na silnici Čížov – Horní Břečkov	ČSR	Dezertující voják základní služby, zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/14, Denní hlášení, 1958. Tamtéž, f. 2357, k. 179. Tamtéž, f. 2341, k. 23, 1958.
180	s	**BAUMGARTNER Jiří**	3. 5. 1958	11. 4. 1936		19. děčínská bps, 6. rps, u Jiříkova	SRN	Dezertující voják základní služby. Spáchal sebevraždu v bezvýchodné situaci v obklíčení PS, společně s Hanušem Harym a Sládkem Petrem. Podle tehdejší vyšetřovací verze zastřelil Hanuš nejprve Sládka a Baumgartnera a nakonec sebe.	AMV, f. 2349, k. 26, Denní hlášení č. 184. Tamtéž, k. 12, Dokumentace k případu, 1958. Tamtéž, k. 15, Protokol VOP Litoměřice.
181	s	**HANUŠ Hary**	3. 5. 1958	15. 9. 1929		19. děčínská bps, 6. rps, u Jiříkova	SRN	Spáchal sebevraždu v bezvýchodné situaci v obklíčení PS, společně s Baumgartnerem Jiřím a Sládkem Petrem. Podle tehdejší vyšetřovací verze zastřelil Hanuš nejprve Sládka a Baumgartnera a nakonec sebe.	AMV, f. 2349, k. 26, Denní hlášení č. 184. Tamtéž, k. 12, Dokumentace k případu, 1958. Tamtéž, k. 15, Protokol VOP Litoměřice.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
182	s	**SLÁDEK Petr**	3. 5. 1958	10. 4. 1936		19. děčínská bps, 6. rps, u Jiříkova	SRN	Dezertující voják základní služby. Spáchal sebevraždu v bezvýchodné situaci v obklíčení PS, společně s Hanušem Harym a Baumgartnerem Jiřím. Podle tehdejší vyšetřovací verze zastřelil Hanuš nejprve Sládka a Baumgartnera a nakonec sebe.	AMV, f. 2349, k. 26, Denní hlášení č. 184. Tamtéž, k. 12, Dokumentace k případu, 1958. Tamtéž, k. 15, Protokol VOP Litoměřice.
183	i	**PANKRATZ Michal** **též** **PANGRATZ Michal**	3. 6. 1958	27. 6. 1879 též 16. 5. 1868 též 1870	SRN	9. poběžovická bps, 16. rps Spálenec, u protilehlé osady Daberg	ČSR	Zemřel poté, co mu hlídka PS nasadila pouta a eskortovala ho.	AMV, f. 2357, k. 181, Záznam o styku a jednání – hlášení. Tamtéž, f. 2357, bal. A/14, Denní hlášení č. 123, 124.
		PANGRATZ Michal **viz** **PANKRATZ Michal**							
184	z	**KÁKONYI Josef**	3. 6. 1958	10. 3. 1940		11. bratislavská bps, PSú Záhorská Ves, severní část Záhorské Nové Vsi	Rakousko	Byla po něm vedena palba poté, co se pokoušel překonat říční hranici v Moravě.	AMV, f. 2357, bal. A/14, Denní hlášení č. 124, 127, 1958. Tamtéž, f. 2357, k. 181, 1958.
185	e	**SELL Jozef**	10. 6. 1958	7. 1. 1937	Polsko	4. znojemská bps, PSú Boří Dvůr	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 181, 1958. Tamtéž, f. 2357, k. 284.
186	e	**WITEK Helmut** **též** **WITTEK**	20. 7. 1958	27. 11. 1939	Polsko	4. znojemská bps, 23. rps Sedlec, Holá pastviska, HM X/5	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2341, k. 23, 1958. Tamtéž, f. 2341, k. 23, 1958.
187	e	**LUKASZEK František**	22. 7. 1958	18. 9. 1930	Polsko	11. bratislavská bps, 10. rps, pískoviště za Margecanským mostem	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV SR, f. 2346, 1956–1960, inv. j. 337. AMV, f. 2357, bal. A/14, Denní hlášení, 1958.
188	e	**BASS Bernard**	24. 8. 1958	12. 9. 1920		4. znojemská bps, 22. rps Mikulov, u HM IX/72	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. 182, 1958.
189	e	**ŠTĚTKA Bohumil**	28. 10. 1958	3. 5. 1928		10. volarská bps, 11. rps Nové Údolí, u rozhraní s 10. rps	SRN	Dezertující důstojník PS. Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. č. A/14, Dennní hlášení. Tamtéž, f. 2345, k. 11.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
190	e	**LEDER Ludvík též LEDELER Adolf**	22. 3. 1959	5. 2. 1939	SRN	7 sušická bps, 10. rps Alžbětín, HM 1	ČSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/15, Denní hlášení č. 64, 65.
		LEDELER Ludvík viz LEDER Adolf							
191	e	**TASCHNER Eduard**	22. 4. 1959	12. 4. 1942		15. českobudějovická bps, 19. rps Kunžach, silnice Halámky – Neu Nag Elberg	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/15, Denní hlášení, 1959.
192	e	**KOLAŘÍK František**	27. 5. 1959	29. 8. 1941		15. českobudějovická bps, 16. rps Fišerovy Chalupy, HM 5/16	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/15, Denní hlášení, 1959.
193	e	**BRONČÍK Bronislav**	3. 6. 1959	asi 1929	Polsko		Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/15, Denní hlášení, 1959.
194	e	**KRIVÁK Jan**	6. 8. 1959	8. 9. 1927		11. bratislavská bps, rps Petržalka, HM 6	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV SR, f. 2346, 1956–1960, inv. j. 398.
195	e	**BRYZYCHCI Jan**	16. 9. 1959	14. 3. 1940	Polsko	15. českobudějovická bps, 27. rps Pernárec, HM 7	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A 15.
196	z	**PROCHÁZKA Pavel**	2. 10. 1959	26. 11. 1924 též 26. 12. 1924		4. znojemská bps, 25. rps Valtice, u budovy útvaru	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357, bal. A/15, Denní hlášení č. 224, 1959. Tamtéž, f. 2341, Zaslání dokumentace, 1959. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 205, 1959.
197	e	**HANÁK Pavel**	17. 2. 1960	10. 7. 1941		4. znojemská bps, 27. rps, Německé louky	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 231, 1960. Tamtéž, f. 2341, k. 24.
198	e	**VLK Antonín**	29. 4. 1960	31. 8. 1934		10. volarská bps, 13. rps, u Plešného jezera, kt. H 30	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2345, Evidenční sešit zadržených osob, 1960–1961.
199	e	**neznámý muž**	4. 6. 1960		pravděpo-dobně Rakousko	11. bratislavská bps, PSú Petržalka	ČSSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV SR, f. 2346, inv. j. 479, 1956–1960.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
200	z	**JIRAN Ivan**	12. 7. 1960	28. 9. 1940		12. plánská bps, záložní prapor, Úbočí u Dolního Žandova	SRN	Dezertující voják základní služby. Zastřelen pátrací skupinou složenou z příslušníků SNB, PSVB a PS.	AMV, f. 2357, Likvidace vojenských zběhů – vyhodnocení, 1960.
201	e	**SULZER Alois**	23. 7. 1960	3. 2. 1934	SRN	15. českobudějovická bps, 8. rps Mnichovice	ČSSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 273, 1962. Tamtéž, f. 2348, k. 9.
202	e	**MROHS Jan Ignacy**	1. 8. 1960	29. 5. 1938	Polsko	11. bratislavská bps, PS Petržalka, u železniční trati Petržalka – Berg	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV SR, f. 2346, inv. j. 499, 1956–1960.
203	e	**REMŽA Josef** **též** **REMSA Jozef**	15. 8. 1960	17. 4. 1940 též 19. 7. 1940		11. bratislavská bps, PSú Petržalka, u „Kopčanské cesty“	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV SR, f. 2346, inv. j. 502, 1956–1960.
		REMSA Josef **viz** **REMZA Jozef**							
204	e	**HROZ Štěpán**	13. 9. 1960	20. 12. 1938		4. znojemská bps, 18. rps Hájenka, u kt. 470, kat. Vranov nad Dyjí	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 239. Tamtéž, f. 2341, k. 24.
205	e	**ŠTELMÁK Jozef**	24. 9. 1960	2. 2. 1935		4. znojemská bps, 14. rps Hatě, u HM VIII/42–3 katastr Chvalovic	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 289. AMV, f. 2341, k. 24.
206	e, z	**VÍTŮ Helmut**	26. 9. 1960	23. 9. 1943		15. českobudějovická bps, 9. rps Skalka	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ. Zasažen rovněž střelami hlídky PS. Zahynul společně se svým bratrem.	AMV, f. 2348, Použití zbraně – hlášení, 1960.
207	z	**VÍTŮ Josef**	26. 9. 1960	25. 2. 1942		15. českobudějovická bps, 9. rps Skalka	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS. Zahynul společně se svým bratrem.	AMV, f. 2348, Použití zbraně – hlášení, 1960.
208	e	**TROZSOK Adam** **též** **TROCZOK**	6. 10. 1960 též 7. 10. 1960	28. 11. 1936	Polsko	10. volarská bps, 12. rps Stoka, u kt. 992	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ. Zahynul společně s Makulou Vladislavem.	AMV, f. 2345, k. 12. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 239.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		TROCZOK Adam viz TROCSOK							
209	e	**MAKULA Vladislav**	v noci z 6. 10. na 7. 10. 1960		Polsko	10. volarská bps, 12. rps Stoka, u kt. 992	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ. Zahynul společně s Troczokem Adamem.	AMV, f. 2345, k. 12. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 239 .
210	e	**NĚMEC Ladislav**	17. 10. 1960	17. 6. 1924		5. chebská bps, 11. rps Pata, HM 10	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/22, 1960.
211	e	**PASSLER Horst Stepan**	11. 2. 1961	21. 3. 1943	Rakousko	15. českobudějovická bps, 15. rps Sokolí hnízdo, HM V/3	ČSSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, k. A/16, Denní hlášení č. 35, 1961.
212	e	**VADAS Günter**	6. 4. 1961	1. 9. 1938		5. chebská bps, 10. rps, HM 6	SRN	Dezertující voják základní služby usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 246, 1961.
213	e	**FRITZ Rudolf**	2. 5. 1961	30. 10. 1942		4. znojemská bps, rozhraní 25. rps Valtice a 24. rps	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 246, 1961. Tamtéž, f. 2341, k. 25.
214	e	**MEDWID Pavel**	11. 7. 1961	3. 5. 1939	Polsko	11. bratislavská bps, PSú Petržalka	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 247.
215	e	**LATA Stanislaw Antoni**	14. 7. 1961	11. 7. 1929	Polsko	4. znojemská bps, 3. rps Písečná, HM VII/27, u kt. 486	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2341, k. 25. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 247.
216	e	**BABIČ František**	11. 8. 1961	5. 6. 1931		15. českobudějovická bps, 17. rps České Velenice	Rakousko	Dezertující pohraničník v záloze povolaný na cvičení. Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/16, 1961.
217	e	**ROMANCZIK Jan**	12. 9. 1961	28. 5. 1939	Polsko	4. znojemská bps, 22. rps Mikulov u HM IX/65	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 247. Tamtéž, f. 2341, k. 25.
218	e	**GAWLICZKI Marian**	23. 9. 1961	6. 1. 1923	Polsko	15. českobudějovická bps, 5. rps Mlýnce, HM II/74	ČSSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/16, Denní hlášení č. 222, 1961.
219	e	**JERKE Albert**	4. 10. 1961	5. 5. 1940	SRN	5. chebská bps, 3. rps, HM 6/2	ČSSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 247.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
220	e	**PIETKA Jan**	2. 11. 1961	17. 2. 1935	Polsko	4. znojemská bps, Vysoká u Sedlece		Usmrcen elektrickým proudem v EDZ..	AMV, f. 2341, k. 25. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 247. Dle údajů z *Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt*, s. 37 se jedná o Pietku Jana, nar. 17. 2. 1935, polského státního příslušníka.
221	u	**BRENČIČ Ján**	22. 5. 1962	1. 9. 1939		11. bratislavská bps, 10. rps, u Děvínské Nové Vsi	Rakousko	Utonul v Moravě při pokusu překonat hranici, jeho mrtvola byla nalezena 9. 6. 1962.	AMV SR, f. 2346.
222	e	**HALUZICKÝ Josef též HALUŽICKÝ**	1. 6. 1962	30. 3. 1940		4. znojemská bps, 12. rps Devět mlýnů, HM VIII/25	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2341, k. 25. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 272, 1962.
		HALUŽICKÝ viz HALUZICKÝ Josef							
223	e	**KANDL Miroslav**	23. 6. 1962	9. 7. 1935		15. znojemská bps, 4. rps Mnichovice, HM 2/51	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/17, Denní hlášení, 1962.
224	e	**KOLARCZYK Josef**	20. 7. 1962	9. 3. 1929		11. bratislavská bps, 13. rps Petržalka	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/17, Denní hlášení č. 164, 1962.
225	e	**BERNARD Tadeusz**	13. 8. 1962	6. 5. 1933	Polsko	4. znojemská bps, 19. rps Hrabětice u HM kat. Hrabětice	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2341, k. 25.
226	e	**KLENNER Arnošt**	2. 10. 1962	25. 7. 1929		4. znojemská bps, PSú Lány, HM XI/3	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 273, 1962. Tamtéž, f. 2341, k. 25.
227	e	**MOJDL Karel**	3. 10. 1962	9. 4. 1942		12. plánská bps, 14. rps, u Mlýnských Domků	SRN	Dezertující voják základní služby. Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 273, 1962. Tamtéž, f. 2347, k. 8.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
228	e	**PRCÍN František**	31. 12. 1962	29. 5. 1946		4. znojemská bps, 24. rps Valtice, HM X/21	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/19, 1963. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 283, 1963. Tamtéž, f. 2341, k. 26.
229	e	**ŠVAJDA Josef též ŠVEJDA Josef**	4. 6. 1963	3. 12. 1947		4. znojemská bps, 22. rps Mikulov u „Pottenhofenské silnice“, HM 9/66–7	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/19, 1963. Tamtéž, f. 2341, k. 26.
		ŠVEJDA Josef viz ŠVAJDA Josef							
230	e	**BRUNO Heinrich**	10. 7. 1963	22. 4. 1935	NDR	5. chebská bps, 14. rps Hraničná	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/19, 1963. AMV, a. č. V-8077 Plzeň.
231	e	**LIPSKI Boleslav**	22. 7. 1963	14. 7. 1933	Polsko	4. znojemská bps, PSú Mikulov, HM IX/72	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/19, 1963. Tamtéž, f. 2341, k. 26.
232	z	**SUDARS Ditrich též Dieter**	27. 8. 1963	11. 7. 1941	NDR	3. karlovarská bps, 9.rps, trig. Meluzina	ČSSR	Vojenský zběh z NDR. Zastřelen hlídkou PS při pohraniční operaci, které se účastnily i síly VS a ČSLA.	AMV, f. 2357, bal. A/19, Denní hlášení č. 187, 1963. Tamtéž, f. 2340, k. 12, spis VOP. Tamtéž, f. 2357/VPS, oper. odbor, k. 284.
233	p	**NUSSER George**	3. 10. 1963	14. 3. 1924	SRN	kat. obce Nové Sedliště	ČSSR	Pilot sportovního letadla byl sestřelen čs. vojenským stíhačem poté, co ztratil orientaci a přeletěl na čs. území	ÚDV, čj. 7/VtB-2002. Státní archiv Amberg, f. státní zastupitelství Regensburg, č. 199.
234	e	**neznámý muž**	15. 10. 1963		pravděpo-dobně Rakousko	15. českobudějovická bps, 21. rps České Velenice, HM V/29	ČSSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/18, Denní hlášení č. 229, 1963.
235	e	**MALARIK Jan**	26. 11. 1963	22. 4. 1934		5. chebská bps, PSú Pastviny, HM IV/4	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, Denní hlášení, 1963.
236	z	**LADREY Rene Aime též LANDREY**	27. 11. 1963	29. 9. 1933	Francie	15. českobudějovická bps, 12. rps Dolní Dvořiště, HM III/33-34	ČSSR	Postřelen hlídkou PS dne 13. 11. 1963, zemřel v nemocnici na následky zranění.	AMV, f. 2357, k. A/18, Denní hlášení č. 252, 1963.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		LANDREY viz LADREY Rene Aime							
237	z	**TOMCOVÁ Dagmar**	3. 3. 1964	17. 5. 1933		5. chebská bps, OPK Pomezí	SRN	Zastřelena hlídkou PS při pokusu projet hraniční přechod vojenským nákladním automobilem.	AMV, f. 2357, bal. A/20, Denní hlášení č. 49, 1964.
238	e	**HOLOTA Josef**	6. 6. 1964	27. 9. 1931	Polsko	11. bratislavská bps, 11. rps Děvín, u kamenolomu	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/20, Denní hlášení, 1964.
239	e	**MAJCHEREK Francizsek**	24. 6. 1964	13. 8. 1926	Polsko	4. znojemská bps, 22. rps Mikulov, HM IX/70, Červený můstek Rakousko	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 290, 1964. Tamtéž, f. 2341, k. 26. Totožnost usmrceného byla sdělena polskou stranou.
240	e	**MEDEK Jan**	30. 7. 1964	25. 1. 1924		4. znojemská bps, 10. rps Lukov, HM VIII/21	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 290, 1964. Tamtéž, f. 2341, k. 27.
241	e	**PODHORA Josef**	9. 8. 1964	11. 3. 1936		15. českobudějovická bps, 4. rps Spálenec, HM 2/37–8	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/20, Denní hlášení, 1964.
242	e	**ORLÍK Zdeněk též ORLI**	26. 8. 1964	30. 6. 1935		4. znojemská bps, 14. rps Hatě, HM VIII/45	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357/VPS, k. 290, 1964. Tamtéž, f. 2341, k. 27.
		ORLI viz ORLÍK Zdeněk							
243	e	**ZEMAN František**	30. 9. 1964	asi 1924	Polsko	15. českobudějovická bps, 5. rps Mnichovice, HM 2/55	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/20, Denní hlášení, 1964.
244	e	**BILT Eduard též BIL Eduard**	7. 10. 1964	8. 9. 1924	Polsko	4. znojemská bps, 26. rps Boří Dvůr, HM X/33	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/20, Denní hlášení, 1964. Tamtéž, f. 2341, k. 27.
		BIL Eduard viz BILT Eduard							

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
245	e	**WINN Pavel**	1. 1. 1965	2. 6. 1940		9. domažlická bps, 16. rps Maxov, HM 26/5	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/21, Denní hlášení, 1965. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 308, 1965.
246	e	**LUBNIN Štěpanovič Jurij**	16. 8. 1965 též 17. 8. 1965	1. 1. 1927		9. domažlická bps, 18. rps Sruby, HM 3/2	ČSSR	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/21, Denní hlášení, 1965.
247	e	**CZIUMPLIK Gregorz Franczizek**	23. 8. 1965	24. 5. 1924	Polsko	15. českobudějovická bps, 24. rps Artoleč, HM V/45–6	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/21, Denní hlášení, 1965.
248	e	**FRYDRYCH Josef**	7. 12. 1965	10. 1. 1935		15. českobudějovická bps, 17. rps České Velenice	Rakousko	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/21, Denní hlášení č. 271, 1965.
249	e	**FUNIOK Břetislav**	22. 12. 1965	1. 8. 1948		5. chebská bps, 15. rps Nový Žďár, HM 7	SRN	Usmrcen elektrickým proudem v EDZ.	AMV, f. 2357, bal. A/21, Denní hlášení, 1965.
250	s	**CHVOJKA Oldřich**	9. 2. 1966	23. 3. 1952		9. domažlická bps, 8. rps, u HM 7/6	SRN	Čtrnáctiletý chlapec spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci poté, co začal být pronásledován hlídkou PS. Společně s ním se pokusili o sebevraždu zastřelením devatenáctiletý Knotek Jaroslav a sedmnáctiletá Šimková Marie.	AMV, f. 2357/VPS, Informační zpráva OD PVS, 1966. Tamtéž, f. 2357, k. 323, Denní hlášení, 1966. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 91, Denní hlášení, 1962.
251	s	**MÜHLBAUER František též NOÜBAUER též NEUBAUER**	5. 5. 1967	11. 2. 1955		9. domažlická bps, 6. rps, Bystřice	SRN	Dvanáctiletý chlapec spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci při zatýkání hlídkou PS.	AMV, f. 2357/VPS, k. 348, Zpráva, 1967. AMV, a. č. V – 3787 Plzeň.
		NEUBAUER viz MÜHLBAUER František též NOÜBAUER							

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		NOÜBAUER viz MÜHLBAUER František též NEUBAUER							
252	z	**SCHLENZ Richard**	27. 8. 1967	20. 1. 1939	NDR	11. bratislavská bps, PSú Devín, území Rakouska u říčního kilometru 0,200 řeky Moravy	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS; již na území Rakouska.	AMV, f. 2357/VPS, k. 346, Denní hlášení, 1967.
253	z	**PELC Josef**	14. 9. 1968	25. 10. 1951		15. českobudějovická bps, rps Mnichovice, u HM 2/54-55	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357/VPS, k. 354, 1968. AMV, a. č. V 4352 Plzeň.
254	z	**ČEPEK Milan**	18. 11. 1968	13. 8. 1949		7. sušická bps, Stará Řáska, území SRN, u pily Schnellenzipf	SRN	Dezertující pohraničník. Zastřelen velitelem hlídky při útěku ze stanoviště. Byl zastřelen na území SRN.	AMV, f. 2357/VPS, k. 361 Zpráva, 1968. Tamtéž, k. 354, Denní hlášení, 1968.
255	z	**MICHNA Gert**	14. 7. 1969	5. 1. 1953		7. sušická bps, OPK Alžbětín	SRN	Šestnáctiletý chlapec zastřelen hlídkou PS při pokusu o přejezd hranic.	AMV, f. 2343, Zpráva o zadržení, 1969.
256	z	**SCHNEIDER Antonín**	9. 10. 1969	15. 3. 1949		mimo hraniční pásmo, Větřní	Rakousko	Dezertující voják. Spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci v obklíčení jednotek PS, SNB a armády.	AMV, f. 2357/VPS, k. 606, Denní hlášení č. 272, 1969.
257	u	**PAVLÍK Anastolij**	17. 10. 1970	7. 7. 1951		řeka Dunaj	Rakousko	Byl zadržen maďarskou PS, hlídce uprchl. Při pokusu o překonání hranice utonul v Dunaji, jeho mrtvola byla předána maďarskými bezpečnostními orgány 17. 10. 1970.	AMV SR, f. 2346, 1970.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
258	s	**JAGOŠ František**	23. 1. 1971	25. 3. 1932		4. znojemská bps, 13. rps Hatě, u HM VIII/46	Rakousko	Dezertující důstojník armády. Zemřel v nemocnici ve Znojmě na následky pokusu o sebevraždu zastřelením. Sebevraždu zvolil 21. 1. 1971 v bezvýchodné situaci poté, co začal být pronásledován hlídou PS.	AMV, f. 2357/VPS, k. 632, 1971. Tamtéž, f. 2341, Pohraniční kniha 13. rps.
259 260	p	**dva neznámí piloti**	26. 7.1973		Rakousko	4. znojemská bps, 7. rps Šafov, HM 8/5	ČSSR	Dvojčlenná posádka rakouského sportovního letadla zahynula po srážce s vojenským stíhačem. Vojenský pilot se zachránil pomocí padáku.	AMV, f. 2357/VPS, k. 181, Denní hlášení. Tamtéž, f. 2341, k. 59.
261	z	**KREMER Roland**	14. 8. 1973	28. 10. 1949	NDR	5. chebská bps, 2.rps Pastviny	SRN	Postřelen hlídkou PS. Zemřel ve FN Plzeň.	AMV, f. 2357/VPS, k. 181, Denní hlášení. Tamtéž, f. 2342, k. 145, inv. j. 368.
262	z	**BUSS Rudi**	23. 5. 1974	20. 3. 1946	Rakousko	11. bratislavská bps, 6. rps Vysoká pri Morave, v řece Moravě	Rakousko	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 191, 1974.
263	p	**BIELANSKI Dionyzy**	16. 7. 1975	1. 4. 1939	Polsko	mezi obcemi Kúty a Čáry	Rakousko	Pilot sportovního letounu. Sestřelen československým stíhačem.	VÚA, f. VPVOS, k. 112, 1975.
264	z	**BLAŠKO Josef**	16. 5. 1977	11. 10. 1957		9. poběžovická bps, zvvpr Poběžovice, v Poběžovicích mimo HP	SRN	Postřelen 15. 5. 1977 hlídkou PS při návratu do vnitrozemí poté, co se neúspěšně pokusil o zdolání signální stěny. Zemřel o den později v nemocnici v Domažlicích.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 531, Denní hlášení č. 134, 136. AMV Praha, a. č. V-10849.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
265	z	**SCHMIDT Gerhard**	6. 8. 1977	5. 2. 1939	NDR	5. chebská bps, 17. rps, u HM 24/9	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2342, inv. j. 368, k. 145. Tamtéž, f. 2357/HS PS OSH, k. 232. VSA AČR Olomouc, spis 50 Pn 374/77.
266	z	**HOFFMEISTER Kurt**	21. 8. 1977	28. 11. 1954	NDR	9. domažlická bps, 8. rps Bernstein, u HM 6	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 232, 1977. AMV, a. č. V 11879 Plzeň.
267	z	**NOVÁK Jan**	24. 5. 1978	7. 2. 1952		5. chebská bps, OPK Pomezí	SRN	Řidič uneseného autobusu, zastřelen PS při likvidaci únosců autobusu, s ním zastřelen i jeden z únosců – Milan Bareš.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 244, Denní hlášení č. 144, 1978.
268	z	**BAREŠ Milan**	24. 5. 1978	12. 12. 1957		5. chebská bps, OPK Pomezí	SRN	Zastřelen PS při likvidaci únosců autobusu, s ním zastřelen i řidič autobusu – Jan Novák.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 244, Denní hlášení č. 144, 1978.
269	z	**PRZIBOROWSKI Frank Ralf**	26. 10. 1978	30. 6. 1959	NDR	9. bps, 15. rps, HM 28/7, u obce Všeruby	SRN	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 245, Denní hlášení č. 299, 1978. AMV, a. č. V-12384 Plzeň.
270	h	**KÜHNEL Michael**	19. 12. 1978	6. 7. 1959	NDR	u Litvínova	z NDR směřoval do SRN	Zemřel na následky dopravní nehody; při pokusu ujet hlídce SNB narazil do zátarasu z vozu VB. Po ilegálním přechodu hranic NDR – ČSSR měl v úmyslu se pokusit o ilegální přechod hranic do SRN.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 245 Denní hlášení č. 355, 1978.
271	z, u	**BREJKA Ondrej též Ján**	7. 7. 1980	26. 12. 1957		11. bratislavská bps, 1. rps Moravský Ján	Rakousko	Těžce zraněn střelbou hlídky PS, utonul.	AMV SR, f. 2346, inv. j. 405.
272	u	**DLUBAČ Milan**	7. 7. 1980	20. 8. 1958		11. bratislavská bps, 1. rps Morávský Ján, říční km 68	Rakousko	Utonul při pokusu překonat říční hranici.	AMV SR, f. 2346, inv. j. 405.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
273	z	**POLÁŠEK Zdeněk**	21. 1. 1981	3. 4. 1960		5. chebská bps, v blízkosti Svatého Kříže u osady Dolní Pelhřimov	SRN	Dezertující voják PS. Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. B/24. Tamtéž, bal. B/29.
274	p	**KUTRA Josef**	28. 8. 1984	18. 9. 1955		4. znojemská bps, 16. rps, u obce Bavory	Rakousko	Zemřel v nemocnici v Brně na následky havárie motorového rogala. Havaroval při pokusu o přelet hranic.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. B/44, Denní hlášení č. 243, 1984. Tamtéž, f. 2341, k. 79, Denní hlášení č. 247, 241, 1984.
275	z	**FAKTOR František**	30. 10. 1984	15. 2. 1951		15. českobudějovická bps, 8. rps Fišerovy Chalupy, Grossdienstmann, území Rakouska, mezi HMV 24 a V/ 25	Rakousko	Postřelen hlídkou PS 30. 10. 1984 na území Rakouska. Jeho mrtvola byla nalezena 5. 11. 1984. Zemřel v důsledku ztráty krve a podchlazení poté, co byl postřelen hlídkou PS a nebyla mu poskytnuta pomoc.	AMV, f. 2348, Pohraniční kniha 8. rps, Záznam o kontrole roty ze dne 30. 10. 1984, Záznam z operačního dne z 30.–31.10. 1984, Záznam o mimořádných událostech u roty z 30. 10. 1984.
276	s	**MALINA Vladislav**	23. 3. 1985	5. 1. 1956		4. znojemská bps, 14. rps Hrušovany, u Hrabětic	Rakousko	Spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci v obklíčení PS.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. B/58.
277	h	**DAUSCH Thomas**	31. 3. 1986	7. 10. 1968	SRN	5. chebská bps, OPK Pomezí	ČSSR	Usmrcen při automobilové havárii, v důsledku nárazu do zátarasu. Do zátarasu narazil údajně v sebevražedném úmyslu.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. 69, Denní hlášení, 1986.
278	psi	**TAUTZ Harthmut**	9. 8. 1986	10. 2. 1968	NDR	11. bratislavská bps, 11. rps, HM 12/11–12/12	Rakousko	Dne 8. 8. byl napaden smečkou služebních psů, na následky zranění zemřel v nemocnici.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. 69, Denní hlášení, 1986.
279	h	**SAURIEN Peter**	21. 4. 1989	9. 8. 1967	NDR	11. bratislavská bps, OPK Petržalka	Rakousko	Při pokusu o přejezd hranic osobním automobilem narazil do závory; havárii nepřežil.	AMV, f. PS, Denní hlášení č. 110, 1989.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum úmrtí	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
280	h	**STRECKER Kevin**	16. 5. 1989	29. 12. 1980	NDR	7. sušická bps, OPK Strážný	SRN	Chlapec zahynul v havarovaném automobilu, když se jrho matka společně s jeho bratry pokusila osobním automobilem prorazit hraniční závoru.	AMV, f. PS, Denní hlášení č. 135, 1989.

TABULKA č. 3
Seznam osob, které pravděpodobně zahynuly při přechodu československých hranic v období od května 1945 do konce roku 1989

(abecední řazení)

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
1	u	**ADAMCOVÁ Jana**	30. 1. 1941		25. 6. 1961	19. děčínská bps, řeka Labe	NDR	Utonula v Labi pravděpodobně při překonávání hranice.	Plocek, Karel: Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt. In: Pieta. Památce bratří a sester popravených, umučených a zastřelených za komunistického teroru, časopis Věrni zůstali, KPV, 1993.
2	z(?)	**BERKOVIČ Abraham**	31. 1. 1907		11. 4. 1950	prps Bratislava, PSú Jarovce		Zastřelen hlídkou PS. Podle nalezených archivních materiálů odcestoval do Izraele.	AMV, f. 425, sig. 17-35.
3	u	**BREJKA Ondrej**	26. 12. 1957		7. 7. 1980	11. bratislavská bps, 1. rps Morávský Ján, říční km 68	Rakousko	Pravděpodobně utonul při pokusu překonat říční hranici.	AMV SR, f. 2346, inv. j. 405.
4	z	**BROUL Vladimír**	28. 11. 1921		1953			Pravděpodobně zastřelen hlídkou PS.	Svědectví jeho bratra, spis ÚDV-55/Vv-92.
5	j	**BUBENÍČEK Stanislav**			4. 6. 1946	okres Česká Lípa		Nalezen násilně usmrcen u státních hranic	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Periodická zpráva ze 7. 6. 1946.
6	umrzl	**DUNĚV Slavi Josifov**	16. 12. 1953	Bulharsko	14. 9. 1985	Cheb	SRN	Pravděpodobně zemřel (umrzl) při pokusu překonat hranice v mrazicím vagoně ČSD. Uvedeného data byla nalezena jeho mrtvola.	AMV, f. 2375/HS PS OSH, bal. B/58, Denní hlášení, 1985.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
7	s	**FIALA Julius**	17. 5. 1912			PSú Břeclav		Pravděpodobně spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci, když ho zatýkala hlídka PS.	
8	z	**HAMPL Helmuth**		Německo	konec roku 1947 nebo počátek roku 1948	u Prostředního Žďáru	ČSR	Postřelen hajným, Hampl byl svými druhy odnesen zpět do Německa, kde údajně v zemřel v nemocnici v Tirschenreuthu.	AMV, f. 302, sig. 251-1.
9	z(?)	**HATOŇ Rostislav**	20. 10. 1933		17. 8. 1955			Podle příbuzných a známých byl zastřelen hlídkou PS, podle úmrtního listu spáchal sebevraždu.	OÚ Jemnice, úmrtní list, Kniha úmrtí sv. I, 1955, s. 67. V úmrtním listě je uvedeno místo úmrtí Jemnice, park Obůrka.
10	z	**HERMAN Karel**	asi 1932		20. 4. 1950	prps Plzeň, PSú Broumov, u Broumova		Zastřelen hlídkou PS. Pravděpodobně se však jedná o Hermana Karla Rippla, nar. 6. 2. 1934.	AMV, f. PS, čj. 231/83-149/50-III.
11	z(?)	**HREBRINA Bořivoj**	30. 5. 1932		16. 8. 1950	PSú Spálenec		Zastřelen hlídkou PS. Podle dochovaných materiálů byl pouze zadržen a předán matce, které opět uprchl.	AMV, f. 304, sig. 282-9, s. 88–89.
12	z	**JOO Sandor**	8. 9. 1932	Maďarsko	19. 8. 1956	PSú Děvín, 11. bratislavská bps, (pravděpodobně) řeka Dunaj, říční km 0879	Rakousko	Podle hlášení byl pravděpodobně zastřelen hlídkou PS (střílela na něho z motorového člunu). Střelba byla vedena 19. 8.1956; rovněž na Feketeho Gabora, Sylaka Zoltána a neznámého muže.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení č. 205, 1956.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
13	u	**JUREK František**			17. 7. 1988	dunajská hranice s Maďarskem	Maďarsko	Dezertující voják základní služby utonul v Dunaji při překonávání hranic.	
14	z	**KAFNA Miroslav**			listopad 1949			Pravděpodobně zastřelen při přechodu hranic.	AMV, f. 302, sig. 256-3
15	z	**KEISSER Josef**	1929		19. 4. 1949	PSú Aš		Postřelen hlídkou SNB, zemřel v nemocnici v Aši.	Čas oponou trhnul, Seznam lidí zastřelených při pokusu o ilegální přechod hranic 1948–1989. Fortuna, Praha 2000.
16	z	**KOHOUT**			4. 11. 1946	u Aše	ČSR	Údajně zastřelen německou pohraniční policií.	AMV, f. 305, sig. 170-4, s. 52.
17	z	**KULHÁNEK František**			listopad 1949			Pravděpodobně zastřelen při přechodu hranic.	AMV, f. 302, sig. 256-3.
18	z	**KURZIN**		Ukrajina	1951	PSú Cheb	SRN	Pravděpodobně zastřelen hlídkou PS.	Nedělní hlasatel, č. 20, 5. 2.1995.
19	z	**MĚCH Adolf**	14. 4. 1929		14. 5. 1949	PSú Folmava, Berclův mlýn		Zastřelen hlídkou PS.	Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt. Podle údajů zde uvedených zemřel při ilegálním přechodu hranic.
20	u	**MICHAILOVIČ Ivan**		SSSR	1977	11. bratislavská bps 3. poops, řeka Dunaj	ČSSR	Pravděpodobně utonul při pokusu překonat hranice poté, co zběhl ze své posádky v Györu.	AMV, f. 2357, k. 202, Denní hlášení, 1977.
21	z	**MOTÁŇ**			1948			Zastřelen při přechodu hranic.	Národní osvobození č. 3, 11. 2. 1992, s. 8.
22	z	**NEDVĚD Stanislav**	18. 6. 1933		21. 3. 1948	SNB Aš		Postřelen hlídkou SNB, zemřel v nemocnici.	

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
23	z	**NEUMEISTROVÁ Růžena**			24. 5. 1946	u Šatova	Rakousko	Při přechodu hranic byla postřelena vojenskou hlídkou; těžce zraněná utekla do Rakouska, kde klesla k zemi.	SOkA Znojmo, f. ONV, k. 368, Situační zpráva z 20. 6. 1946.
24	i	**PATLEJCH Václav**	24. 9. 1906		15. 6. 1948	obvod stanice SNB Železná Ruda	Německo	Stižen srdeční mrtvicí, když pravděpodobně hodlal uprchnout přes hranice (byl odsouzen za kolaboraci).	AMV, f. 304, sig. 175-2, s. 140.
25	z	**RANDÁK**	9. 7. 1909					Podle výpovědi zadrženého kurýra odbojové skupiny se jednalo rovněž o kurýra. Zastřelen byl při přechodu hranic společně s Veselým a Švarclem.	AMV, f. 302, sig. 217-7.
26	u	**SCWENK Ange**	11. 2. 1959	NDR	26. 8. 1989	11. bratislavská bps, 3. poo Komárno, řeka Dunaj	Maďarsko	Pravděpodobně utonul při překonávání Dunaje.	AMV, f. 2357, Denní hlášení č. 238, 1989.
27	?	**SCHEIDER Jiří**	26. 4. 1935		20. 7. 1953	19. děčínská bps, 22. rps, HK 16/3, u Nové Vsi		Nepodařilo se zjistit, jakým způsobem byl usmrcen. Nalezen mrtev, u sebe měl malorážku.	AMV, f. 2357, bal. A/5, Denní hlášení č. 188 a 203, 1953. Seznam usmrcených narušitelů SH v roce 1953 vypracovaný v AMV SR v Nitranské Stredě a zaslaný pod č. PVP-046/A-92.
28	z	**STRÁNSKÝ Pavel**	31. 1. 1924		15. 6. 1949	prps Znojmo, PSú Břeclav		Zastřelen hlídkou PS.	

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
29	z	**SVITÁK Jaroslav**	1922 nebo 1923		1950	prps Karlovy Vary, úsek Plesná – Bad Brambach	NDR	Postřelen při přechodu hranic, na následky zranění skonal na německé straně hranice.	Na základě informací od jeho příbuzných.
30	z	**SYLAK Zoltán**		Maďarsko	19. 8. 1956	PSú Děvín, 11. bratislavská bps, (pravděpodobně) řeka Dunaj říční km 0879	Rakousko	Podle hlášení byl pravděpodobně zastřelen hlídkou PS (střílela na něho z motorového člunu). Střelba byla vedena 19. 8.1956; rovněž na Feketeho Gabora, Joo Sandora a neznámého muže.	AMV, f. 2357, balík A/12, Denní hlášení č. 205, 1956.
31	s(?)	**ŠKORPIL Jan**			24. 3. 1961	3. karlovarská bps		Spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci v obklíčení PS.	Podle některých informací přežil.
32	z	**ŠVARCL**						Podle výpovědi zadrženého kurýra odbojové skupiny se jednalo rovněž o kurýra. Zastřelen byl při přechodu hranic společně s Veselým a Randákem.	AMV, f. 302, sig. 217-7.
33	z	**TATIČ R.**			24. 7. 1945	Děčínsko		Zastřelen.	Tomáš Staněk: Perzekuce 1945. Praha 1996, s. 10.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
34	z	**TUPÝ František**	25. 3. 1894		19. 11. 1949	PSú Kryštofovy Hamry, Přísečná		Zastřelen hlídkou PS.	
35	z	**VESELÝ**						Podle výpovědi zadrženého kurýra odbojové skupiny se jednalo rovněž o kurýra. Zastřelen byl při přechodu hranic společně se Švarclem a Randákem.	AMV, f. 302, sig. 217-7.
36	z(?)	**WALLONER Adolf**			30. 6. 1945	Strachotice	Rakousko	Použil proti němu zbraň příslušník SNB. Další osud Wallonera není znám.	SOkA Znojmo, f. ONV, k. 386, Hlášení SNB ve Strachoticích, 30. 6.1946.
37	j	**ZECHEL Rudolf**	22. 9. 1896		26. 4. 1946	kat. obce Kosťany, vrch Jedlovka	Německo	Zřejmě umrzl při útěku do Německa z internačního tábora, kde byl uvězněn československými revolučními orgány. Uvedené datum úmrtí je datem nálezu jeho mrtvoly, která prý ale ležela v lese zhruba 5 měsíců.	SOkA Teplice, f. ONV, k. 239, inv. j. 946.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
38	z	**ŽABKA Andrej**	asi 1923		1950	bavorské hranice		Údajně zastřelen hlídkou PS.	Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt.
39	e	**neznámá žena**			2. 6. 1953	u obce Valtice		Usmrcena elektrickým proudem v EDZ.	
40	z	**neznámá žena**			23. 8. 1945	pohřbena ve Steinbrunu, Rakousko		Údajně zastřelena na rakouském území příslušníky čs. armády, kteří prováděli ostrahu hranic a při tom stříleli na osoby na rakouském území. Uvedené datum je datum pohřbu.	SOkA Mikulov, f. ONV, k. 253, inv. j.293, Situační hlášení z 17. 9. 1945.
41	z	**neznámý muž**				10. volarská bps, 3. rps, Bučina, u bývalé školy		Zastřelen hlídkou PS. Nepodařilo se zjistit, zdali se jedná o Senka nebo Lenka Jána, nar. 1935, nebo zda byl celý případ pouze kombinací zpravodajské služby PS a muž zastřelen nebyl.	AMV, f. 2345, k. 10, inv. j. 227.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
42	z	**neznámý muž**				řeka Dunaj, mezi km 1741 a 1742, 8. pobřežní četa, 11. bps	ČSR	Pravděpodobně zastřelen při palbě hlídky PS na plující člun.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 307, 1952.
43	z(?)	**neznámý muž**			8. 12. 1947	les u Chodové Plané		Střelen hajným do prsou poté, co odmítl jít na stanici SNB. Byl odnesen kolegy do Německa, zda zranění přežil, není známo.	AMV, f. 304, sig. 183-3, s. 138.
44	z	**neznámý muž**			21. 8. 1945	pohřben ve Falkesteinu, Rakousko		Údajně zastřelen, na rakouském území příslušníky čs.armády, kteří prováděli ostrahu hranic a při tom stříleli na osoby na rakouském území. Uvedené datum je datum pohřbu.	SOkA Mikulov, f. ONV, k. 253, inv. j. 293, Situační hlášení z 17.9.1945.
45	?	**neznámý muž**			10. 12. 1950	Schilingova mýtina, HM XII/9		později popravený Dvořák?	Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt.
46	z	**neznámý muž**			13. 3. 1952	11. bratislavská bps, rps Záhorská Ves, u kt.144	ČSR	Podle hlášení hlídky byl neznámý muž pravděpodobně zasažen střelami, přičemž spadl do řeky Moravy.	AMV, f. 2357, bal. 2, 1952.
47	z, s	**neznámý muž**			3. 6. 1952	Poběžovice		Postřelen hlídkou PS, poté spáchal sebevraždu.	Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
48	z	**neznámý muž**			22. 9. 1963	dunajská hranice mezi ČSSR a Maďarskem, 5. rps Zlatná, 25. spp poříční km 1768		Zastřelen v Dunaji.	AMV, f. 2357, bal. A/19, Denní hlášení č.209, 1963
49	z	**neznámý muž**			25. 8. 1966	rozhraní 27. rps, 4. znojemské bps a 1. rps, 11. bratislavské bps	Rakousko	Podle hlášení hlídek byl neznámý muž pravděpodobně zastřelen v řece Moravě. Střelba byla vedena ze samopalů na vzdálenost 30 m.	AMV, f. 2357, k. 323, Denní hlášení, 1966.
50	z	**neznámý muž**			31. 8. 1967	9. rps, 11. bratislavská bps, řeka Dunaj	Rakousko	Podle hlášení hlídky neznámý muž zmizel v Dunaji po střelbě, která proti němu byla vedena na vzdálenost 10–15 m.	AMV, f. 2357/VPS, k. 346, Denní hlášení č. 183, 1967.
51	z	**neznámý muž**			9. 10. 1969	13. rps, 15. českobudějovická bps	Rakousko	Podle hlášení hlídky byl neznámý muž pravděpodobně zastřelen v rybníce. Hlídka, která střílela po 2 narušitelích, našla stopy 2 osob vedoucí do rybníka a jedné osoby vedoucí z rybníka.	AMV, f. 2357/VPS, k. 606, Denní hlášení č. 272, 1969.
52	z	**neznámý muž**				2. rps, 11. bratislavská bps		Zemřel na následky střelného zranění při výslechu zpravodajskými orgány PS.	Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
53	z	**neznámý muž**			13. 3. 1952	rps Záhorská Ves, 11. bratislavská bps		Podle hlášení hlídky neznámý muž zmizel v řece Moravě poté, co byl postřelen.	Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt.
54	z	**neznámý muž**			19. 11. 1953	bavorské hranice		Zastřelen hlídkou PS.	Ti, kteří při hledání svobody nelezli smrt.
55	z	**neznámý muž**			22. 6. 1956	10. volarská bps, 3. rps, Bučina, u bývalé školy			
56	z	**neznámá žena**			24. 4. 1946	u Schönbornu, okr. Česká Lípa		Zastřelena hlídkou FS. Pravděpodobně se jedná o Martu Tietzovou, nar. 20. 5. 1902.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Periodická situační zpráva z 3. 5. 1946.
57	e	**neznámý muž**			20. 7. 1962	11. bratislavská bps, 13. rps Petržalka, rozhraní s rotou Kopčany		Usmrcen elektrickým proudem v EDZ. Pravděpodobně se jedná o Kolarczyka Josefa, nar. 9. 3. 1929.	AMV, f. 2357, bal. A/17, 1962.

TABULKA č. 4
Seznam osob, které pravděpodobně zahynuly při přechodu československých hranic v období od května 1945 do konce roku 1989

(řazení podle data úmrtí)

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
1	z(?)	**WALLONER Adolf**			30. 6. 1945	Strachotice	Rakousko	Použil proti němu zbraň příslušník SNB. Další osud Wallonera není znám.	SOkA Znojmo, f. ONV, k. 386, Hlášení SNB ve Strachoticích, 30. 6. 1946..
2	z	**TATIČ R.**			24. 7. 1945	Děčínsko		Zastřelen.	Tomáš Staněk: Perzekuce 1945. Praha 1996, s. 10.
3	z	**neznámý muž**			21. 8. 1945	pohřben ve Falkesteinu, Rakousko		Údajně zastřelen na rakouském území příslušníky čs. armády, kteří prováděli ostrahu hranic a při tom stříleli na osoby na rakouském území. Uvedené datum je datum pohřbu.	SOkA Mikulov, f. ONV, k. 253, inv. j. 293, Situační hlášení z 17. 9. 1945.
4	z	**neznámá žena**			23. 8. 1945	pohřbena ve Steinbrunu, Rakousko		Údajně zastřelena na rakouském území příslušníky čs. armády, kteří prováděli ostrahu hranic a při tom stříleli na osoby na rakouském území. Uvedené datum je datum pohřbu.	SOkA Mikulov, f.ONV, k. 253, inv. j. 293, Situační hlášení z 17. 9.1945.
5	z	**neznámá žena**			24. 4. 1946	u Schönbornu, okr. Česká Lípa		Zastřelena hlídkou FS. Jedná se pravděpodobně o Martu Tietzovou, nar. 20. 5. 1902.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Periodická situační zpráva z 3. 5. 1946.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
6	j	**ZECHEL Rudolf**	22. 9. 1896		26. 4. 1946	kat. obce Kosťany, vrch Jedlovka	Německo	Zřejmě umrzl při útěku do Německa z internačního tábora, kde byl uvězněn československými revolučními orgány. Uvedené datum úmrtí je datem nálezu jeho mrtvoly, která prý ležela v lese zhruba 5 měsíců.	SOkA Teplice, f. ONV, k. 239, inv. j. 946.
7	z	**NEUMEISTROVÁ Růžena**			24. 5. 1946	u Šatova	Rakousko	Při přechodu hranic byla zasažena vojenskou hlídkou, těžce zraněná utekla do Rakouska, kde klesla k zemi.	SOkA Znojmo, f. ONV, k. 368, Situační zpráva z 20. 6. 1946.
8	j	**BUBENÍČEK Stanislav**			4. 6. 1946	okres Česká Lípa		Nalezen násilně usmrcen u státních hranic	AMV, f. A 14, inv. j.440, Periodická zpráva ze 7. 6. 1946.
9	z	**KOHOUT**			4. 11. 1946	u Aše	ČSR	Údajně zastřelen německou pohraniční policií.	AMV, f. 305, sig. 170-4, s. 52.
10	z(?)	**neznámý muž**			8. 12. 1947	les u Chodové Plané		Střelen hajným do prsou poté, co odmítl jít na stanici SNB. Byl odnesen kolegy do Německa, zdali zranění přežil není známo.	AMV, f. 304, sig. 183-3, s. 138.
11	z	**HAMPL Helmuth**		Německo	konec roku 1947 nebo počátek roku 1948	u Prostředního Žďáru	ČSR	Postřelen hajným, Hampl byl svými druhy odnesen zpět do Německa, kde údajně v zemřel v nemocnici v Tirschenreuthu.	AMV, f. 302, sig. 251-1.
12	z	**NEDVĚD Stanislav**	18. 6. 1933		21. 3. 1948	SNB Aš		Postřelen hlídkou SNB, zemřel v nemocnici.	

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
13	i	**PATLEJCH Václav**	24. 9. 1906		15. 6. 1948	obvod stanice SNB Železná Ruda	Německo	Stižen srdeční mrtvicí, když pravděpodobně hodlal uprchnout přes hranice (byl odsouzen pro kolaboraci).	AMV, f. 304, sig. 175-2, s. 140.
14	z	**MOTÁŇ**			1948			Zastřelen při přechodu hranic.	Národní osvobození č. 3, 11. 2. 1992, s. 8.
15	z	**KEISSER Josef**	1929		19. 4. 1949	PSú Aš		Postřelen hlídkou SNB, zemřel v nemocnici v Aši.	Čas oponou trhnul.
16	z	**MĚCH Adolf**	14. 4. 1929		14. 5. 1949	PSú Folmava, Berclův mlýn		Zastřelen hlídkou PS.	Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt.
17	z	**STRÁNSKÝ Pavel**	31. 1. 1924		15. 6. 1949	prps Znojmo, PSú Břeclav		Zastřelen hlídkou PS.	
18	z	**TUPÝ František**	25. 3. 1894		19. 11. 1949	PSú Kryštofovy Hamry, Přísečná		Zastřelen hlídkou PS.	
19	z	**KAFNA Miroslav**			listopad 1949			Pravděpodobně zastřelen při přechodu hranic.	AMV, f. 302, sig. 256-3.
20	z	**KULHÁNEK František**			listopad 1949			Pravděpodobně zastřelen při přechodu hranic.	AMV, f. 302, sig. 256-3.
21	z(?)	**BERKOVIČ Abraham**	31. 1. 1907		11. 4. 1950	prps Bratislava, PSú Jarovce		Zastřelen hlídkou PS. Podle nalezených archivních materiálů odcestoval do Izraele.	AMV, f. 425, sig. 17-35.
22	z	**HERMAN Karel**	asi 1932		20. 4. 1950	prps Plzeň, PSú Broumov, u Broumova		Zastřelen hlídkou PS. Pravděpodobně se jedná o Hermana Karla Rippla, nar. 6. 2. 1934.	AMV, f. PS, čj. 231/83-149/50-III.
23	z(?)	**HREBRINA Bořivoj**	30. 5. 1932		16. 8. 1950	PSú Spálenec		Zastřelen hlídkou PS. Podle dochovaných materiálů byl pouze zadržen a předán matce, které opět uprchl.	AMV, f. 304, sig. 282-9, s. 88–89.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
24	?	**neznámý muž**			10. 12. 1950	Schilingova mýtina, HM XXII/9		později popravený Dvořák?	Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt.
25	z	**SVITÁK Jaroslav**	1922 nebo 1923		1950	prps Karlovy Vary, úsek Plesná – Bad Brambach	NDR	Postřelen při přechodu hranic, na následky zranění skonal na německé straně hranice.	Na základě informací od jeho příbuzných.
26	z	**ŽABKA Andrej**	asi 1923		1950	bavorské hranice		Údajně zastřelen hlídkou PS.	Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt.
27	z	**KURZIN**		Ukrajina	1951	PSú Cheb	SRN	Pravděpodobně zastřelen hlídkou PS.	Nedělní hlasatel, č. 20, 5. 2. 1995
28	z	**neznámý muž**			13. 3. 1952	rps Záhorská Ves, 11. bratislavská bps		Podle hlášení hlídky neznámý muž zmizel v řece Moravě poté, co byl postřelen.	Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt.
29	z	**neznámý muž**			13. 3. 1952	11. bratislavská bps, rps Záhorská Ves, u kt. 144	ČSR	Podle hlášení hlídky byl neznámý muž pravděpodobně zasažen střelami, přičemž spadl do řeky Moravy.	AMV, f. 2357, bal. 2, 1952.
30	z	**neznámý muž**			3. 6. 1952	Poběžovice		Postřelen hlídkou PS, poté spáchal sebevraždu zastřelením.	Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt.
31	z	**neznámý muž**				řeka Dunaj, mezi km 1741 a 1742, 8. pobřežní četa, 11. bps	ČSR	Pravděpodobně zastřelen při palbě hlídky PS na plující člun.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 307, 1952.
32	e	**neznámá žena**			2. 6. 1953	u obce Valtice		Usmrcena elektrickým proudem v EDZ.	
33	?	**SCHEIDER Jiří**	26. 4. 1935		20. 7. 1953	19. děčínská bps, 22. rps, HK 16/3, u Nové Vsi		Nepodařilo se zjistit, jakým způsobem,byl usmrcen. Nalezen mrtev, u sebe měl malorážku.	AMV, f. 2357, bal. A/5, Denní hlášení č. 188 a 203, 1953. Seznam usmrcených narušitelů SH v roce 1953 vypracovaný v AMV SR v Nitranské Stredě a zaslaný pod č. PVP-046/A-92.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
34	z	**neznámý muž**			19. 11. 1953	bavorské hranice		Zastřelen hlídkou PS.	Ti, kteří při hledání ...
35	z	**BROUL Vladimír**	28. 11. 1921		1953			Zastřelen hlídkou PS.	Svědectví jeho bratra, spis ÚDV-55/Vv-92
36	z(?)	**HATOŇ Rostislav**	20. 10. 1933		17. 8. 1955			Podle příbuzných a známých byl zastřelen hlídkou PS, podle úmrtního listu spáchal sebevraždu.	OÚ Jemnice, úmrtní list, Kniha úmrtí sv. I, 1955, s. 67. V úmrtním listě je uvedeno místo úmrtí Jemnice, park Obůrka.
37	z	**neznámý muž**			22. 6. 1956	10. volarská bps, 3. rps, Bučina, u bývalé školy			
38	z	**JOO Sandor**	8. 9. 1932	Maďarsko	19. 8. 1956	PSú Děvín, 11. bratislavská bps, (pravděpodobně) řeka Dunaj říční km 0879	Rakousko	Podle hlášení hlídky byl pravděpodobně zastřelen hlídkou PS (střílela na něho z motorového člunu). Střelba byla vedena 19. 8. 1956; rovněž na Feketeho Gabora, Sylaka Zoltána a neznámého muže.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení č. 205, 1956.
39	z	**SYLAK Zoltán**		Maďarsko	19. 8. 1956	PSú Děvín, 11. bratislavská bps, (pravděpodobně) řeka Dunaj říční km 0879	Rakousko	Podle hlášení byl pravděpodobně zastřelen hlídkou PS (střílela na něho z motorového člunu). Střelba byla vedena 19. 8. 1956; rovněž na Feketeho Gabora, Joo Sandora a neznámého muže.	AMV, f. 2357, bal. A/12, Denní hlášení č. 205, 1956.
40	u	**MICHAILOVIČ Ivan**		SSSR	1977	11. bratislavská bps, 3. poops, řeka Dunaj	ČSSR	Pravděpodobně utonul při pokusu překonat hranice poté, co zběhl ze své posádky v Györu.	AMV, f. 2357, k.202, Denní hlášení, 1977.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
41	s(?)	**ŠKORPIL Jan**			24. 3. 1961	3. karlovarská bps		Spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci v obklíčení PS.	Podle některých informací přežil.
42	u	**ADAMCOVÁ Jana**	30. 1. 1941		25. 6. 1961	19. děčínská bps, řeka Labe	NDR	Utonula v Labi pravděpodobně při překonávání hranice.	Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt.
43	e	**neznámý muž**			20. 7. 1962	11. bratislavská bps, 13 rps Petržalka, rozhraní s rotou Kopčany		Usmrcen elektrickým proudem v EDZ. Pravděpodobně se jedná o Josefa Kolarczyka, nar. 9. 3. 1929.	AMV, f. 2357, bal A/17, 1962.
44	z	**neznámý muž**			22. 9. 1963	dunajská hranice mezi ČSSR a Maďarskem, 5. rps Zlatná, 25. spp poříční km 1768		Zastřelen v Dunaji.	AMV, f. 2357, bal. A/19, Denní hlášení č. 209, 1963.
45	z	**neznámý muž**			25. 8. 1966	rozhraní 27. rps 4. znojemské bps a 1. rps, 11.bratislavské bps	Rakousko	Podle hlášení hlídek byl neznámý muž pravděpodobně zastřelen v řece Moravě. Střelba byla vedena ze samopalů na vzdálenost 30 m.	AMV, f. 2357, k. .323, Denní hlášení, 1966.
46	z	**neznámý muž**			31. 8. 1967	9. rps, 11.bratislavská bps, řeka Dunaj	Rakousko	Podle hlášení hlídky neznámý muž zmizel v Dunaji po střelbě, která proti němu byla vedena na vzdálenost 10–15 m.	AMV, f. 2357/VPS, k. 346, Denní hlášení č. 183, 1967.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
47	z	**neznámý muž**			9. 10. 1969	13. rps, 15. českobudějovická bps	Rakousko	Podle hlášení hlídky byl neznámý muž pravděpodobně zastřelen v rybníce. Hlídka, která střílela po 2 narušitelích, našla stopy 2 osob vedoucí do rybníka a jedné osoby vedoucí z rybníka.	AMV, f. 2357/VPS, k. 606, Denní hlášení č. 272, 1969.
48	u	**BREJKA Ondrej**	26. 12. 1957		7. 7. 1980	11. bratislavská bps, 1. rps Morávský Ján, říční km 68	Rakousko	Pravděpodobně utonul při pokusu překonat říční hranici.	AMV SR, f. 2346, inv. j. 405.
49	j	**DUNĚV Slavi Josifov**	16. 12. 1953	Bulharsko	14. 9. 1985	Cheb	SRN	Pravděpodobně zemřel (umrzl) při pokusu překonat hranice v mrazicím vagoně ČSD. Uvedeného data byla nalezena jeho mrtvola.	AMV, f. 2375/HS PS OSH, bal. B/58, Denní hlášení, 1985.
50	u	**JUREK František**			17. 7. 1988	dunajská hranice s Maďarskem	Maďarsko	Dezertující voják základní služby utonul v Dunaji při překonávání hranic.	
51	u	**SCWENK Ange**	11. 2. 1959	NDR	26. 8. 1989	11. bratislavská bps, 3. poops Komárno, řeka Dunaj	Maďarsko	Pravděpodobně utonul při překonávání Dunaje.	AMV, f. 2357, Denní hlášení č. 238, 1989.
52	s	**FIALA Julius**	17. 5. 1912			PSú Břeclav		Pravděpodobně spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci, když ho zatýkala hlídka PS.	
53	z	**RANDÁK**	9. 7. 1909					Podle výpovědi zadrženého kurýra odbojové skupiny se jednalo rovněž o kurýra. Zastřelen byl při přechodu hranic společně s Veselým a Švarclem.	AMV, f. 302, sig. 217-7.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
54	z	**ŠVARCL**						Podle výpovědi zadrženého kurýra odbojové skupiny se jednalo rovněž o kurýra. Zastřelen byl při přechodu hranic společně s Veselým a Randákem.	AMV, f. 302, sig. 217-7.
55	z	**VESELÝ**						Podle výpovědi zadrženého kurýra odbojové skupiny se jednalo rovněž o kurýra. Zastřelen byl při přechodu hranic společně se Švarcem a Randákem.	AMV, f. 302, sig. 217-7.
56	z	**neznámý muž**				10. volarská bps, 3. rps, Bučina, u bývalé školy		Zastřelen hlídkou PS. Nepodařilo se zjistit, zdali se jedná o Senka nebo Lenka Jána, nar. 1935, nebo zda byl celý případ pouze kombinací zpravodajské služby PS a muž zastřelen nebyl.	AMV, f. 2345, k.10, inv. j. 227.
57	z	**neznámý muž**				2. rps, 11. bratislavská bps		Zemřel na následky střelného zranění při výslechu zpravodajskými orgány PS.	Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt.

TABULKA č. 5
Seznam osob, které zahynuly při přechodu československo-německých a československo-rakouských hranic v období od května 1945 do února 1948

Motto:

„Že se dosud děje takovéto zakročování i v mnohém způsobu, dokazují při okresní silnici Mníšek v Krušných horách – Klíny nalezené jednotlivé hroby. Mrtvá těla jednotlivců nejsou v dostatečné hloubce pohřbena. O tom svědčí ta okolnost, že v dotčených místech jest přespřílišný zápach, který musí mnohého uživatele této veřejné komunikace pozastaviti.

Jelikož obec Mníšek v Kr. horách leží na samých hranicích Saska, a projedou zde lidé různých národností, jest míti proto oprávněnou obavu před veřejnou světovou kritikou.

Takovýto postup jeví se nežádoucí a podobné zakročování není dnes již na místě.“ In: AMV, f. 304, sig. 179-4, s. 68.

(abecední řazení)

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		BECK Idvin viz BOCK Edvín též Ervín							
1	z	**BOCK Edvín též Ervín též BECK Idvin**	11. 11. 1927		12. 9. 1946	Český Hermannreuth, hlídka 3.čety 1. pohotovostního pluku NB ČSR	Německo	Zastřelen hlídkou pohraničního útvaru SNB, pravděpodobně se vracel pro osobní věci.	AMV, f. 304, sig. 192-5, Zpravodajské hlášení z 15. 9.1946, s. 88. Tamtéž, f. 304, sig. 170-2, s.169. Tamtéž, f. 304, sig. 170-4, s. 16.
2	z	**BÜRGER Rudolf**			1. 5. 1946	u Chlumu u Prachatic	Německo	Zastřelen občanskou hlídkou obce Chlum u Prachatic.	AMV, f. 304, sig. 165-5, s. 4.
3	z	**CICVARKOVÁ Růžena**			9. 12. 1945	jižně od Frélichova, okr. Mikulov	Rakousko	Zastřelena vojenskou hlídkou. Údajně se jednalo o Němku pocházející z Litobratřic.	SOkA Mikulov, k. 253, inv. j. 293, Situační hlášení z 14. 12. 1945.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
4	z	**DANČENKO Matvěj Matvějič též DĚMČENKO**		SSSR	17. 4. 1946	hlídka pluku 1 NB Maxičky, u Kristianhrádku		Zastřelen hlídkou pluku 1 NB, když prchal do svého úkrytu v bunkru v blízkosti hranic.	AMV, f. 304, sig. 194-3, s. 48.
5	z	**DEGEN Werner**		Německo	2. 12. 1947	Špičák u Božího Daru	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. 304, sig. 172-6, s. 126.
		DĚMČENKO viz DANČENKO Matvěj Matvějič							
6	z	**DÖMEL Rudolf**	7. 9. 1924		24. 4. 1946	u obce Klíny, okr. Most	Německo	Zastřelen hlídkou FS.	AMV, f. 304, sig. 179-4, 7, s. 138.
7	z	**DUMS Walter**			21. 3. 1946	obec Zelená Lhota, okr. Klatovy		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 14, ZV SNB Praha, inv. j. 440, 1946.
8	z	**EDELSTEIN Michal**	1. 11. 1916		24. 5. 1946	Aš	Německo	Postřelen při přechodu hranic 23. 5. 1946, na následky zranění o den později zemřel.	AMV, f. PS, k. 113, Použití zbraně, 1946.
9	z	**ENDLER Julius**	21. 11. 1923		22. 4. 1946	Mikulášovice		Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. 304, sig. 165-2, s. 59.
10	z	**ENDLER Rudolf**	1. 2. 1899		24. 10. 1946	SNB Rumburk, kat. Horní Jindřichov, HM 3/18	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 17, k. 29, inv. j. 181.
11	z	**ERITZ Walter**		Německo	11. 1. 1946	Oblastní velitelství Česká Lípa		Zastřelen hlídkou FS.	AMV, f. A 14, k. 18, inv. j. 173, Hlášení z 19. 1. 1946.
12	z	**FISCHEROVÁ Frida**	9. 4. 1909		31. 1. 1946	Soumarský most	Německo	Postřelena vojenskou hlídkou dne 26. 1. 1946; na následky střelného zranění zemřela v nemocnici v Prachaticích.	AMV, f. 304, sig. 188-1, s. 44. Archiv nemocnice v Prachaticích, chorobopis.
13	z	**FLOENICH**						Usmrcen při přechodu státní hranice.	AMV, Situační zprávy, č.j. I 50/1946-Va/3, poř.č. 7, 1946.
14	z	**FRIEDEK Vilém**			25. 5. 1946	u Fasmansreuthu		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 14, inv. j.440, Situační zpráva z 14. 6. 1946.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
15	z	**GEREIS Josef**			14. 7. 1946	vojenský útvar 4515 Hazlov		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. 304, sig. 170-2, s. 72. Tamtéž, f. 304, sig. 161-1, s.38.
		GORIECKY **viz** **GUROWSKÝ Stanislav** **též** **TIKOWSKI Kiwel**							
		GOTH Jan **viz** **GOTT Jan**							
16	z	**GOTT Jan** **též** **GOTH Jan**			27. 5. 1947	Lobendava u Šluknova	Německo	Postřelen příslušníkem SNB, když pašoval zboží do Německa. Na následky zranění zemřel téhož dne v nemocnici ve Varnsdorfu.	AMV, f. 304, sig. 191-7, s. 81. AMV, f. A 17, inv. j. 111, s. 561.
17	z	**GROHMANN Richard**	9. 9. 1912		21. 9.1946	vojenský útvar 2288		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. 304, sig. 194-3, s. 109, 126.
18	z	**GUROWSKÝ Stanislav** **též** **GORIECKY** **též** **TIKOWSKI Kiwel**		Polsko	3. 11. 1946	Pohraniční kontrolní stanice Česká Kubice	Německo	Zastřelen při eskortě. Vážně zranil příslušníka SNB sekerou.	AMV, f. 304, sig. 175-1, s. 131.
19	z	**GÜNTER Arnošt**			4. 6. 1946	u Loučné		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Situační zpráva z 21. 6. 1946.
20	z	**HANEL Vilém Adolf**	4. 5. 1911		27. 4. 1946	sirné prameny u Horní Světlé u HM 4, SNB Dolní Světlá	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 17, k. 29, inv. j. 181. Tamtéž, inv. j. 113, Situační zpráva I 50/92/46-Va/3 z 30. 4. 1946.
21	z	**HAUER Josef**			28. 9. 1945	okres Mikulov	ČSR	Zastřelen vojenskou hlídkou.	SOkA Mikulov, f. ONV, k. 253, inv. j. 293, Situační zpráva z 13. 10. 1945.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
22	z	**HOFFMANNOVÁ Marie**	2. 12. 1913		17. 10. 1945	Březník, SNBú Modrava	ČSR	Zastřelena hlídkou SNB společně s J. Wurmem a A. Wienerovou.	AMV, f. A 14, k. 9, inv. j. 120.
23	z	**ILLNER Karel**	15. 11. 1924	Německo	20. 4. 1946	Čertova Mlýnice, SNB Srní	ČSR	Postřelen hlídkou SNB, zranění podlehl po převozu do nemocnice v Kašperských Horách.	AMV, f. 304, sig. 175-1, s. 55.
24	z	**JOACHIMSTHALEROVÁ Hilda**			3. 6. 1946	mezi Svarovém a Ostrým	Německo	Zastřelena vojenskou hlídkou. Údajně se jednalo o Němku pocházející z Litobratřic.	AMV, f. A 14, inv. j.440, Situační zpráva ze 14. 6. 1946.
25	z	**JUNGBAUEROVÁ Magdalena**			9. 12. 1945	u Zvonkové, 1. rota 11. pěšího pluku Horní Planá	Rakousko	Zastřelena vojenskou hlídkou.	AMV, f. 304, sig. 164-3, s. 1.
26	z	**KAPINUŠ Albín**			1. 12. 1945	obvod stanice Šatov	Rakousko	Zastřelen vojenskou hlídkou.	SOkA Znojmo, f. ONV, k. 236, Situační zpráva z 22. 12. 1945.
27	z	**KLEIN Antonín**		Německo	12. 3. 1946	obvod stanice Šatov		Zastřelen vojenskou hlídkou. Není jisté, zda je osoba identifikována přesně.	SOkA Znojmo, f. ONV, k. 386, Hlášení stanice v Šatově dne 23. 3. 1946.
28	z	**KNARROVÁ Markéta**			16. 1. 1946	Újezd Svatého Kříže, SNB Hostouň	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 17, k. 29, inv. j. 181.
29	z	**KOULA**		Německo	17. 7. 1947	u Mníšku v Krušných horách	Německo	Postřelen hlídkou Grenzpolizei, na následky zranění zemřel v nemocnici.	AMV, f. 304, sig. 180-1, s. 118.
30	z	**KÜGLER Alfred**			10. 6. 1947	u obce Cínovec, SNBú Cínovec	ČSR	Postřelen hlídkou SNB dne 11. 5. 1947, na následky zranění zemřel v nemocnici v Teplicích-Šanově.	AMV, f. A 17, inv. j. 275, Použití zbraně – stržm. Strašík, Pařízeka Příhonský, SNBú 1375.
31	z	**LANGER Alfréd**	1885		29. 10. 1945	Vejprty, hraniční přechod Vejprty, zemřel v Německu	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB, zemřel na německém území.	AMV, f. A 17, k. 28, inv. j. 181. Tamtéž, inv. j. 111, s. 45.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
32	z	**MAYER Arnošt**	1940		18. 3. 1946	u Bažantova		Šestiletý chlapec zastřelen vojenskou hlídkou, když se pokoušel společně se svými rodiči o přechod hranic.	AMV, f. 304, sig. 170-2, s. 64.
33	z	**MEISINGER Otto**			21. 4. 1946	lávka přes Vltavu u obce Dobrá	Německo	Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. 304, sig. 188-1, s. 81.
34	z	**OSWALD J.**			8. 6. 1946	u Srní		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Situační zpráva z 28. 6. 1946.
35	z	**PÖSCHL Josef**	31. 5. 1916	Německo	10. 3. 1946	SNB Hamry		Zastřelen hlídkou SNB.	Sdělení Bayer. Grenzpolizei z 19. 11. 1997
36	z	**RAUSCHER Richard**			11. 4. 1946	SNB Rozvadov	Německo	Zastřelen hlídkou SNB. Byl nalezen německou Finanční stráží 100 m od hranice, na německém území.	AMV, f. 304, sig. 170-3, s. 16.
		RÄNKER viz REJKER Pavel též RENKER							
37	z	**REJKER Pavel též RENKER též RÄNKER**		Německo	18. 7. 1947	SNB Hazlov		Postřelen hlídkou SNB, zemřel při transportu do nemocnice.	AMV, f. PS, čj. R-8-82-StB-1a-14871/47. ÚDV 418/VVk-95. Sdělení GP München.
		RENKER viz REJKER Pavel též RÄNKER							
38	z	**ROHMAN Richard**	9. 9. 1912	Německo	21. 9. 1946	u budovy PS v Schönwaldě, VÚ 2288-6		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 17, inv. j. 260, č. 322/1946.
39	z	**ROSUM Jan**		Německo	23. 4. 1946	na přechodu ze Šatova do Untrerretzbachu	Rakousko	Zastřelen hlídkou SNB.	SOkA Znojmo, f. ONV, k. 286, Situační zpráva z 23. 5. 1946.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
40	z	**SANDNER Jiří**	17. 10. 1880		21. 7. 1946	NB Oldřichov, u osady Boden		Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. 304, sig. 170-2, s. 69.
41	z	**SASUM Josef**	17. 11. 1907	Německo	5. 2. 1946	8. rota Pohotovostního pluku 1 NB, mezi Fojtovicemi a Cínovcem mezi HM 7/12 a 7/10	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB.	SOkA Teplice, f. ONV, k. 239, inv. j. 946.
42	z	**SATTLER Emil**		Německo	10. 7. 1946	SNB Kraslice, u Bublavy	Německo	Zastřelen rolníkem Jiřím Bartošem, když prchal přes hranice s ukradeným povozem.	AMV, f. 304, sig. 175-6, s. 32.
43	z	**SEEMANN Alfons**			4. 4. 1946	u Prášil	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Hlášení ze 17. 4. 1946.
44	z	**SEIBOT Jan**	20. 5. 1914	Německo	19. 2. 1946	Rumburk		Zastřelen hlídkou SNB a FS poté, co se pokusil uprchnout při eskortě.	AMV, f. 404, sig. 165-2, s. 30.
45	z	**SEIFERT Ernest**			25. 5. 1946	u Hory Sv. Kateřiny		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Týdenní zpráva z 7. 6. 1946.
46	z	**SCHABSCHLAGER Josef též SCHAUBSCHLAGER**			8. 8. 1946	SNB Zvonková		Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. 304, sig. 164-3, s. 78.
		SCHAUBSCHLAGER viz SCHABSCHLAGER Josef							
47	z	**SIEGERSSCHMIDT František**	1914		16. 3. 1946	odd. FS Kryštofovy Hamry		Zastřelen hlídkou FS.	AMV, f. 304, sig. 179-4, s. 115.
48	z	**SCHNEIDER Alfons**			1. 5. 1946	u Chlumu u Prachatic	Německo	Zastřelen občanskou hlídkou obce Chlum u Prachatic.	AMV, f. 304, sig. 165-5, s. 4.
49	z	**SKORUŠA František**			8. 1. 1946	u obce Suchá Hora		Zastřelen polskými vojáky na československém území.	AMZV, k. 96, čj. 23620/II-2/46.
50	z	**SOUČEK Oldřich**	15. 12. 1913		9. 9. 1947	u Janova, okr. Most, odd. FS Horní Jiřetín		Zastřelen hlídkou FS poté, co prchal z pole, kde kradl brambory.	AMV, f. 304, sig. 180-1, s. 144.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
51	z	**STANDFESTOVÁ Marie**	asi 1900		20. 10. 1946	protilehlé území Německa – u Pavlova Studence		Zastřelena hlídkou SNB po přechodu hranic, 160 m od hraniční čáry, na území Německa.	AMV, f. 304, sig. 192-5, Zpravodajské hlášení, s. 84.
52	z	**STEINER Rudolf**	18. 1. 1908		17. 12. 1945	u celního úřadu Rozvadov, 7. rota pluku NB Tachov, SNB Rozvadov	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 17, k. 28, inv. j. 181.
53	z	**STEININGER Josef**				rakouské území u Rychnova u Frymburku		Zastřelen vojenskou hlídkou na území Rakouska.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Periodická situační zpráva z 26. 4. 1946.
54	z	**STEINMÜLLER Alfred**			30. 9. 1946	odd. PS Bublava	Německo	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 304, sig. 175-6, s. 52.
55	z	**TAUSHEK Pavel**	21. 5. 1903		13. 4. 1946	3 km východně od vrcholu Ostrý, jednotka Hamry	ČSR	Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. 304, sig. 62-11.
56	z	**TIETZOVÁ Marta**	20. 5. 1902		24. 4. 1946	mezi Schönbornem a Rumburkem, odd. PS Schönborn		Zastřelena hlídkou PS.	AMV, f. 304, sig. 62-11.
		TIKOWSKI Kiwel viz GUROWSKÝ Stanislav též GORIECKY							
57	z	**WEBER Josef**			2. 4. 1946	u Zadních Chalup		Zastřelen hlídkou FS.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Hlášení ze 17. 4. 1946.
58	z	**WIENEROVÁ Anna**	22. 11. 1928		17. 10. 1945	Březník, SNBú Modrava	ČSR	Zastřelena hlídkou SNB společně s J. Wurmem a M. Hoffmannovou.	AMV, f. A 14, k. 9, inv. j. 120.
59	z	**WINTER Johann**		Německo	15. 3. 1947	polní cesta u Dolních Lubů, SNBú Luby, okr. Cheb	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 17, inv. j. 275, Mach Petr, strž m. SNB – použití zbraně, č. I 14408/47-Va/3.
60	z	**WOLF Ludvík**			11. 11. 1946	SNB Šmídberk, u Loučné		Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. 304, sig. 194-7, s. 60.
61	z	**WURM Jindřich**	5. 7. 1919		17. 10. 1945	Březník, SNBú Modrava	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB společně s Wienerovou a Hoffmannovou.	AMV, f. A 14, k. 9, inv. j. 120.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
62	z	**ZECHEL František**			21. 6. 1946	posádka Modrava		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Situační zpráva z 5. 7. 1946.
63	z	**ZELENKA Václav**	6. 6. 1903		3. 4. 1946	most přes Vltavu na silnici Chlum – Černý Kříž		Postřelen při návratu z úředního jednání vojenskou hlídkou, zemřel v nemocnici v Prachaticích.	AMV, f. 304, sig. 188-1, s. 69.
64	z	**ZIKMUND Jan**			16. 4. 1946	Nové Údolí	Německo	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. A 17, inv. j. 111, s. 192.
65	s	**ZOHN Bernard**	13. 6. 1919		8. 10. 1947	oddělení FS Luby	Německo	Spáchal sebevraždu poté, co postřelil Josefa Říhu, který se ho snažil předvést na oddělení FS k potrestání za pokus o pašování zboží.	AMV, f. 304, sig. 174-4, s. 106.
66	z	**ZWERENZ František**			21. 10. 1946	SNBú 1186, protilehlé území Německa – u Pavlova Studence		Dne 20. 10. 1946 byl postřelen hlídkou SNB 160 m od hranic, na území Německa. Na následky zranění o den později zemřel.	AMV, f. 304, sig. 192-5, Zpravodajské hlášení, s. 84
67 68	z	**dva neznámí muži**			1. 3. 1946	SNB Vejprty	Německo	Zastřeleni vojenskou hlídkou.	AMV, f. 304, sig. 194-7, s. 22.
69 70	z	**dva neznámí muži – vlasovci**			31. 1. 1946	čs. území protilehlé německému Brambachu	ČSR	Zastřeleni vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 14, k. 18, inv. j. 173.
71	z	**neznámá osoba**			1. 6. 1945	u Kamenického Šenova		Zastřelena.	AMV, f. 302, sig. 166-2, s. 5.
72	z	**neznámá osoba**			13. 10. 1945	u Starého Města, okr. České Budějovice		Zastřelena hlídkou SNB.	AMV, f. A 17, inv. j. 111, s. 50.
73	z	**neznámá žena**				obvod FS České Hamry, okr. Vejprty		Zastřelena hlídkou FS.	AMV, f. 304, sig. 174-1, s. 79.
74	z	**neznámá žena**			9. 12. 1945	okr. České Budějovice		Zastřelena vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 17, inv. j. 440, Periodická situační zpráva z 10. 1. 1946, č.j. Iia 66/46. dův.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
75	z	**neznámá žena**			8. 5. 1946	SNB Dolní Dvořiště		Zastřelena hlídkou SNB.	AMV, f. 304, sig. 164-3, s. 40.
76	z	**neznámý muž**		Německo	1. 3. 1946 též 11. 3. 1946	rakouské území, asi 1 km od hranic v protilehlém úseku prostoru Frymburk a Rychnov u Frymburka	Rakousko	Zastřelen vojenskou hlídkou při pronásledování – již na území Rakouska.	AMV, f. 304, sig. 174-3, s. 8.
77	z	**neznámý muž**			10. 4. 1946	u Šluknova, posádka Mikulášovice		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Periodická situační zpráva z 26. 4. 1946.
78	z	**neznámý muž**			18. 4. 1946	hlídka Pohraničního útvaru SNB Modrava		Zastřelen hlídkou pohraničního útvaru SNB.	AMV, f. 304, sig. 175-1, s. 54.
79	z	**neznámý muž**			29. 4. 1946	u Liberce		Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Periodická situační zpráva z 3. 5. 1946.
80	z	**neznámý muž**		Německo	6. 5. 1946	zastřelen myslivcem	Rakousko	Německý válečný zajatec zastřelen myslivcem při pokusu o útěk do Rakouska.	SOkA Jindřichův Hradec, f. ONV Dačice, k. 200, Stav vnitřní bezpečnosti – zpráva č. 8 z 31. 5. 1946.
81	z	**neznámý muž**			leden 1948	SNBú Karlovy Vary, SNB Schönbach		Zastřelen hlídkou SNB poté, co údajně napadl hlídku střelnou zbraní. Jeho kolega byl střelbou hlídky vážně zraněn.	AMV, f. 304, sig. 174-5, s. 81.

TABULKA č. 6
Seznam osob, které zahynuly při přechodu československo-německých a československo-rakouských hranic v období od května 1945 do února 1948

(řazení podle data úmrtí)

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
1	z	**neznámá osoba**			1. 6. 1945	u Kamenického Šenova		Zastřelena.	AMV, f. 302, sig. 166-2, s. 5.
2	z	**HAUER Josef**			28. 9. 1945	okres Mikulov	ČSR	Zastřelen vojenskou hlídkou.	SOkA Mikulov, f. ONV, k. 253, inv. j.293, Situační zpráva z 13. 10. 1945.
3	z	**neznámá osoba**			13. 10. 1945	u Starého Města, okr. České Budějovice		Zastřelena hlídkou SNB.	AMV, f. A 17, inv. j. 111, s. 50.
4	z	**HOFFMANNOVÁ Marie**	2. 12. 1913		17. 10. 1945	Březník, SNBú Modrava	ČSR	Zastřelena hlídkou SNB společně s J. Wurmem a A. Wienerovou.	AMV, f. A 14, k. 9, inv. j. 120.
5	z	**WIENEROVÁ Anna**	22. 11. 1928		17. 10. 1945	Březník, SNBú Modrava	ČSR	Zastřelena hlídkou SNB společně s J. Wurmem a M. Hoffmannovou.	AMV, f. A 14, k. 9, inv. j. 120.
6	z	**WURM Jindřich**	5. 7. 1919		17. 10. 1945	Březník, SNBú Modrava	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB společně s Wienerovou Annou a Hoffmannovou Marií.	AMV, f. A 14, k. 9, inv. j. 120.
7	z	**LANGER Alfréd**	1885		29. 10. 1945	Vejprty, hraniční přechod Vejprty, zemřel v Německu	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB, zemřel na německém území.	AMV, f. A 17, k. 28, inv. j. 181. Tamtéž, inv. j. 111,s. 45.
8	z	**KAPINUŠ Albín**			1. 12. 1945	obvod stanice Šatov	Rakousko	Zastřelen vojenskou hlídkou.	SOkA Znojmo, f. ONV, k. 236, Situační zpráva z 22. 12. 1945.
9	z	**CICVARKOVÁ Růžena**			9. 12. 1945	jižně od Frélichova, okr. Mikulov	Rakousko	Zastřelena vojenskou hlídkou. Údajně se jednalo o Němku pocházející z Litobratřic.	SOkA Mikulov, k. 253, inv. j. 293, Situační hlášení z 14. 12. 1945.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
10	z	**JUNGBAUEROVÁ Magdalena**			9. 12. 1945	u Zvonkové, 1. rota 11. pěšího pluku Horní Planá	Rakousko	Zastřelena vojenskou hlídkou.	AMV, f. 304, sig. 164-3, s. 1
11	z	**neznámá žena**			9. 12. 1945	okr. České Budějovice		Zastřelena vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 17, inv. j. 440, Periodická situační zpráva z 10. 1. 1946, čj. lia 66/46. dův.
12	z	**STEINER Rudolf**	18. 1. 1908		17. 12. 1945	u celního úřadu Rozvadov, 7. rota pluku NB Tachov, SNB Rozvadov	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB	AMV, f. A 17, k. 28, inv. j. 181.
13	z	**SKORUŠA František**			8. 1. 1946	u obce Suchá Hora		Zastřelen polskými vojáky na československém území.	AMZV, k. 96, čj. 23620/II-2/46.
14	z	**ERITZ Walter**		Německo	11. 1. 1946	Oblastní velitelství Česká Lípa		Zastřelen hlídkou FS	AMV, f. A 14, k. 18, inv. j. 173, Hlášení z 19. 1. 1946.
15	z	**KNARROVÁ Markéta**			16. 1. 1946	Újezd Svatého Kříže, SNB Hostouň	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 17, k. 29, inv. j. 181.
16	z	**FISCHEROVÁ Frida**	9. 4. 1909		31. 1. 1946	Soumarský most	Německo	Postřelena vojenskou hlídkou dne 26. 1. 1946; na následky střelného zranění zemřela v nemocnici v Prachaticích.	AMV, f. 304, sig. 188-1, s. 44. Archiv nemocnice v Prachaticích, chorobopis.
17 18	z	**dva neznámí muži – vlasovci**			31. 1. 1946	čs. území protilehlé německému Brambachu	ČSR	Zastřeleni vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 14, k. 18, inv. j. 173.
19	z	**SASUM Josef**	17. 11. 1907	Německo	5. 2. 1946	8. rota pohotovostního pluku 1 NB, mezi Fojtovicemi a Cínovcem mezi HM 7/12 a 7/10	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB.	SOkA Teplice, f. ONV, k. 239, inv. j. 946.
20	z	**SEIBOT Jan**	20. 5. 1914	Německo	19. 2. 1946	Rumburk		Zastřelen hlídkou SNB a FS poté, co se pokusil uprchnout při eskortě.	AMV, f. 404, sig. 165-2, s. 30.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
21 22	z	**dva neznámí muži**			1. 3. 1946	SNB Vejprty	Německo	Zastřeleni vojenskou hlídkou.	AMV, f. 304, sig. 194-7, s. 22.
23	z	**neznámý muž**		Německo	1. 3. 1946 též 11. 3. 1946	rakouské území, asi 1 km od hranic v protilehlém úseku prostoru Frymburk a Rychnov u Frymburka	Rakousko	Zastřelen vojenskou hlídkou při pronásledování již na území Rakouska.	AMV, f. 304, sig. 174-3, s. 8.
24	z	**PÖSCHL Josef**	31. 5. 1916	Německo	10. 3. 1946	SNB Hamry		Zastřelen hlídkou SNB.	Sdělení Bayer. Grenzpolizei z 19. 11. 1997.
25	z	**KLEIN Antonín**		Německo	12. 3. 1946	obvod stanice Šatov		Zastřelen vojenskou hlídkou. Není jisté, zda je osoba identifikována přesně.	SOkA Znojmo, f. ONV, k. 386, Hlášení stanicev Šatově dne 23. 3. 1946.
26	z	**SIEGERSSCHMIDT František**	1914		16. 3. 1946	odd. FS Kryštofovy Hamry		Zastřelen hlídkou FS.	AMV, f. 304, sig. 179-4, s. 115.
27	z	**MAYER Arnošt**	1940		18. 3. 1946	u Bažantova		Šestiletý chlapec zastřelen vojenskou hlídkou, když se pokoušel společně se svými rodiči o přechod hranic.	AMV, f. 304, sig. 170-2, s. 64.
28	z	**DUMS Walter**			21. 3. 1946	obec Zelená Lhota, okr. Klatovy		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 14, ZV SNB Praha, inv. j. 440, 1946.
29	z	**WEBER Josef**			2. 4. 1946	u Zadních chalup		Zastřelen hlídkou FS.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Hlášení ze 17. 4. 1946.
30	z	**ZELENKA Václav**	6. 6. 1903		3. 4. 1946	most přes Vltavu na silnici Chlum – Černý Kříž		Postřelen vojenskou hlídkou při návratu z úředního jednání, zemřel v nemocnici v Prachaticích.	AMV, f. 304, sig. 188-1, s. 69.
31	z	**SEEMANN Alfons**			4. 4. 1946	u Prášil	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Hlášení ze 17. 4. 1946.
32	z	**neznámý muž**			10. 4. 1946	u Šluknova, posádka Mikulášovice		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Periodická situační zpráva z 26. 4. 1946.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
33	z	**RAUSCHER Richard**			11. 4. 1946	SNB Rozvadov	Německo	Zastřelen hlídkou SNB. Byl nalezen německou Finanční stráží 100 m od hranice, na německém území.	AMV, f. 304, sig. 170-3, s. 16.
34	z	**TAUSHEK Pavel**	21. 5. 1903		13. 4. 1946	3 km východně od vrcholu Ostrý, jednotka Hamry	ČSR	Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. 304, sig. 62-11.
35	z	**ZIKMUND Jan**			16. 4. 1946	Nové Údolí	Německo	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. A 17, inv. j. 111, s. 192.
36	z	**DANČENKO Matvěj Matvějič též DĚMČENKO**		SSSR	17. 4. 1946	hlídka pluku 1 NB Maxičky, u Kristianhrádku		Zastřelen hlídkou pluku 1 NB, když prchal do svého úkrytu v bunkru v blízkosti hranic.	AMV, f. 304, sig. 194-3, s. 48.
		DĚMČENKO viz DANČENKO Matvěj Matvějič							
37	z	**neznámý muž**			18. 4. 1946	hlídka pohraničního útvaru SNB Modrava		Zastřelen hlídkou pohraničního útvaru SNB.	AMV, f. 304, sig. 175-1, s. 54.
38	z	**ILLNER Karel**	15. 11. 1924	Německo	20. 4. 1946	Čertova Mlýnice, SNB Srní	ČSR	Postřelen hlídkou SNB, zranění podlehl po převozu do nemocnicev Kašperských Horách.	AMV, f. 304, sig. 175-1, s. 55.
39	z	**MEISINGER Otto**			21. 4. 1946	lávka přes Vltavu u obce Dobrá	Německo	Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. 304, sig. 188-1, s. 81.
40	z	**ENDLER Julius**	21. 11. 1923		22. 4. 1946	Mikulášovice		Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. 304, sig. 165-2, s. 59.
41	z	**ROSUM Jan**		Německo	23. 4. 1946	na přechodu ze Šatova do Untrerretzbachu	Rakousko	Zastřelen hlídkou SNB.	SOkA Znojmo, f. ONV, k. 286, Situační zpráva z 23. 5. 1946.
42	z	**DÖMEL Rudolf**	7. 9. 1924		24. 4. 1946	u obce Klíny, okr. Most	Německo	Zastřelen hlídkou FS.	AMV, f. 304, sig. 179-4, 7, s. 138.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
43	z	**TIETZOVÁ Marta**	20. 5. 1902		24. 4. 1946	mezi Schönbornem a Rumburkem, odd. PS Schönborn		Zastřelena hlídkou PS.	AMV, f. 304, sig. 62-11.
44	z	**HANEL Vilém Adolf**	4. 5. 1911		27. 4. 1946	sirné prameny u Horní Světlé u HM 4, SNB Dolní Světlá	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 17, k. 29, inv. j. 181. Tamtéž, inv. j. 113, Situační zpráva I 50/92/46-Va/3 z 30. 4. 1946.
45	z	**neznámý muž**			29. 4. 1946	u Liberce		Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Periodická situační zpráva z 3. 5. 1946.
46	z	**BÜRGER Rudolf**			1. 5. 1946	u Chlumu u Prachatic	Německo	Zastřelen občanskou hlídkou obce Chlum u Prachatic.	AMV, f. 304, sig. 165-5, s. 4.
47	z	**SCHNEIDER Alfons**			1. 5. 1946	u Chlumu u Prachatic	Německo	Zastřelen občanskou hlídkou obce Chlum u Prachatic.	AMV, f. 304, sig. 165-5, s. 4.
48	z	**neznámý muž**		Německo	6. 5. 1946	zastřelen myslivcem	Rakousko	Německý válečný zajatec zastřelen myslivcem při pokusu o útěk do Rakouska.	SOkA Jindřichův Hradec, f. ONV Dačice, k. 200, Stav vnitřní bezpečnosti - zpráva č. 8 z 31. 5. 1946.
49	z	**neznámá žena**			8. 5. 1946	SNB Dolní Dvořiště		Zastřelena hlídkou SNB.	AMV, f. 304, sig. 164-3, s. 40.
50	z	**EDELSTEIN Michal**	1. 11. 1916		24. 5. 1946	Aš	Německo	Postřelen při přechodu hranic 23. 5. 1946, na následky zranění zemřel o den později.	AMV, f. PS, k. 113, Použití zbraně, 1946.
51	z	**FRIEDEK Vilém**			25. 5. 1946	u Fasmansreuthu		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Situační zpráva z 14. 6. 1946.
52	z	**SEIFERT Ernest**			25. 5. 1946	u Hory Sv. Kateřiny		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Týdenní zpráva z 7. 6. 1946.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
53	z	**JOACHIMSTHALEROVÁ Hilda**			3. 6. 1946	mezi Svárohem a Ostrým	Německo	Zastřelena vojenskou hlídkou. Údajně se jednalo o Němku pocházející z Litobratřic.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Situační zpráva ze 14. 6. 1946.
54	z	**GÜNTER Arnošt**			4. 6. 1946	u Loučné		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Situační zpráva z 21. 6. 1946.
55	z	**OSWALD J.**			8. 6. 1946	u Srní		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Situační zpráva z 28. 6. 1946.
56	z	**ZECHEL František**			21. 6. 1946	posádka Modrava		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Situační zpráva z 5. 7. 1946.
57	z	**SATTLER Emil**		Německo	10. 7. 1946	SNB Kraslice, u Bublavy	Německo	Zastřelen rolníkem Jiřím Bartošem, když prchal přes hranice s ukradeným povozem.	AMV, f. 304, sig. 175-6, s. 32.
58	z	**GEREIS Josef**			14. 7. 1946	Vojenský útvar 4515 Hazlov		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. 304, sig. 170-2, s. 72. Tamtéž, f. 304, sig. 161-1, s. 38.
59	z	**SANDNER Jiří**	17. 10. 1880		21. 7. 1946	NB Oldřichov, u osady Boden		Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. 304, sig. 170-2, s. 69.
60	z	**SCHABSCHLAGER Josef též SCHAUBSCHLAGER**			8. 8. 1946	SNB Zvonková		Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. 304, sig. 164-3, s. 78.
		SCHAUBSCHLAGER viz SCHABSCHLAGER Josef							
61	z	**BOCK Edvín též Ervín též BECK Idvin**	11. 11. 1927		12. 9. 1946	Český Hermannreuth, hlídka 3.čety 1. pohotovostního pluku NB ČSR	Německo	Zastřelen hlídkou pohraničního útvaru SNB, pravděpodobně se vracel pro osobní věci.	AMV, f. 304, sig. 192-5, Zpravodajské hlášení z 15. 9. 1946, s. 88. Tamtéž, f. 304, sig. 170-2, s. 169. Tamtéž, f. 304, sig. 170-4, s. 16.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		BECK Idvin viz BOCK Edvín též Ervín							
62	z	**GROHMANN Richard**	9. 9. 1912		21. 9. 1946	vojenský útvar 2288		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. 304, sig. 194-3, s. 109, 126.
63	z	**ROHMAN Richard**	9. 9. 1912	Německo	21. 9. 1946	u budovy PS v Schönwaldě, VÚ 2288-6		Zastřelen vojenskou hlídkou.	AMV, f. A 17, inv. j. 260, č. 322/1946.
64	z	**STEINMÜLLER Alfred**			30. 9. 1946	odd. PS Bublava	Německo	Zastřelen hlídkou PS.	AMV, f. 304, sig. 175-6, s. 52.
65	z	**STANDFESTOVÁ Marie**	asi 1900		20. 10. 1946	protilehlé území Německa - u Pavlova Studence		Zastřelena hlídkou SNB po přechodu hranic 160 m od hraniční čáry, na území Německa.	AMV, f. 304, sig. 192-5, Zpravodajské hlášení, s. 84.
66	z	**ZWERENZ František**			21. 10. 1946	SNBú 1186, protilehlé území Německa – u Pavlova Studence		Dne 20. 10. 1946 byl postřelen hlídkou SNB 160 m od hranic, na území Německa. Na následky zranění o den později zemřel.	AMV, f. 304, sig. 192-5, Zpravodajské hlášení, s. 84
67	z	**ENDLER Rudolf**	1. 2. 1899		24. 10. 1946	SNB Rumburk, kat. Horní Jindřichov, HM 3/18	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 17, k. 29, inv. j. 181.
68	z	**GUROWSKÝ Stanislav též GORIECKY též TIKOWSKI Kiwel**		Polsko	3. 11. 1946	pohraniční kontrolní stanice Česká Kubice	Německo	Zastřelen při eskortě. Vážně zranil příslušníka SNB sekerou.	AMV, f. 304, sig. 175-1, s. 131.
		GORIECKY viz GUROWSKÝ Stanislav též TIKOWSKI Kiwel							

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		TIKOWSKI Kiwel viz GUROWSKÝ Stanislav též GORIECKY							
69	z	**WOLF Ludvík**			11. 11. 1946	SNB Šmídberk, u Loučné		Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. 304, sig. 194-7, s. 60.
70	z	**WINTER Johann**		Německo	15. 3. 1947	polní cesta u Dolních Lubů, SNBú Luby, okr. Cheb	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 17, inv. j. 275, Mach Petr, stržm. SNB – použití zbraně č. I 14408/47-Va/3.
71	z	**GOTT Jan též GOTH Jan**			27. 5. 1947	Lobendava u Šluknova	Německo	Postřelen příslušníkem SNB, když pašoval zboží do Německa. Na následky zranění zemřel téhož dne v nemocnici ve Varnsdorfu.	AMV, f. 304, sig. 191-7, s. 81. AMV, f. A 17, inv. j. 111, s. 561.
		GOTH Jan viz GOTT Jan							
72	z	**KÜGLER Alfred**			10. 6. 1947	u obce Cínovec, SNBú Cínovec	ČSR	Postřelen hlídkou SNB dne 11. 5. 1947, na následky zranění zemřel v nemocnici v Teplicích-Šanově.	AMV, f. A 17, inv. j. 275, Použití zbraně – stržm. Strašík, Pařízek a Příhonský, SNBú 1375.
73	z	**KOULA**		Německo	17. 7. 1947	u Mníšku v Krušných horách	Německo	Postřelen hlídkou Grenzpolizei, na následky zranění zemřel v nemocnici.	AMV, f. 304, sig. 180-1, s. 118.
74		**REJKER Pavel též RENKER též RÄNKER**		Německo	18. 7. 1947	SNB Hazlov		Postřelen hlídkou SNB, zemřel při transportu do nemocnice.	AMV, f. PS, čj. R-8-82-StB-1a-14.871/47. ÚDV 418/VVk-95. Sdělení GP München.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
		RÄNKER viz REJKER Pavel též RENKER							
		RENKER viz REJKER Pavel též RÄNKER							
75	z	**SOUČEK Oldřich**	15. 12. 1913		9. 9. 1947	u Janova, okr. Most, odd. FS Horní Jiřetín		Zastřelen hlídkou FS poté, co prchal z pole, kde kradl brambory.	AMV, f. 304, sig. 180-1, s. 144.
76	s	**ZOHN Bernard**	13. 6. 1919		8. 10. 1947	oddělení FS Luby	Německo	Spáchal sebevraždu poté, co postřelil Josefa Říhu, který se ho snažil předvést na oddělení FS k potrestání za pokus o pašování zboží.	AMV, f. 304, sig. 174-4, s. 106.
77	z	**DEGEN Werner**		Německo	2. 12. 1947	Špičák u Božího Daru	Německo	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. 304, sig. 172-6, s. 126.
78	z	**neznámý muž**			leden 1948	SNBú Karlovy Vary, SNB Schönbach		Zastřelen hlídkou SNB poté, co údajně napadl hlídku střelnou zbraní. Jeho kolega byl střelbou hlídky vážně zraněn.	AMV, f. 304, sig. 174-5, s. 81
79	z	**FLOENICH**						Usmrcen při přechodu státní hranice.	AMV, Situační zprávy, č.j. I 50/1946-Va/3, poř.č. 7, 1946.
80	z	**neznámá žena**				obvod FS České Hamry, okr. Vejprty		Zastřelena hlídkou FS.	AMV, f. 304, sig. 174-1, s. 79
81	z	**STEININGER Josef**				rakouské území u Rychnova u Frymburku		Zastřelen vojenskou hlídkou na území Rakouska.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Periodická situační zpráva z 26. 4. 1946.

TABULKA č. 7

Seznam osob, které byly usmrceny při služebním zásahu československých pohraničních jednotek v jiné souvislosti než při přechodu hranic v období od května 1945 do konce roku 1989

Činnost Pohraniční stráže se neomezovala pouze na střežení státních hranic. PS hlídkovala i v širokém příhraničním pásu, v pohraničních okresech poskytovala na dožádání úřadů nebo ostatních bezpečnostních složek tzv. ozbrojené asistence. Pohraničníci se tak účastnili např. různých bezpečnostních akcí StB, s ostatními útvary SNB spolupracovali při pátrání, zatýkání, zajišťování veřejného pořádku apod. V tabulce jsou uvedeni lidé, kteří v důsledku této činnosti přišli o život. Zastřeleno bylo 22 lidí, 4 osoby spáchaly sebevraždu v bezvýchodné situaci při zatýkání.

(abecední řazení)

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	poznámka	prameny
1	z	**BUČEK Štefan**			31. 10. 1949	prps Bratislava, PS Moravský sv. Ján, Sekuly	Zastřelen PS při eskortě.	AMV, f. PS, Použití zbraně – denní zprávy.
2	z	**BULANT Rudolf**	11. 9. 1922		2. 5. 1952	5. chebská bps, PSú Cheb, Cheb	Zastřelen důstojníkem PS při eskortě z nádraží do budovy praporu.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 124, 1952. Tamtéž, f. 2357, k. 11.
3	z	**CARL Helmut**	29. 12. 1945	SRN	15. 12. 1978	5. chebská bps, Dolní Dvorec	Zastřelen příslušníky zpravodajského oddělení 5. bps při společné pátrací akci PS, SNB a ČSLA poté, co nedovoleně projel přes OPK (ze SRN do ČSSR).	AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 245, Denní hlášení č. 349, 350. AMV, a. č. V-11489 Plzeň
4	z	**DICK Johann**	23. 3. 1927	SRN	18. 9. 1986	5. chebská bps, 15. rps Broumov, území SRN, HM 24/5	Zastřelen hlídkou PS poté, co hlídka při pronásledování narušitelů překročila hranice. Dick se zastával polského uprchlíka odvlékaného PS na území ČSSR.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. B/67, 1986. VÚA, spis OPv 720/86.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	poznámka	prameny
5	z	**ERHART František též ERHARDT též ERKARD František**	15. 4. 1930		30. 11. 1949	prps Karlovy Vary, PSú Černý Potok, na cestě Bílý Jelen – Černý Potok	Zastřelen vystrašenou hlídkou PS při cestě na noční směnu (hlídka ho považovala za narušitele).	AMV, f. PS, k. 115, č. 31/83-90-1949-III. AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.
		ERHARDT viz ERHART František též ERKARD František						
		ERKARD František viz ERHART František též ERHARDT						
6	z	**HAAS Antonín**	2. 8. 1912		4. 4. 1948	Pohraniční prapor SNB Karlovy Vary, SNB Halže	Postřelen hlídkou SNB, zemřel v nemocnici v Tachově.	AMV, f. PS, Protokol útvaru SNB Tachov z 5. 4. 1948. SOkA Tachov, f. ONV Tachov, Ohledací list.
7	z	**HORVATH Mikuláš též HORVÁTH**	16. 1. 1922		11. 5. 1952	Malé Leváre	Zastřelen PS při zatýkání před domem svého přítele.	AMV SR, f. 2346, Vyšetřující zpráva o použití zbraně v obci Malé Leváre.
		HORVÁTH viz HORVATH Mikuláš						
8	s	**HOUDEK Emil**	16. 5. 1927		13. 6. 1948	Cheb, Dvořákovy sady	Spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci poté, co byl při pronásledování postřelen do nohy příslušníky StB a SNB Cheb.	AMV, f. B 3-1/II, inv. j. 14.
9	z	**HUBER Alois**	8. 1. 1915	SRN	17. 11. 1953	území Německa, u HM 19/1, kat. obce Untergrafenried	Příslušník GP zastřelen příslušníkem VZS na území Německa, PS celou akci zajišťovala a podílela se na ní.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 559.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	poznámka	prameny
10	z	**KAŠTOVSKÝ Alois**	9. 9. 1906		25 9. 1959	Sušice	Zastřelen náhodným výstřelem strážného 7. bps, když pracoval jako trestanec na stavbě domu v Sušici.	AMV, f. 2357/VPS, Denní hlášení z 26. 9. 1956.
11	z	**KORČEK Štefan**	9. 8. 1898		4. 11. 1949	prps Karlovy Vary, PSú Boží Dar, silnice Boží Dar – Myslivny	Zemřel v nemocnici v Karlových Varech na následky střelného zranění, které mu způsobila vystrašená hlídka PS dne 29. 10. 1949, když se vracel z hostince na ubytovnu.	AMV, f. PS, k. 115, č. 231/83-59/1949.
12	z	**KUČERA Karel**	28. 9. 1928		21. 4. 1950	Písečná	Zemřel na následky střelného zranění v nemocnici v Počátkách. Byl postřelen příslušníky PS, když se vloupal do hostince.	AMV, f. PS, k. 115.
13	z	**LANGFELNER Matěj**	23. 1. 1916		31. 3. 1950	Trstice, obec Petrovice	Zastřelen PS při zatýkání během společné akce PS a StB.	AMV, f. PS, č.j.231/83-152/1950-III.
14	s	**MAXIAN Josef**			13. 5. 1952	11. bratislavská bps, 1. rps, Moravský Sv. Ján	Agent CIC, spáchal sebevraždu zastřelením poté, co byl obklíčen příslušníky PS (ve stodole, kde se skrýval).	AMV, f. 2357, Denní hlášení č. 135, balík A/2, 1952.
15	s	**DANĚK Antonín**			15. 5. 1949	prps Znojmo, PSú 5371, Božice	Spáchal sebevraždu zastřelením poté, co byl při akci StB vypátrán součinnostním oddílem PS.	AMV, Personální spis Ludvíka Hlavačky.
16	z	**NIRSCHL Georg**	11. 6. 1913	SRN	3. 7. 1951	5. chebská bps, PSú Dubina, Pfeifermühle, území SRN	Příslušník německé celní služby. Byl zastřelen spolupracovníkem „ml-16“ zpravodajské služby PS při neúspěšném pokusu o vysazení 2 agentů do ciziny.	AMV, f. 2357, bal. A/1, Denní záznamy, 1951.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	poznámka	prameny
17	z	**PECH Jindřich**	19. 6. 1930		14. 10. 1950	prps Karlovy Vary, PSú Vysoká, obec Vysoká	Postřelen hlídkou PS v domě, kde se skrýval po návratu z Německa, na následky zranění zemřel v nemocnici v Mariánských Lázních.	AMV, a. č. S-8145 Plzeň.
18	z	**SANDRAS Ditrich**	11. 7. 1941	NDR	27. 8. 1963	3. karlovarská bps, u obce Srní, trig.1093,8	Dezertující důstojník bezpečnostních složek NDR. Zastřelen při pohraniční akci řízené velitelem bps.	AMV, f. 2357, bal. A/18, Denní hlášení č.187, 1963.
19	z	**SCHINDLER Herbert**			9. 2. 1946	SNB Jiřetín	Zastřelen hlídkou SNB, když prchal z eskorty.	AMV, f. A 17, inv. j. 111, s. 253.
20	z	**SMYCZEK František**		Polsko	19. 2. 1947	Petrovice u Bohumína	Zastřelen příslušníkem pohraničního útvaru SNB, který eskortoval transport Poláků a polského pašeráka považoval za uprchlíka z tohoto transportu.	AMV, f. A 14, inv. j. 275, Vyšetřovací zpráva.
21	z	**SZYGIEWSKI Václav**		Polsko	11. 10. 1945	u České Lípy, četa III/36 prap. Dubá	Zastřelen při přestřelce s hlídkou SNB a armádní jednotkou.	AMV, f. A 17, inv. j. 113, Periodická situační zpráva z 18. 10. 1945, čj.1058/z-45-dův.
22	z	**STOČES Josef**	29. 12. 1901		21. 5. 1949	prps Karlovy Vary, PSú Loučná, silnice Jáchymov – Vejprty	Zastřelen hlídkou PS v linkovém autobuse, když hlídka při silniční kontrole střílela na autobus, který nereagoval na její pokyny k zastavení.	AMV, f. PS, k. 115, č. III-6640/1949.
23	z	**VLK Jan**	29. 5. 1908		13. 11. 1962	4. znojemská bps, 24. rps Valtice, u osady Hlohovec, mimo HP	Zastřelen hlídkou týlové clony PS. Hlídka ho omylem považovala za narušitele vracejícího se od signální stěny, který uvedl v činnost týlovou rotní signalizaci. Ve skutečnosti šel Vlk krást řepu na družstevní pole.	AMV, f. 2357, bal. A/17, Denní hlášení, č. 258, 1962. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 273, Vyšetřující zpráva, 1962.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	poznámka	prameny
24	s	**VLK Zdeněk**	10. 5. 1952		14. 2. 1976	11. bratislavská bps, 1. rps, Šaštín, okr. Senica	Spáchal sebevraždu poté, co byl obklíčen jednotkami PS a SNB při součinnostní operaci, která byla proti němu vedena (jako proti pachateli kriminální činnosti).	AMV, f. 2375/HS PS OSH, k. 760, Denní hlášení č. 44, 1976.
25	z	**VYMĚTALÍK Vladimír**	1. 1. 1941		29. 8. 1967	4. znojemská bps, PSú Mikulov, mimo HP	Zastřelen hlídkou PS při krádeži broskví.	AMV, f. 2357/VPS, k. 346, Denní hlášení, 1967.
26	z	**ZELENKA Václav**	6. 6. 1903		3. 4. 1946	mostek přes Vltavu na silnici Chlum – Černý Kříž	Postřelen vojenskou hlídkou při návratu z úředního jednání, zemřel v nemocnici v Prachaticích.	AMV, f. 304, sig. 188-1, s. 69.

TABULKA č. 8
Seznam osob, které byly usmrceny při služebním zásahu československých pohraničních jednotek v jiné souvislosti než při přechodu hranic v období od května 1945 do konce roku 1989

(řazení podle data úmrtí)

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	poznámka	prameny
1	z	**SZYGIEWSKI Václav**		Polsko	11. 10. 1945	u České Lípy, četa III/36 prap. Dubá	Zastřelen při přestřelce s hlídkou SNB a armádní jednotkou.	AMV, f. A 17, inv. j. 113, Periodická situační zpráva z 18. 10. 1945, čj.1058/z-45-dův.
2	z	**SCHINDLER Herbert**			9. 2. 1946	SNB Jiřetín	Zastřelen hlídkou SNB, když prchal z eskorty.	AMV, f. A 17, inv. j. 111, s. 253.
3	z	**ZELENKA Václav**	6. 6. 1903		3. 4. 1946	mostek přes Vltavu na silnici Chlum – Černý Kříž	Postřelen vojenskou hlídkou při návratu z úředního jednání, zemřel v nemocnici v Prachaticích.	AMV, f. 304, sig. 188-1, s. 69.
4	z	**SMYCZEK František**		Polsko	19. 2. 1947	Petrovice u Bohumína	Zastřelen příslušníkem pohraničního útvaru SNB, který eskortoval transport Poláků a polského pašeráka považoval za uprchlíka z tohoto transportu.	AMV, f. A 14, inv. j. 275, Vyšetřovací zpráva.
5	z	**HAAS Antonín**	2. 8. 1912		4. 4. 1948	Pohraniční prapor SNB Karlovy Vary, SNB Halže	Postřelen hlídkou SNB, zemřel v nemocnici v Tachově.	AMV, f. PS, Protokol útvaru SNB Tachov z 5. 4. 1948. SOkA Tachov, f. ONV Tachov, Ohledací list.
6	s	**HOUDEK Emil**	16. 5. 1927		13. 6. 1948	Cheb, Dvořákovy sady	Spáchal sebevraždu zastřelením v bezvýchodné situaci poté, co byl při pronásledování postřelen do nohy příslušníky StB a SNB Cheb.	AMV, f. B 3-1/II, inv. j. 14.
7	s	**DANĚK Antonín**			15. 5. 1949	prps Znojmo, PSú 5371, Božice	Spáchal sebevraždu zastřelením poté, co byl při akci StB vypátrán součinnostním oddílem PS.	AMV, Personální spis Ludvíka Hlavačky.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	poznámka	prameny
8	z	**STOČES Josef**	29. 12. 1901		21. 5. 1949	prps Karlovy Vary, PSú Loučná, silnice Jáchymov – Vejprty	Zastřelen hlídkou PS v linkovém autobuse, když hlídka při silniční kontrole střílela na autobus, který nereagoval na její pokyny k zastavení.	AMV, f. PS, k. 115, č. III-6640/1949.
9	z	**BUČEK Štefan**			31. 10. 1949	prps Bratislava, PS Moravský sv. Ján, Sekuly	Zastřelen PS při eskortě.	AMV, f. PS, Použití zbraně - denní zprávy.
10	z	**KORČEK Štefan**	9. 8. 1898		4. 11. 1949	prps Karlovy Vary, PSú Boží Dar, silnice Boží Dar – Myslivny	Zemřel v nemocnici v Karlových Varech na následky střelného zranění, které mu způsobila vystrašená hlídka PS dne 29. 10. 1949, když se vracel z hostince na ubytovnu.	AMV, f. PS, k. 115, č. 231/83-59/1949.
11	z	**ERHART František též ERHARDT též ERKARD František**	15. 4. 1930		30. 11. 1949	prps Karlovy Vary, PSú Černý Potok, na cestě Bílý Jelen - Černý Potok	Zastřelen vystrašenou hlídkou PS při cestě na noční směnu (hlídka ho považovala za narušitele).	AMV, f. PS, k. 115, č. 31/83-90-1949-III. AMV, f. A 2/1, inv. j. 1813, Použití zbraně příslušníky SNB.
		ERHARDT viz ERHART František též ERKARD František						
		ERKARD František viz ERHART František též ERHARDT						
12	z	**LANGFELNER Matěj**	23. 1. 1916		31. 3. 1950	Trstice, obec Petrovice	Zastřelen PS při zatýkání během společné akce PS a StB.	AMV, f. PS, č.j.231/83-152/1950-III.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	poznámka	prameny
13	z	**KUČERA Karel**	28. 9. 1928		21. 4. 1950	Písečná	Zemřel na následky střelného zranění v nemocnici v Počátkách. Byl postřelen příslušníky PS, když se vloupal do hostince.	AMV, f. PS, k. 115.
14	z	**PECH Jindřich**	19. 6. 1930		14. 10. 1950	prps Karlovy Vary, PSú Vysoká, obec Vysoká	Postřelen hlídkou PS v domě, kde se skrýval po návratu z Německa, na následky zranění zemřel v nemocnici v Mariánských Lázních.	AMV, a. č. S-8145 Plzeň.
15	z	**NIRSCHL Georg**	11. 6. 1913	SRN	3. 7. 1951	5. chebská bps, PSú Dubina, Pfeifermühle, území SRN	Příslušník německé celní služby. Byl zastřelen spolupracovníkem „ml-16“ zpravodajské služby PS při neúspěšném pokusu o vysazení 2 agentů do ciziny.	AMV, f. 2357, bal. A/1, Denní záznamy, 1951.
16	z	**BULANT Rudolf**	11. 9. 1922		2. 5. 1952	5. chebská bps, PSú Cheb, Cheb	Zastřelen důstojníkem PS při eskortě z nádraží do budovy praporu.	AMV, f. 2357, bal. A/2, Denní hlášení č. 124, 1952. Tamtéž, f. 2357, k. 11.
17	z	**HORVATH Mikuláš též HORVÁTH**	16. 1. 1922		11. 5. 1952	Malé Leváre	Zastřelen PS při zatýkání před domem svého přítele.	AMV SR, f. 2346, Vyšetřující zpráva o použití zbraně v obci Malé Leváre.
		HORVÁTH viz HORVATH Mikuláš						
18	s	**MAXIAN Josef**			13. 5. 1952	11. bratislavská bps, 1. rps, Moravský Sv. Ján	Agent CIC, spáchal sebevraždu zastřelením poté, co byl obklíčen příslušníky PS (ve stodole, kde se skrýval).	AMV, f. 2357, Denní hlášení č. 135, balík A/2, 1952.
19	z	**HUBER Alois**	8. 1. 1915	SRN	17. 11. 1953	území Německa, u HM 19/1, kat. obce Untergrafenried	Příslušník GP zastřelen příslušníkem VZS na území Německa, PS celou akci zajišťovala a podílela se na ní.	AMV, f. A 2/1, inv. j. 559.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	státní příslušnost (jiná než ČSR, resp. ČSSR)	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	poznámka	prameny
20	z	**KAŠTOVSKÝ Alois**	9. 9. 1906		25 9. 1959	Sušice	Zastřelen náhodným výstřelem strážného 7. bps, když pracoval jako trestanec na stavbě domu v Sušici.	AMV, f. 2357/VPS, Denní hlášení z 26. 9. 1956.
21	z	**VLK Jan**	29. 5. 1908		13. 11. 1962	4. znojemská bps, 24. rps Valtice, u osady Hlohovec, mimo HP	Zastřelen hlídkou týlové clony PS. Hlídka ho omylem považovala za narušitele vracejícího se od signální stěny, který uvedl v činnost týlovou rotní signalizaci. Ve skutečnosti šel Vlk krást řepu na družstevní pole.	AMV, f. 2357, bal. A/17, Denní hlášení, č. 258, 1962. Tamtéž, f. 2357/VPS, k. 273, Vyšetřující zpráva, 1962.
22	z	**SANDRAS Ditrich**	11. 7. 1941	NDR	27. 8. 1963	3. karlovarská bps, u obce Srní, trig.1093,8	Dezertující důstojník bezpečnostních složek NDR. Zastřelen při pohraniční akci řízené velitelem bps.	AMV, f. 2357, bal. A/18, Denní hlášení č.187, 1963.
23	z	**VYMĚTALÍK Vladimír**	1. 1. 1941		29. 8. 1967	4. znojemská bps, PSú Mikulov, mimo HP	Zastřelen hlídkou PS při krádeži broskví.	AMV, f. 2357/VPS, k. 346, Denní hlášení, 1967.
24	s	**VLK Zdeněk**	10. 5. 1952		14. 2. 1976	11. bratislavská bps, 1. rps, Šaštín, okr. Senica	Spáchal sebevraždu poté, co byl obklíčen jednotkami PS a SNB při součinnostní operaci, která byla proti němu vedena (jako proti pachateli kriminální činnosti).	AMV, f. 2375/HS PS OSH, k. 760, Denní hlášení č. 44, 1976.
25	z	**CARL Helmut**	29. 12. 1945	SRN	15. 12. 1978	5. chebská bps, Dolní Dvorec	Zastřelen příslušníky zpravodajského oddělení 5. bps při společné pátrací akci PS, SNB a ČSLA poté, co nedovoleně projel přes OPK (ze SRN do ČSSR).	AMV, f. 2357/HS PS OSH, k. 245, Denní hlášení č. 349, 350. AMV, a. č. V-11489 Plzeň
26	z	**DICK Johann**	23. 3. 1927	SRN	18. 9. 1986	5. chebská bps, 15. rps Broumov, území SRN, HM 24/5	Zastřelen hlídkou PS poté, co hlídka při pronásledování narušitelů překročila hranice. Dick se zastával polského uprchlíka odvlékaného PS na území ČSSR.	AMV, f. 2357/HS PS OSH, bal. B/67, 1986. VÚA, spis OPv 720/86.

TABULKA č. 9
Seznam osob usmrcených při přechodu československo-polských a československo-maďarských hranic v období let 1945–1989

(abecední řazení)

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	datum úmrtí	místo (případně úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
1	**z**	**GEBAUER Albert**		11. 12. 1946	Hranice s Polskem, u Chudoby, území Polska		Zastřelen polskými pohraničníky.	AMV, f. A 14, inv. j. 424, s. 123.
2	z	**HAJŠMAN Jiří**	26. 2. 1942	17. 8. 1962	Hranice s Maďarskem.	Maďarsko	Dezertující voják základní služby, zastřelen hlídkou v přestřelce s příslušníky maďarských ozbrojených složek.	AMV, f. 2357, bal. A/18, Denní hlášení č. 230, 1962.
3	z	**HECZKO Josef**	4. 6. 1926	22. 1. 1948	SNB Český Těšín		Zastřelen hlídkou SNB	ÚDV 418/VvK-95, Seznam zastřelených civilních osob v letech 1948 až 1951 na západních hranicích, vyhotovený Archivem PS a VMV Nitranská Streda dne 25. 3. 1991 a zaslaný Hlavnímu velitelství Pohraniční stráže pod č.j. OŠH-020/91-A.
4	e	**KOLLÁR Michal**	23. 4. 1948	5. 8. 1965	Hraniční přechod Komárno	Maďarsko	Usmrcen elektrickým proudem. Dotkl se vlakové troleje. Chtěl přejet hranice ukryt v nákladním vlaku.	AMV, f. 2357, bal. A/21, Denní hlášení č.172, 1965.
5	z	**KŘÍŽ Vilém**		15. 7. 1947	Kat. obce Lhota u Police, u HM 1/14 a 1/15		Zastřelen polskými pohraničníky na československém území.	AMV, f. A 17, k. 55, inv. j. 312, poř. č. 605.
6	z	**LAUER František**	12. 2. 1903	31. 10. 1945	Špindlerův Mlýn, SNB Špindlerův Mlýn	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 17, k. 28, inv. j. 181.
7	z	**LAUER Jan**	22. 12. 1929	31. 10. 1945	Špindlerův Mlýn, SNB Špindlerův Mlýn	ČSR	Šestnáctiletý chlapec zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 17, k. 28, inv. j. 181.
8	z	**NAJZER Anton**	14. 11. 1915	13. 6. 1957	PO VB Oščadnica, u osady Prislop.		Polský občan. Zastřelen hlídkou PO VB.	AMV, f. PS, čj. VB 657/803-1957.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	datum úmrtí	místo (případně úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
9	z	**ŠINDLER František**		19. 11. 1946	československo-maďarská hranice, řeka Dunaj.	Maďarsko	Zastřelen čs. vojenskou hlídkou při přestřelce s maďarskými pohraničníky.	AMV, f. A 17, inv. j. 260, č. 410/1946, č. 406/1946.
10	z	**ŠIŠKO Alexandr**	asi 1921	12. 7. 1946	u Hamplovy boudy		Zastřelen polskou pohraniční hlídkou.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Situační zpráva z 5. 8. 1946.
11	m	**ŠTEFANKO Július**	2. 4. 1922	3. 10. 1949	11. bratislavská bps, PSú Jarovce, u obce Čuňovo.	Maďarsko	Usmrcen výbuchem miny při překonávání zátarasu.	AMV, f. PS, Hlášení čj. 3687/1949. AMV, f. PS, k. 115, č. 244/15-72/1949-III. ÚDV 418/VvK-95, Seznam zastřelených civilních osob v letech 1948 až 1951 na západních hranicích, vyhotovený Archivem PS a VMV Nitranská Streda dne 25. 3. 1991 a zaslaný Hlavnímu velitelství Pohraniční stráže pod č.j. OŠH-020/91-A.
12	u	**WENDA Brigit**		24. 9. 1989	11. bratislavská bps, 3. poops Komárno, řeka Dunaj	Maďarsko	Občanka NDR. Utonula při pokusu přeplavat Dunaj.	AMV, f. PS, Denní hlášení č. 266, 1989.
13	u	**WENDA Jens**		24. 9. 1989	11. bratislavská bps, 3. poops Komárno, řeka Dunaj	Maďarsko	Občan NDR. Utonul při pokusu přeplavat Dunaj.	AMV, f. PS, Denní hlášení č. 266, 1989.
14	z	**WIERCIGROP Josef**	1922	16. 5. 1946	kat. obce Mikulovice u Frývaldova u Nové Vsi	Polsko	Polský občan. Zastřelen hlídkou FS a SNB při pašování zboží.	AMV, f. A 17, inv. j. 113, Situační zpráva č. I 50/101/46-Va/3 z 20 5. 1946 a Situační zpráva č. I 50/104/46-Va/3 z 22. 5. 1946.
15	z	**neznámý muž**		12. 4. 1946	Petrovice, zahrada domu č. p. 16.	Polsko	Zastřelen příslušníkem FS.	AMV, f. A 17, inv .j. 113, Situační zpráva č. I 50/81/46-Va/3 z 15. 4. 1946.
16	z	**neznámý muž**		16. 5. 1946	zastřelen v Nové Vsi při krádeži dobytka.		Zastřelen hlídkou FS a SNB.	AMV, f. 17, inv. j. 260, č. I 50/104/46-Va/3.
17	z	**neznámý muž**		16. 5. 1946	postřelen u Nové Vsi při krádeži dobytka, nalezen mrtev asi 1,5 km od hranice, na polském území mezi obcemi Remetov a Glucholazy.		Postřelen hlídkou FS a SNB, vykrvácel na polském území.	AMV, f. A 17, inv. j. 260, č. I 50/104/46-Va/3.

TABULKA č. 10
Seznam osob usmrcených při přechodu československo-polských a československo-maďarských hranic v období let 1945–1989

(řazení podle data úmrtí)

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	datum úmrtí	místo (případně úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
1	z	**LAUER František**	12. 2. 1903	31. 10. 1945	Špindlerův Mlýn, SNB Špindlerův Mlýn	ČSR	Zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 17, k. 28, inv. j. 181.
2	z	**LAUER Jan**	22. 12. 1929	31. 10. 1945	Špindlerův Mlýn, SNB Špindlerův Mlýn	ČSR	Šestnáctiletý chlapec zastřelen hlídkou SNB.	AMV, f. A 17, k. 28, inv. j. 181.
3	z	**neznámý muž**		12. 4. 1946	Petrovice, zahrada domu č. p.16.	Polsko	Zastřelen příslušníkem PS.	AMV, f. A 17, inv. j. 113, Situační zpráva č. I 50/81/46-Va/3 z 15. 4. 1946.
4	z	**WIERCIGROP Josef**	1922	16. 5. 1946	kat. obce Mikulovice u Frývaldova u Nové Vsi	Polsko	Polský občan. Zastřelen hlídkou FS a SNB při pašování zboží.	AMV, f. A 17, inv. j. 113, Situační zpráva č. I 50/101/46-Va/3 z 20. 5. 1946 a Situační zpráva č. I 50/104/46-Va/3 z 22. 5. 1946.
5	z	**neznámý muž**		16. 5. 1946	zastřelen v Nové Vsi při krádeži dobytka.		Zastřelen hlídkou FS a SNB.	AMV, f. 17, inv. j. 260, č. I 50/104/46-Va/3.
6	z	**neznámý muž**		16. 5. 1946	postřelen u Nové Vsi při krádeži dobytka, nalezen mrtev asi 1,5 km od hranice, na polském území mezi obcemi Remetov a Glucholazy.		Postřeleni hlídkou FS a SNB, vykrvácel na polském území.	AMV, f. A 17, inv. j. 260, č. I 50/104/46-Va/3.
7	z	**ŠIŠKO Alexandr**	asi 1921	12. 7. 1946	u Hamplovy boudy		Zastřelen polskou pohraniční hlídkou.	AMV, f. A 14, inv. j. 440, Situační zpráva z 5. 8. 1946.
8	z	**ŠINDLER František**		19. 11. 1946	československo-maďarská hranice, řeka Dunaj.	Maďarsko	Zastřelen čs. vojenskou hlídkou při přestřelce s maďarskými pohraničníky.	AMV, f. A 17, inv. j. 260, č. 410/1946, č. 406/1946.
9	**z**	**GEBAUER Albert**		11. 12. 1946	hranice s Polskem, u Chudoby, území Polska		Zastřelen polskými pohraničníky.	AMV, f. A 14, inv. j. 424, s. 123.

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	datum úmrtí	místo (případně úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	směr postupu usmrcené osoby	poznámka	prameny
10	z	**KŘÍŽ Vilém**		15. 7. 1947	kat. obce Lhota u Police, u HM 1/14 a 1/15		Zastřelen polskými pohraničníky na československém území.	AMV, f. A 17, k. 55, inv. j. 312, poř. č. 605.
11	z	**HECZKO Josef**	4. 6. 1926	22. 1. 1948	SNB Český Těšín		Zastřelen hlídkou SNB.	ÚDV 418/VvK-95, Seznam zastřelených civilních osob v letech 1948 až 1951 na západních hranicích, vyhotovený Archivem PS a VMV Nitranská Streda dne 25. 3. 1991 a zaslaný Hlavnímu velitelství Pohraniční stráže pod č.j. OŠH-020/91-A.
12	m	**ŠTEFANKO Július**	2. 4. 1922	3. 10. 1949	11. bratislavská bps, PSú Jarovce, u obce Čuňovo	Maďarsko	Usmrcen výbuchem miny při překonávání zátarasu.	AMV, f. PS, Hlášení čj. 3687/1949. AMV, f. PS, k. 115, č. 244/15-72/1949-III. ÚDV 418/VvK-95, Seznam zastřelených civilních osob v letech 1948 až 1951 na západních hranicích, vyhotovený Archivem PS a VMV Nitranská Streda, dne 25. 3. 1991, zaslaný Hlavnímu velitelství Pohraniční stráže pod čj. OŠH-020/91-A.
13	z	**NAJZER Anton**	14. 11. 1915	13. 6. 1957	PO VB Oščadnica, u osady Prislop		Polský občan. Zastřelen hlídkou PO VB.	AMV, f. PS, čj. VB 657/803-1957.
14	z	**HAJŠMAN Jiří**	26. 2. 1942	17. 8. 1962	hranice s Maďarskem	Maďarsko	Dezertující voják základní služby, zastřelen hlídkou v přestřelce s příslušníky maďarských ozbrojených složek.	AMV, f. 2357, bal. A/ 18, Denní hlášení č. 230, 1962.
15	e	**KOLLÁR Michal**	23. 4. 1948	5. 8. 1965	hraniční přechod Komárno	Maďarsko	Usmrcen elektrickým proudem. Dotkl se vlakové troleje. Chtěl přejet hranice ukryt v nákladním vlaku.	AMV, f. 2357, bal. A/21, Denní hlášení č.172, 1965.
16	u	**WENDA Brigit**		24. 9. 1989	11. bratislavská bps, 3. poops Komárno, řeka Dunaj	Maďarsko	Občanka NDR. Utonula při pokusu přeplavat Dunaj.	AMV, f. PS, Denní hlášení č. 266, 1989.
17	u	**WENDA Jens**		24. 9. 1989	11. bratislavská bps, 3. poops Komárno, řeka Dunaj	Maďarsko	Občan NDR. Utonul při pokusu přeplavat Dunaj.	AMV, f. PS, Denní hlášení č. 266, 1989.

TABULKA č. 11
Seznam československých občanů usmrcených pohraničními jednotkami sousedních zemí v období od února 1948 do konce roku 1989

(abecední řazení)

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek), kde došlo k úmrtí nebo zranění	poznámka	prameny
1	z	**BUZEK Josef**	19. 8. 1928	21. 3. 1953	hranice NDR a ČSR	Zastřelen pohraničními jednotkami NDR.	Spis ÚDV-418/VvK-95, Seznam usmrcených narušitelů SH v roce 1953 vypracovaný v AMV SR v Nitranské Stredě a zaslaný pod č. PVP-046/A-92.
2	z	**LAŠUT Vendelín**	2. 6. 1931	10. 8. 1954	hranice NDR a SRN	Dezertující pohraničník základní služby. Od PS zběhl 16. 12 1953. Dne 1. 8. 1954 byl při přechodu sektorových hranic postřelen východoněmeckými pohraničníky, o 10 dní později umírá na následky zranění v nemocnici v Plauen. Hranice překonával z NDR do SRN.	AMV, f. 2357, bal. A/10, Denní hlášení č. 223, 1954.
3	s	**PASSY Tibor**	31. 5. 1954	29. 6. 1971	Maďarsko	Při zatýkání maďarskými pohraničníky se pokusil o sebevraždu zastřelením, na následky zranění zemřel. Údajně směřoval přes Maďarsko do Jugoslávie a dále na Západ.	AMV SR, f. 2346, inv. j. 11, 2, Dálnopisné zprávy, 1971. AMV, f. 2357/VPS, k. 632, 1971.
4	z	**SOCHOR**		asi červen 1957	hranice Rakouska a Maďarska	Uprchl do Rakouska dne 6. 6. 1957 v úseku 10. volarské bps, 18. rps. Při přechodu hranic z Rakouska do Maďarska byl zastřelen maďarskými pohraničníky.	AMV, f. 2345, k. 10, Doplňující zpráva z 3. 7. 1957.
5	z	**ŠINSKÝ Dušan** **též** **ŠINKENSKÝ Dušan**	12. 4. 1931	9. 7. 1950	území Rakouska u obce Arbesbach, sovětská okupační zóna	Zastřelen rakouskou policejní hlídkou při průchodu skautského oddílu rakouským územím.	Lilie pod klopou a za mřížemi. In: Čin, 6, KPV, 1995.

TABULKA č. 12
Seznam československých občanů usmrcených pohraničními jednotkami sousedních zemí v období od února 1948 do konce roku 1989

(řazení podle data úmrtí)

	příčina úmrtí	příjmení, jméno	datum narození	datum úmrtí	místo (popřípadě úsek) kde došlo k úmrtí nebo zranění	poznámka	prameny
1	z	**ŠINSKÝ Dušan též ŠINKENSKÝ Dušan**	12. 4. 1931	9. 7. 1950	území Rakouska u obce Arbesbach, sovětská okupační zóna	Zastřelen rakouskou policejní hlídkou při průchodu skautského oddílu rakouským územím.	Lilie pod klopou a za mřížemi. In: Čin, 6, KPV, 1995.
2	z	**BUZEK Josef**	19. 8. 1928	21. 3. 1953	hranice NDR a ČSR	Zastřelen pohraničními jednotkami NDR.	Spis ÚDV-418/VvK-95, Seznam usmrcených narušitelů SH v roce 1953 vypracovaný v AMV SR v Nitranské Strede a zaslaný pod č. PVP-046/A-92.
3	z	**LAŠUT Vendelín**	2. 6. 1931	10. 8. 1954	hranice NDR a SRN	Dezertující pohraničník základní služby. Od PS zběhl 16. 12 1953. Dne 1. 8. 1954 byl při přechodu sektorových hranic postřelen východoněmeckými pohraničníky, o 10 dní později umírá na následky zranění v nemocnici v Plauen. Hranice překonával z NDR do SRN.	AMV, f. 2357, bal. A/10, Denní hlášení č. 223, 1954.
4	z	**SOCHOR**		asi červen 1957	hranice Rakouska a Maďarska	Uprchl do Rakouska dne 6. 6. 1957 v úseku 10. volarské bps, 18. rps. Při přechodu hranic z Rakouska do Maďarska byl zastřelen maďarskými pohraničníky.	AMV, f. 2345, k. 10, Doplňující zpráva z 3. 7. 1957.
5	s	**PASSY Tibor**	31. 5. 1954	29. 6. 1971	Maďarsko	Při zatýkání maďarskými pohraničníky se pokusil o sebevraždu zastřelením, na následky zranění zemřel. Údajně směřoval přes Maďarsko do Jugoslávie a dále na Západ.	AMV SR, f. 2346, inv. j. 11, 2, Dálnopisné zprávy, 1971. AMV, f. 2357/VPS, k. 632, 1971.

SOUPIS PRAMENŮ A LITERATURY

Archivní fondy

Archiv Ministerstva vnitra ČR

f. A 2 (Sekretariát ministra vnitra)

f. A 8 (Inspekce ministra vnitra)

f. A 14 (Zemské velitelství Sboru národní bezpečnosti)

f. A 17 (Hlavní velitelství Sboru národní bezpečnosti)

f. A 32 (Sekretariát náměstků ministra vnitra ČSSR Jána Pješčaka a Pavola Vaňa)

f. B 3 (Správa Státní bezpečnosti Plzeň)

f. H 1 (Hlavní správa Veřejné bezpečnosti Praha)

f. 302 (Hlavní správa Vojenské kontrarozvědky)

f. 304 (Různé bezpečnostní spisy po roce 1945)

f. 305 (Ústředna Státní bezpečnosti po roce 1945)

f. 310 (Sekretariát Velitelství Státní bezpečnosti)

f. 404 (Různé ukrajinské nacionalistické organizace)

f. 425 (Židovské organizace)

f. 2357 (Hlavní správa Pohraniční stráže)

f. 2340 (3. brigáda Pohraniční stráže Karlovy Vary)

f. 2341 (4. brigáda Pohraniční stráže Znojmo)

f. 2342 (5. brigáda Pohraniční stráže Cheb)

f. 2343 (7. brigáda Pohraniční stráže Sušice)

f. 2344 (9. brigáda Pohraniční stráže Domažlice)

f. 2348 (15. brigáda Pohraniční stráže České Budějovice)

f. 2345 (10. brigáda Pohraniční stráže Volary)

f. 2347 (12. brigáda Pohraniční stráže Planá u Mariánských Lázní)

f. 2349 (19. brigáda Pohraniční stráže Děčín)

f. PS (Pohraniční stráž)

f. 2357 – Hlavní správa Pohraniční stráže

f. 2357/HS PS OSH (Hlavní správa Pohraniční stráže a ochrany státních hranic)

f. 2357/VPS (Velitelství Pohraniční stráže)

Archiv Ministerstva vnitra SR

f. 2346 (11. brigáda Pohraniční stráže Bratislava)

Archiv Ministerstva obrany ČR

f. Vojenská kontrarozvědka

Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR

f. Teritoriální odbor – Rakousko

Národní archiv

f. ÚV KSČ – Antonín Novotný

Vojenský ústřední archiv

f. VPVOS (Velitelství protivzdušné obrany státu)

Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR

f. Teritoriální odbor – Rakousko

Archiv nemocnice v Prachaticích

Spisovna ÚDV

Státní okresní archiv Tachov

f. Okresní národní výbor Tachov

Státní okresní archiv Znojmo

f. Okresní národní výbor Znojmo

Státní okresní archiv Mikulov

f. Okresní národní výbor Mikulov

Státní okresní archiv Teplice

f. Okresní národní výbor Teplice

Státní okresní archiv Jindřichův Hradec

f. Okresní národní výbor Dačice

Státní okresní archiv Domažlice

f. Okresní prokuratura Horšovský Týn

Použitá literatura

Benda, Patrik: Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti v roce 1989. ÚDV, Praha 2003.

Lesák, Josef, Ivanov, Miroslav: Čas oponou trhnul. Seznam lidí zastřelených při pokusu o ilegální přechod hranic 1948–1989. Fortuna, Praha 2000.

Plocek, Karel: Ti, kteří při hledání svobody nalezli smrt. In: Pieta. Památce bratří a sester popravených, umučených a zastřelených za komunistického teroru. Časopis Věrni zůstali, Konfederace politických vězňů, 1993.

Pulec, Martin: Nástin organizace a činnosti ozbrojených pohraničních složek v letech 1948–1951. In: Securitas imperii, 7. ÚDV, Praha 2001, s. 55–91.

Staněk, Tomáš: Perzekuce 1945. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, Praha1996, s. 10.

Stručný přehled dějin PS, Praha 1986.

Vojenské dějiny Československa, Praha 1989.

Vývoj SNB a vojsk MV v letech 1948–1960, Praha 1978.

SEZNAM ZKRATEK

a. č. – archivní číslo
AMV ČR – Archiv Ministerstva vnitra ČR
AMV SR – Archiv Ministerstva vnitra Slovenské republiky
AMZV – Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR
AT – agenturní typ
BOZP – bezpečnost a ochrana zdraví při práci
bps – brigáda Pohraniční stráže
CIC – Counter Intelligence Corps (zpravodajská služba americké armády)
CO – Civilní obrana
č. – číslo
čj. – číslo jednací
čs. – československý
ČSLA – Československá lidová armáda
ČSM – Československý svaz mládeže
ČSR – Československá republika
ČSSR – Československá socialistická republika
D – hlídka-dozor
DM – západoněmecká marka
DOZ – důstojník obranného zpravodajství
DZ – drátěný zátaras
EZOH – elektrické zařízení k ochraně hranic
f. – fond
FMV – Federální ministerstvo vnitra
FS – Finanční stráž
GP – Grenzpolizei
HP – hraniční pásmo
HS PS – Hlavní správa Pohraniční stráže
HS PS OSH – Hlavní správa Pohraniční stráže a ochrany státních hranic
HS PVS – Hlavní správa Pohraniční a Vnitřní stráže
inv. j. – inventární jednotka
JZD – jednotné zemědělské družstvo
k. – karton, krabice
Kčs – koruna československá
km – kilometr
KRK – kontrolní a revizní komise
KS MV – krajská správa ministerstva vnitra
KSČ – Komunistická strana Československa
kt. – kóta
LM – Lidové milice
LZ – lesní závod
m – metr
mj. – mimo jiné
mm – milimetr
MNB – ministerstvo národní bezpečnosti
MNO – ministerstvo národní obrany
MSH – Mladí strážci hranic
MV – ministerstvo vnitra
NA – Národní archiv
např. – například
naruš. – narušitel
NB – Národní bezpečnost
NDR – Německá demokratická republika
nezj. – nezjištěno
NSR – Německá spolková republika
O – oddělení
ONV – okresní národní výbor
OO – okresní oddělení
OPK – oddělení pasové kontroly/oddělení pohraniční kontroly
OPS – orgán preventivní služby
OSH – ochrana státních hranic
OVKR – oddělení Vojenské kontrarozvědky
OŽD – oddělení železniční dopravy
PAZOH – poloautomatický způsob ochrany hranic
PHM – pohonné hmoty
PchH – poplachová hlídka
PO – Požární ochrana
poops – pořící oddíl Pohraniční stráže
popř. – popřípadě
PPS – pomocník Pohraniční stráže
prps – prapor Pohraniční stráže
PS – Pohraniční stráž
PS VB – Pomocná stráž Veřejné bezpečnosti
PS VBŽ – Pomocná stráž Veřejné bezpečnosti železnic
PSú – útvar Pohraniční stráže
PŠ – poddůstojnická škola
RTZ – rota technického zabezpečení
PVOS – Protivzdušná obrana státu
PVS – Pohraniční a Vnitřní stráž
PzH – pozorovací hlídka
resp. – respektive
RMV – rozkaz ministra vnitra
RN – rozkaz náčelníka
rps – rota Pohraniční stráže
rPSú – úsek roty Pohraniční stráže
RVPS – rozkaz velitele Pohraniční stráže
s. – strana
Sb. – sbírka
SH – státní hranice, skrytá hlídka
Sch – šilink
SKP – skupina překrytí
SNB – Sbor národní bezpečnosti
SNBú – útvar Sboru národní bezpečnosti
SNP – Slovenské národní povstání
SOkA – Státní okresní archiv
SOS – Stráž obrany státu
spp – samostatný prapor
SPPN – směr pravděpodobného postupu narušitelů
SRN – Spolková republika Německo
SSEP – Systém sjednocené evidence poznatků
SSSR – Svaz sovětských socialistických republik
StB – Státní bezpečnost
str. – strana
SVS – Sbor vězeňské stráže
syst. – systematizované
SZ – severozápad
ŠDZ – škola důstojníků v záloze
tj. – to jest
TO – teritoriální odbor
tr. č. – trestný čin
TRMNB – tajný rozkaz ministra národní bezpečnosti
TS – tajný spolupracovník

TZ – technický zátaras
tzn. – to znamená
tzv. – tak zvaný
ú – úsek
ÚDV – Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu
ÚV – ústřední výbor
V StB – Velitelství StB
VB – Veřejná bezpečnost
vč. – včetně
VKR – Vojenská kontrarozvědka
vlast. – vlastní
vpr – velitelství praporu
VPVOS – velitelství Protivzdušné obrany státu
VS – Vnitřní stráž, velitelské stanoviště
VÚA – Vojenský ústřední archiv
vz. – vzor
VZS – Vojenská zpravodajská služba
ZP – zakázané pásmo
zprav. – zpravodajská
ZPÚ – zajištění pohraničního území
ZS GŠ ČSLA – zpravodajská správa Generálního štábu Československé lidové armády
zvprps – záložně výcvikový prapor Pohraniční stráže
ŽTZ – ženijně technické zabezpečení

RESUMÉ / SUMMARY / RESÜMEE

Resumé

Studie se zabývá problematikou související s organizací a činností pohraničních ozbrojených složek v letech 1945–1989. Autor se postupně věnuje organizačnímu vývoji pohraničních sborů, jejich výzbroji, výstroji, popisuje ženijní prostředky, které tvořily jeden z prvků střežení hranic, a v neposlední řadě i organizaci a činnost dodnes opomíjené zpravodajské služby Pohraniční stráže. Vychází především z nezpracovaných archivních fondů a detailně ukazuje čtenáři, jakým způsobem fungovala a jaké prostředky měla k dispozici jedna z nejvýznamnějších represivních složek komunistického režimu.

Na studii, která plní funkci rozsáhlého úvodu do problematiky ostrahy československých hranic v letech 1945–1989, navazují seznamy osob, které přišly o život při pokusu o přechod hranic. Tyto seznamy jsou podle souvislostí rozčleněny do několika celků a jejich význam spočívá mj. v tom, že údaje jsou doloženy odkazem na archivní materiály.

Summary

The study deals with issues relating to the organisation and activities of the armed Border Guard between 1945 and 1989. The author describes the evolution of organisation of the Border Guard Services, their armaments, equipment and means of engineering which were a component of guarding the border, and last but not least, also the organisation and activity of the Border Guard Intelligence Services which have been overlooked up to now. The study draws mainly on unprocessed archival funds, showing the reader in detail how one of the most significant repressive part of the communist regime worked and what means had for its disposal.

The study which serves as an extensive introduction to the issue of guarding the Czechoslovak border in 1945–1989 is completed with lists of persons who lost their lives whilst attempting to cross the border. These lists are organised into several coherent wholes and much significance is attached to them because, among other things, the data therein are provided with references to archival sources.

Resümee

Die Studie befasst sich mit der Problematik, die mit der Organisation und der Tätigkeit des bewaffneten Grenzschutzes in den Jahren 1945-1989 zusammenhängt. Der Verfasser widmet sich schrittweise der organisatorischen Entwicklung der Grenzkorps, deren Ausrüstung, Ausstattung, beschreibt die Geniermittel, die eines der Elemente der Bewachung der Grenze bildeten und nicht in der letzten Reihe auch die Organisation und die Tätigkeit des bis zu heutigen Tagen unterlassenen Nachrichtendienstes der Grenzwacht. Die Studie, die hauptsächliche von den nichtbearbeiteten Archivfonds ausgeht, zeigt dem Leser detailliert, auf welche Weise einer der bedeutendsten Repressivbestandteile des kommunistischen Regimes funktionierte und welche Mittel ihm zur Verfügung standen.

An die Studie, die die Funktion einer umfangreichen Einleitung in die Problematik der Bewachung der tschechoslowakischen Grenze in den Jahren 1945-1989 erfüllt, knüpfen Verzeichnisse von Personen an, die bei einem Versuch der Grenzüberschreitung ums Leben gekommen sind. Diese Verzeichnisse sind nach den Zusammenhängen in einigen Ganzen gegliedert und deren Bedeutung beruht außer anderem darin, dass die Angaben durch Verweise auf Archivmaterialien belegt sind.

REDAKČNÍ POZNÁMKA

Text byl po mluvnické stránce upraven podle platné kodifikační normy, jeho jazykový styl však zůstal zachován. Za obsahovou stránku textu odpovídá výhradně autor. Zkratky, jež jsou v dobových materiálech užívány v různých variantách, byly sjednoceny, stejně tak užívání velkých písmen v názvech organizací a jejich částí. Komentujeme-li citace, činíme tak v hranatých závorkách, obdobně je naznačováno i autorské vypouštění textu: [...]. Překlady resumé zajistil odbor mezinárodní spolupráce a evropské integrace Ministerstva vnitra ČR.

P. F.

Publikace vydané ÚDV

Sborník SECURITAS IMPERII

č. 1 TS StB, Stasi zákon, Akce KLÍN – vyd. 1994, rozebráno

č. 2 Akce NORBERT, Technika StB, II. správa SNB 1988–1989, Akce KLÍN po stranicku – vyd. 1995, rozebráno

č. 3 Poslední měsíce: Porada StB z 20. 7. 1989 a její realizace (edice dokumentů) – vyd. 1996, rozebráno

č. 4 Organizace a řízení represe ČSSR: Operační štáby gen. Lorenze 1988–1989 (edice dokumentů, 3 svazky) – vyd. 1998, rozebráno

č. 5 Listopad 1989 z pohledu StB, Akce PREVENCE, StB proti Chartě 77 – akce IZOLACE, Katolická církev v diplomových pracích příslušníků StB, Správa sledování v roce 1989/90 – vyd. 1999, rozebráno

č. 6 Denní situační zprávy StB z listopadu a prosince 1989 (edice dokumentů, 3 svazky) – vyd. 2000, rozebráno

č. 7 Padesátá léta v Československu – vyd. 2001, rozebráno

č. 8 Agent REPO, Agent JÁNSKÝ, Generál Jan Šejna, Agent LIGHT, Josef Frolík, Agent LEV – vyd. 2001, rozebráno

č. 9 Zahraniční vztahy československého komunistického režimu – vyd. 2002, rozebráno

č. 10 Problematika vztahů čs. komunistického režimu k „vnitřnímu nepříteli“ – vyd. 2003, rozebráno

č. 11 „Rozpracování“ duchovních litoměřické diecéze StB, Arcibiskup Beran – symbol odporu proti komunismu, Biskup Trochta v hodině velké zkoušky, Exkomunikační dekrety – vyd. 2005

č. 12 Sborník k problematice 50. let – vyd. 2005

Edice SEŠITY

č. 1 Tomek, P.: Československý uran 1945–1989 – vyd. 1999, rozebráno

č. 2 Liška, O. a kol.: Vykonané tresty smrti. Československo 1918–1989 – vyd. 2000, rozebráno

č. 3 Tomek, P.: Dvě studie o československém vězeňství 1948–1989 – vyd. 2000, rozebráno

č. 4 Kalous, J.: Instruktážní skupina StB v lednu a únoru 1950 – zákulisí případu Číhošť – vyd. 2001, rozebráno

č. 5 Plachý, J.: Případ FRITZ. Válečný zločinec Max Rostock jako agent StB – vyd. 2002

č. 6 Rázek, A.: StB + justice – nástroje třídního boje v akci BABICE – vyd. 2003, rozebráno

č. 7 Benda, P.: Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály StB v roce 1989 – vyd. 2003

č. 8–10 Vorel, J. – Šimánková, A. – Babka, L. a kol.: Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, I.–III. díl – vyd. 2003–2004

č. 11 Dinuš, P.: Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování StB – vyd. 2004, rozebráno

č. 12 Pavelčíková, N.: Romové v českých zemích v letech 1945–1989 – vyd. 2004, rozebráno

Edice SVĚDECTVÍ

Šedivý, F.: Pod věží smrti – vyd. 2000, rozebráno

Lešanovský, K.: Se štítem a na štítě – vyd. 2000, rozebráno

Povolný, D.: Operativní technika v rukou StB – vyd. 2001 k výstavě Nejen stěny měly uši, rozebráno

Bílek, J.: Pomocné technické prapory (O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci) – vyd. 2002, rozebráno

Kaplan, K.: StB o sobě (Výpověď vyšetřovatele B. Doubka) – vyd. 2002, rozebráno

Bystrov, V.: Únosy československých občanů do Sovětského svazu v letech 1945–1955 – vyd. 2003

Hanzlík, F.: Vojenské obranné zpravodajství v zápasu o politickou moc 1945–1950 – vyd. 2003

Sum, A. – Lesák, J.– Šedivý, Z. – Boháč, L. – Pravda, I. – Kocian, J. – Kalous, J.: Jan Masaryk (úvahy o jeho smrti) – vyd. 2005

Poznámky

Poznámky

Poznámky

Martin Pulec

Organizace a činnost pohraničních ozbrojených složek
Seznamy osob usmrcených na státních hranicích
1945–1989

SEŠITY
Úřadu dokumentace a vyšetřování
zločinů komunismu
č. 13

Jazyková redakce Pavlína Formánková

Návrh obálky Judita Uhlířová
Vydává Úřad dokumentace a vyšetřování
zločinů komunismu PČR
v Tiskárně MV, p. o., Bartůňkova 4, Praha 415.

Náklad 3000 výtisků
Vydání 1. Praha 2006
NEPRODEJNÉ

ISBN 80-86621-18-9

neprodejné

MARTIN PULEC • Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek • Seznamy osob usmrcených na státních hranicích • 1945–1989

ÚŘAD DOKUMENTACE A VYŠETŘOVÁNÍ ZLOČINŮ KOMUNISMU

Martin Pulec

Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek

Seznamy osob usmrcených na státních hranicích

1945–1989

SEŠITY

13